

**ІНСТИТУТ ОБЛІКУ І ФІНАНСІВ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ НАУКОВИЙ ЦЕНТР
«ІНСТИТУТ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ»
ГО «ФЕДЕРАЦІЯ АУДИТОРІВ, БУХГАЛТЕРІВ І ФІНАНСИСТІВ
АПК УКРАЇНИ»
ФАХОВИЙ РЕЦЕНЗОВАНИЙ НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ
«ОБЛІК І ФІНАНСИ»**

СУЧАСНІ ТРЕНДИ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ БУХГАЛТЕРСЬКОЇ Й АУДИТОРСЬКОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ТА НАУКИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

**Збірник тез учасників науково-педагогічного
підвищення кваліфікації
(08 жовтня – 19 листопада 2025 р., м. Київ)**

Київ
ТОВ «ВІПО»
2025

Редакційна колегія:

Жук В.М., д.е.н., професор, академік НААН
Василішин С.І., д.е.н., професор
Нежид Ю.С., д-р філософії

*Рекомендовано до друку Науковою радою ТДВ «Інститут обліку і фінансів»
НААН (протокол № 10 від 20.11.2025 р.)*

DOI <https://doi.org/10.33146/zbcon.2025.1>

Електронна pdf-версія збірника доступна за посиланням
<https://iaf.kiev.ua/publications/suchasni-trendi-vikliki-ta-perspektivi-buhgalterskoji-y-auditorskoji-profesiynoji-osviti-ta-nauki-v-umovah-yevrointegraciji-zbirnik-tez-uchasnikiv-naukovo-pedagogichnogo-pidvishchennya-kvalifikaciji>

С 89 Сучасні тренди, виклики та перспективи бухгалтерської й аудиторської професійної освіти та науки в умовах євроінтеграції: збірник тез учасників науково-педагогічного підвищення кваліфікації (08 жовтня – 19 листопада 2025 р., м. Київ, ТДВ «Інститут обліку і фінансів» НААН, ННЦ «Інститут аграрної економіки», ГО «Федерація аудиторів, бухгалтерів та фінансистів АПК України»). Київ: ТОВ «ВІПО», 2025. 325 с.

Вміщені у збірнику тези присвячені питанням бухгалтерської й аудиторської професійної освіти та науки в умовах євроінтеграції; теорії, методики та організації обліково-аналітичного забезпечення управління підприємствами різних галузей національної економіки; обліково-аналітичного забезпечення сталого розвитку бізнес-суб'єктів; практичним проблемам ведення фінансового та управлінського обліку; диджитал-технологіям в обліку та звітності; аналітичному базису стратегічного менеджменту бізнес-процесів; організації та методиці аудиту тощо.

Збірник розраховано для використання в науково-практичній діяльності науково-педагогічних працівників, практикуючих бухгалтерів, аудиторів, фінансистів, податківців, державних службовців, здобувачів вищої освіти.

Матеріали друкуються в авторській редакції мовою оригіналу.

Відповідальність за зміст матеріалів несуть автори.

При використанні наукових ідей та матеріалів цього випуску, посилання на авторів і видання є обов'язковим.

УДК 657

@ТДВ «Інститут обліку і фінансів», 2025
@ННЦ «Інститут аграрної економіки, 2025
@ГО «Федерація аудиторів, бухгалтерів і фінансистів АПК України», 2025

ЗМІСТ

Василішин С., Нежид Ю. ВИКЛИКИ, ТЕНДЕНЦІЇ ТА ТОЧКИ ЗРОСТАННЯ СУЧАСНОЇ БУХГАЛТЕРСЬКОЇ Й АУДИТОРСЬКОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	11
Акімова Н. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕОЦІНКИ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ЗА МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ ОБЛІКУ	15
Andrushko R. OPTIMIZATION OF ACCOUNTING FOR QUALITY COSTS PRODUCTS IN ACCORDANCE WITH INTERNATIONAL REQUIREMENTS	17
Аніщенко Г. УСТАЛЕНІ ТА ПЕРСПЕКТИВНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ У СФЕРІ ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ	20
Бабіч І. ВПРОВАДЖЕННЯ ПОДАТКОВОГО КОМПЛАСЕНСУ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ, МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	23
Баланюк І., Іваночко Б. ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	26
Банашкевич Т., Івасюк Н. ЦИФРОВІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ЯК ВИКЛИК ТА ПЕРСПЕКТИВА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	29
Батієвич Д. ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ІДЕАЛЬНОЇ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ	33
Бірченко Н. ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ: ІНСТРУМЕНТИ, РИЗИКИ Й ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	35
Бондаренко Н. ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	38
Вакульчик О. АНАЛІТИЧНІ ПОКАЗНИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ У ВНУТРІШНЬОМУ АУДИТІ	41
Великий Р. УПРАВЛІНСЬКА ЗВІТНІСТЬ У СФЕРІ ВИРОБНИЦТВА МОЛОЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ	43

Гадзевич А. ОРГАНІЗАЦІЯ АУДИТОРСЬКОЇ ПЕРЕВІРКИ ПІДПРИЄМСТВ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ: РИЗИКООРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД	45
Глухова В. УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ	48
Гнатишин Л. АНАЛІТИЧНИЙ БАЗИС СТРАТЕГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	50
Гнатська Т. РОЛЬ АНАЛІТИЧНИХ ПРОЦЕДУР У ВИЯВЛЕННІ ШАХРАЙСТВА ПІД ЧАС РЕВІЗІЇ	52
Гнатюк Т. ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРОФЕСІЇ БУХГАЛТЕРА: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ЕТИЧНІ ВИКЛИКИ	56
Годнюк І. ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ	59
Головачко В. АУДИТ ОПЛАТИ ПРАЦІ: ПРОЦЕДУРИ ТА ВИЯВЛЕННЯ РИЗИКІВ	62
Гуменюк І. ВНУТРІШНІЙ АУДИТ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВА	65
Девко С. СУЧАСНІ ПРАКТИЧНІ БАР'ЄРИ ТА РИЗИКИ У ПРОЦЕСІ ВЕДЕННЯ ПОДАТКОВОГО ОБЛІКУ	68
Дриманова Л. АНАЛІЗ ЯКОСТІ АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ У ПРОЦЕСІ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	71
Жидовська Н. ТРАДИЦІЙНІ ТА ЦИФРОВІ МЕТОДИ АУДИТУ В УКРАЇНІ: ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА	74
Zarudna N. ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN ACCOUNTING: OPPORTUNITIES AND RISKS	77
Здирко Н. ДЕРЖАВНИЙ АУДИТ ОБОРОННИХ ЗАКУПІВЕЛЬ: КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ ТА ШЛЯХИ ЇХ УСУНЕННЯ	80
Іванова Н. ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ АУДИТУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	83

Ищенко Я. УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК У КОРПОРАТИВНИХ СТРУКТУРАХ: КОНЦЕПЦІЯ ЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ТА СТАНДАРТИЗАЦІЇ	87
Йолтуховська О. СУЧАСНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ	90
Кащена Н. ЕКОСИСТЕМА УПРАВЛІНСЬКОЇ АНАЛІТИКИ У ФОКУСІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ БІЗНЕСУ	93
Кірдіна О. ВПЛИВ ПРОЦЕСІВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ НА БУХГАЛТЕРСЬКУ ОСВІТУ В УКРАЇНІ	96
Книшек О. РОЛЬ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ В СИСТЕМІ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ	98
Коваль Л. ПРОБЛЕМИ ВЕДЕННЯ ФІНАНСОВОГО ОБЛІКУ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ	100
Коваль О. ІНСТРУМЕНТИ ЦИФРОВОЇ ГРАМОТНОСТІ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ В ЕКОНОМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ	103
Ковальова Т. ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ БУХГАЛТЕРІВ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ	106
Коновальчук Л. ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ У КОЛЕДЖАХ: ВИКЛИКИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА РОЛЬ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ	108
Корпанюк Т. ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ БАНКІВСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ	111
Косташ Т. ПРОФЕСІЙНИЙ ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК БУХГАЛТЕРІВ ТА АУДИТОРІВ: ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ	114
Костенко Ю. БУХГАЛТЕРСЬКА СЛУЖБА ЯК ЕЛЕМЕНТ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КІБЕРБЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	117
Криворучко М. ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ШІ В ОБЛІКУ І АУДИТІ	119
Крочак О. ЕВОЛЮЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ПРОФЕСІЇ	122
Кругла М. ОБЛІКОВО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ГУМАНІТАРНОЇ ТА БЛАГОДІЙНОЇ ДОПОМОГИ	124

Крюкова І. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ЗВІТНОСТІ ЗІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ БІЗНЕС-СУБ'ЄКТІВ	127
Кулай О. ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	130
Кулинич М. ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА РОЗВИТОК ПРОФЕСІЇ БУХГАЛТЕРА В УМОВАХ ЦИФРОВИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ	132
Кучеренко Т. ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ESG-ЗВІТНОСТІ В ПРАКТИКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	134
Лаговська О. ШІ В ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ	137
Лисенко А. АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ПОПИТУ АБІТУРІЄНТІВ НА ЗДОБУТТЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ» У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ КІРОВОГРАДЩИНИ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ВСТУПНИХ КАМΠΑНІЙ 2021-2025 рр.	139
Литвиненко В., Кривошей О. ІНСТРУМЕНТИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОБЛІКУ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК БУХГАЛТЕРА	143
Лишак О. ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУЦІЙНОЇ СПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ У СФЕРІ ЦИФРОВОГО ОБЛІКУ ТА АУДИТУ	147
Лукашик В. ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ	150
Лук'янчук Б. МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ І МОДЕЛІ В ОБЛІКУ, АНАЛІЗІ ТА АУДИТІ	153
Макарович В. УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИХ АСПЕКТІВ ВЕДЕННЯ ОБЛІКУ В ХМАРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ	155
Максименко Д. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ	158

Малецька О. ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОБЛІКУ ІНТЕГРОВАНОЇ ЗВІТНОСТІ: РОЛЬ BIG DATA, ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА БЛОКЧЕЙНУ	162
Малофєєв О. ДІЯЛЬНІСТЬ ТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ОБ'ЄКТ ОБЛІКУ ТА ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ	165
Маначинська Ю. ІІІ-КОНСОЛІДАЦІЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ЯК СУЧАСНИЙ ТРЕНД ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОБЛІКОВИХ ПРОЦЕДУР	168
Маслій С., Тарасюк О. КОНЦЕПЦІЯ ІНТЕГРОВАНОЇ ЗВІТНОСТІ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ	171
Матвійчук І. ЕКОЛОГІЧНА АНАЛІТИКА: НОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ДЛЯ БУХГАЛТЕРА ХХІ СТОЛІТТЯ	174
Матковський П., Сас Л. ОСОБЛИВОСТІ КЛАСИФІКАЦІЇ ДОХОДІВ В ОБЛІКОВІЙ СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ	177
Матрос О. ОБЛІКОВО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ВИМОГ ДО КВАЛІФІКАЦІЇ БУХГАЛТЕРІВ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ЄДИНОГО РЕЄСТРУ КВАЛІФІКАЦІЙ	180
Мацьків Г. ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	183
Мельник Л., Крачок Л. СУЧАСНІ ТРЕНДИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРІВ Й АУДИТОРІВ	187
Мирончук З. РАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ ВИРОБНИЦТВА РІПАКУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ РИНКОВИХ, ТЕХНОЛОГІЧНИХ ТА РЕГУЛЯТОРНИХ ВИКЛИКІВ	191
Михайловина С. ГАРМОНІЗАЦІЯ АМОРТИЗАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОБЛІКУ	194
Михалків А. РОЛЬ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В ПРОЦЕСАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	198

Мулик Т. УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ АУДИТОРІВ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ АУДИТУ	201
Наголюк О. ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА, КІБЕРБЕЗПЕКА ДЛЯ ОБЛІКОВЦІВ: ІНТЕГРАЦІЯ ЦИФРОВИХ РИЗИКІВ У НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ	205
Назаренко Т. МЕТОДОЛОГІЯ АУДИТУ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ВІДКРИТОЇ ЕКОНОМІКИ: ВИКЛИКИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ТА ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ	208
Назарова Г. ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ В ПРОЦЕСІ ОПОДАТКУВАННЯ	212
Наумова Т. СУЧАСНА ПАРАДИГМА ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРІВ І АУДИТОРІВ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА	215
Олійник Л. ДЖЕРЕЛА ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ	219
Оляднічук Н., Підлубна О. ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ВЕДЕННЯ ФІНАНСОВОГО Й УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ВЕКТОРИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	222
Онищенко В. ОБЛІК ТА ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОПЕРАЦІЙ З КРИПТОВАЛЮТАМИ	226
Остапчук С. ІДЕАЛІЗАЦІЯ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ НА ПРИКЛАДІ МЕХАНІЗМУ МАЯТНИКОВОГО ГОДИННИКА	228
Павлова Г. ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕФЕКТИВНОГО ПОДАТКОВОГО ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ	231
Перчук О. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО АДАПТАЦІЇ В УКРАЇНСЬКІЙ ПРАКТИЦІ	234
Подоляничук О. ЗАГРОЗИ ЕТИЧНІЙ ПОВЕДІНЦІ ПРОФЕСІЙНОГО БУХГАЛТЕРА В СУЧАСНОМУ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩІ	238

Поліщук О. ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ	240
Правдюк Н. ВПЛИВ ДІДЖИТАЛ-ТЕХНОЛОГІЙ НА ОРГАНІЗАЦІЮ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ	244
Приходько І. АУДИТ ОПЕРАЦІЙНОГО ЦИКЛУ ТА ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ АГРОПІДПРИЄМСТВА: МОДЕЛЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ КОМПЛЕКСНОЇ ПЕРЕВІРКИ	247
Проданчук М. ІНСТИТУЦІЙНА АРХІТЕКТУРА ОБЛІКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОДАТКОВОГО КОМПЛАСЕНСУ У ЦИФРОВІЙ ЕКОНОМІЦІ	250
Прокопишин О. ІНТЕГРАЦІЯ НАУКИ, ОСВІТИ Й ПРАКТИКИ В РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЇ БУХГАЛТЕРА ТА АУДИТОРА	254
Пугаченко О. ГАЛУЗЕВІ ОСОБЛИВОСТІ ХЛІБОПЕКАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА ТА ЇХ ВПЛИВ НА ОРГАНІЗАЦІЮ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ	258
Ратушна О. ЗАСТОСУВАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В БУХГАЛТЕРСЬКІЙ ПРАКТИЦІ	261
Реслер М. ПРИНЦИПИ, МЕТОДИКА І ТЕХНІКА ПІДГОТОВКИ УПРАВЛІНСЬКОЇ БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ЗВІТНОСТІ	264
Савченко Н. УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК В ДЕРЖАВНИХ УСТАНОВАХ: ВИМОГА ЧАСУ	267
Садовська І. ФІЛОСОФІЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ ПОДАТКОВОГО ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ	270
Сафарова А. РОЛЬ СТЕЙКГОЛДЕРІВ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ	273
Смірнова І., Смірнова Н. ОБЛІКОВІ ТЕОРІЇ: ЕВОЛЮЦІЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН	275
Стещенко О. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК БУХГАЛТЕРІВ ТА АУДИТОРІВ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	279
Тополенько Н. ПЕРЕХІД УКРАЇНИ НА IPSAS: ПОТОЧНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ	281

Фатенок-Ткачук А. ІНДИКАТОРИ НЕФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ У КОНТЕКСТІ БОРОТЬБИ ЗІ ЗМІНОЮ КЛІМАТУ	283
Fedoryshyna L. INTRODUCTION OF FINANCIAL TECHNOLOGIES (FINTECH) INTO THE ACCOUNTING AND AUDITING SYSTEM	286
Фесенко В. МОДЕЛЮВАННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ЯК АНАЛІТИЧНА ОСНОВА ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ	289
Фоміна Т. ВИКОНАННЯ АУДИТОРОМ ЗАВДАНЬ З НАДАННЯ ВПЕВНЕНOSTІ ЩОДО РОЗРАХУНКІВ ІЗ БЮДЖЕТОМ ЗА ТУРИСТИЧНИМ ЗБОРОМ	292
Царук Н. ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ, ЩО ВИЗНАЧАЮТЬ РОЗВИТОК ОБЛІКОВОЇ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ	295
Ціцька Н. МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ЯК ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ ДЛЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	298
Чудовець В. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК В СИСТЕМІ СУЧАСНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА	301
Шара Є. НАЦІОНАЛЬНА СИСТЕМА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА СТАНОВЛЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ПРОФЕСІЇ	304
Шевчук К., Кузик Н., Миськів Л. ЗАГРОЗИ БЕЗПЕРЕРВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	307
Шкроміда Н., Максимів Ю. РОЛЬ ПОДАТКОВОЇ ПРОЗОРOSTІ У ФОРМУВАННІ ВІДПОВІДАЛЬНОЇ КОРПОРАТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ БІЗНЕСУ	311
Шматковська Т. СИСТЕМИ І МОДЕЛІ ОБЛІКУ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ ТА МІЖНАРОДНОМУ РІВНЯХ	315
Юрченко О. ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО АГРАРНОГО РОЗВИТКУ	319
Яценко Н. ОЗНАЙОМЧА ПРАКТИКА: ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS (КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ, КОМУНІКАЦІЯ)	322

Станіслав ВАСИЛІШИН

доктор економічних наук, професор, директор
Інституту обліку і фінансів НААН;
провідний науковий співробітник відділу обліку та оподаткування
ННЦ «Інститут аграрної економіки»,
м. Київ, Україна;
професор кафедри обліку, аудиту та оподаткування
Державного біотехнологічного університету, м. Харків, Україна

Юлія НЕЖИД

доктор філософії, учений секретар
Інституту обліку і фінансів НААН;
виконавчий директор ГО «Федерація аудиторів, бухгалтерів
і фінансистів АПК України»;
старший науковий співробітник відділу обліку та оподаткування,
ННЦ «Інститут аграрної економіки»,
м. Київ, Україна

ВИКЛИКИ, ТЕНДЕНЦІЇ ТА ТОЧКИ ЗРОСТАННЯ СУЧАСНОЇ БУХГАЛТЕРСЬКОЇ Й АУДИТОРСЬКОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Сучасна бухгалтерська й аудиторська освіта стикається з низкою глобальних викликів, серед яких цифрова трансформація професії, стрімкий розвиток штучного інтелекту та аналітичних технологій, посилення вимог до прозорості й етики, інтеграція ESG-принципів у звітність, а також необхідність формувати у фахівців не лише традиційні технічні знання, а й стратегічне мислення, кросдисциплінарні компетентності, здатність до професійної комунікації, лідерства та постійного оновлення навичок у динамічному ринковому середовищі.

Разом з тим, є низка реалій та факторів впливу на бухгалтерську й аудиторську освіту саме у контексті українського освітнього простору. За результатами вступних кампаній 2020-2025 рр., спеціальність D1 Облік і оподаткування (до 2025 р. – 071 Облік і оподаткування) суттєво втратила свої позиції порівняно із іншими спеціальностями галузі знань D Бізнес, управління та право (до 2025 р. – 07 «Управління та адміністрування»). Зокрема, у 2025 р. на спеціальність D1 Облік і оподаткування припало лише 5% заяв вступників. В динаміці за 2021-2025 рр. особливо відчутною негативною є тенденція для другого (магістерського) рівня вищої освіти (рис. 1).

Серед основних причин даних тенденцій, за нашими спостереженнями, є такі:

- війна, вимушена зовнішня та внутрішня міграція абітурієнтів та їх батьків;
- демографічна криза (довоєнний фокус та повоєнні виклики);

- недоступність держзамовлення (як за галуззю D загалом, так і за спеціальністю D1 зокрема);
- введення ЄВІ/ЄФВВ (для ОС «Магістр»);
- висока вартість контракту та скорочення доходів родин;
- зниження престижу професії / сприйняття бухгалтерії як «рутинної роботи»;
- конкуренція з іншими популярними спеціальностями;
- низька гнучкість та практикоорієнтованість багатьох освітніх програм.

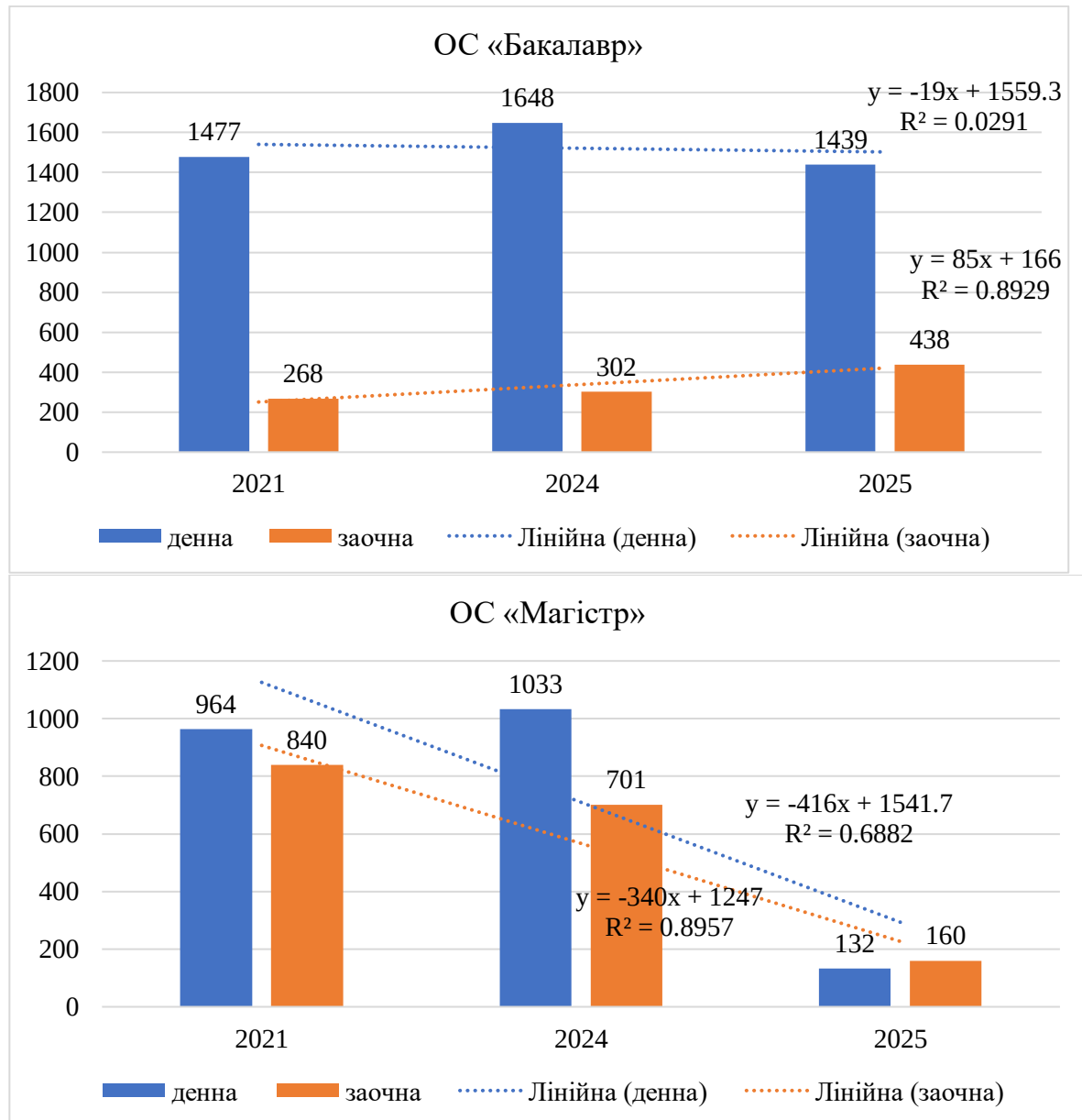

Рис. 1. Динаміка зарахування здобувачів на спеціальність D1 Облік і оподаткування за ОС «Бакалавр» і «Магістр», 2021-2025 рр. (станом на 01.10.2025 р.)

Джерело: побудовано за даними [1].

Також, на нашу думку, особливо деструктивні наслідки мало поширення стереотипів у медіа та освітньому просторі, зокрема з вуст можновладців, щодо «проблем з працевлаштуванням», та «втратою майбутнього» у спеціальності «Облік і оподаткування». Зокрема, були думки, що «процеси, пов'язані з обліком, звітністю та бухгалтерськими розрахунками, вже сьогодні активно автоматизуються ...», «штучний інтелект у сфері бухгалтерії – це вже не абстрактне поняття. На практиці існують конкретні програмні рішення, здатні замінити десятки фахівців, особливо у малому та середньому бізнесі» [2].

Проте згадані твердження зустрічаються із контраргументами, продиктованими реаліями ринку праці. Зокрема, за даними найпопулярніших публічних порталів пошуку вакансій, категорія «Бухгалтерія, аудит», входила до топ-10 категорій в обласних центрах та містах-мегаполісах. Нами здійснено спробу побудувати умовну демографічно-економічну модель прогнозу дефіциту бухгалтерських кадрів, яка базується на фактичній кількості суб'єктів господарювання, зазначеній в офіційних статистичних джерелах, умовному розподілі кількості бухгалтерів для підприємств різного розміру, середньому віці бухгалтерів та показниках щорічного випуску бакалаврів і магістрів обліку і оподаткування. За результатами прогнозування, в дефіцит кваліфікованих бухгалтерів з горизонтом прогнозу 1 рік становить 0,2%, 5 років – 11,0%, 10 років – 32,1 %.

Що стосується ризиків зникнення професії внаслідок стрімкого розвитку діджиталізації та технологій штучного інтелекту, то ще у 2018 р. Всесвітній конгрес бухгалтерів у Сіднеї задекларував, що роботизація (цифровізація, штучний інтелект, подальший розвиток автоматизації) – об'єктивне майбутнє бухгалтерської професії. Але це не загроза для неї, а технологічна підтримка трансформації (розвитку) функцій бухгалтера як аналітика-консультанта в сучасних економічних умовах. Бухгалтер в економіці майбутнього – це аналітик, здатний оцінити вплив на добробут своєї компанії всього комплексу чинників, що формуються складною соціально-економічною дійсністю [3]. Тобто бухгалтер мусить мати і цифрові навички, і цифровий спосіб мислення. Дані твердження засвідчують і результати наших досліджень [4-5].

На нашу думку, концептуальними підходами до регулювання розвитку підготовки бухгалтерів й аудиторів та точками зростання професії загалом в Україні можуть стати:

- динамічний моніторинг потреб ринку праці за секторами;
- стимулювання вступу на спеціальність D1 через держзамовлення та цільові гранти;
- міжвідомча координація між МОН, Мінфіном, ОСНАД, АПУ, професійними громадськими об'єднаннями (ФАБФ, ФПБАУ, САУ, ПО АБВ тощо);
- одночасний розвиток траєкторій здобуття освітніх та професійних кваліфікацій бухгалтерів та аудиторів;
- створення інтегрованих освітніх програм на основі мультидисциплінарності (діджиталізація, сталий розвиток, економічна безпека)

- розвиток мікрокваліфікацій (спільно з професійними організаціями)
- розвиток дуальної освіти та посилення практичної підготовки;
- інституційна підтримка престижу професії;
- унормування системи сертифікації професійних бухгалтерів;
- розвиток платформ професійного навчання (академічні інституції, ГО, ЗВО);
- фінансування професійних тренінгів через ваучери зайнятості (за аналогією з Програмою ЄС «Skills for Jobs»);
- перекваліфікація/докваліфікація кадрів – фокус на ветеранів, ВПО тощо.

Вважаємо, що запропоновані заходи мають охопити ключових стейкхолдерів, серед яких держава в особі МОН, ЗВО, професійні громадські організації, бізнес та суспільство в цілому. Саме за умов комплексного підходу бухгалтерська й аудиторська освіта в Україні, що має багаторічний історичний поступ і потужні традиції, набуде якісно нового розвитку та задовольнить критично високу потребу економіки держави в умовах її повоєнного відновлення в кваліфікованих бухгалтерах і аудиторів.

Список використаних джерел

1. Вступна кампанія 2025. Єдина державна електронна база з питань освіти. URL: <https://vstup.edbo.gov.ua/> (дата звернення: 05.10.2025).
2. Роботи не буде – на які спеціальності не варто вступати у 2025. URL: <https://deti.znaj.ua/514359-roboti-ne-bude-na-yaki-specialnosti-ne-varto-vstupati-u-2025> (дата звернення: 01.11.2025).
3. World Congress of Accountants – 2018 in Sydney. The Future of Accounting. Available at: <https://www.cpaaustralia.com.au/-/media/project/cpa/corporate/documents/achivies/wcoa-ebook.pdf?rev=4498da5adf9c415b804d8c78fda5bc2a> (accessed 20 October 2025).
4. Васи́шин С.І. Трансформація місії та назви професії бухгалтера під впливом запитів зміцнення економічної безпеки підприємств в умовах діджиталізації економіки. *Ефективна економіка*. 2020. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8050>
5. Жук В.М., Васи́шин С.І., Замлинський В.А. та ін. Професія бухгалтера в управлінні підприємством та його економічною безпекою: колект. монографія. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2023. 180 с.

Наталія АКИМОВА
кандидат економічних наук, професор,
професор кафедри обліку, аудиту та оподаткування
Державного біотехнологічного університету, м. Харків, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕОЦІНКИ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ЗА МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ ОБЛІКУ

Переваги обліку основних засобів за первісною вартістю не викликають сумніву, однак існуючі методи оцінки за цим критерієм повністю виключають можливість впливу інфляції та інших ринкових механізмів на формування вартості таких об'єктів основних засобів. Тому, особливо важливе значення має переоцінка об'єктів основних засобів підприємства на поточний момент, оскільки вона передбачає визначення вартості майна на момент прийняття управлінських рішень і дає змогу провести зіставлення вартості об'єктів основних засобів, що відображені в бухгалтерському обліку підприємства[1].

У пункті 29 МСБО 16 «Основні засоби» вказується, що підприємство повинно обрати в своїй обліковій політиці одну з двох моделей: модель собівартості або модель переоцінки:

1) модель собівартості – об'єкт основних засобів відображається за його собівартістю за мінусом будь-якої накопиченої амортизації та будь-яких накопичених збитків від зменшення корисності; 2) модель переоцінки – об'єкт основних засобів (справедливу вартість якого можна достовірно оцінити) відображається за переоціненою вартістю [2]. Застосовувати обрану модель слід до всього класу основних засобів.

Згідно з пунктом 30 МСБО 16, модель собівартості передбачає, що після визнання активу об'єкт основних засобів обліковується за собівартістю за вирахуванням накопиченої амортизації та будь-яких накопичених збитків від зменшення корисності. Відповідно до пункту 31 МСБО 16, модель переоцінки означає, що після визнання активу об'єкт основних засобів, справедливу вартість якого можна достовірно визначити, обліковується за переоціненою сумою. Ця сума визначається як справедлива вартість на дату переоцінки за мінусом накопиченої амортизації та збитків від зменшення корисності, що виникають після цієї дати.

Підприємства, які здійснюють облік відповідно до МСФЗ, повинні періодично переоцінювати свої основні засоби, якщо вони обрали модель подальшої оцінки за переоціненою вартістю. Це необхідно для того, щоб гарантувати, що справедлива вартість переоцінених активів істотно не розходиться з їхньою балансовою вартістю.

В НП(С)БО для переоцінки використовується єдиний метод - індексний. В МСФЗ до цього індексного методу додається ще метод анулювання амортизації, або згортання амортизації. Тобто анулюється вже нарахована амортизація, а первісна вартість донараховується (+ чи -) до справедливої. Нарахування амортизації починається з нової вартості. В даному випадку не видно, наскільки обладнання сучасне, тому, що всі основні засоби визначаються як нові.

По індексному методу інша ситуація. Ті основні засоби, які зношені на 90-95%, а реальна їх вартість зменшилась не настільки критично, то при використанні індексного методу найбільше зросте первісна вартість і знос тих основних засобів, які найбільше зношені і після кожної переоцінки коефіцієнт зношеності погіршується. Тому, на нашу думку, краще було б розробити третій метод, який би показував реальну картину і по справедливій вартості і по співвідношенню амортизації і первісної вартості.

На практиці можна використовувати або індексний метод, або метод МСФЗ (табл. 1).

Таблиця 1

Підходи до переоцінки відповідно до НП(С)БО та МСФЗ

НП(С)БО	Переоцінена первісна вартість та сума зносу об'єкта основних засобів визначається множенням відповідно первісної вартості і суми зносу об'єкта основних засобів на індекс переоцінки. [3].
МСФЗ	П. 35 МСБО 16 дає право вибору алгоритму переоцінки: 1) індексація; 2) метод т. зв. «згортання» або «анулювання амортизації» (виключення накопиченої амортизації з валової вартості основного засобу та подальша переоцінка «чистої» балансової вартості ОЗ). Після переоцінки сума накопиченого зносу дорівнюватиме нулю.

Збільшення вартості внаслідок переоцінки відображається в іншому сукупному доході та накопичується у власному капіталі в розділі «Резерв переоцінки». Водночас таке збільшення визнається у прибутках чи збитках, якщо воно компенсує попереднє зменшення вартості цього ж активу, відображене раніше у прибутках чи збитках. Збиток від переоцінки, як правило, визнається у складі прибутків чи збитків. Однак, якщо на рахунку переоцінки щодо відповідного активу є кредитове сальдо, цей збиток підлягає відображенню в іншому сукупному доході. У такому випадку зменшення вартості активу знижує суму, накопичену у власному капіталі в розділі «Резерв переоцінки». Щороку перевіряється різниця між амортизацією, розрахованою на основі переоціненої вартості активу, та амортизацією, обчисленою на основі його початкової вартості. Ця різниця переноситься з резерву переоцінки до нерозподіленого прибутку. Також накопичена амортизація на дату переоцінки виключається із валової балансової вартості активу, після чого чиста вартість активу коригується до переоціненої. У разі вибуття активу резерв переоцінки, пов'язаний із цим активом, переводиться до нерозподіленого прибутку.

Список використаних джерел

1. Безверхий К. Особливості переоцінки основних засобів: міжнародний та український досвід. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2016 №1 С.11-15
2. Гончаренко А., Мельник Т. Визнання та оцінка основних засобів підприємства за національними та міжнародними стандартами. *Економіка та суспільство*. 2022. №46. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-11>
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби».: <http://buhgalter911.com/Res/PSBO/PSBO7.aspx>.

Ruslana ANDRUSHKO
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Department of Accounting and Taxation,
Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine
and Biotechnologies, Lviv, Ukraine

OPTIMIZATION OF ACCOUNTING FOR QUALITY COSTS PRODUCTS IN ACCORDANCE WITH INTERNATIONAL REQUIREMENTS

After signing an association agreement with the EU Ukraine introduces the process of reforming legislation on quality and food safety in accordance with European requirements. In Europe, a certificate for quality and product safety is the norm, and its absence can lead to barriers to trade. In addition, in many countries lack of the certificate for quality management system makes impossible for state order. In Ukraine, such a requirement was only recommended.

In foreign enterprises safety who exercise government departments, and audit the quality of products that carry private entities, based on an analysis of risks and control critical points of the process (system HACCP - Hazard Analysis and Critical Control Points - a system of risk analysis and critical point control) [2]. Hazard may appear on any part of the food chain, to secure foodstuff, we must consider the danger in all areas from feed manufacturers to catering and related organizations.

This system identifies, evaluates, analyzes and monitors risks that are important for food products safety. European Food Safety Authority (EFSA) provides control in the European Union. Control applies to agricultural products and animal feed, that is to say covers all parts of the food chain. In Ukraine, the state executive authorities exercising control over the entire process of production and circulation for compliance with the relevant sanitary measures and technical regulations by persons engaged in the production and / or circulation of objects [3].

Products quality is an aggregation of products properties characterizing their ability to satisfy the specific needs of consumers in accordance with its target purpose. The higher the quality of the product, the more satisfied are the customers needs and the more effectively social and economic problems of the society are solved. Each type of product has its own index of quality. The index of quality is considered as a quantitative expression of one or more homogenous properties of products that satisfy the specific needs of consumers according to their target purpose and conditions of utilization. The ratio of actually achieved index of quality to its normative (basic) value determines the level of products quality. Various manuals suggest various types of classification of products quality indices, but the most appropriate ones are as follows: indices of usefulness, gustatory indices, indices of technological purpose, safety indices, transportability indices.

The terminological expression "quality costs" must be considered as costs for systematically implemented measures and processes for securing and improving quality of production to satisfy the requirements of customers as well as costs caused

by the low quality of products and technological processes [1]. Since the cost of quality is one of the elements of the prime cost of the finished products, there is a need in organizing their accounting.

Taking into consideration the lack of accurate normative regulation of costs for quality of products the process of organization of their account is rather problematic and requires particular attention. Although these costs in one form or way occur at any enterprise, accurate methods of their identification do not exist. They, therefore, may be determined by means of additional calculations and singling out from a number of other costs. There are no any certain recommendations on the subject of the given issue in Ukrainian legislation. Therefore, each enterprise can organize accounting for the costs for quality of products themselves according to their own requirements.

Every enterprise aimed at introduction of the system of the single management of the quality of products should develop its own system of measures on organizing financing, account and calculation of quality costs which, in its turn, will facilitate the increase of the quality of products, level of their competitiveness and productivity of functioning of the enterprise in general.

Enterprises are recommended to conduct internal and external audits of the products quality for successful competitiveness of products at the domestic and foreign markets. The enterprises are recommended to conduct internal audit of products quality for identifying opportunities to improve it and to declare the required quality of it. Internal audit quality should be based on a quantitative assessment of qualitative characteristics of the product.

The next stage of audit is the development of the algorithm of the single standard of evaluation of qualitative characteristics of the products, which should cover such operations. Each stage of manufacturing products needs the development of evaluation criteria [4].

Each requirement of the list of requirements should have the determined maximum values. If the value of requirements/characteristics of the product is within the prescribed limits, the characteristic is assigned maximum value. If the value of requirements/characteristics is outside the specified range, the characteristic is assigned the value lower than the maximum, on the relative deviation value characteristics obtained from the value of the nearest border. Further, considering values of all characteristics of the products at the current phase of manufacture one determines the complex estimate of the products at this stage. In this case one determines the importance of each requirement of the researched and assign value coefficient to each of them. The importance of each requirement can be determined by means of the estimate of experts or by means of maximum or optimal values. Comprehensive assessment is the sum of the products of weighting coefficients for requirements-characteristic value of product characteristics. Having calculated complex estimation for each stage, one determines the average integral index of quality estimation. The more value has integral index of quality, the higher is the quality of evaluated products. Selective controls make possible to analyze not all characteristics of products, but only critical to quality characteristics of the products. With extended control all quality characteristics must be taken into account at each stage of production

cycle. This methodology will allow to quantify the qualitative indices of products and to determine a single comprehensive evaluation.

Thus, agricultural enterprises are recommended to have internal audits of quality of products to identify opportunities for its improvement and declaration of correspondence of the product quality to standards of quality.

References

1. Andrushko R., Lysa O. Problematic aspects of accounting and audit quality costs of production in agricultural enterprises. ОБЛІК, ЕКОНОМІКА, МЕНЕДЖМЕНТ: Наукові нотатки. Міжнародний збірник наукових праць. Вип. 2 (14) / відп. ред. І.Б. Садовська. Луцьк : РВВ Луцького НТУ, 2017. С. 6-9.
2. Guidelines for auditing quality management systems and (or) environmental management (ISO 19011:2002, IDT) : SSU ISO 19011:2003. – [Effective as of 2004-07-01].–К. : State consumer standard of Ukraine, 2004. 25 p. – (National standard of Ukraine).
3. ISO 22000:2005 Food safety management systems – Requirements for any organization in the food chain [Electronic resource] – Access mode : www.iso.org/iso/ru/catalogue_detail?csnumber=35466.
4. Lysa O., Andrushko R. Information-analytical quality assurance of agricultural products in the competitiveness of domestic agricultural sector / Collective monograph «Economic Development Strategy: state, region, enterprise» - HSU, Herson, 2015. P.128-152.

УСТАЛЕНІ ТА ПЕРСПЕКТИВНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ У СФЕРІ ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ

Конкурентоспроможність фахівця з бухгалтерського обліку нині визначається його здатністю виконувати свої професійні обов'язки та володіти унікальними особистими якостями: досвід і професійна майстерність, репутація, імідж. Оскільки зміни у регулюванні економічних відносин та економіці загалом відбуваються досить швидко, а бухгалтерський облік має реагувати на усі новації ще швидше, то й підготовка фахівців й робота працівників-практиків зі спеціальності має бути адекватною. Підвищення професійної майстерності в таких умовах має бути постійним. Цінність фахівця проявляється в його якостях та прагненні до удосконалення. Оскільки цей процес є безперервним, тому, щоб не втрачати своїх позицій, працівникам / претендентам на посади, пов'язані з бухгалтерським обліком, потрібно постійно здійснювати моніторинг своїх компетентностей, адекватно оцінювати їх, визначати перспективні та ті, що потрібно модернізувати. Враховуючи це, питання усталених та перспективних компетенцій є актуальним для кожного, хто залишається в професії.

Над дослідженням вимог, умінь і знань, яким має відповідати фахівець з бухгалтерського обліку працюють багато вчених, аналітиків, експертів: Василюшин С., Гріднєва Д., Дмитрук Б., Жиренкіна О., Жук В., Жукова Т., Замлинський В., Клевець О., Клочко А., Король С., Кравченко О.В., Осадча О., Пастернак Я., Плікус І., Светлова Н. та ін.

Звісно, що питання відповідності бухгалтера певній посаді визначає роботодавець, проте тут має бути й внутрішня робота над собою конкретного спеціаліста. Самомоніторинг відповідності стандартним вимогам та усвідомлення того, що можна ще розвинути додатково – має стати ключовим для кожного, хто прагне розвиватись у професії. Все це стало основою даного дослідження.

Компетентності фахівця з обліку і оподаткування визначаються у стандартах вищої освіти для відповідних рівнів її здобуття. Маючи освітню автономію, заклади вищої освіти формують освітні програми за принципами у співпраці з роботодавцями у тріаді: «Здобувач» – «Заклад освіти» – «Роботодавець». Заклади вищої освіти спільно із стейкхолдерами перетворюють освітні стандарти на унікальні освітні інструменти впливу, через які відбувається програмування процесу професійного встановлення здобувачів. Останні ж обирають таку програму для власного зростання, яка відповідає їх очікуванням, здійснюючи при цьому відбір найкращих пропозицій на ринку освітніх послуг.

Розуміння суті проблеми знаходиться у площині «особистого брендингу», який «передбачає, що ви розглядаєте особисті якості, уміння, навички, таланти як товар або послугу, для яких створюєте привабливий імідж» [2]. Фахівець, який

добре знає свої сильні та слабкі сторони, завжди знатиме точно який напрям самовдосконалення обрати.

Професійні компетентності закріплені стандартами вищої освіти, які були сформовані для спеціальності 071 «Облік і оподаткування» галузі знань 07 «Управління та адміністрування». Проте вже у 2025 р. був перший набір здобувачів освіти за спеціальністю D1 Облік і оподаткування галузі D Бізнес, адміністрування та право. Освітнянська спільнота перебуває в очікуванні відповідних стандартів.

Враховуючи аналіз публікацій та досвід роботи у галузі, усі компетентності бухгалтера можна згрупувати на: професійні, особисті та додаткові (табл. 1).

Таблиця 1

Групування компетентностей для роботи за фахом з обліку і оподаткування

Професійні компетенції	Особистісні компетенції	Додаткові навички
Знання та практичне застосування правил бухгалтерського та податкового обліку на усіх ділянках облікової роботи, глибоке розуміння чинного законодавства у сфері фінансів та господарських операцій; знання розрахунку податків, уміння знижувати податкове навантаження; володіння стандартними та спеціалізованими програмами; здатність готувати та здавати фінансову, податкову звітність та форми статистичних спостережень; знання Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ)	Комунікабельність, аналітичні здібності, відповідальність, пунктуальність, адаптивність, робота в команді	Використання ІТ-технологій, навички управлінського обліку, стресостійкість

Процес формування компетентностей є складним і включає окремі стадії. Кравченко О.В. та Пастернак Я.П. виділяють [5]: вибір професії, здобуття освітнього рівня, процес входження у професію, повна реалізація особистості у роботі за фахом. Дійсно, зайнятість у сфері обліку і оподаткування вимагає постійне вдосконалення незалежно від досягнутого рівня чи трудового стажу за фахом.

Крім професійних якостей не меншого значення мають Soft Skills [2-4], які відображають уміння усвідомити свої сильні сторони та уміння бути організатором, грамотно вибудовувати комунікації як з партнерами, так і в колективі, уміти аналізувати ситуацію, робити правильні висновки, мати стратегічне мислення; підвищувати свою майстерність; не боятись новацій та провадження їх у практику; цікавитись і бути обізнаним в останніх тенденціях у галузі в цілому. Крім спілкування із експертами, колегами, важливим фактором є самоосвіта, яка допомагає адаптуватись до змін у законодавстві та нових технологіях на усіх стадіях формування фахівців та реалізації їх трудового ресурсу. Для цього нині є чимало можливостей (курси, тренінги, семінари, професійні портали, навчання).

В умовах структурної перебудови економіки важливо розширювати коло знань не лише професійно, а навіть опановувати нові сфери і галузі знань, щоб

розуміти сутність і бути спроможними для забезпечення ведення обліку в умовах економіки сталого розвитку. Це означає розуміти питання екологічної відповідальності, соціальних відносин, враховувати технологічні аспекти діяльності.

Таким чином, усталений набір компетентностей є стандартизованим. Він підтверджується освітніми документами, сертифікацією, перевіряється роботодавцем при працевлаштуванні. А щодо особистих якостей, то вони проявляються безпосередньо у спілкуванні та на робочому місці. Тому все частіше відбір претендентів на посади бухгалтера чи аудитора передбачають багатоетапні випробування з обов'язковою ідентифікацією якостей особистості з виявленням готовності працювати в умовах змін, прагненні до навчання та зростання в кар'єрі, зацікавленості у розвитку компанії-працедавця. Саме у цьому аспекті на перспективу продовжиться подальше вдосконалення компетентностей фахівців у сфері обліку і оподаткування. Крім того, поглиблення та активне використання ІТ-технологій, вміння працювати з новими інструментами, інформацією, необхідність опанування додатковими знаннями навіть не із суміжних галузей визначатиме нові перспективні якості фахівців у сфері бухгалтерського обліку та оподаткування.

Список використаних джерел

1. Дмитрук, Б., Гріднева, Д., Светлова Н. Перспективи розвитку бухгалтерської професії в Україні. Економіка та суспільство. 2021. № 33. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/917> (дата звернення 15.11.2025).
2. Жиренкіна О. 7 компетенцій бухгалтера, які допоможуть знайти більш оплачувану роботу в 2025 році. Бухгалтерія для бюджету та ОМС. Публікація від 10.12.2024. URL: <https://oblikbudget.com.ua/article/1267-7-kompetentsy-buhgaltera-yak-dopomojut-znayti-blsh-oplachuvanu-robotu-u-2022-rots> (дата звернення 25.10.2025).
3. Клевець О. ТОП-9 навичок бухгалтера, з якими він буде narozhvat. Aktiv Financial Academy. Публікація від 05.07.2022. URL: <https://finacademy.net/ua/materials/article/top-9-navykov-bukhgaltera-s-kotorymi-on-budet-narashchvat> (дата звернення 05.11.2025).
4. Король С., Ключко А. Hard та Soft Skills бухгалтера. Вісник КНТУУ. 2020. № 3. С. 147-159.
5. Кравченко О.В. Пастернак Я.П. Складники професійних компетентностей фахівців з обліку і оподаткування. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету (Серія «Економіка та управління підприємствами»). 2019. № 39. С. 69-77.
6. Плікус І., Жукова Т., Осадча О. Модель професії бухгалтер в епоху цифрових трансформацій: ключові напрями компетентностей бухгалтера. *Приазовський економічний вісник*. 2019. Вип.1 (12). С. 200-205.
7. Професія бухгалтера в управлінні підприємством та його економічною безпекою: колективна монографія / Жук В.М., Василюшин С.І., Замлинський В.А. та інші. К.: ННЦ «ІАЕ», 2023. 180 с.

ВПРОВАДЖЕННЯ ПОДАТКОВОГО КОМПЛАЄНСУ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ, МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Питання забезпечення податкової прозорості та довіри між державою і бізнесом набуває особливої актуальності у контексті євроінтеграційних процесів України. Одним із ключових інструментів побудови сучасної системи податкового адміністрування є податковий комплаєнс – система дотримання податкового законодавства, що ґрунтується на принципах добровільності, партнерства та ризик-орієнтованого підходу.

Податковий комплаєнс (англ. *tax compliance*) – це комплекс заходів, спрямованих на забезпечення добровільного, своєчасного та повного виконання платниками податків своїх зобов'язань перед державою. Його мета полягає не лише у зменшенні рівня ухилення від сплати податків, а й у формуванні культури податкової доброчесності, побудові партнерських відносин між бізнесом і контролюючими органами.

Основні завдання податкового комплаєнсу:

- підвищення прозорості фінансової звітності підприємств;
- зниження адміністративного навантаження на сумлінних платників;
- ефективне управління податковими ризиками;
- запобігання податковим правопорушенням через систему внутрішнього контролю;
- підвищення рівня довіри до податкових органів.

У багатьох розвинених країнах (зокрема у Великій Британії, Нідерландах, Австралії, Канаді) податковий комплаєнс реалізується через концепцію “Cooperative Compliance” – співпраці між державою та платниками податків на основі відкритості та прогнозованості. Такі системи передбачають укладення угод про дотримання податкового законодавства, спільне управління ризиками та регулярні консультації. У результаті держава отримує стабільні надходження, а бізнес – зменшення кількості перевірок і штрафів.

В Україні податковий комплаєнс перебуває на етапі активного формування. У 2023–2025 роках Державна податкова служба України (ДПС) розпочала реалізацію низки ініціатив у межах Стратегії розвитку податкової служби до 2030 року, серед яких:

- впровадження ризик-орієнтованих підходів до перевірок;
- розвиток системи “single window” для електронної взаємодії з бізнесом;
- створення умов для добровільного виправлення помилок без штрафних санкцій;
- розробка концепції “Програми добровільного податкового комплаєнсу” для великих платників.

Певні елементи податкового комплаєнсу вже реалізуються через електронні сервіси (наприклад, *Електронний кабінет платника податків*, система *e-аудиту*, автоматичний обмін податковою інформацією).

Серед основних бар'єрів на шляху повноцінного впровадження податкового комплаєнсу в Україні можна виділити:

- недостатній рівень довіри між бізнесом і податковими органами;
- складність та часті зміни податкового законодавства;
- недостатній розвиток цифрової інфраструктури;
- відсутність законодавчого визначення поняття “податковий комплаєнс”;
- обмежена кількість фахівців із податкового ризик-менеджменту.

Запровадження ефективної системи податкового комплаєнсу може забезпечити низку переваг:

Для бізнесу:

- прогнозованість податкових наслідків господарських операцій;
- мінімізація ризику перевірок;
- покращення репутації та доступу до міжнародних ринків;
- можливість оперативного вирішення спірних питань із податковими органами.

Для держави:

- підвищення рівня добровільної сплати податків;
- зменшення тіньового сектору економіки;
- підвищення ефективності податкового адміністрування;
- стабільність бюджетних надходжень.

У найближчі роки очікується:

- закріплення поняття “податковий комплаєнс” у Податковому кодексі України;
- запровадження пілотних проєктів із добровільного комплаєнсу для великих платників;
- інтеграція системи податкового комплаєнсу з корпоративними програмами ESG;
- удосконалення аналітичних інструментів для оцінки податкових ризиків;
- навчання та сертифікація фахівців із податкового комплаєнсу.

Податковий комплаєнс – це не лише нова модель адміністрування податків, а й філософія взаємної відповідальності держави та бізнесу. Його впровадження в Україні сприятиме підвищенню рівня податкової культури, зменшенню корупційних ризиків та інтеграції в європейський податковий простір. Успіх реформи залежатиме від узгоджених дій законодавців, податкових органів і представників бізнесу в напрямку створення прозорої, прогнозованої та справедливої податкової системи.

Основні нормативні акти, які регламентують впровадження:

1. Закон України № 3813-IX від 18.06.2024 «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей податкового адміністрування

під час воєнного стану для платників податків з високим рівнем добровільного дотримання податкового законодавства». Цим Законом введено поняття «комплаєнс-менеджер» та закріплено низку преференційних підходів для платників з високим рівнем добровільності. od.tax.gov.ua+1

2. Постанова Кабінету Міністрів України № 854 від 25.07.2024 «Про реалізацію експериментального проекту щодо функціонування системи управління податковими ризиками (комплаєнс-ризиками) в Державна податкова служба України». Цей акт запускає експеримент із впровадження системи управління комплаєнс-ризиками. kh.tax.gov.ua+1

3. Національна стратегія доходів до 2030 року (Розпорядження Кабінет Міністрів України від 27.12.2023 № 1218-р) – стратегічний документ, що визначає ключовий вектор розвитку системи адміністрування податків, зокрема через впровадження підходів, пов'язаних із комплаєнсом та управлінням податковими ризиками. tax.gov.ua+1

4. Уточнення поняття «комплаєнс» та «комплаєнс-ризик» у п. 14.1.221¹ підпункту 14.1 ст. 14 Податковий кодекс України (редакція після змін) – тобто законодавче формулювання цих понять. lv.tax.gov.ua+1

5. Наказ ДПС України № 788 від 31.10.2024 «Про порядок організації діяльності комплаєнс-менеджера з платником податків з високим рівнем добровільного дотримання податкового законодавства». Цей наказ встановлює механізм взаємодії «комплаєнс-менеджера» з платником податків. if.tax.gov.ua

Але, успіх податкового комплаєнсу залежить не лише від нормативної бази, а й від готовності бізнесу та платників податків його впроваджувати.

Іван БАЛАНЮК

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри обліку і оподаткування
Карпатського національного університету
імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ, Україна

Богдан ІВАНОЧКО

доктор філософії з економіки, асистент кафедри обліку і оподаткування
Карпатського національного університету
імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ, Україна

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Соціально-економічний розвиток територіальних громад є ключовою передумовою підвищення якості життя населення, росту доходів, розвитку бізнесу та ефективного використання ресурсного потенціалу на місцях. Територіальні громади виступають базовими економічними спільнотами, у межах яких проживає населення, функціонує бізнес та формується значна частина національного економічного потенціалу.

Рівень розвитку територіальних громад може бути оцінений за допомогою системи економічних показників, що відображають стан місцевих бюджетів, розвиток інфраструктури, рівень доходів населення, динаміку підприємницької діяльності та інші соціально-економічні аспекти. Більшість із цих показників формуються на основі облікових даних, що підкреслює ключову роль бухгалтерського обліку та аналітики у забезпеченні достовірності та повноти інформаційної бази для прийняття управлінських рішень у громадах. В свою чергу, обліково-аналітичне забезпечення в управлінні має на меті не лише формування облікової інформації у вигляді бухгалтерських записів, фінансової та податкової звітності, але й генерацію аналітичних даних, прогнозних оцінок, економічних показників і коефіцієнтів, що забезпечує комплексне й достовірне уявлення про фінансово-господарський стан суб'єкта господарювання та підвищує обґрунтованість управлінських рішень [1].

Територіальні громади не є суб'єктом господарювання у традиційному розумінні. Юридичними особами виступають організаційно правові структури, які мають самостійні баланси, ведуть бухгалтерський облік і складають фінансову звітність. Це дозволяє розглядати систему обліково-аналітичного забезпечення як важливий інструмент управління розвитком територіальної громади та ефективного використання її ресурсів.

Проте в сучасних умовах, хоча обліково-аналітична інформація й використовується під час формування місцевих цільових програм розвитку та складання бюджету, роль облікових служб в органах місцевого самоврядування здебільшого обмежується веденням тільки фінансового й бюджетного обліку. У результаті цього громада як соціально-економічна спільнота, населення та

місцевий бізнес, фактично не відчуває значення та впливу обліково-аналітичного забезпечення на процеси розвитку території. Наприклад, об'єкти інфраструктури територіальних громад є основними засобами за активом і внесеним капіталом за пасивом бюджетних установ, що утворені органами місцевого самоврядування, і обліковуються на їхніх балансах [2]. Більшість показників подаються у формалізованому вигляді, без аналітичних пояснень, що ускладнює їх використання для оцінки ефективності управлінських рішень, розвитку інфраструктури чи визначення інвестиційного потенціалу територіальної громади. Зокрема, примітки до фінансової звітності бюджетних установ здебільшого не містять описової частини, деталізації об'єктів чи аналітичних узагальнень, через що значна частина потенційно корисної облікової інформації про стан інфраструктури залишається невикористаною в управлінні розвитком територіальної громади.

Значною проблемою є відсутність методології та нормативної бази бухгалтерського обліку й на його основі аналітичного оцінювання та аудиту природних ресурсів, якими володіє громада. Екосистемні активи розглядаються як природничі ресурси та компоненти природничого середовища, використання яких у господарському обігу сприятиме отриманню економічних вигод [3]. Керівництво та громадськість зазвичай мають лише кількісну інформацію – про площу земель, у тому числі сільськогосподарських угідь, лісів, водних об'єктів тощо. Однак ці ресурси не мають грошової оцінки та не відображені в системі бухгалтерського обліку, що унеможливорює визначення їх реальної вартості та потенціалу як активів територіальної громади. У результаті громада фактично не володіє повною картиною власного природно-ресурсного потенціалу, що обмежує можливості його залучення до економічного обороту. Відповідно, управлінські рішення приймаються без урахування повної інформації про ресурсну базу, що знижує ефективність планування соціально-економічного розвитку. Відповідно, управлінські рішення приймаються без урахування повної інформації про ресурсну базу, що знижує ефективність планування соціально-економічного розвитку.

Система обліково-аналітичного забезпечення соціально-економічного розвитку територіальних громад потребує посилення її ролі в управлінні, зокрема через розширення змісту облікової інформації, підвищення її аналітичної цінності та інтеграцію у процеси стратегічного планування. Це дозволить забезпечити прозорість, підзвітність і ефективність управлінських рішень, а також створить передумови для більш раціонального використання ресурсного потенціалу громади. Для досягнення зазначеної мети необхідно вирішити комплекс наукових, методологічних, нормативно-правових та практичних завдань у сфері обліку в державному секторі економіки з урахуванням специфіки територіальних громад як цілісних економічних комплексів (рис. 1).

Таким чином, роль системи обліково-аналітичного забезпечення територіальних громад значно ширша, ніж лише відображення операцій за дебетом і кредитом та складання звітності бюджетних установ. Вона може формувати релевантні обсяги інформації для прийняття ефективних

управлінських рішень щодо соціально-економічного розвитку громади. Система також сприятиме стратегічному плануванню та ефективному використанню економічного, соціального й ресурсного потенціалу.

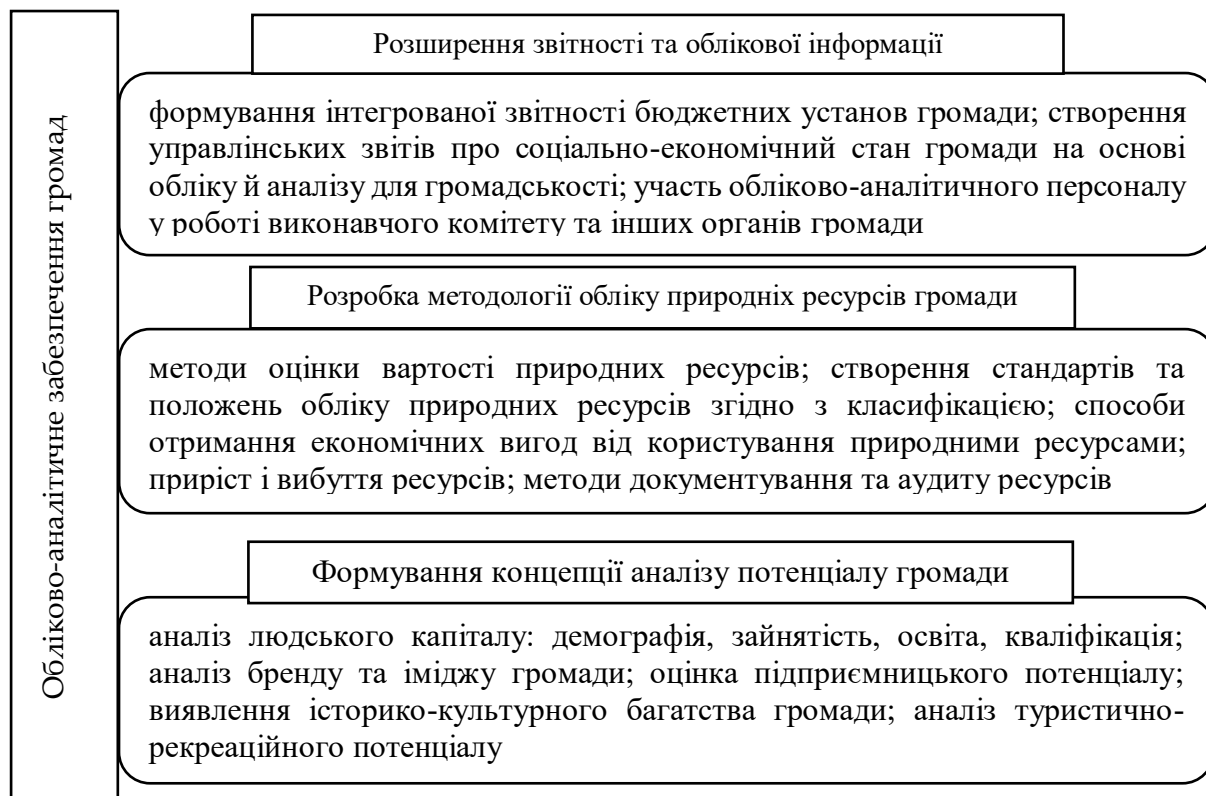

Рис. 1. Розширення обліково-аналітичного забезпечення громад

Джерело: розроблено авторами.

Список використаних джерел

1. Баланюк І.Ф., Черневий Ю.І., Іваночко Б.Р., Безрукий Т.М., Юхневич А.М. Методологічні засади наукових досліджень обліково-аналітичного забезпечення та економічного контролю в управлінні бізнесом. *Актуальні питання економічних наук*. №12. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.16413722>
2. Баланюк І.Ф., Іваночко Б.Р. Інвестиційне забезпечення соціально-економічного розвитку територіальних громад: монографія. Івано-Франківськ: Фоліант, 2025. 200 с.
3. Патока І. Актуальні проблеми оцінювання екосистемних активів територіальних громад. *Економіка природокористування і сталий розвиток*. 2021. № 9. С. 50-56.

Тетяна БАНАШКЕВИЧ

асистент кафедри обліку і оподаткування
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна

Надія ІВАСЮК

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна

ЦИФРОВІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ЯК ВИКЛИК ТА ПЕРСПЕКТИВА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Цифрова трансформація є однією з найважливіших тенденцій розвитку сучасного суспільства. У ХХІ столітті технологічні інновації змінюють не лише спосіб ведення бізнесу, але й вимоги до професійної освіти. Бухгалтерський облік, який тривалий час базувався на традиційних методах обробки даних, сьогодні зазнає докорінних змін. Автоматизація, аналітика великих даних (Big Data), штучний інтелект (AI) і блокчейн перетворюють роботу бухгалтера на аналітично-цифрову діяльність, що вимагає нових компетентностей і підходів до навчання [1]. У контексті євроінтеграційного курсу України питання цифровізації бухгалтерської освіти набуває особливого значення. Тому, є необхідність дослідити вплив цифровізації на професійну підготовку бухгалтерів і аудиторів, визначити сучасні виклики та перспективи розвитку цієї сфери.

Сучасний бухгалтерський облік інтегрується в інформаційно-комунікаційне середовище, що передбачає використання ERP-систем (SAP, Oracle, BAS, Microsoft Dynamics 365), електронного документообігу, хмарних технологій і аналітичних платформ. Завдяки цифровим інструментам забезпечується безперервний контроль фінансових процесів, оперативність облікових операцій і зниження ризику людських помилок. Такі зміни суттєво впливають на професійні компетентності, яких потребує ринок праці від сучасних бухгалтерів [2]. Цифровізація також створює нові виклики – кібербезпеку, захист персональних даних, етичну відповідальність за використання автоматизованих систем.

Міжнародна федерація бухгалтерів (IFAC) у своїх освітніх стандартах підкреслює, що сучасний бухгалтер повинен володіти не лише фінансовими знаннями, але й цифровою грамотністю, аналітичним мисленням і здатністю працювати з інтелектуальними системами обліку [3]. Відповідно, реформа бухгалтерської освіти має бути спрямована на розвиток таких навичок, як аналіз даних, управління інформаційними потоками та використання технологій для підвищення прозорості звітності.

Професійна освіта бухгалтерів і аудиторів в Україні переживає період активної модернізації. Заклади вищої освіти поступово впроваджують у навчальні програми дисципліни, пов'язані з інформаційними технологіями, цифровою аналітикою, фінансовими інноваціями (FinTech) і автоматизацією бізнес-процесів. Цей процес узгоджується зі Стратегією цифрової трансформації освіти і науки України на 2023-2027 роки, яка передбачає підготовку фахівців, здатних до використання цифрових інструментів у професійній діяльності [4].

Використання сучасних освітніх платформ (Google Workspace for Education, Moodle, Zoom, Microsoft Teams, ChatGPT для навчання) сприяє формуванню цифрових навичок у студентів. Водночас, застосування кейс-методів, симуляцій, бухгалтерських тренажерів і дуальної освіти дозволяє поєднати теорію з практикою. Такі підходи відповідають європейській парадигмі навчання протягом життя (Lifelong Learning), де ключову роль відіграють постійне оновлення компетенцій і самоосвіта.

Адже при майбутньому працевлаштуванні студентів з облікових спеціальностей, завдяки їхнім навикам цифровізації, вони можуть поєднувати функції бухгалтера та аналітика у процесі прийняття рішень. Оскільки матимуть навички надавати керівництву “наочні матеріали про діяльність підприємства, графіки, аналітичні документи, які проілюструють реальний результат роботи компанії у різних звітних періодах” [5, с. 40].

Європейський Союз активно розвиває ініціативи у сфері цифрових навичок і освіти, серед яких – платформа Digital Skills & Jobs Platform та програма Digital Europe, спрямовані на підвищення цифрової компетентності громадян і фахівців [6]. Україна, інтегруючись у європейський простір освіти, має можливість адаптувати найкращі практики, зокрема щодо сертифікації цифрових умінь, використання відкритих освітніх ресурсів і цифрових бібліотек.

“Гармонізація міжнародних і національних стандартів в області цифрової трансформації економіки має передбачити пріоритетні відгуки інфраструктури національної системи стандартизації на запити цифровізації” [7, с. 9]. Відповідно у сфері бухгалтерського обліку гармонізація національних стандартів із міжнародними (IFRS, ISA) є важливим напрямом реформування професійної підготовки фахівців. Це вимагає включення до навчальних програм тем, пов'язаних із міжнародними стандартами фінансової звітності, управління ризиками та цифровими аудитами. У майбутньому українська система бухгалтерської освіти має перейти від переважно теоретичного підходу до компетентнісно-практичної моделі, зосередженої на аналізі даних і роботі в цифровому середовищі. Враховуючи це, можна здійснити порівняння традиційної бухгалтерської освіти та цифрової (табл.1).

Виділяють 4 критерії оцінки готовності ЗВО до цифрової трансформації: зрілість цифрової архітектури, оцінка процесного управління, оцінка цифрових здатностей персоналу, оцінка фінансування цифрових

перетворень [8, с. 93]. На основі можна виокремити виклики, які постають перед системою бухгалтерської освіти щодо цифровізації: недостатню технічну оснащеність освітніх закладів; відсутність уніфікованих стандартів цифрових компетентностей; низький рівень цифрової грамотності викладачів; недостатню інтеграцію між навчальними програмами і потребами бізнесу.

Таблиця 1

Порівняння традиційної та цифрової бухгалтерської освіти

Критерій	Традиційна освіта	Цифрова освіта
Основні засоби навчання	Підручники, лекції	Онлайн-платформи, симулятори, навчальні системи
Методи навчання	Теоретичне викладання	Практичні кейси, інтерактивні симуляції, хмарні сервіси
Роль викладача	Передавач знань	Фасилітатор навчального процесу
Результати навчання	Теоретичні знання	Цифрові навички, аналітичне мислення, командна робота

Джерело: власна розробка авторів.

Перспективним напрямом розвитку є створення освітньо-наукових кластерів, де поєднуються наукові дослідження, практика та цифрові технології. На рисунку 1. запропоновано узагальнену модель цифровізації бухгалтерської освіти, яка включає чотири взаємопов'язані напрями.

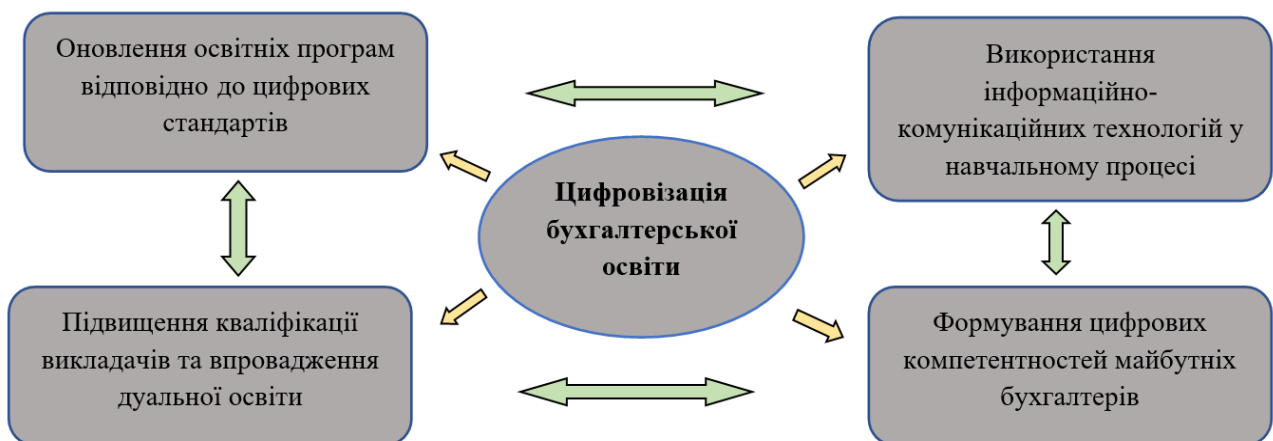

Рис.1. Основні напрями цифровізації бухгалтерської освіти

Джерело: власна розробка авторів.

Особливої уваги потребує академічна доброчесність у процесі використання цифрових інструментів. До ключових характеристик стратегічного управління системою академічної доброчесності належать: динамічність, проактивність, інтегрованість, синергетичність та інноваційність [9]. Це означає, що автоматизація підрахунків і звітності не знімає з бухгалтера відповідальності за достовірність даних, а навпаки – підвищує вимоги до етичності та професійної

відповідальності. Таким чином, цифровізація має супроводжуватися підсиленням етичної освіти, що формує довіру до професії бухгалтера і аудитора.

Цифровізація бухгалтерського обліку – це не лише технологічний, а й освітній виклик, який вимагає системного оновлення підготовки кадрів. Впровадження цифрових технологій у навчальний процес має супроводжуватися оновленням змісту освіти, розвитком цифрової інфраструктури та створенням умов для безперервного професійного розвитку фахівців. Україна, рухаючись у напрямі євроінтеграції, має всі передумови для впровадження інноваційних практик і гармонізації освітніх стандартів з міжнародними вимогами. Формування цифрової компетентності бухгалтерів стане основою конкурентоспроможності вітчизняних спеціалістів на європейському ринку праці.

Список використаних джерел

1. OECD. The Impact of Digitalisation on the Accounting Profession. Paris: OECD Publishing, 2023. URL: <https://www.oecd.org/>
2. Європейська комісія. Digital Skills & Jobs Platform. Brussels, 2024. URL: <https://digital-skills-jobs.europa.eu/>
3. IFAC. International Education Standards for Professional Accountants. New York: IFAC, 2024. URL: <https://www.ifac.org/>
4. Міністерство освіти і науки України. Стратегія цифрової трансформації освіти і науки на 2023-2027 роки. Київ, 2023. URL: <https://mon.gov.ua/>
5. Головчак Ю. В., Головчак Г. В., Писарчук О. В. Цифровізація бухгалтерського обліку: переваги та виклики в епоху цифрових технологій. Економіка. Фінанси. Право. 2023. № 11. С. 38-42. URL: <https://doi.org/10.37634/efp.2023.11.7>
6. European Commission. Digital Europe Programme. Brussels, 2023. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/>
7. Гриценко В. І., Бажан Л. І. Гармонізація національних і міжнародних стандартів впровадження технологій цифрової економіки. *Control systems & computers*. 2020. № 3. С. 3-14. URL: <http://jnas.nbu.gov.ua/article/UJRN-0001177027>
8. Барна О. В., Кузьмінська О. Г. Визначення готовності закладу вищої освіти до цифрової трансформації. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання : досвід, тенденції, перспективи : матеріали IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 30 квітня 2020 р. (с. 92-94). Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка. <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/15374>
9. Козинець А. О. Напрями стратегічного управління системою академічної доброчесності в умовах цифрової трансформації освітнього середовища. Проблеми сучасних трансформацій. № 16. 2024. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-16-04-09>

Дмитро БАТІЄВИЧ
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування»
Волинського національного університету імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ІДЕАЛЬНОЇ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

В силу змін сьогодення, впровадженні значної кількості покращеної редакції застарілих законодавчих та нормативних документів, військова агресія росії та інші чинники зобов'язують суб'єктів господарювання до гнучких дій у своїй діяльності, щоб залишатися не тільки конкурентоспроможними, а й загалом на ринку.

Основними потоками інформації про діяльність підприємства для користувачів є дані фінансової звітності. Ступінь достовірності відомостей про фінансовий стан, результати діяльності та ефективність функціонування підприємства, що містяться у звітності, значною мірою залежить від її якості. А якість фінансової звітності, у свою чергу, визначається положеннями облікової політики, сформованої на підприємстві. Саме облікова політика впливає на повноту, об'єктивність та своєчасність відображення господарських операцій, що забезпечує ефективне використання цієї інформації різними категоріями користувачів.

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», облікова політика – це сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання і подання фінансової звітності [1].

Грамотно сформована облікова політика є важливим чинником, який впливає як на ефективність управління підприємством, так і на формування його стратегії розвитку в довгостроковій перспективі.

На сьогодні на підприємствах все частіше можна спостерігати формальний підхід до формування облікової політики. Це викликає занепокоєння, особливо в умовах суттєвих змін у формах власності, організаційній структурі підприємств та ринковій інфраструктурі. Такі зміни суттєво впливають на процеси планування, управління й аналізу. Водночас система бухгалтерського обліку здебільшого залишилася на рівні застарілих підходів та організації. На цю ситуацію впливає низка чинників: відсутність достатнього досвіду управління в умовах ринку, відсутність професійного розвитку бухгалтерів, прогалини у законодавстві, а також недостатня увага до цієї проблеми з боку наукової спільноти.

Облікова політика підприємства формується головним бухгалтером або іншою особою, на яку відповідно до законодавства покладено ведення бухгалтерського обліку підприємства, і затверджується керівником підприємства. Облікова політика підприємства оформляється наказом.

За наявності документально оформленої облікової політики підприємства, його керівники, управлінці, а також контролюючі органи знатимуть можливості облікової системи підприємства та організаційні і методичні підходи до її формування [2].

Дотримання облікової політики, що затверджена на підприємстві, є однією з ключових умов для отримання якісної фінансової інформації. Проте на практиці під час її формування часто допускаються серйозні помилки та недоліки, які потребують усунення.

Серед основних проблем, що виникають при формуванні облікової політики, можна виокремити наступні: звичайне дублювання нормативних документів в обліковій політиці, необґрунтовані зі сторони бухгалтерів окремі пункти, не вносяться зміни до документа загалом навіть після його затвердження так як більшість законів та норм з плином часу набувають нового змісту, подекуди основні питання для висвітлення наводяться стисло та не в повному обсязі, не враховується внутрішня звітність та документообіг підприємства, управлінський облік.

Враховуючи важливу роль методологічних складових облікової політики, варіанти яких визначені Міністерством фінансів України в національних положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку, а також їх безпосередній вплив на фінансові результати, ми рекомендуємо підприємствам, які ще не деталізували методологію обліку у своїй обліковій політиці, обов'язково доопрацювати її зміст. Адже за відсутності чітко визначених підходів до оцінки, класифікації та методів обліку активів і зобов'язань виникає ризик суттєвого викривлення фінансових результатів підприємства. А це, в свою чергу, може призвести до накладення штрафних санкцій з боку контролюючих органів.

Крім фінансових втрат, подібні порушення негативно позначаються на діловій репутації підприємства та ускладнюють подальше ведення бізнесу.

Отже, від правильного розуміння, розкриття і реалізації облікової політики професійними бухгалтерами залежить економічна ефективність діяльності підприємств. Бухгалтерський облік є орієнтиром для безлічі користувачів як інформаційна система підприємства для надання конкретних даних по запиті, та є важливим при формуванні фінансового результату підприємства. Тому грамотно зазначені методи та норми ведення обліку в обліковій політиці як безпековому документів на підприємстві з врахуванням його внутрішніх особливостей є беззаперечною ознакою запоруки успіху.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні. Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV: станом на 03 вересня 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення 25.10.2025).
2. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо складання розпорядчого документа про облікову політику підприємства: Наказ Міністерства аграрної політики України від 17.12.2007 року № 921. *Інформаційно-правова система «Ліга: Закон»*. 2010.

Наталія БІРЧЕНКО

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування
Державного біотехнологічного університету, м. Харків, Україна

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ: ІНСТРУМЕНТИ, РИЗИКИ Й ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Цифрова трансформація бізнесу радикально змінює підходи до організації бухгалтерського обліку та формування фінансової звітності. Поширення хмарних сервісів, ERP-систем, технологій штучного інтелекту, блокчейну, XBRL-звітності та аналітики на основі великих даних робить облікові системи більш автоматизованими, інтегрованими й орієнтованими на потреби управління. У таких умовах традиційна модель обліку, що фокусується на ретроспективній фіксації фактів господарської діяльності, поступається місцем концепції безперервного обліково-аналітичного супроводу управлінських рішень у режимі, максимально наближеному до реального часу.

Цифрова трансформація обліку включає такі взаємопов'язані складові:

- технологічну – впровадження ERP-систем, хмарних сервісів, систем електронного документообігу, аналітичних платформ;
- нормативно-методичну – адаптацію облікової політики до МСФЗ, XBRL-стандартів, вимог до інтегрованої та нефінансової звітності;
- організаційну – зміну ролей і функцій бухгалтерії, інтеграцію обліку з управлінським, податковим, управлінням ризиками;
- кадрову – формування цифрових компетентностей бухгалтерів, аудиторів та фінансових менеджерів.

Цифрові інструменти, що використовуються в сучасних облікових системах, доцільно згрупувати за кількома напрямками:

- ERP-системи та хмарні платформи;
- електронний документообіг та цифровий архів;
- аналітика, Big Data та штучний інтелект;
- блокчейн та XBRL-звітність.

ERP-системи (SAP S/4HANA, Oracle, Microsoft Dynamics, ERP тощо) забезпечують єдиний інформаційний простір, у межах якого інтегруються облік, фінанси, логістика, виробництво, збут та управління персоналом. Для обліку та звітності вони створюють можливість: вести облік одночасно за національними стандартами та МСФЗ; формувати реєстри й фінансову звітність у напівавтоматичному режимі; оперативно консолідувати дані в групах компаній; аналізувати показники в режимі, наближеному до реального часу.

Поширення хмарних облікових сервісів (Software-as-a-Service) дозволяє підприємствам, зокрема малим та середнім, уникати значних капітальних витрат на ІТ-інфраструктуру, забезпечує віддалений доступ до даних і можливість масштабування функціоналу залежно від потреб бізнесу.

Системи електронного документообігу забезпечують створення, погодження, підписання й зберігання первинних документів у цифровому форматі, у тому числі з використанням кваліфікованого електронного підпису. Це скорочує витрати на папір і фізичне зберігання документів, зменшує ризик їх втрати, прискорює внутрішній і зовнішній аудит, а також полегшує консолідацію інформації.

Цифрові архіви дозволяють систематизувати документи, встановлювати права доступу, забезпечувати пошук за реквізитами й інтеграцію з обліковими системами, що мінімізує ручне введення інформації та помилки.

Застосування бізнес-аналітики та інструментів Big Data в обліку та звітності дає змогу переходити від статичної звітності до гнучких дашбордів і сценарного моделювання. На основі великих масивів даних можливе прогнозування грошових потоків, доходів, витрат та оцінка ризиків.

Штучний інтелект використовується для автоматичної класифікації господарських операцій; розпізнавання текстів і документів (OCR) та їх подальшого облікового відображення; виявлення підозрілих операцій і шахрайських схем; підтримки прийняття рішень у фінансовому менеджменті.

Блокчейн-технології дозволяють організувати незмінний розподілений реєстр операцій, що потенційно може зменшити потребу в частині традиційних процедур аудиту, зробити ланцюги постачання та розрахунків більш прозорими й захищеними [1].

XBRL-та Inline XBRL-технології стандартизують подання фінансової та нефінансової звітності, забезпечують машинозчитуваність і автоматизовану обробку, що є критично важливим для регуляторів, інвесторів і аналітиків.

Результати вітчизняних та зарубіжних досліджень дозволяють виділити низку ключових ефектів цифровізації обліку та звітності:

- зростає оперативність і доступність інформації. Дані про фінансовий стан, результати діяльності, розрахунки з контрагентами, запаси й інші показники можуть бути отримані менеджментом у стислий термін, що зменшує часовий лаг між здійсненням операції та її відображенням у звітності;

- підвищується якість і надійність облікових даних. Автоматизація рутинних операцій, уніфікація довідників, застосування контрольних процедур і вбудованих алгоритмів валідації скорочують кількість помилок у даних;

- посилюється аналітичний потенціал обліку. Інтегровані системи дають змогу формувати звіти для різних користувачів (менеджменту, власників, кредиторів, регуляторів) у необхідних аналітичних розрізах: за сегментами, продуктами, центрами відповідальності, проектами, каналами збуту тощо. Це розширює можливості контролінгу, бюджетування й управління ризиками;

- підвищується прозорість і підзвітність підприємства. Цифрові канали подання звітності, XBRL-формати й доступ до відкритих баз дозволяють користувачам порівнювати показники різних компаній, відстежувати динаміку та структуру ключових індикаторів, оцінювати відповідність стандартам корпоративного управління й сталого розвитку.

Поряд із перевагами цифровізація облікових систем супроводжується низкою суттєвих ризиків і викликів, які мають враховуватися під час розробки стратегії цифрової трансформації.

Один із ключових ризиків – кібербезпека та захист конфіденційної інформації. Концентрація великих масивів даних в інтегрованих інформаційних системах робить підприємства уразливими до зовнішніх атак, внутрішніх зловживань, витоків інформації. Неналежний рівень захисту може призвести до фінансових втрат, штрафних санкцій, репутаційних ризиків і втрати довіри з боку користувачів звітності.

Ще один важливий аспект – кадрові та освітні виклики. Для ефективної роботи в цифровому середовищі бухгалтерам і аудиторам необхідні не лише традиційні фахові знання, а й володіння ІТ-інструментами, аналітичними пакетами, базами даних, основами кібербезпеки.

Перспективи цифрової трансформації обліку та звітності пов'язані з поглибленням інтеграції облікових, аналітичних та управлінських функцій у єдиному інформаційному середовищі. Очікується подальший розвиток таких напрямів: реалізація концепції «облік у режимі реального часу» (Real-Time Accounting) через використання IoT-пристроїв, автоматичне отримання даних із операційних систем, безперервне оновлення реєстрів; розширення практики інтегрованої звітності та нефінансових розкриттів (ESG, сталий розвиток), що потребує розробки нових цифрових форматів даних і методик їх верифікації; поширення блокчейн-рішень для фіксації ланцюгів постачання, обліку прав власності, відстеження походження продукції, що особливо важливо для аграрного, харчового та фармацевтичного секторів; автономні облікові системи на основі штучного інтелекту, здатні самостійно виконувати широкий спектр облікових операцій, залишаючи за фахівцями функції методологічного супроводу, аналізу й контролю; гармонізація регуляторних вимог до цифрових облікових систем, XBRL-звітності, кібербезпеки та захисту даних на національному й міжнародному рівнях.

Цифрова трансформація обліку та звітності є багатовимірним процесом, що поєднує технологічні, методичні, організаційні та кадрові зміни. Вона забезпечує зростання оперативності, якості та аналітичної цінності облікових даних, підвищує прозорість і підзвітність підприємств, створює нові можливості для прийняття управлінських рішень. Водночас цифровізація супроводжується ризиками – кіберзагрозами, нормативною невизначеністю, дефіцитом цифрових компетентностей, залежністю від постачальників ІТ-рішень. Їх мінімізація потребує системного підходу до розробки стратегії цифрової трансформації, включно з оцінкою ризиків, впровадженням політик безпеки, модернізацією облікової політики та розвитку людського капіталу.

Список використаних джерел

1. Коваль О.В., Лишак О.М. Цифровізація бухгалтерського обліку в Україні. *Ефективна економіка*. № 2.2024. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.2.67>

Наталія БОНДАРЕНКО

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку, аудиту, аналізу і оподаткування
Університету митної справи та фінансів, м. Дніпро, Україна

ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану, що триває в Україні з 2022 року, питання організації обліку та оподаткування гуманітарної допомоги набули виняткової актуальності. Повномасштабна війна спричинила значні соціально-економічні втрати, руйнування інфраструктури, зростання безробіття та внутрішню міграцію населення, що зумовило безпрецедентне збільшення обсягів міжнародної підтримки. Гуманітарні потоки охоплюють широкий спектр ресурсів – від продуктів харчування, медичних засобів і технічного обладнання до грошових переказів, грантів та послуг. За таких умов точність обліку, прозорість звітності й ефективність податкового регулювання стають основою довіри між донорами, державою та суспільством.

Гуманітарна допомога є особливою формою цільового фінансування, що не передбачає отримання прибутку, а тому вимагає специфічних підходів до документального підтвердження, оцінки, класифікації та відображення в обліку. Її характерними рисами є безповоротність і невідплатність, що унеможливорює трактування таких операцій як комерційних доходів. Для забезпечення підзвітності та контролю над виконанням благодійних програм необхідно здійснювати аналітичний облік за джерелами надходження, видами допомоги, одержувачами та напрямками використання. Це дозволяє простежити рух ресурсів на всіх етапах – від донора до кінцевого споживача.

Порядок обліку гуманітарної допомоги регламентують Наказ Міністерства фінансів України № 298 від 14.12.1999 р. [1] та Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, зокрема НП(С)БО 9 «Запаси», НП(С)БО 15 «Дохід», НП(С)БО 16 «Витрати» і НП(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів». На практиці часто виникають труднощі з належним документуванням і оцінкою: гуманітарні вантажі надходять у стислі терміни, без попереднього узгодження асортименту та вартості, що ускладнює первинне відображення в обліку. У таких випадках застосовуються умовні оцінки на основі ринкових цін або середньої вартості аналогічних активів. Належне оформлення актів приймання-передачі, митних декларацій, накладних і звітів про розподіл є обов'язковою умовою визнання гуманітарної допомоги у фінансовому обліку.

Податкове законодавство України визначає особливий порядок оподаткування гуманітарних операцій. Відповідно до п.197.11 Податкового кодексу України, ввезення на митну територію гуманітарних товарів звільняється від сплати ПДВ, за умови визнання їх гуманітарними відповідно до чинного законодавства. Також п.133.4.1 ПКУ передбачає, що неприбуткові організації, які використовують отримані ресурси виключно за цільовим призначенням,

звільняються від оподаткування прибутку [2]. У разі нецільового використання гуманітарних коштів або реалізації отриманих товарів такі пільги скасовуються, а ресурси визнаються доходами з відповідним податковим навантаженням. Важливо, щоб бухгалтерський і податковий облік були узгоджені, адже будь-які розбіжності можуть призвести до втрати неприбуткового статусу.

Окремо варто відзначити, що гуманітарна допомога, яка надходить у формі грошових переказів чи грантів, також підпадає під дію податкових пільг. Такі кошти не включаються до складу доходів, якщо використані за цільовим призначенням, проте потребують підтвердження звітами і фінансовими документами. Неприбуткові організації подають річну звітність за формою, затвердженою наказом Мініфіну № 553 [3], де розкривається інформація про отримані та використані ресурси. Для міжнародних грантів можливе застосування валютного контролю відповідно до НП(С)БО 21, а також звітування перед донорами згідно з умовами угод.

Міжнародний досвід демонструє ефективність систем, орієнтованих на прозорість і цифрову звітність. Так, у Польщі дані про гуманітарні надходження та витрати публікуються у відкритих реєстрах; у Німеччині діє принцип «*zweckgebundene Spende*» (цільова пожертва), який передбачає документальне підтвердження кожної операції; у Великій Британії регулятор Charity Commission вимагає подання фінансової звітності за стандартом FRS 102 і публікації аудиторських висновків. Такі підходи сприяють підвищенню довіри до благодійних організацій і зниженню ризиків нецільового використання допомоги.

В Україні, попри поступову цифровізацію облікових процесів, практика ведення обліку гуманітарної допомоги ще не досягла належного рівня узгодженості та прозорості. Дослідники (Сидоренко О.П. [4, 5]; Китайчук Т.Г., Копчикова І.В. [6], Гайдучок Т.С., Сушицька Т.М. [7]) зазначають, що облік гуманітарних операцій залишається складним і недостатньо уніфікованим. Існує фрагментарність нормативних вимог: різні державні органи встановлюють власні підходи до оформлення документів і звітності, тоді як благодійні організації часто керуються вимогами міжнародних донорів. Це ускладнює порівняння показників, аудит і контроль використання ресурсів. Крім того, відсутність єдиного методичного підходу до оцінки та відображення гуманітарних операцій у бухгалтерському обліку призводить до розбіжностей у визначенні доходів і витрат, що створює ризики подвійного трактування податкових норм і ускладнює узгодження звітності з міжнародними стандартами.

Окрім технічних аспектів цифровізації, вагомим чинником ефективності обліку гуманітарної допомоги є розвиток професійних компетентностей фахівців, залучених до ведення бухгалтерського обліку та аудиту неприбуткових організацій. Якість облікової інформації безпосередньо залежить від рівня знань у сфері застосування національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, міжнародних стандартів звітності для неприбуткових організацій, а також уміння адаптувати їх до специфіки гуманітарних операцій. Особливого значення набуває підготовка спеціалістів, здатних забезпечувати належне документальне

підтвердження, аналітичний облік за джерелами фінансування, формування звітності за міжнародними вимогами донорів і гарантувати прозорість використання ресурсів.

Важливим напрямом є також розроблення методичних рекомендацій, професійних стандартів і навчальних програм, орієнтованих на підвищення кваліфікації бухгалтерів благодійного сектору. Такий підхід сприятиме формуванню єдиної методологічної основи обліку гуманітарних операцій, удосконаленню системи внутрішнього контролю та зміцненню інституційної спроможності неприбуткових організацій у сфері фінансової підзвітності.

Отже, в умовах воєнного стану облік і оподаткування гуманітарної допомоги відіграють ключову роль у забезпеченні прозорості фінансових потоків, підзвітності неприбуткових організацій та довіри з боку суспільства й міжнародних партнерів. Чинна нормативна база України хоча й регламентує основні аспекти гуманітарної діяльності, однак потребує систематизації та гармонізації з міжнародними стандартами IPSAS і FRS 102. Запровадження єдиної методики бухгалтерського обліку гуманітарних операцій, удосконалення механізмів податкового контролю та цифровізація процесів через систему «ЄГуманітарна допомога» дозволять підвищити ефективність використання ресурсів і мінімізувати ризики зловживань. Розвиток професійної культури звітності та впровадження сучасних інструментів фінансового моніторингу сприятимуть зміцненню довіри донорів і формуванню позитивного іміджу України як надійного й відповідального отримувача міжнародної гуманітарної допомоги.

Список використаних джерел

1. Про порядок обліку гуманітарної допомоги: Наказ Міністерства фінансів України від 14.12.1999 р. № 298. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0915-99#Text>.
2. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. №2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.
3. Про затвердження форми Звіту про використання доходів (прибутків) неприбуткової організації: Наказ Міністерства фінансів України від 17.06.2016 р. № 553. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0932-16#Text>.
4. Сидоренко О.П. Облік операцій з іноземною валютою, яка є гуманітарною допомогою, у отримувача. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2024. № 3 (39). С. 319-328.
5. Сидоренко О.П. Облік отримання гуманітарної допомоги у отримувача за НП(с)БО чи МСФЗ. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2024. № 4 (40). С. 279-290.
6. Китайчук Т.Г., Копчикова І.В. Проблеми обліку міжнародної гуманітарної допомоги. *Журнал стратегічних економічних досліджень*. 2024. № 3(20). С. 64-75.
7. Гайдучок Т.С., Сушицька Т.М. Облік гуманітарної допомоги: аналіз та практичні аспекти. *Ефективна економіка*. 2024. №2. URL: <https://nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/3138>.

Олена ВАКУЛЬЧИК

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри обліку, аудиту, аналізу та оподаткування
Університету митної справи та фінансів, м. Дніпро, Україна

АНАЛІТИЧНІ ПОКАЗНИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ У ВНУТРІШНЬОМУ АУДИТІ

Ухвалення урядом України Стратегії запровадження звітності зі сталого розвитку у жовтні 2024 року [1] відповідно до Директиви ЄС про корпоративну звітність зі сталого розвитку (CSRD) та європейських стандартів (ESRS) ставить нові завдання перед українським бізнес-сектором [2].

Запровадження в Україні новітніх форм звітування суб'єктів господарювання висуває обов'язкові вимоги до ESG-звітності, яка охоплює екологічні, соціальні та управлінські аспекти діяльності підприємств. Впровадження звітності зі сталого розвитку передбачає імплементацію європейських стандартів, які мають гармонізувати нормативно-правове поле України з директивами ЄС. Очікується, що таким чином в Україні буде сформовано три основи для майбутнього розвитку: прозорість у звітуванні; єдина платформа для подання нефінансової звітності; підвищення рівня довіри інвесторів для залучення іноземних інвестицій.

Згідно з Директивою CSRD (Corporate Sustainability Reporting Directive), компанії з інших країн, що ведуть бізнес в ЄС, мають враховувати вимоги щодо сталого розвитку у своїй діяльності і звітності та забезпечувати: прозорість інформації; інтеграцію з таксономією ЄС; дотримання політик сталого розвитку.

Європейська практика формування даних для Звіту з управління передбачає використання як фінансових, так і нефінансових ключових показників ефективності (KPI), які характеризують вплив екологічної та соціальної складової діяльності підприємства на сталий розвиток та здатні оцінити якість, результативність та ефективність корпоративного управління.

Дискусії науковців та практиків-аналітиків стосуються переваг та недоліків цих показників, а також доцільності їх використання для різного типу управлінських завдань та для різних груп споживачів аналітичної інформації.

Показники сталого розвитку можуть ефективно використовуватись у внутрішньому аудиті як важливі інструменти для оцінки, моніторингу та надання впевненості керівництву та зацікавленим сторонам у тому, що діяльність компанії відповідає її стратегічним цілям у сферах екології, соціальної відповідальності та управління (ESG).

За даними методичних матеріалів Інституту внутрішніх аудиторів (ІА) «належне підтвердження має вирішальне значення для ефективної звітності про сталий розвиток» [3].

До основних завдань та сфер внутрішнього аудиту, де використання показників сталого розвитку є доцільним, належать:

- оцінка та управління ризиками;

- забезпечення достовірності та надійності даних;
- моніторинг відповідності та ефективності контролю;
- консультування та стратегічне планування.

При оцінці та управлінні ризиками внутрішній аудит використовує показники сталого розвитку для виявлення та оцінки прихованих ризиків у сфері екологічного та соціального впливу підприємства, внутрішніх управлінських процесів, які можуть мати фінансові наслідки або зашкодити репутації компанії.

Критична роль внутрішнього аудиту у забезпеченні достовірності та надійності даних полягає в перевірці точності та надійності нефінансових даних, що використовуються для звітності зі сталого розвитку: перевіряється методологія збору даних (наприклад: викиди CO₂, споживання енергії, кількість підтверджених випадків корупції та ін.); здійснюється валідація розрахунків щодо відповідності визнаним міжнародним стандартам (наприклад GRI - Global Reporting Initiative, SASB - Sustainability Accounting Standards Board). На основі результатів внутрішнього аудиту надаються рекомендації для вдосконалення внутрішнього контролю та покращення процесів збору даних для уникнення помилок у звітності.

Показники сталого розвитку можуть використовуватись при внутрішньому аудиті для моніторингу дотримання внутрішніх політик, процедур та зовнішніх нормативних вимог щодо дотримання законодавства (перевірка відповідності діяльності компанії законам та нормам у сфері охорони довкілля, праці та корпоративного управління), а також для оцінки ефективності контролю (чи працюють впроваджені системи внутрішнього контролю для досягнення цілей сталого розвитку).

Внутрішній аудит може також виступати в ролі консультанта, допомагаючи керівництву інтегрувати показники сталого розвитку в загальну бізнес-стратегію та у процеси прийняття рішень. Це і визначення суттєвості (які саме показники сталого розвитку є найбільш важливими для бізнесу та його зацікавлених сторін), і бенчмаркінг (порівняння показників компанії з показниками конкурентів або галузевими стандартами для виявлення можливостей для їх покращення).

Таким чином, використання показників сталого розвитку у внутрішньому аудиті допомагає створити цілісну картину стійкості бізнесу, виявити приховані проблеми та забезпечити його довгострокову життєздатність.

Список використаних джерел

1. Стратегія запровадження підприємствами звітності із сталого розвитку. Схвалено розп. Кабінету Міністрів України від 18 жовтня 2024 р. № 1015-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1015-2024-%D1%80#Text>
2. European Sustainability Reporting Standards (ESRS) 2022/2464. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2022/2464/oj/eng>
3. Internal audit's role in esg reporting. The Institute of Internal Auditors. May 2021. 14 p. <https://www.theiia.org/globalassets/documents/communications/2021/june/white-paper-internal-audits-role-in-esg-reporting.pdf>

УПРАВЛІНСЬКА ЗВІТНІСТЬ У СФЕРІ ВИРОБНИЦТВА МОЛОЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

У сучасних умовах економічного розвитку система управлінського обліку повинна сприяти підвищенню якості, достовірності та повноти інформації, яка лежить у площині управлінського обліку, зокрема обліку виробництва і переробки молока. Управлінська звітність, повинна бути основним інформативним джерелом прийняття ефективних управлінських рішень у сфері управління процесом переробки молока. Актуальність проблематики управлінської звітності у сфері переробки молока пов'язана із тим, що внутрішні користувачі облікової інформації для оцінки рівня та ефективності переробки молока використовують показники внутрішньої звітності. Також управлінська звітність є підґрунтям для оцінки майнового і фінансового стану підприємства, обґрунтування управлінських рішень, планування і прогнозування його діяльності. Доволі часто необхідні фермеру конкретні аналітичні дані про результати господарської діяльності відсутні у фінансовій, статистичній чи податковій звітності. Тому управлінській звітності слід відвести особливе місце в системі звітних інформативних джерел щодо діяльності підприємств, які здійснюють переробку молока. На відміну від інших форм звітності, управлінська звітність є найінформативнішою і найоперативнішою, що обумовлює її особливе місце в системі менеджменту та планування діяльності, зокрема фермерського господарства.

Джерелом якісної інформації повинна бути належно організована і структурована форма звітності, контент якої забезпечить прийняття виважених управлінських рішень. Внутрішня управлінська звітність – це форма представлення важливої інформації, яка є підґрунтям вибору певного варіанту розвитку подій з безлічі альтернативних. Вона може включати інформацію, що характеризує фактичні результати операційної, інвестиційної та фінансової діяльності фермерського господарства загалом, а також в розрізі галузей – рослинництва, тваринництва та промислової переробки молока, як за минулі періоди, так і станом на конкретний момент часу. Також внутрішня управлінська звітність може демонструвати результати діагностики внутрішніх і зовнішніх чинників, що мають вплив на досягнення поставлених цілей, а також планових та стратегічних показників діяльності господарства у майбутніх періодах.

Слід нагадати, що внутрішня управлінська звітність щодо переробки молока та сільськогосподарського виробництва не регулюється нормативними і законодавчими актами, отже її форма є не уніфікованою. Управлінська звітність не орієнтується на стандартизовані форми звітності, а навпаки – на реальні потреби менеджменту. Це дає змогу звертатися до різного роду економічної,

фінансової, кадрової та маркетингової інформації, яка в конкретний момент може бути потрібна фермеру. Відтак, найважливішими вимогами до системи управлінської звітності у галузі переробки молока є точність, всебічність, зручність із точки зору сприйняття інформації, регулярність її складання та своєчасність одержання фермером чи технологом переробного цеху [1]. Зазвичай управлінську звітність подають у формі таблиць, діаграм, графіків. Такий підхід забезпечує якнайповніше сприйняття інформації, чітко узгоджується з іншими формами звітності в частині назв показників, одиниць їх виміру тощо. Крім того, управлінська звітність повинна чітко відповідати потребам фермера, тобто форми такої звітності мають бути компромісом між уніфікованими формами та вимогами управлінського апарату господарства щодо її контенту та подання.

Таблична форма подання управлінської звітності щодо процесу переробки молока є найприйнятнішою як для виконавців, так і для користувачів. Ліва частина внутрішньої звітної інформації представляється цифровим матеріалом, який найзручніше подавати в табличній формі. У вигляді пояснень до звіту складають пояснювальну записку із розкриттям основних показників. Також наочною є графічна форма подання даних в управлінській звітності. Водночас, великі цифрові масиви зручніше і доречніше подавати в табличній формі. Текстова форма подання економічної інформації є виправданою за умови коли цифрова інформація потребує коментарів. Встановлення виду і форми внутрішньої управлінської звітності щодо результатів роботи молокопереробного цеху не є суттєвою практичною проблемою, бо перелік ключових елементів звітності не надто розлогий, і фермер може чітко сформулювати свої вимоги власне в частині елементів управлінської звітності.

Для формування системи управлінської звітності щодо діяльності молокопереробного цеху слід ретельно узгодити перелік форм звітності з технологічними етапами виробництва молочної продукції. Розроблені форми управлінської звітності повинні бути ретельно структуровані для забезпечення інформаційної наповненості та зручності для користування [2]. Контент управлінської звітності, а також ступінь деталізації інформації про результати переробки молока залежать від адресатів, тобто переліку осіб, для яких призначені ці форми. Високий ступінь деталізації економічних індикаторів характерний для корпоративного рівня. Аналітичні показники про стан переробки молока надходять до технологів. Хоча в умовах фермерського господарства, тобто приватного дрібного бізнесу, максимально детальна інформація також буде цікавою і корисною для фермера.

Список використаних джерел

1. Гнатишин Л. Б. Виробничий потенціал фермерських господарств: монографія. Львів: Сполом, 2018. 404 с.
2. Гнатишин Л., Рихлевич А. Організація обліку заморожування ягід в рамках операційної діяльності сільськогосподарських підприємств. *Журнал з менеджменту, економіки та технологій*. 2024. №1. С. 44-57.

Андрій ГАДЗЕВИЧ
здобувач третього (освітнього-наукового) рівня вищої освіти
за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування»,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна

ОРГАНІЗАЦІЯ АУДИТОРСЬКОЇ ПЕРЕВІРКИ ПІДПРИЄМСТВ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ: РИЗИКООРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД

Електронна комерція є одним із найдинамічніших сегментів сучасної економіки, що інтегрує фінансові, інформаційні, логістичні та маркетингові процеси у єдиному цифровому середовищі. Особливістю e-commerce є повна цифровізація операцій: укладання договорів, оплата, доставка, обмін інформацією здійснюються онлайн, що створює нові можливості масштабування, але одночасно ускладнює контроль та підвищує ризики викривлення фінансових даних. Традиційні аудиторські інструменти (паперові докази, вибіркові перевірки, постфактум-контроль) не забезпечують належного охоплення цифрових ризиків. Саме тому у світовій практиці пріоритетним стає ризикоорієнтований підхід, який концентрує увагу аудитора на процесах з найвищою ймовірністю суттєвих викривлень.

E-commerce використовує різні бізнес-моделі (B2C, B2B, C2C, D2C), інтегровані платформи (Rozetka, Shopify, Amazon, Prom.ua), платіжні сервіси (LiqPay, PayPal, Stripe), CRM/ERP-системи та хмарні рішення.

Інформаційна база аудиту формується у вигляді електронних логів, API-звітів, скріншотів, цифрових підписів і транзакційних файлів, що потребують від аудитора технічної компетентності й здатності оцінювати надійність цифрових джерел.

Високий рівень автоматизації створює ризик «чорних скриньок», коли алгоритми формування доходів або витрат не є повністю прозорими для аудитора.

Підприємства e-commerce стикаються з низкою специфічних ризиків, які відрізняють їх від традиційних бізнесів. Їх можна згрупувати за такими напрямками:

1. Фінансові ризики: викривлення доходів унаслідок невірної класифікації замовлень, подвійного обліку продажів, маніпуляцій із системами знижок, бонусів і повернень; несвоєчасне визнання виручки; розриви між обліковими та фактичними залишками товарів.

2. Технологічні ризики: збої у роботі вебплатформ і хмарних сервісів, втручання у бази даних, уразливості API-інтерфейсів, втрата цифрових доказів.

3. Юридичні та комплаєнс-ризики: порушення вимог GDPR, збереження персональних даних користувачів, несанкціоноване використання чужого контенту, відсутність підтверджень електронних договорів.

4. Репутаційні ризики: публічні негативні відгуки, витоки клієнтських даних, зниження довіри до бренду.

На підставі аналізу цих факторів аудитор формує матрицю ризиків – інструмент, який відображає імовірність настання події та рівень її впливу на фінансову звітність. Така матриця є основою для визначення обсягу аудиторських процедур.

Ризикоорієнтований аудит підприємств електронної комерції включає послідовність взаємопов'язаних етапів:

1. Попереднє дослідження бізнес-моделі – аналіз платформи продажів, логістичних схем, способів приймання платежів, каналів реалізації (сайт, маркетплейси, соціальні мережі).

2. Оцінка системи внутрішнього контролю – аудит алгоритмів авторизації, розмежування прав доступу, збереження баз даних, перевірка контрольних журналів транзакцій.

3. Ідентифікація ключових ризиків – визначення зон з найбільшим потенціалом викривлень (наприклад, процеси формування доходів, повернення товарів, витрати на рекламу, транзакції з пов'язаними особами).

4. Планування аудиторських процедур – розроблення програми перевірки, спрямованої на підтвердження достовірності інформації саме в ризикових ділянках.

5. Застосування цифрових технологій – аналітика великих даних (Big Data Analytics), використання RPA (роботизованих скриптів), Power BI, Python-скриптів для виявлення аномалій.

6. Документування результатів і формування висновків – створення електронного пакета аудиторських доказів, візуалізація ризикових зон, формування звіту з аналітичними індикаторами.

Інформаційні технології стають ключовим елементом сучасного аудиту електронної комерції. Найефективнішими є:

1. Системи обробки великих даних (Big Data) – дозволяють аналізувати мільйони транзакцій, виявляючи нетипові схеми, фіктивні замовлення, дублювання платежів.

2. Інструменти візуальної аналітики (Power BI, Tableau) – забезпечують побудову інтерактивних панелей ризиків та динамічних індикаторів.

3. RPA (Robotic Process Automation) – автоматизує рутинні процедури перевірки, наприклад, звірку онлайн-продажів із банківськими надходженнями.

4. Технології блокчейн-аудиту – гарантують неможливість зміни цифрових доказів і забезпечують простежуваність операцій.

5. Continuous auditing – безперервний аудит у режимі реального часу через автоматичні тригери та API-з'єднання із системами клієнта.

Використання цих інструментів не лише знижує трудомісткість перевірки, а й підвищує її аналітичну глибину.

Окремим аспектом ризикоорієнтованого підходу є оцінка ІТ-ризиків. У середовищі електронної комерції аудитору необхідно перевірити:

- наявність системи резервного копіювання даних;
- захист від несанкціонованого доступу до баз даних;

- відповідність політик безпеки міжнародним стандартам ISO 27001, NIST;
- надійність електронних підписів і журналів логів;
- процедури оновлення програмного забезпечення та захисту від шкідливого коду.

Поєднання фінансового та ІТ-аудиту дозволяє створити єдину систему контролю цифрового ризику, що охоплює як бухгалтерські, так і технічні аспекти діяльності компанії.

Для ефективної реалізації ризикоорієнтованого аудиту електронної комерції доцільно:

- розробити внутрішні стандарти аудиту цифрових бізнесів, адаптовані до МСА 315 («Ідентифікація та оцінка ризиків суттєвого викривлення») та МСА 330 («Реагування аудитора на оцінені ризики»);
- інтегрувати модель управління ризиками COSO ERM у методологію аудиту;
- створювати мультидисциплінарні аудиторські команди, які поєднують бухгалтерів, ІТ-фахівців, спеціалістів з кібербезпеки та аналітиків даних;
- використовувати платформи спільної роботи (SharePoint, AuditBoard, CaseWare Cloud) для обміну електронними доказами;
- розвивати систему професійної підготовки аудиторів цифрової епохи, включаючи курси з Data Analytics, Cyber Audit, Digital Forensics.

Український ринок аудиторських послуг лише починає адаптацію до цифрових викликів. Основними проблемами є відсутність регуляторної бази для перевірки онлайн-транзакцій, недостатній рівень кваліфікації аудиторів у сфері ІТ, слабка інтеграція між аудиторськими фірмами та технологічними стартапами.

Перспективним напрямом є створення Центрів цифрового аудиту при професійних об'єднаннях аудиторів, які б розробляли методичні рекомендації, тестові бази даних і навчальні програми. Крім того, важливо гармонізувати національні стандарти аудиту з європейськими нормами, що враховують електронну форму доказів.

Отже, ризикоорієнтований підхід до організації аудиторської перевірки підприємств електронної комерції є сучасним інструментом підвищення ефективності контролю в умовах цифрової трансформації. Його сутність полягає у перенесенні акценту з формального дотримання процедур на аналітичну оцінку ризиків і побудову адаптивної системи перевірки, що враховує специфіку електронного бізнесу.

Використання цифрових технологій, інтеграція ІТ-аудиту, формування міждисциплінарних команд та автоматизація процесів дозволяють забезпечити прозорість, достовірність і своєчасність аудиторських висновків. Впровадження такого підходу в Україні сприятиме зміцненню довіри до e-commerce, зниженню кіберризиків і підвищенню конкурентоспроможності національного бізнесу на глобальному ринку.

Валентина ГЛУХОВА

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку і фінансів
Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського,
м. Кременчук, Україна

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ

Система бухгалтерського обліку та звітності в бюджетних установах, хоч і зазнала суттєвих змін останнім часом, але поки що не відповідає в повній мірі потребам створення достатньої інформаційної бази для управління в суб'єктах державного сектору і гармонізації з міжнародними стандартами у цій сфері.

У Стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності в державному секторі [1] поставлені завдання: удосконалення нормативно-правової бази з бухгалтерського обліку та фінансової звітності;

удосконалення системи бухгалтерського обліку; підвищення рівня прозорості та якості фінансової звітності, розроблення змін до національних положень (стандартів) у зв'язку зі змінами міжнародних стандартів та з урахуванням змін у національному законодавстві; розроблення методичних рекомендацій до національних положень (стандартів); забезпечення модернізації бухгалтерських служб суб'єктів державного сектору, використовуючи переваги діджиталізації та інші.

Одним із проблемних моментів в організації бухгалтерського обліку в бюджетних установах є деяка неузгодженість окремих положень у різних нормативних документах. Вважаємо, що Типову кореспонденцію субрахунків бухгалтерського обліку бажано узгодити з Порядком застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі.

Звичайно, діяльність бюджетних установ має певні, притаманні лише їм, особливості, які накладають відбиток на процес проведення обліку, який дуже регламентований централізовано в нормативно-правовій базі. Проте це не звільняє їх від дотримання загальних норм щодо бухгалтерського обліку, а саме здійснення облікової політики.

Відповідно до Наказу про облікову політику, кожна бюджетна установа розробляє власний робочий план рахунків. Він доповнений та деталізований згідно зі специфікою діяльності. Однак, у рахунках багатьох організацій відсутні окремі синтетичні рахунки для операцій з грошовими коштами загального та спеціального фонду, що створює труднощі при складанні звітності. Щоб позбутися цих недоліків, на нашу думку, потрібно додати до робочого плану ряд аналітичних рахунків. Отримані дані можна буде використовувати для прийняття управлінських рішень. Вважаємо, що бюджетним організаціям потрібно запровадити аналітику субрахунків у розрізі КЕКВ.

Така деталізація обліку створюватиме умови для ведення прозорого та ефективного обліку, складання бюджетної звітності, отримання об'єктивної

інформації для прийняття зважених рішень.

Варто сказати, що в бюджетних установах підвищення ефективності діяльності досягається через зниження витрат діяльності за допомогою застосування ефективного управління установою за допомогою управлінського обліку, який вказує керівнику на можливі шляхи економії чи зниження суми недоцільних витрат. З метою належної організації роботи у даному напрямку для цього можуть бути використані прийоми як статистичної обробки даних, зокрема групування чи графічного відображення, так і бухгалтерські – складання звітності, за періодами чи оперативної, із наданням розшифровки витрат діяльності у розрізі кожного джерела у динаміці періодів та порівняння із аналогічним попереднім періодом.

Хоча питання ведення управлінського обліку у бюджетних установах фактично на законодавчому рівні не закріплено, він здійснюється в установах за рішенням керівника установи або вищестоячої організації.

Питання ведення управлінського обліку у бюджетних установах із практичного боку фактично не відображається на її діяльності, оскільки ведеться не систематично, а тільки у випадках недостатнього фінансування для покриття видатків, тобто це пов'язано із недостатньою функцією бюджетування доходів та прогнозування витрат.

Закріплення функції управлінського обліку та контролю дасть змогу суб'єктам не тільки контролювати свої доходи та витрати, а й забезпечить їх якісне планування і у подальшому можливість використання коштів по інших статтях видатків для забезпечення якості послуг, що надаються установами.

Одним із напрямів діджиталізації обліку може бути впровадження програми FIT-Бюджет, яка спеціалізується на веденні бухгалтерського обліку в бюджетних установах, автоматизує процеси обліку, зарплати, звітності. FIT-Бюджет інтегрована з державними системами (eData, Є-Звітність, податкова звітність), що полегшує передачу даних та отримання звітності без зайвих процедур. Хмарне зберігання даних гарантує доступність інформації з будь-якої точки і забезпечує автоматичне резервне копіювання. Програма регулярно оновлюється відповідно до змін законодавства. Користувачі отримують систематичну технічну підтримку. Однак є й недоліки: залежність від інтернету, використання програми вимагає щорічної оплати за ліцензію.

У сучасних умовах придбання такої програми й підтримку доцільно здійснювати за рахунок доходів спеціального фонду, для чого можна залучати кошти спонсорів, доходи від можливої диверсифікації фінансово-господарської діяльності бюджетних установ.

Список використаних джерел

1. Стратегія модернізації системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності в державному секторі на період до 2025 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/437-2018-%D1%80#n7> (дата звернення: 10.11.2025) .

АНАЛІТИЧНИЙ БАЗИС СТРАТЕГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Аналітичний базис є ключовим елементом стратегічного менеджменту бізнес-процесів. Сільськогосподарські підприємства мають свою специфіку, яка суттєво впливає на аналітичний базис стратегічного менеджменту бізнес-процесів. Оскільки бізнес-процеси сільськогосподарських підприємств характеризуються сезонністю, циклічністю і є біологічно залежними та просторово розподіленими, – це вимагає специфічного аналітичного підходу. Водночас, аналітичний базис є фундаментальною передумовою для формування, впровадження та контролю ефективної стратегії управління бізнес-процесами, забезпечуючи їх стратегічну відповідність цілям конкретного підприємства.

Аналітичний базис – це систематизована сукупність інформації, даних, методів та інструментів, яка слугує науковою та об'єктивною основою для діагностики, оцінки, прогнозування та прийняття ефективних управлінських рішень. У стратегічному менеджменті під даним поняттям вбачаємо інтегровану систему збору, обробки та інтерпретації кількісної і якісної інформації про внутрішнє середовище сільськогосподарського підприємства (ефективність бізнес-процесів, ресурси, потенціал) та його зовнішнє середовище (ринок, конкуренти, технології). Аналітичний базис повинен обов'язково включати інтеграцію даних про кліматичні умови, ґрунти та прогнозні моделі врожайності, оскільки вони є ключовими вхідними параметрами для стратегічних рішень щодо виробничих процесів [1].

Аналітичний базис дозволяє здійснити діагностику розривів між поточним станом бізнес-процесів та їхнім цільовим стратегічним профілем, що є критичним для досягнення конкурентних переваг сільськогосподарським підприємством. Тому аналіз повинен фокусуватися на дотриманні агротехнічних термінів (сівба, обробка, збір). Так, ефективний аналітичний базис охоплює не лише операційні показники (тривалість операційного циклу, вартість, якість), але й стратегічні виміри (вплив на клієнтську цінність, інноваційний потенціал, гнучкість тощо). Критичним для сільськогосподарських підприємств є аналітика процесів логістики (польової та міжгосподарської), а також зберігання (елеватори, сховища), де стратегічні рішення базуються на показниках втрат при зберіганні, якості продукції та оптимального транспортного маршруту.

Сучасне бачення ролі аналітичного базису для стратегічного менеджменту сільськогосподарських підприємств вимагає переходу від традиційного описового аналізу процесів до прогностичного та прескриптивного аналізу, який використовує великі дані та сучасні технології. Прескриптивний аналіз використовує результати прогностичного аналізу (моделі прогнозування

майбутніх результатів) у поєднанні з оптимізаційними алгоритмами, імітаційним моделюванням та правилами прийняття рішень для досягнення певної бізнес-мети. Він визначає, яке рішення або дія призведе до найкращого можливого результату відповідно до заданих обмежень, цілей і ризиків. Метою прескриптивного аналізу є оптимізація та прийняття рішень, що допомагає користувачеві вибрати найкращий варіант серед багатьох можливих. Для цього можуть бути використані такі методи: оптимізаційні моделі (лінійне, нелінійне програмування); теорія ігор; імітаційне моделювання (Simulation); складні алгоритми машинного навчання. У контексті стратегічного менеджменту бізнес-процесів сільськогосподарських підприємств, прескриптивний аналіз допомагає визначити оптимальний шлях реінжинірингу чи автоматизації для максимізації ефективності та досягнення стратегічних цілей [2].

Стратегічний менеджмент бізнес-процесів сільськогосподарських підприємств неможливий без даних, отриманих через технології точного землеробства та Використання даних супутникового моніторингу та БПЛА для аналізу просторової ефективності процесів. Це дозволяє стратегічно перепланувати процеси внесення добрив, зрошення та обробки, переходячи до диференційованого підходу. Базисом для стратегій зниження собівартості та підвищення екологічної стійкості є аналіз ефективності використання ресурсів – витрати пального, води, насіння та засобів захисту рослин на одиницю продукції. Таким чином, аналітичний базис має забезпечувати інтеграцію виробничих даних (трактори, комбайни) з фінансовими та бухгалтерськими процесами для точного розрахунку собівартості кожного поля/культури.

Аналіз бізнес-процесів дає можливість приймати стратегічні рішення, спрямовані на диверсифікацію, максимізацію прибутку та управління ризиками врожайності. Аналіз процесів планування та ротації культур на основі даних про ефективність (рентабельність, вплив на ґрунти) попередніх циклів є критичним для довгострокової стійкості ґрунту та фінансової стійкості. Аналіз завантаженості та простоїв сільськогосподарської техніки, зокрема на основі GPS-моніторингу, дозволяє приймати стратегічні рішення щодо оновлення парку, аутсорсингу операцій чи перерозподілу ресурсів між виробничими процесами. Стратегічні рішення щодо процесів постзбиральної доробки та контролю якості базуються на аналізі ризиків псування та відповідності стандартам. Це впливає на вибір цільових ринків (експорт чи внутрішній ринок) та преміальність ціни. Отже, ефективний аналітичний базис перетворює управління бізнес-процесами з операційної функції на стратегічний важіль для досягнення цілей сільськогосподарського підприємства, підвищення його конкурентоспроможності та забезпечення стійкого розвитку.

Список використаних джерел

1. Василішин С.І., Гнатишин Л.Б., Прокопишин О.С. Економічна безпека як складова обліково-аналітичного забезпечення управління підприємствами: теоретичний аспект. *Таврійський наук вісник. Серія Економіка*. 2022. №14. С. 110-120.
2. Мушкевич Ю. В. Роль стратегічного планування в ефективному управлінні вітчизняними підприємствами. *Економічні горизонти*. 2022. №3 (21). С. 4- 12.

РОЛЬ АНАЛІТИЧНИХ ПРОЦЕДУР У ВИЯВЛЕННІ ШАХРАЙСТВА ПІД ЧАС РЕВІЗІЇ

Сучасні умови господарювання характеризуються підвищенням ризику фінансових порушень та шахрайства, що зумовлює необхідність удосконалення методів контролю і ревізії [1]. В умовах ринкової економіки особливого значення набуває достовірність фінансової звітності, оскільки на її основі приймаються важливі управлінські рішення. Одним із найефективніших інструментів, що забезпечує виявлення порушень, є аналітичні процедури, які поєднують у собі методи економічного, статистичного та логічного аналізу [2].

Аналітичні процедури дозволяють ревізору визначати відхилення від нормативних або очікуваних показників, виявляти нетипові зміни у структурі активів, зобов'язань чи доходів, що може свідчити про можливі факти шахрайства. Їх застосування базується на системному порівнянні фактичних результатів діяльності підприємства з плановими або середньогалузевими даними, що сприяє виявленню прихованих маніпуляцій у бухгалтерському обліку [3].

У працях сучасних науковців підкреслюється, що аналітичні процедури мають не лише діагностичний, а й профілактичний характер: своєчасний аналіз дозволяє запобігти виникненню шахрайських дій та забезпечити прозорість фінансової інформації підприємства [2]. Таким чином, дослідження ролі аналітичних процедур у процесі ревізії є актуальним напрямом, що сприяє підвищенню ефективності системи фінансового контролю та довіри до результатів аудиторських перевірок [1].

Метою дослідження є розкриття ролі аналітичних процедур у виявленні шахрайства під час ревізії та обґрунтування напрямів їх удосконалення у практиці контролю.

Аналітичні процедури є одним із ключових елементів системи фінансового контролю та ревізії. Вони становлять сукупність методичних прийомів, спрямованих на оцінку економічної інформації шляхом порівняння взаємопов'язаних показників фінансово-господарської діяльності. Згідно з Міжнародним стандартом аудиту (МСА) 520 «Аналітичні процедури», ці методи використовуються для оцінки достовірності фінансових даних, а також для виявлення нетипових відхилень, які можуть свідчити про помилки або шахрайські дії [3].

У процесі ревізії аналітичні процедури виконують кілька функцій: діагностичну, контролюючу, оцінювальну та прогностичну. Вони дають можливість ревізору сформулювати загальне уявлення про стан підприємства, виявити ризикові зони, де найімовірніше можуть бути приховані порушення [2]. Такі процедури ґрунтуються на аналізі співвідношень між фінансовими

показниками (наприклад, темпів зростання доходів і витрат, рентабельності активів, динаміки дебіторської заборгованості тощо) [3].

Науковці підкреслюють, що аналітичні процедури мають перевагу перед суто документальними перевірками, оскільки дозволяють виявляти не лише факт порушення, а й його тенденції та можливі причини. У публікаціях дослідників (зокрема, В.С. Ченаш, О.І. Русин та ін.) наголошується, що ефективність ревізії значною мірою залежить від уміння ревізора інтерпретувати відхилення між очікуваними та фактичними результатами, а також оцінювати взаємозв'язки між елементами фінансової звітності [2].

Використання аналітичних процедур доцільне на всіх етапах ревізійного процесу – від планування перевірки до формування висновків [1]. На стадії підготовки вони допомагають визначити обсяг і напрями контролю, під час проведення – виявити ознаки можливого шахрайства, а на завершальному етапі – оцінити повноту та узгодженість перевірених даних [3].

Нормативно-правовою основою застосування аналітичних процедур є Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність», Національні стандарти аудиту, а також МСА 520. Згідно з ними, аудитор або ревізор має право використовувати аналітичні методи як основний або допоміжний інструмент для формування професійного судження [2].

Таким чином, аналітичні процедури у ревізії – це не лише технічний засіб контролю, а й концептуальний підхід до оцінки достовірності фінансової інформації, який поєднує економічний аналіз, логіку та професійний досвід ревізора. Їх системне застосування забезпечує підвищення якості ревізійних перевірок та сприяє зміцненню фінансової дисципліни на підприємствах.

Аналітичні процедури є ефективним інструментом для виявлення шахрайства у фінансовій звітності підприємств. Вони дозволяють ревізору виявляти аномалії, оцінювати взаємозв'язки між показниками та підтверджувати достовірність даних.

Шахрайство у фінансовій звітності може проявлятися у фальсифікації доходів або витрат, завищенні активів, приховуванні зобов'язань та маніпуляціях обліковими оцінками. Аналітичні процедури допомагають виявляти такі порушення через порівняння фактичних показників із очікуваними, галузевими чи нормативними даними [3].

У практиці ревізії застосовуються методи горизонтального та вертикального аналізу, модель Беніша та факторний аналіз. Вони дозволяють оцінити тенденції, співвідношення між показниками та потенційні ризики шахрайства. Однак ефективність процедур залежить від якості даних та досвіду ревізора.

Застосування аналітичних процедур сприяє підвищенню достовірності фінансової інформації та зміцненню внутрішньої фінансової дисципліни на підприємствах [1].

Аналітичні процедури є ключовим елементом системи контролю і ревізії фінансової діяльності підприємств [2]. Вони забезпечують ефективне виявлення шахрайства та порушень у фінансовій звітності, дозволяючи своєчасно

оцінювати достовірність інформації та приймати управлінські рішення на основі перевірених даних [1].

У результаті проведеного аналізу можна виділити кілька основних аспектів значення аналітичних процедур. По-перше, вони дають змогу ревизору оцінити загальний стан фінансової діяльності підприємства, виявити відхилення від нормативних або планових показників та визначити ризикові зони, де ймовірність шахрайства є найбільшою. По-друге, аналітичні процедури дозволяють проводити порівняння між різними періодами, відстежувати тенденції розвитку та виявляти нетипові зміни у структурі активів, зобов'язань і доходів [2]. Це сприяє не лише виявленню фактів шахрайства, але й розумінню його причин та масштабів.

По-третє, аналітичні процедури мають профілактичний ефект. Їх системне застосування у процесі ревізії стимулює підвищення фінансової дисципліни на підприємстві та створює умови для прозорості ведення обліку. Водночас ефективність процедур залежить від кваліфікації та професійного досвіду ревизора, наявності достовірних даних, а також від уміння правильно інтерпретувати виявлені відхилення [1].

У практичному аспекті аналітичні процедури дозволяють поєднувати кількісний та якісний аналіз фінансових показників. Горизонтальний та вертикальний аналіз, факторний аналіз, застосування моделей (наприклад, моделі Беніша) дають змогу системно оцінювати фінансову інформацію та виявляти ознаки шахрайства. Інтеграція сучасних інформаційних технологій, зокрема програм для обробки та аналізу даних, значно підвищує точність та швидкість виявлення порушень [2].

Таким чином, аналітичні процедури у ревізії виконують комплексну функцію: вони є інструментом діагностики, оцінки достовірності фінансових даних, профілактики та запобігання шахрайству. Системне застосування цих процедур забезпечує підвищення ефективності контролю, зміцнення фінансової дисципліни та довіри до результатів перевірок. Подальший розвиток методик аналітичного аналізу, навчання ревизорів та інтеграція сучасних технологій є перспективними напрямками підвищення якості ревізійних процедур у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Прилуцький С.Б., Іонін Є.Є. Актуальні питання застосування аналітичних процедур в аудиті. *Проблеми розвитку соціально-економічних систем в національній та глобальній економіці: матеріали XXIII Всеукраїнської наукової конференції студентів та молодих вчених, ТОМ 2.* м.Вінниця 2023, с. 97
2. Ченаш В.С., Русин О.І. (2024). Роль аудиту у виявленні шахрайських дій із фінансовою звітністю. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* Випуск 7, частина 3. 2016. С.50-53. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/7_3_2016ua/14.pdf
3. Іващенко Г.А. Аналітичний інструментарій виявлення шахрайства з фінансовою звітністю підприємств. *Сучасні проблеми моделювання соціально-*

економічних систем: матеріали XV міжнародної науково-практичної конференції 11-12 квітня 2024 р. Мультимедійне наук. електрон. вид. Харків, ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2024. URL: <https://surl.li/xibgxo>

4. Інструментарій внутрішнього аудиту: посібник для внутрішніх аудиторів державного сектору): Міністерство фінансів України. 2022. URL: <https://surl.li/yrenrb>

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРОФЕСІЇ БУХГАЛТЕРА: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ЕТИЧНІ ВИКЛИКИ

Непередбачуваність та мультикризовість розвитку глобальної економіки [1] призводять до фундаментальних змін в усвідомленні дійсності як перманентного переходу від одного способу існування об'єктів до іншого. Можна констатувати, що ми є свідками початку онтологічного зсуву в обліковій парадигмі в частині зміни уявлень про можливості застосування технології не лише як пасивного інструменту, а як повноцінного учасника процесу чи навіть суб'єкта прийняття рішень [2]. Кілька останніх років відбувається невпинний перехід від ери автоматизації типових операцій до ери «колаборації знань», де професійні навички бухгалтера трансформуються під впливом генеративного штучного інтелекту (GenAI), технологій розподіленого реєстру (Blockchain) та нових стандартів звітності зі сталого розвитку (ESG). Тепер бухгалтеру недостатньо навичок отримання систематизованої інформації з минулого, тепер потрібно стати стратегічним радником, який, окрім навичок системного мислення, майстерно володіє контекстним інжинірингом [3].

Аналізуючи наукові публікації та результати емпіричних досліджень останніх років, можемо виділити три ключові вектори трансформації професійної діяльності бухгалтерів – персоналізація підходів до впровадження штучного інтелекту, зміна уявлень про силу і доказовість носіїв інформації та інтеграція господарюючого суб'єкта в глобальну взаємопов'язану екологічну та соціальну систему.

Персоналізація підходів до впровадження штучного інтелекту полягає в тому, що компанії інтегрують архітектуру «подвійної переваги» (Dual Advantage) у процеси обліку та аудиту. Згідно з дослідженнями Американської асоціації бухгалтерів, сучасні фірми впроваджують гібридні моделі, що поєднують хмарний генеративний штучний інтелект для аналізу неструктурованих даних із локальними індивідуальними розробками (Edge AI) для обробки конфіденційної інформації в захищеному периметрі [3]. Це дозволяє здійснювати аналіз усієї сукупності даних (full-population analysis), мінімізуючи ризики витоку економічно чутливої для компаній інформації. Однак, критичним недоліком штучного інтелекту є те, що досить часто тексти, згенеровані ним, схожі на правду, тоді як фактично є неправдивою або вигаданою інформацією. Для боротьби з так званими «галюцинаціями» мовних моделей впроваджується технологія RAG (Retrieval-Augmented Generation), що врегульовує отримані відповіді на базі авторитетних стандартів [3].

Технологія блокчейн змінює архітектуру довіри до носіїв інформації. Наукова спільнота констатує перехід до концепції «потрійного запису» (Triple-

Entry Accounting), де транзакції фіксуються не лише у контрагентів на підставі первинних носіїв інформації, а й у публічному реєстрі, який є незмінним [4]. Емпіричні дані свідчать, що аудиторські звіти, базовані на блокчейні, сприймаються інвесторами як більш надійні, що сприяє зниженню інформаційної асиметрії [4]. Це створює передумови для «безперервного аудиту», де перевірки підлягають смарт-контракти та протоколи в реальному часі [4].

Встановлення імперативності ESG-звітності вимагає нових підходів до обробки даних. Імплементация стандартів IFRS створює значне навантаження на облікові системи через необхідність розрахунку впливів компанії на довкілля у ланцюгу створення вартості [5]. Облікові працівники стикаються з необхідністю верифікації нефінансових даних, що надходять від постачальників, що, у свою чергу, вимагає інтеграції обліку зі стратегічним управлінням. Крім того, дослідження поведінки інвесторів виявляють розшарування на групи «Plow» (орієнтовані на реальні зміни) та «Banner» (орієнтовані на прибуток), що вимагає від компаній диференційованих стратегій розкриття інформації для уникнення звинувачень у застосуванні практик введення в оману інвесторів, споживачів чи регуляторів щодо екологічних заходів чи екологічних переваг продукції компанії (грінвошингу) [6].

Окремої уваги потребує криза в освіті та етичні виклики. Дослідження ефективності ChatGPT у навчальному процесі виявило, що інструмент ефективний для завдань нижчого порядку (запам'ятовування), але має обмежену корисність для розвитку навичок синтезу та оцінки [7]. Це вимагає перегляду навчальних програм з акцентом на розвиток критичного мислення та перегляду підходів до розуміння етики штучного інтелекту. Виникає потреба впровадження в освітній простір нової дисципліни, покликаної виявляти алгоритмічну упередженість та забезпечувати прозорість і зрозумілість рішень, прийнятих машинами [8].

Підводячи підсумок даного огляду, можна стверджувати, що трансформація сучасних уявлень про облік виходить за межі технологічного переозброєння. Вона формує новий запит на фахівців, здатних гарантувати достовірність даних у світі, де дійсність генерується алгоритмами і може сильно відрізнятись від реальності. Ключовим завданням науковців та професійної спільноти є розробка підходів до адаптації стандартів освіти так, щоб забезпечувати підготовку фахівців, здатних валідувати результати роботи штучного інтелекту.

Список використаних джерел

1. Poverty, Prosperity, and Planet Report 2024: Pathways Out of the Polycrisis. Washington, DC : World Bank, 2024. URL: <https://doi.org/10.1596/978-1-4648-2123-3>
2. Мискін Ю. І., Краєвський В. М., Мискіна О. О. Розвиток обліково-аналітичного забезпечення управління в умовах цифрової економіки: онтологічний та гносеологічний аспекти. *Сталий розвиток економіки*. 2025. №

- 5 (56). C. 398.
 URL: <https://www.economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/download/1529/1478/>
3. Generative AI and Edge AI in Auditing: A Dual Advantage for the Profession / American Accounting Association. *Current Issues in Auditing*. 2024.
 URL: <https://publications.aaahq.org/cia/article-pdf/doi/10.2308/CIIA-2024-040/124973/ciia-2024-040.pdf>
4. Awal H. et al. Blockchain in accounting and auditing: A bibliometric analysis and future research agenda. *International Journal of Economics and Business Management Research*. 2024. Vol. 8, No. 4. P. 120–135.
 URL: <https://doi.org/10.51505/IJEBMR.2024.8715>
5. Illustrative disclosures: Guide to IFRS Sustainability Disclosure Standards. London : KPMG IFRG Limited, 2025.
 URL: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmgsites/xx/pdf/ifrg/2025/issg-2025-issb-ifs.pdf>
6. The Effects of Management's ESG Disclosures ESG Disclosure Strategy and Voluntary Esg Assurance on Investment Judgments *University of South Carolina Scholar Commons*. 2024.
 URL: <https://scholarcommons.sc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=8646&context=etd>
7. Generative AI in Accounting Education: Evaluating ChatGPT's Role in Assessment and Skill Development. *RMIT University Research Repository*. 2025.
 URL: <https://research-repository.rmit.edu.au/ndownloader/files/55398149/1>
8. Ethical Considerations in the Use of Artificial Intelligence in Auditing. *European Journal of Accounting, Auditing and Finance Research*. 2024. Vol. 10, No. 12. P. 91–108. URL: <https://eajournals.org/bjms/wp-content/uploads/sites/16/2024/06/Ethical-Considerations.pdf>

Ірина ГОДНЮК

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, обліку та
оподаткування ім. С. Юрія

Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти «Кам'янець-Подільський
державний інститут», м. Кам'янець-Подільський, Україна

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ

Податкова політика держави становить один із ключових елементів загальнонаціональної економічної стратегії, адже саме вона безпосередньо детермінує параметри функціонування національного господарства та рівень добробуту населення.

Податкова політика являє собою комплексну систему організаційно-правових і економічних заходів держави у сфері податкових відносин, які спрямовані на формування дохідної частини бюджету, створення умов для соціально-економічного розвитку суспільства та національної економіки, а також забезпечення фінансових інтересів держави і громадян [1].

На рівні господарюючих суб'єктів податкова політика орієнтована насамперед на створення сприятливих умов для розширення внутрішнього ринку, посилення конкурентних позицій вітчизняних економічних агентів та активізацію підприємницької ініціативи.

На сучасному етапі значна кількість вчених-економістів, практиків та законодавців у своїх дослідженнях піднімають проблему ефективної податкової політики підприємств в умовах повномасштабної війни. Зокрема, Верховна Рада України прийняла низку законодавчих актів, якими внесено зміни щодо забезпечення функціонування українського підприємництва та бізнесу за умов воєнного стану [7].

На початковому етапі повномасштабного вторгнення державна податкова політика керувалася принципом максимальної гнучкості та оперативності реагування. Це знайшло відображення у серії законодавчих змін, спрямованих на пом'якшення фіскального тиску та створення сприятливих умов для збереження економічної активності. Також це стосувалося і затримок у сплаті фіскальних платежів, поданні звітності, реєстрації податкових накладних та інших обов'язкових процедур [2].

Наступним етапом трансформації стало впровадження винятково ліберального режиму спрощеного оподаткування через законодавчий акт від 15 березня 2022 року (Закон України № 2120-IX). Серед ключових новацій: повне звільнення фізичних осіб-підприємців першої та другої груп від сплати єдиного податку; зниження ставки єдиного податку для третьої групи до 2% від обороту (без ПДВ), збільшено кількість платників податків, які не сплачують податок на майно, за рахунок переходу платників із загальної системи оподаткування на спрощену систему [3].

За даними Державної податкової служби України, у 2022 році спрощеною системою оподаткування за ставкою 2% для третьої групи (юридичні особи) скористалися 53,5 тисяч платників податків, які забезпечили надходження єдиного податку до місцевих бюджетів на рівні 9,84 мільярда гривень, що в 1,6 рази перевищило значення 2021 року.

Починаючи з 2023 року, податкова політика набула характеру географічної диференціації. Поряд із відміною окремих видів податкових пільг, з 2023 року політика пільгового оподаткування набуває ознаки територіальної адресності.

Законодавчим актом від 11 квітня 2023 року (Закон України № 3050-IX) на територіях, які зазнали окупації або на яких ведуться (велись) бойові дії було впроваджено нові податкові пільги:

- Звільнення від екологічного податку
- Звільнення від плати за землю земельних ділянок, забруднених вибухонебезпечними предметами чи на яких розташовані споруди фортифікації
- Призупинення норми щодо загального мінімального податкового зобов'язання [4].

За 2023 рік кількість платників ПДВ в Україні зменшилась на 20,2 тисяч осіб, тоді як кількість платників податків на спрощеній системі оподаткування за цей час зросла на понад 0,1 мільйона осіб й сягнула 1,75 мільйона платників [4].

На початок 2024 року у нашій країні було зареєстровано понад 74 тисячі нових ФОПів, що на 33,6% більше, ніж за попередній період 2023 року, та на 18% більше, ніж за аналогічний період 2021 року. Кількість ФОП, які перебувають на обліку в органах податкової служби, залишається практично незмінною уже впродовж тривалого часу, коливаючись в межах 1,9-2,0 мільйона осіб.

Кількість платників податку на прибуток на початок 2024 року збільшилась на 6,5% і сягнула 1,72 мільйона одиниць. Тенденція до поступового зростання кількості зареєстрованих платників цього податку спостерігається уже впродовж п'яти років діяльності [3].

Сучасний етап податкової політики характеризується домінуванням фіскальних імперативів, визначених вимогами міжнародних кредиторів. Урядові ініціативи спрямовані на максимізацію бюджетних надходжень через підвищення податкового навантаження на споживання та доходи, що викликає обґрунтовані застереження експертної спільноти щодо ризиків підриву економічного потенціалу країни та погіршення інвестиційної привабливості [6].

Перспективні напрями вдосконалення податкової системи включають:

- Трансформація оподаткування прибутку підприємств шляхом переходу на модель податку на виведений капітал, що стимулюватиме реінвестування прибутків і є першочерговим завданням.
- Розвиток екологічного оподаткування відповідно до європейських стандартів та принципів "зеленого" переходу. Необхідно розвивати екологічне оподаткування у відповідності до європейських трендів
- Підвищення регуляторної ефективності оподаткування особистих доходів населення та майнових податків у контексті перетворення їх на дієві інструменти стимулювання економічної активності.
- Вдосконалення системи специфічних акцизів з урахуванням зобов'язань України перед Європейським Союзом.
- Європейська інтеграція та реалізація Плану України на 2024-2027 роки, створення Українського фонду у рамках європейських програм, що забезпечать необхідну фінансову підтримку та методологічне супроводження реформ [5].

Основними рушіями відновлення в сучасних умовах та поствоєнний період мають бути:

1. Безпековий фактор розвитку - забезпечення оборони держави та створення умов для припинення воєнних дій

2. Незворотний напрям на вступ до ЄС - що підтримуватиметься продовженням ефективної співпраці з міжнародними партнерами і міжнародними фінансовими організаціями

3. Продовження реалізації програми з МВФ - забезпечення макрофінансової стабільності держави [5].

У реалізації цих завдань, в поєднанні з пошуком шляхів реформування специфічних акцизів та екологічного оподаткування, підвищення фіскальної та регуляторної дієвості оподаткування доходів населення та бізнесу закладені не тільки перспективи вдосконалення податкової політики, але й проведення наукових досліджень у цьому напрямку.

Список використаних джерел

1. Баранник Л. Б., Дулік Т. О. Трансформація податкової системи України в умовах воєнного стану. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2023. Вип. 2 (49). С. 195–203.

2. Васильєва М. В., Петренко Н. І. Особливості адміністрування податків в умовах воєнного стану. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 7. С. 112–118.

3. Галабурда А. С. Податкова політика в умовах воєнного стану. *Економічний вісник університету*. 2022. Вип. 54. С. 123–130.

4. Іванов Ю. Б., Крисоватий А. І., Десятнюк О. М. Податкова система України: становлення та перспективи розвитку: монографія. Київ: Алерта, 2023. 528 с.

5. Мельник В. М., Коваль Ю. А. Трансформація податкової системи України в контексті європейської інтеграції. *Науковий вісник Полісся*. 2023. № 1 (25). С. 84–92.

6. Облікова політика в умовах воєнного стану. Операції та події, які можуть впливати на підприємство. URL: <https://kpmg.com/ua/uk/home/media/press-releases/2022/12/obli-kova-polityka-v-umovakh-voyennoho-stanu.html> (дата звернення 20.10. 2025).

7. Податкова політика. Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/tax-policy> (дата звернення 20.10. 2025).

Василь ГОЛОВАЧКО

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування та маркетингу
Мукачівського державного університету, м. Мукачево, Україна

АУДИТ ОПЛАТИ ПРАЦІ: ПРОЦЕДУРИ ТА ВИЯВЛЕННЯ РИЗИКІВ

Оплата праці є одним з найважливіших аспектів діяльності будь-якого підприємства, оскільки безпосередньо впливає на мотивацію персоналу, собівартість продукції та фінансову стійкість організації. В умовах постійних змін законодавства, складності обліку заробітної плати та соціальних виплат, а також високого рівня корупційних ризиків, аудит оплати праці стає невід'ємною складовою внутрішнього та зовнішнього контролю. Неправильне нарахування заробітної плати, порушення трудового законодавства, нецільове використання коштів фонду оплати праці можуть призвести до значних фінансових втрат, штрафів та репутаційних ризиків для підприємства. Тому актуальність дослідження процедур аудиту оплати праці та виявлення ризиків у цій сфері постійно зростає, особливо в контексті цифровізації облікових процесів та посилення вимог до прозорості бізнесу.

Проблематикою аудиту оплати праці займалися такі вчені, як Бутинець Ф.Ф., Голов С.Ф., Кузьмінський А.М., Ковальчук Т.В., Сопко В.В., та інші. У своїх працях вони акцентують увагу на методології проведення аудиту, виявленні типових помилок та ризиків, а також на впровадженні сучасних інформаційних технологій у процеси контролю. Однак, незважаючи на значну кількість досліджень, залишаються недостатньо вивченими питання автоматизації аудиту оплати праці, інтеграції штучного інтелекту для виявлення аномалій, а також специфіка аудиту в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки.

Процедури аудиту оплати праці включають перевірку правильності нарахування заробітної плати, утримань, соціальних виплат, а також дотримання вимог трудового законодавства. Основними етапами аудиту є: планування, збір аудиторських доказів, аналіз документації (накази про прийом/звільнення, табелі обліку робочого часу, розрахункові відомості), перевірка правильності нарахувань та утримань, оцінка системи внутрішнього контролю. Особливу увагу слід приділяти перевірці дотримання мінімальної заробітної плати, правильності нарахування надбавок, доплат, компенсацій, а також своєчасності виплати заробітної плати.

Виявлення ризиків є ключовим завданням аудиту оплати праці. До найпоширеніших ризиків належать: невідповідність нарахувань законодавству, помилки в обліку відпрацьованого часу, нецільове використання коштів фонду оплати праці, порушення строків виплати заробітної плати, відсутність належного документального супроводу. За даними досліджень, найбільш вразливими є підприємства з великою чисельністю персоналу та складною системою мотивації, де ймовірність помилок та зловживань значно вища.

Автоматизація аудиту стає все більш актуальною, оскільки дозволяє значно скоротити час на перевірку великих обсягів даних, мінімізувати людський фактор та виявляти приховані ризики. Сучасні програмні продукти надають можливість автоматичного аналізу розрахунків з оплати праці, порівняння даних з нормативними актами, генерації звітів про виявлені невідповідності. Проте, впровадження таких систем вимагає значних інвестицій та кваліфікованого персоналу, що стримує їх масове використання на вітчизняних підприємствах.

Специфіка аудиту в умовах воєнного стану вимагає особливої уваги до питань оплати праці працівників, які перебувають у відрядженні, на віддаленій роботі або в зоні бойових дій. Згідно з постановами Кабінету Міністрів України, для таких категорій працівників передбачені особливі умови оплати, які часто порушуються через недостатню обізнаність роботодавців. Аудитор повинен перевіряти дотримання цих норм, а також наявність документів, що підтверджують право працівника на пільги чи компенсації.

Міжнародний досвід свідчить про ефективність застосування ризик-орієнтованого підходу в аудиті оплати праці. За кордоном широко використовуються методики оцінки ризиків на основі аналізу історичних даних, статистичних моделей та машинного навчання. В Україні цей підхід лише починає впроваджуватися, що відкриває перспективи для подальших наукових досліджень та практичного застосування.

Отже, аудит оплати праці є важливим інструментом забезпечення фінансової стійкості та дотримання законодавства на підприємствах. Основними процедурами аудиту є перевірка правильності нарахунків, утримань, соціальних виплат, а також оцінка системи внутрішнього контролю. Виявлення ризиків дозволяє запобігти фінансовим втратам та репутаційним ризикам. Автоматизація аудиту та впровадження сучасних технологій сприяють підвищенню ефективності контролю, проте вимагають значних ресурсів. Особливої уваги потребує аудит оплати праці в умовах воєнного стану, де необхідно враховувати специфіку законодавства та особливі умови оплати праці. Перспективи подальших досліджень пов'язані з розвитком ризик-орієнтованого підходу та інтеграцією штучного інтелекту в аудиторські процедури.

Список використаних джерел

1. Бутинець Ф.Ф. Аудит: підручник / Ф.Ф. Бутинець. – Житомир: ПП «Рута», 2018. – 680 с.
2. Голов С.Ф. Аудит: навч. посібник / С.Ф. Голов. – К.: Алерта, 2021. – 512 с.
3. Ковальчук Т.В. Аудит оплати праці: проблеми та шляхи їх вирішення / Т.В. Ковальчук // Економіка та держава. – 2022. – № 3. – С. 112-117.
4. Кузьмінський А.М. Теорія бухгалтерського обліку: підручник / А.М. Кузьмінський. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. – 456 с.
5. Лисенко О.В. Ризики в системі оплати праці: виявлення та мінімізація / О.В. Лисенко // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2023. – № 1. – С. 89-95.

6. Петренко Н.Г. Автоматизація аудиту оплати праці: світовий досвід та вітчизняна практика / Н.Г. Петренко // Фінанси України. – 2021. – № 8. – С. 78-85.

7. Постанова Кабінету Міністрів України «Про особливості оплати праці в умовах воєнного стану» від 20.03.2022 № 332.

8. Сопко В.В. Бухгалтерський облік: підручник / В.В. Сопко. – К.: КНЕУ, 2019. – 720 с.

Ірина ГУМЕНЮК
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, обліку та оподаткування ім. С. Юрія
Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»,
м. Кам'янець-Подільський, Україна

ВНУТРІШНІЙ АУДИТ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасні умови господарювання характеризуються високим рівнем невизначеності, посиленням конкуренції та зростанням кількості зовнішніх і внутрішніх ризиків, що впливають на стабільність діяльності підприємств. У таких умовах важливого значення набуває ефективна система управління ризиками, невід'ємною складовою якої є внутрішній аудит.

Внутрішній аудит виконує не лише контрольну, а й аналітичну та консультаційну функції, спрямовані на виявлення потенційних загроз, оцінювання їхнього впливу на результати діяльності підприємства та розроблення рекомендацій щодо їх мінімізації [1]. Завдяки цьому внутрішній аудит стає важливим інструментом стратегічного управління, що забезпечує прозорість бізнес-процесів, підвищує довіру інвесторів і сприяє ефективному використанню ресурсів.

Система управління ризиками на підприємстві охоплює процеси ідентифікації, оцінювання, моніторингу та мінімізації ризиків, що можуть негативно вплинути на досягнення стратегічних цілей. У цьому контексті внутрішній аудит виступає ключовим елементом, який забезпечує незалежну та об'єктивну оцінку ефективності функціонування системи контролю і управління ризиками.

Основною метою внутрішнього аудиту є надання керівництву підприємства обґрунтованих висновків і рекомендацій щодо удосконалення системи внутрішнього контролю, підвищення ефективності управлінських рішень і запобігання можливим втратам. Внутрішній аудит сприяє не лише виявленню недоліків у роботі структурних підрозділів, але й формуванню культури ризик-менеджменту, коли управління ризиками стає постійним і системним процесом [2].

Застосування ризик-орієнтованого підходу у внутрішньому аудиті передбачає концентрацію уваги на тих ділянках діяльності підприємства, де ризик виникнення фінансових або операційних втрат є найбільшим. Такий підхід дозволяє оптимізувати ресурси аудиторського підрозділу, забезпечуючи ефективність перевірок та підвищуючи їхню практичну цінність для керівництва.

Сучасна практика показує, що внутрішній аудит може виконувати такі основні функції в системі управління ризиками:

- оцінка ефективності системи внутрішнього контролю;
- аналіз ризиків та розроблення заходів щодо їх мінімізації;

- моніторинг дотримання політик, процедур і нормативних актів;
- надання рекомендацій щодо вдосконалення бізнес-процесів;
- інформування керівництва про потенційні загрози фінансовій стабільності підприємства.

Результативність внутрішнього аудиту значною мірою залежить від рівня його організаційної незалежності, професійної компетентності аудиторів, а також від наявності сучасних інформаційних технологій, що дозволяють автоматизувати процеси оцінки ризиків і моніторингу.

Інтеграція внутрішнього аудиту з системою корпоративного управління сприяє підвищенню прозорості діяльності підприємства, формуванню довіри з боку інвесторів і контрагентів, а також забезпеченню сталого розвитку в умовах невизначеності зовнішнього середовища.

Науковці підкреслюють, що внутрішній аудит є невід'ємним елементом ефективної системи корпоративного управління, який забезпечує достовірність фінансової звітності, зниження ймовірності виникнення шахрайства та підвищення довіри з боку зацікавлених сторін [1]. Відповідно до міжнародних стандартів професійної практики внутрішнього аудиту, його діяльність має бути спрямована не лише на перевірку фактів господарської діяльності, а й на оцінку ефективності систем управління ризиками, контролю та корпоративного управління [2].

Дослідники зазначають, що впровадження ризик-орієнтованого внутрішнього аудиту дозволяє підприємствам проактивно реагувати на потенційні загрози, своєчасно виявляти слабкі місця у системі контролю та запобігати негативним наслідкам [3]. Це особливо актуально для українських підприємств, які діють у мінливих економічних умовах, стикаючись із нестабільністю валютного ринку, змінами податкового законодавства та зростанням конкурентного тиску.

Водночас, ефективність внутрішнього аудиту залежить від рівня інтеграції його функцій у загальну систему управління підприємством, лише за умов належної взаємодії аудиторської служби з керівництвом і підрозділами ризик-менеджменту можливо досягти реального зниження ризикового профілю підприємства.

Крім того, у сучасних умовах значного поширення набуває використання інформаційних технологій у внутрішньому аудиті, що забезпечує автоматизований збір і аналіз даних, підвищує точність оцінювання ризиків та ефективність контролюючих процедур [5]. Цифровізація аудиторських процесів сприяє створенню систем безперервного моніторингу, які дозволяють оперативно реагувати на зміни зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства.

Таким чином, внутрішній аудит виступає не лише засобом контролю за діяльністю підприємства, але й стратегічним інструментом управління ризиками, орієнтованим на підвищення ефективності бізнес-процесів, зміцнення фінансової стійкості та досягнення довгострокових цілей розвитку.

Список використаних джерел

1. Варахсіна О., Побіденна В., Гребеник Р. Управління ризиками в контексті економічної безпеки підприємства. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 56.
2. Кужель В. П. Внутрішній аудит у системі корпоративного управління. *Фінанси, облік і аудит*. 2022. № 3.
3. The Institute of Internal Auditors (IIA). International Standards for the Professional Practice of Internal Auditing. Florida: IIA, 2017.
4. Максимчук І., Уманець Т. Організація внутрішнього аудиту на підприємствах: ризик-орієнтований підхід. *Економіка. Фінанси. Право*. 2021. № 8.
5. Пархоменко І. О. Цифровізація аудиту: сучасні тенденції та перспективи розвитку. *Облік і фінанси*. 2023. № 4.

Світлана ДЕВКО

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку, оподаткування та бізнес-управління
Університету Григорія Сковороди в Переяславі, м. Переяслав, Україна

СУЧАСНІ ПРАКТИЧНІ БАР'ЄРИ ТА РИЗИКИ У ПРОЦЕСІ ВЕДЕННЯ ПОДАТКОВОГО ОБЛІКУ

У сучасних умовах трансформації податкової системи України, зумовленої інтеграційними процесами, цифровізацією державного управління та постійним оновленням законодавчої бази, значно зростає роль якісно організованого податкового обліку як ключового елементу фінансової безпеки суб'єкта господарювання. Податковий облік є інструментом забезпечення достовірності даних про податкові зобов'язання, формування своєчасної та коректної звітності, а також засобом реалізації фіскальної політики держави. Водночас практика його ведення супроводжується низкою об'єктивних і суб'єктивних бар'єрів, що зумовлюють підвищення податкових ризиків і можуть негативно впливати на економічну стабільність підприємств.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю ідентифікації та системного аналізу проблем, які виникають у процесі ведення податкового обліку в українських реаліях. Серед найпоширеніших бар'єрів варто виокремити нестабільність нормативно-правових актів, складність процедур електронної звітності, високі вимоги до кваліфікації персоналу, недосконалість податкового адміністрування, а також ризики, пов'язані з перевітками контролюючих органів. Сукупність цих чинників створює підвищене навантаження на підприємства та погіршує якість виконання податкових зобов'язань.

З огляду на ці виклики виникає потреба у ґрунтовному дослідженні сучасних бар'єрів і ризиків податкового обліку, визначенні їх природи, шляхів мінімізації та можливостей удосконалення механізмів податкового менеджменту. Наукова значущість теми полягає у можливості сформулювати пропозиції щодо оптимізації податкового обліку, підвищення рівня прозорості та ефективності взаємодії суб'єктів господарювання з контролюючими органами.

Розглянемо більш детально сучасні практичні бар'єри та ризики у процесі ведення податкового обліку:

1. Нестабільність податкового законодавства як ключовий бар'єр ефективного обліку. Часті зміни нормативно-правової бази, оновлення форм податкової звітності та методичних рекомендацій створюють високий ступінь правової невизначеності. Це ускладнює планування господарської діяльності, вимагає постійного моніторингу змін і породжує ризик допущення помилок через неузгодженість законодавчих норм.

2. Складність податкових процедур та надмірна регулююча функція держави. Податковий облік передбачає значні витрати часу на підготовку, перевірку й подання декларацій. Високий рівень бюрократизації податкових

процедур зберігає значне адміністративне навантаження на підприємства, що негативно впливає на продуктивність фінансово-економічних служб.

3. Недостатній рівень цифровізації та технічні ризики електронного документообігу. Попри активну автоматизацію, у практиці досі спостерігаються проблеми з роботою електронних сервісів ДПС, збої в системах подання звітності, технічні помилки в роботі ПЗ. Це створює ризики порушення строків подання декларацій і, відповідно, застосування фінансових санкцій.

4. Висока ймовірність помилок через складність податкового тлумачення. Численні податкові норми містять суперечності або допускають подвійне трактування. Через це зростає ризик невірної класифікації операцій, неправильного відображення витрат чи доходів, що може призвести до податкових донарахувань, штрафів і судових спорів.

5. Податкові ризики, пов'язані з людським фактором. Низький рівень кваліфікації персоналу, недостатнє знання специфіки податкового законодавства, нечітка організація внутрішнього контролю та відсутність системи підвищення компетенцій бухгалтерів створюють передумови для помилок у податковому обліку та звітності.

6. Ризики, пов'язані з перевітками контролюючих органів. Недосконалість механізмів податкового аудиту, вибірковість перевірок, можливі корупційні ризики, різночитання норм між інспекторами та бухгалтерами підвищують рівень невизначеності для суб'єктів господарювання. Це може впливати на бізнес-клімат та інвестиційну привабливість підприємства.

7. Проблеми ідентифікації та документального підтвердження господарських операцій. У процесі податкового обліку критичним є своєчасне оформлення первинних документів. Невідповідність форм, помилки у реквізитах або відсутність належної деталізації операцій створюють високий ризик визнання витрат необґрунтованими.

8. Фінансові ризики, пов'язані з змінами економічного середовища. Інфляційні процеси, коливання валютних курсів, зміни ставок податків та зборів впливають на податкове навантаження підприємства. Це ускладнює прогнозування фінансових результатів і підвищує потребу у формуванні податкових резервів.

9. Ризики недостатньої інтеграції податкового обліку у систему управлінського обліку. Відсутність єдиної інформаційної платформи або неповна інтеграція бухгалтерського та податкового модулів призводять до дублювання інформації та можливих розбіжностей. Це негативно впливає на ефективність прийняття управлінських рішень.

10. Суттєве навантаження на малі та середні підприємства. МСП стикаються з браком фінансових ресурсів для утримання висококваліфікованих фахівців, що підвищує податкові ризики. Додатковим бар'єром є складність отримання консультацій, грамотно сформованої податкової стратегії та якісного аудиту.

11. Зростання тіньових схем та ризики ухилення від оподаткування. Непрозорість окремих механізмів та надмірне податкове навантаження

стимулюють використання схем мінімізації або уникнення податків, що створює ризики втрачених надходжень до бюджету та підвищує ймовірність штрафних санкцій для підприємств.

12. Відсутність ефективної системи внутрішнього податкового контролю. Багато підприємств не приділяють належної уваги ризик-орієнтованому підходу до податкового обліку. Невпровадженість внутрішнього аудиту, слабкий контроль за достовірністю документів та недостатній рівень автоматизації створюють загрозу системних помилок.

Отже, сучасні практичні бар'єри та ризики у веденні податкового обліку обумовлені як зовнішніми факторами (зміни законодавства, державне регулювання, економічна нестабільність), так і внутрішніми (кадрова компетентність, організаційна структура та якість контролю). Їхнє своєчасне виявлення та мінімізація потребує удосконалення системи податкового менеджменту, підвищення кваліфікації персоналу, автоматизації процесів та налагодження ефективної взаємодії між суб'єктами господарювання та контролюючими органами.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI (зі змінами та доповненнями).
2. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник. Житомир: ЖІТІ, 2006. 608 с.

Людмила ДРИМАНОВА

доктор філософії, старший викладач кафедри аналізу та аудиту
Вінницького національного аграрного університету,
м. Вінниця, Україна

АНАЛІЗ ЯКОСТІ АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ У ПРОЦЕСІ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

У контексті глобалізації економічних процесів та поступової інтеграції України до світового співтовариства зростають вимоги до рівня аудиторських послуг. Аудит відіграє ключову роль у фінансовій інфраструктурі, гарантуючи надійність звітності компаній, стимулюючи інвестиційну привабливість і сприяючи розвитку прозорого підприємницького клімату. Гармонізація вітчизняних норм із міжнародними стандартами породжує низку викликів для національної аудиторської практики, зокрема посилення незалежності фахівців, нарощування їхньої кваліфікації, розбудову механізмів контролю якості та інтеграцію цифрових рішень.

Однією з основоположних передумов високої якості аудиту залишається незалежність виконавця. У країнах ЄС цю мету досягають через ротацію аудиторів (обмеження тривалості співпраці з одним клієнтом), заборону паралельного надання консультаційних послуг фірмами, що обслуговують публічні компанії, та підпорядкування аудиторських організацій спеціалізованим органам нагляду. В Україні, попри формальне закріплення відповідних норм, проблема реальної незалежності зберігає актуальність. Емпіричні дані вказують на високу концентрацію доходів окремих аудиторських компаній від небагатьох клієнтів, що створює передумови для конфлікту інтересів, знижує об'єктивність перевірок і підриває довіру до аудиторських висновків.

Сучасна аудиторська практика дедалі активніше спирається на цифрові рішення: платформи автоматизованого збору й обробки даних, інструменти аналізу великих обсягів інформації, алгоритми штучного інтелекту для виявлення невідповідностей. Такі зміни змушують аудиторів опановувати нові навички в галузі інформаційних технологій, що суттєво розширює горизонти їхньої професійної підготовки. Оцінювання якості аудиту в глобальному вимірі відбувається на кількох рівнях. На внутрішньому – аудиторські компанії зобов'язані підтримувати системи контролю якості, що включають моніторинг роботи спеціалістів, рецензування звітів, аналіз ризиків та забезпечення відповідності методичним стандартам. На зовнішньому рівні контроль здійснюють державні органи або професійні об'єднання шляхом інспекцій, перевірки дотримання норм і застосування санкцій у разі виявлених порушень.

На міжнародному рівні оцінка проводиться через зіставлення національних механізмів із європейськими та світовими моделями, а також через залучення країн до діяльності глобальних організацій, що регулюють аудиторську практику [1].

Фактори, що визначають якість аудиту в умовах міжнародної інтеграції

Фактор	Зміст	Значення для якості аудиту
Незалежність аудитора	Відсутність фінансової чи адміністративної залежності від клієнта; ротація аудиторів; заборона супутніх послуг	Забезпечує об'єктивність та неупередженість висновків
Професійна компетентність	Освіта, досвід, володіння міжнародними стандартами, знання ІТ та цифрових технологій	Гарантує здатність аудитора виявляти суттєві викривлення та оцінювати складні бізнес-процеси
Дотримання стандартів	Використання Міжнародних стандартів аудиту (ISA), методичних рекомендацій та національних нормативів	Уніфікує процедури аудиту та підвищує довіру користувачів
Внутрішній контроль якості	Системи перевірки звітів, рецензування, моніторинг ризиків у межах аудиторської фірми.	Підвищує надійність результатів перевірки
Зовнішній нагляд	Контроль з боку державних органів та професійних асоціацій; інспекції якості.	Сприяє підзвітності аудиторів та формує довіру суспільства

Джерело: сформовано автором.

Ключову роль у підтримці та оцінюванні якості аудиту відіграє відкритість роботи аудиторських фірм, фактори що визначають якість аудиту наведено у табл. 1. У країнах ЄС стандартною практикою є публікація річних звітів про прозорість, у яких розкриваються дані про структуру власності, склад клієнтської бази, заходи щодо збереження незалежності та внутрішні процедури контролю якості. Такий підхід суттєво підвищує суспільну довіру до професії та мотивує аудиторів дотримуватися найвищих етичних і професійних стандартів. В Україні подібні норми лише починають формуватися, однак саме розвиток прозорості здатен стати дієвим інструментом покращення якості аудиторських перевірок.

У сучасному світі швидкого розвитку цифрових технологій бухгалтерський облік зазнає глибоких трансформацій, що стосуються як методів ведення обліку, так і організаційних підходів та вимог до кваліфікації фахівців. Цифровізація проникає в усі галузі економіки й виступає основним драйвером зростання ефективності управлінського та фінансового обліку, сприяючи створенню прозорості та контрольованої системи фінансової звітності. Для України, яка перебуває на етапі трансформації економіки, адаптація бухгалтерських практик до цифрових стандартів набуває особливої актуальності.

Цифровізація бухгалтерського обліку передбачає інтеграцію автоматизованих інформаційних систем, електронного документообігу та аналітичних платформ, які оптимізують процеси збору, обробки й архівування фінансової інформації. Серед ключових інструментів – ERP-системи, хмарні сервіси, технології блокчейну та рішення на базі штучного інтелекту для

прогнозування фінансових показників. Завдяки цим інструментам скорочуються трудовитрати, підвищується точність даних і забезпечується доступ до інформації в режимі реального часу. Для України цей напрямок має особливе значення в умовах інтеграції національної економіки до європейського та глобального фінансового простору, де стандарти обліку й звітності дедалі більше орієнтуються на цифрові платформи.

Незважаючи на очевидні переваги, цифровізація бухгалтерського обліку стикається з низкою перешкод: недостатній рівень цифрової грамотності серед бухгалтерів, висока вартість автоматизованих систем для малого та середнього бізнесу, загрози кібербезпеки та потреба в оновленні нормативно-правової бази. Крім того, частина підприємств і фахівців виявляє опір традиційним методам обліку, що формує психологічні та організаційні бар'єри під час переходу від паперових носіїв до цифрових платформ.

Щоб залишатися конкурентними, компанії переходять на цифровий облік. ERP-системи об'єднують фінанси, управління й операції в єдине «серце» бізнесу – з миттєвим доступом до даних і без помилок.

Аналіз міжнародної практики свідчить, що надійна система оцінювання якості аудиту формується завдяки взаємодії формальних і неформальних регуляторних механізмів. До формальних належать законодавчі норми, професійні стандарти та регулярні інспекції, тоді як неформальні охоплюють етичні принципи, корпоративну культуру та внутрішні професійні цінності аудиторів. Глобальна інтеграція створює сприятливі умови для адаптації найкращих зарубіжних підходів, але одночасно ускладнює аудиторську діяльність через необхідність враховувати нефінансові фактори – корпоративну соціальну відповідальність, екологічні та соціальні ризики. Це вимагає переосмислення традиційних методик і розширення сфери аудиторських перевірок.

Дослідження зарубіжних практик дає підстави для низки висновків, важливих для України. Якість аудиту – це багатокomпонентна характеристика, що залежить від професійних навичок, організаційних процедур та інституційного середовища. Приєднання до глобального економічного простору сприяє уніфікації стандартів і методик аудиту, що зміцнює довіру до фінансової звітності та покращує інвестиційний клімат.

Серед пріоритетів для України – забезпечення реальної незалежності аудиторів, модернізація системи професійної освіти, активне впровадження цифрових інструментів у аудиторські процеси та посилення прозорості роботи аудиторських фірм. Надійна система оцінювання якості аудиту має спиратися на багаторівневий контроль: внутрішні процедури компаній, національний зовнішній нагляд і відповідність міжнародним стандартам.

Отже, системне запровадження цифрових технологій у бухгалтерський облік та аудит, адаптація кращих світових практик і вдосконалення контрольних механізмів підвищують ефективність, прозорість і достовірність фінансової інформації, сприяють розвитку професійних компетенцій та формуванню стабільного й привабливого інвестиційного середовища в Україні.

Наталія ЖИДОВСЬКА

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Львівського національного університету ветеринарної медицини та
біотехнологій ім. С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

ТРАДИЦІЙНІ ТА ЦИФРОВІ МЕТОДИ АУДИТУ В УКРАЇНІ: ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Аудит фінансової звітності у світовому масштабі переживає трансформацію, зумовлену стрімким розвитком цифрових технологій. Як і багато інших країн, Україна стикається з унікальними викликами та можливостями в інтеграції цифрових інструментів у свою аудиторську практику. Диджиталізація аудиторських процесів в Україні все ще перебуває на стадії розвитку, демонструючи значні відмінності між аудиторськими фірмами. Найбільші міжнародні компанії, що працюють в Україні, такі як «Велика четвірка», успішно інтегрували сучасні цифрові інструменти у свої аудиторські процеси. Ці фірми використовують ШІ, машинне навчання, аналіз даних та технології блокчейн для підвищення ефективності, точності та виявлення шахрайства. Їх впровадження підтримується значними інвестиціями в технології та міжнародним досвідом [3].

Найпоширенішими цифровими інструментами в Україні є спеціалізоване програмне забезпечення для аудиту, таке як CaseWare та IDEA, а також системи планування ресурсів підприємства (далі – ERP). Водночас такі технології, як блокчейн та роботизована автоматизація процесів (далі – RPA), залишаються недостатньо використовуваними через високу вартість впровадження та потребу в спеціалізованих навичках [2].

В Україні застосування цифрових інструментів у сфері аудиту стикається з численними викликами, які потребують всебічного аналізу та постійного подолання. Ключовими перешкодами є висока вартість цифрових інструментів, нестача кваліфікованого персоналу, опір змінам, регуляторні відмінності та ризики кібербезпеки.

По-перше, сучасне програмне забезпечення для аудиту та допоміжні технології потребують значних фінансових інвестицій. Для малих та середніх підприємств такі витрати часто є непосильними через високу вартість ліцензій, необхідність модернізації інфраструктури та значні поточні витрати на технічне обслуговування. Це створює суттєвий бар'єр для їх впровадження.

По-друге, ефективне використання цифрових інструментів вимагає високої кваліфікації працівників як у сфері аудиту, так і в інформаційних технологіях. В українських закладах вищої освіти лише нещодавно почали приділяти достатньо уваги інтеграції ІТ-технологій у програми з бухгалтерського обліку та аудиту. Унаслідок цього дефіцит навичок значно обмежує можливості адаптації цифрових рішень.

По-третє, скептичне ставлення багатьох аудиторів до нових технологій

зумовлює опір змінам. Частина фахівців боїться втратити роботу через автоматизацію процесів, а також недооцінює переваги диджиталізації. Звичка до традиційних методів і сприйняття їхньої стабільності ще більше ускладнюють перехід до цифрових форматів [1].

Попри наявні виклики, цифрові інструменти мають значні переваги порівняно з традиційними методами аудиту. У таблиці 1 представлено узагальнене порівняння переваг і недоліків обох підходів (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняльна характеристика традиційних та цифрових методів

Аспект	Традиційний аудит	Digital Audit (цифровий аудит)
Аналіз даних	Вручну вибірка транзакцій; трудомісткий процес	Автоматизований аналіз цілих наборів даних; швидше й повніше
Контроль за виявленням шахрайства	Ґрунтується на досвіді та висновках аудитора	Удосконалені інструменти визначають аномалії за допомогою ШІ та аналітики
Економічна ефективність	Нижчі початкові витрати, але вищі довгострокові витрати через неефективність	Вищі початкові інвестиції, але значна довгострокова економія коштів
Точність	Схильність до людських помилок при аналізі даних	Підвищена точність завдяки автоматизації
Масштабованість	Обмежена ручними процесами	Легко масштабується зі збільшенням обсягів даних
Адаптивність	Важко адаптується до швидких змін у клієнтських системах	Висока адаптивність до динамічного середовища
Відповідність нормативним вимогам	Вимагає значних ручних витрат для забезпечення відповідності	Автоматизована перевірка на відповідність за допомогою запрограмованих стандартів

Для подолання вказаних бар'єрів потрібен системний підхід, що охоплює фінансову підтримку, підвищення кваліфікації кадрів, нормативне врегулювання та вдосконалення заходів кібербезпеки.

Отже, перехід до цифрового аудиту означає зміну моделі, що дозволяє аудиторам надавати більше послуг із доданою вартістю, таких як прогностична аналітика та стратегічні інсайти. Проте традиційні підходи все ще зберігають свою актуальність у сценаріях, де професійне судження та якісні оцінки мають першочергове значення.

Список використаних джерел

1. Гладчук Г.Г., Дроздова О.Г., Жидовська Н. М. Використання диджитал-інструментів для аудиту бухгалтерської звітності в Україні. *Актуальні питання економічних наук*. 2024. № 6. DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.14366862>
2. Попівняк Ю. М. Технологія блокчейн у бухгалтерському обліку й аудиті: сучасний стан, можливості та перспективи застосування. *Економіка*,

управління та адміністрування. 2019. № 3 (89). С. 137–144.

3. Рудевська В. І. Теоретико-змістовна характеристика бізнес-моделі банку: сутність, структура та принципи. *Бізнес-навігатор*. 2020. № 3 (59). С. 140–147. DOI: <https://doi.org/10.32847/business-navigator.59-24>

ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN ACCOUNTING: OPPORTUNITIES AND RISKS

Today, we increasingly hear the combination of the concepts of «accounting» and «artificial intelligence» and begin to think about the consequences of this interaction. Of course, the relevance is primarily due to the rapid digital transformation of the economy, in which artificial intelligence is becoming a key tool for increasing the accuracy, speed and analytical value of accounting processes. The use of intelligent systems allows you to automate routine operations, minimize errors, improve financial security, and form more informed management decisions, which makes the integration of artificial intelligence into the accounting field a necessary condition for the competitiveness of modern enterprises.

However, it is clear that artificial intelligence in accounting does not replace humans, but only acts as an intellectual tool that helps process large amounts of information, identify patterns, predict results and make optimal decisions. The application of artificial intelligence covers a wide range of areas: from automatic data entry and reporting to analytics, error detection and forecasting.

We believe that one of the main directions of implementing artificial intelligence is the automation of input of primary documents. Thanks to text and image recognition technologies, the system can independently read invoices, invoices and other documents, enter information into the database, check the correctness of details and create accounting entries. Of course, this significantly reduces the number of technical errors and frees up the accountant's time for analytical work.

An equally important function is the analysis and verification of financial transactions. Artificial intelligence is able to automatically detect atypical transactions, duplicates or potentially fraudulent actions, which provides a higher level of control and accuracy of financial information. Especially now, during the war period in Ukraine, when a significant part of enterprises operate in conditions of uncertainty, such tools help maintain trust in reporting and prevent financial abuse.

In addition, intelligent systems are actively used in reporting and forecasting. Artificial intelligence algorithms can automatically summarize financial information, adapt it to the requirements of current legislation, and model possible scenarios for the development of the enterprise. By analyzing historical data, artificial intelligence is able to predict income, expenses, and profitability, helping to form realistic business plans even in conditions of military instability.

The use of artificial intelligence in accounting also has a strategic dimension - it ensures transparency of financial flows, increases the effectiveness of cost control and helps prevent corruption risks. Machine learning algorithms analyze thousands of transactions in real time, detecting any deviations from regulatory indicators. This

creates conditions for increasing the level of financial security of enterprises and government institutions.

In conditions of martial law, the possibility of remote accounting becomes especially important. Cloud services using artificial intelligence allow accountants to work from anywhere in the country or the world. Such systems ensure the continuity of accounting processes even in the absence of part of the staff or damage to the office infrastructure. They are able to automatically adapt to changes in legislation, timely updating algorithms and regulatory parameters.

Modern programs already integrate elements of artificial intelligence into the accounting process. They not only automate calculations, but also «learn» based on previous user actions, increasing the accuracy of results with each new data processing cycle.

However, the implementation of artificial intelligence technologies is not without problems. Among the main challenges are the high cost of software solutions, lack of trained personnel, cybersecurity risks and insufficient regulatory framework. In the current period in Ukraine, these factors are becoming even more critical, as enterprises are forced to reduce costs, and cyberattacks on financial systems are increasing. Excessive automation can create technological dependence and reduce the role of human control, reducing jobs among practicing accountants. Therefore, we believe that the implementation of artificial intelligence should be accompanied by clear standards and monitoring by specialists.

As a teacher at a higher education institution, I understand that at the same time, the development of artificial intelligence in accounting is changing the professional role of an accountant. A modern accountant becomes an analyst and strategist who not only keeps records, but also interprets the results generated by an intelligent system and, based on them, forms management decisions. To do this, when forming training and educational programs, it is necessary to ensure the formation of broader competencies, in particular, such as digital literacy, analytical thinking, knowledge of IT technologies and understanding of automation processes.

The prospects for the development of artificial intelligence in the field of accounting are extremely broad. In our opinion, in the coming years, the creation of national intelligent accounting systems integrated with state electronic services is expected, which will ensure the automatic formation and submission of reports, control of counterparties and monitoring of tax obligations. It is also likely that a state program for the digitalization of accounting will be implemented, which will include training of personnel, improvement of the regulatory framework and development of secure cloud solutions.

Thus, artificial intelligence is one of the most promising areas of accounting modernization in Ukraine. In conditions of martial law, its implementation makes it possible to ensure the continuity of financial processes, increase the accuracy and efficiency of reporting, strengthen the financial security and transparency of enterprises. At the same time, the effectiveness of the use of artificial intelligence depends on state support, improvement of legislation, development of information infrastructure and advanced training of accountants. The future of accounting lies in

the synergy of human intelligence and technological solutions. The combination of professional competence of specialists with the capabilities of artificial intelligence will create a new quality of financial transparency, trust and management efficiency, which will become the foundation for the restoration and development of the Ukrainian economy in the post-war period.

Наталія ЗДИРКО,
доктор економічних наук, професор,
директор Навчально-наукового інституту економіки та управління
Вінницького національного аграрного університету,
м. Вінниця, Україна

ДЕРЖАВНИЙ АУДИТ ОБОРОННИХ ЗАКУПІВЕЛЬ: КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ ТА ШЛЯХИ ЇХ УСУНЕННЯ

Державний аудит оборонних закупівель в Україні є одним із ключових механізмів забезпечення прозорості, ефективності та підзвітності у секторі оборони, особливо в умовах повномасштабної збройної агресії. Високі обсяги бюджетного фінансування, надзвичайна терміновість потреб, обмеження доступу до інформації та часті нормативні зміни створюють підвищену вразливість системи до проявів корупції. Результати аналітичних досліджень Рахункової палати, Держаудитслужби, НАЗК та дані правоохоронних органів засвідчують, що типові порушення не є випадковими, а мають системний характер. Виявлені проблеми унеможливають ефективне управління ресурсами та ставлять під загрозу обороноздатність держави.

У сучасних умовах державний аудит має не лише виявляти незаконні дії, а й забезпечувати раннє попередження корупції шляхом оцінки процедур, аналізу дискреції посадових осіб та надання рекомендацій для вдосконалення політики. Важливою передумовою ефективності аудиту стає узгодженість між Міноборони, Мінекономіки, Мінстратегпромом та іншими учасниками сектору оборони, адже саме нечіткість розподілу ролей часто породжує корупційні ризики.

На основі досліджень у сфері тилових і матеріально-технічних закупівель виокремлюється п'ять найбільш критичних корупційних ризиків, що характеризують українську модель закупівель у період воєнного стану.

1. Правова невизначеність і надмірна кількість нормативних актів. Оборонні закупівлі регулюються десятками законів, постанов та внутрішніх наказів, до яких постійно вносяться зміни. Паралельне застосування Закону «Про оборонні закупівлі» [1], Особливостей №1275 [2], Закону «Про публічні закупівлі» [3] та Особливостей №1178 [4] створює складну та непередбачувану правову систему. Часті зміни правил, відсутність їх узгодження та застарілі внутрішні документи (наприклад, положення 1997 року) спричиняють хаотичність процесів, що ускладнює належний контроль і відкриває можливості для маніпуляцій. *Шляхами усунення такого ризику є:*

- кодифікація законодавства в єдиний узгоджений акт відповідно до рекомендації НАТО №17;
- перегляд та скасування застарілих норм, усунення колізій і дублювання процедур;
- створення міжвідомчої робочої групи для формування єдиного підходу до регулювання;
- забезпечення стабільності правил та зменшення частоти змін, що

підвищить передбачуваність для постачальників і контролюючих органів.

2. Надмірна дискреція посадових осіб під час прийняття рішень. Поєднання в одному органі (Міноборони) функцій формування та реалізації політики закупівель створювало можливості для одноосібного впливу на планування, формування технічних вимог, визначення постачальників і виконання контрактів. Така концентрація повноважень є прямим корупційним ризиком, оскільки відсутні дієві механізми стримування та противаг. *Шляхи усунення:*

- повне розмежування політичних та закупівельних функцій (концепція створення Національного агентства забезпечення, схвалена НАТО);
- скорочення дискреційних повноважень через чіткі та формалізовані критерії рішень;
- посилення внутрішнього аудиту та регулярний зовнішній аудит Рахункової палати;
- впровадження електронних рішень та автоматизованих логів дій посадових осіб.

3. Непрозорість неконкурентних закупівель та обґрунтування нагальної потреби. У період війни неконкурентні процедури використовувалися значно ширше, ніж вимагали реальні обставини. Закупівлі за прямими договорами без електронної системи часто не супроводжувалися належним обґрунтуванням, що створювало умови для завищення цін, вибору афілійованих компаній та укладення непрозорих контрактів. *Шляхами усунення такого ризику є:*

- запровадження єдиного стандарту обґрунтування застосування неконкурентної процедури;
- аудит 100% неконкурентних закупівель із високим фінансовим ризиком;
- поступове повернення максимальної частки закупівель в електронну систему;
- оприлюднення некласифікованих частин договорів, незалежно від способу закупівлі.

4. Недосконалий механізм перевірки контрагентів та порядок визначення очікуваної вартості. У багатьох випадках відсутні єдині правила перевірки доброчесності постачальників, що дозволяє участь фіктивних компаній, фірм-одноденок або контрагентів без реальної виробничої спроможності. Крім того, непрозорість визначення очікуваної вартості та відсутність єдиного каталогу цін сприяють завищенню вартості товарів і змові між посадовими особами та постачальниками. *Шляхи усунення:*

- створення централізованого реєстру перевірених постачальників оборонної сфери;
- впровадження обов'язкової багаторівневої перевірки доброчесності (due diligence);
- встановлення єдиного підходу до розрахунку очікуваної вартості, включно з ринковим аналізом, індексами НАТО та ціноутворенням за категоріями;
- обов'язковий аудит формування цін у «ризикових» категоріях

(харчування, одяг, паливо).

5. Недостатній контроль за виконанням контрактів та післяконтрактним моніторингом. Багато корупційних схем виникає вже після укладення договору: неякісне постачання, зриви строків, необґрунтовані зміни істотних умов, зловживання з попередньою оплатою. Недостатній контроль дозволяє здійснювати переоплати, постачати неякісні матеріали та уникати відповідальності. *Шляхи усунення:*

- створення інтегрованої системи моніторингу виконання оборонних контрактів із відслідковуванням строків, вартості та якості;
- заборона зміни істотних умов контракту без експертного висновку та аудиту;
- прив’язка попередньої оплати до рівня ризику контрагента та його історії виконання;
- регулярний аудит постачань, включно з незалежними лабораторними перевірками та виїзними інспекціями.

Ефективний державний аудит оборонних закупівель є критичним елементом національної безпеки та стійкості держави. Він дозволяє не лише виявляти правопорушення, а й формувати політику, яка мінімізує корупційні ризики на всіх етапах – від планування та вибору постачальника до поставки та контролю виконання контракту.

Усунення п’яти ключових ризиків – правової невизначеності, надмірної дискреції, непрозорості неконкурентних процедур, неповної перевірки контрагентів та слабкого післяконтрактного контролю – здатне забезпечити системне підвищення доброчесності оборонних закупівель. Реалізація зазначених рекомендацій, особливо у поєднанні з вимогами НАТО, забезпечить формування сучасної, прозорої та підзвітної системи, що відповідатиме стандартам країн-членів Альянсу та забезпечуватиме ефективне використання державних ресурсів у період збройної агресії.

Список використаних джерел:

1. Закон «Про оборонні закупівлі» № 808-IX від 17 липня 2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/808-20#Text>

2. Деякі питання здійснення оборонних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану, затв. Постановою КМУ від 11 листопада 2022 р. № 1275. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1275-2022-%D0%BF#Text>

3. Закон «Про публічні закупівлі» № 922-VIII від 25 грудня 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>

4. Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України “Про публічні закупівлі”, на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування, затв. Постановою КМУ від 12 жовтня 2022 р. № 1178 [4]

5. Корупційні ризики під час здійснення централізованих тилових закупівель для Збройних сил України. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/nato/>. (дата звернення: 25.10.2025).

Наталія ІВАНОВА

кандидат економічних наук, доцент, доцент
кафедри обліку і оподаткування
Уманського національного університету, м. Умань, Україна

ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ АУДИТУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

У сучасних умовах глобалізації економіки та інтеграції України в європейський економічний простір питання якості аудиту та надійності фінансової звітності набуває особливого значення. Фінансова звітність є важливим інструментом комунікації між підприємствами та їхніми зацікавленими сторонами: інвесторами, кредиторами, державними органами та суспільством в цілому. Аудит, як незалежна перевірка цієї звітності, має на меті забезпечити довіру до фінансової інформації та підтвердити її надійність.

Для України це питання є особливо актуальним через сукупність унікальних факторів: повномасштабну війну, процес європейської інтеграції, необхідність залучення значних інвестицій для відновлення економіки та історичні проблеми прозорості в корпоративному управлінні.

Повномасштабна війна, розпочата росією в лютому 2022 р., створила безпрецедентні виклики для української економіки та системи фінансового контролю. В умовах воєнного стану ризики маніпулювання фінансовою звітністю значно зросли. Підприємства тепер мають більше можливостей списувати свої збитки на обставини війни, що ускладнює розмежування між реальними збитками, пов'язаними з операційними проблемами, та навмисним приховуванням інформації.

Однією з найсерйозніших проблем є втрата оригіналів документів внаслідок бойових дій. Багато підприємств, розташованих у зонах активних бойових дій або на тимчасово окупованих територіях, втратили доступ до своїх архівів, що унеможливорює проведення повного аудиту за стандартними процедурами. Це змушує аудиторів розробляти альтернативні методи перевірки інформації та приймати професійні рішення в умовах обмеженої доступності доказів. Водночас війна підвищила важливість надійності фінансової інформації. Інвестори, кредитори та міжнародні партнери потребують якомога прозорішого уявлення про реальний стан українських підприємств, щоб приймати обґрунтовані рішення щодо фінансування, інвестування або налагодження ділових відносин. За таких умов якісний аудит стає не лише формальною процедурою, а й важливим елементом для підтримання довіри до української економіки.

У червні 2022 р. Україна отримала статус кандидата на вступ до ЄС, що поставило перед країною нові завдання щодо гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами. Одним із пріоритетів стала трансформація системи фінансової інформації та аудиту відповідно до правових актів Європейського Союзу. Особлива увага приділяється впровадженню

Директиви 2006/43/ЄС, яка регулює питання обов'язкового аудиту, та Директиви 2013/34/ЄС щодо стандартів складання фінансової звітності.

Великі українські компанії вже використовують Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ), зокрема ті, які залучають міжнародне фінансування або мають іноземних інвесторів. Однак перехід на МСФЗ створює додаткові вимоги до компетентності аудиторів, які повинні мати глибокі знання складних стандартів і бути здатними застосовувати професійне судження при їх інтерпретації. Європейські стандарти також передбачають значно вищий рівень незалежності аудиторів, більш суворі вимоги щодо ротації аудиторів, обмеження на послуги, не пов'язані з аудитом, та створення незалежних органів, відповідальних за нагляд за аудиторською діяльністю. Впровадження цих вимог в умовах України вимагає не тільки законодавчих змін, а й глибокої трансформації корпоративної культури та ділової практики.

Вітчизняний ринок аудиторських послуг страждає від численних структурних дисбалансів, які перешкоджають належному контролю якості. Головною особливістю є нерівномірний розподіл клієнтів: послуги для великих підприємств майже повністю зосереджені в руках чотирьох глобальних аудиторських мереж (Deloitte, PwC, EY, KPMG), тоді як численні місцеві аудиторські компанії ведуть запеклу конкурентну боротьбу за підтримку невеликої кількості клієнтів із сегменту малих та середніх підприємств.

Така структура ринку призводить до цінового демпінгу, особливо серед малих аудиторських фірм. Занижені гонорари за аудит чинять фінансовий тиск на аудиторів, що може спонукати їх скорочувати обсяг аудиторських процедур, зменшувати час, присвячений перевірці, і, як наслідок, знижувати якість аудиту. Крім того, залежність малих аудиторських фірм від обмеженого кола клієнтів створює ризики для їх незалежності: втрата одного великого клієнта може загрожувати фінансовій стабільності всієї фірми.

Дефіцит кадрів став особливо гострим після початку повномасштабної війни. Масова еміграція кваліфікованих фахівців та мобілізація чоловіків призвели до значного скорочення кадрового потенціалу аудиторських фірм. Це створює додатковий тиск на тих, хто залишився, і ускладнює підтримку високих стандартів якості.

Україна перебуває у процесі реформування системи регулювання аудиторської діяльності. Ключовим елементом цих реформ є трансформація Аудиторської палати України та впровадження незалежного нагляду за аудиторською діяльністю відповідно до європейських стандартів.

Новий регуляторний підхід передбачає посилення відповідальності аудиторів за якість наданих послуг, запровадження системи контролю якості аудиту та обов'язкову участь у програмах безперервного професійного розвитку. Особлива увага приділяється питанням незалежності аудиторів та запобіганню конфлікту інтересів.

Однак ефективність регуляторних реформ залежить не тільки від якості законодавства, а й від його застосування. Історично в Україні спостерігається розрив між формальними нормами та їх реальним застосуванням. Тому

надзвичайно важливо запровадити ефективні механізми нагляду, виявлення порушень та застосування відповідних санкцій.

Незважаючи на численні виклики, в Україні також спостерігаються позитивні тенденції, які закладають основу для підвищення якості аудиту та надійності фінансової звітності. Система електронних державних закупівель ProZorro стала міжнародно визнаним прикладом ефективної боротьби з корупцією завдяки підвищенню прозорості. Цей досвід показує, що впровадження сучасних технологій та прозорість інформації можуть суттєво змінити ділові практики.

Створення та запуск Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, включно з інформацією про бенефіціарних власників, є важливим кроком до підвищення корпоративної прозорості. Хоча система все ще потребує вдосконалення, сам факт публічності інформації про реальних власників бізнесу ускладнює приховування конфліктів інтересів та операцій з пов'язаними сторонами.

Діджиталізація податкової та фінансової звітності через електронні системи Державної податкової служби створює нові можливості для автоматизованого контролю та аналізу даних. Розвиток технологій Big Data та штучного інтелекту може революціонізувати аудиторську практику, дозволяючи аналізувати весь масив транзакцій замість вибіркової перевірки.

За різними оцінками, відновлення України після війни потребуватиме від 400 до 1 000 мільярдів доларів інвестицій протягом наступного десятиліття. Неможливо мобілізувати ресурси такого масштабу без відновлення довіри міжнародних інвесторів, фінансових інституцій та урядів країн-донорів до української економіки.

Надійні фінансові звіти та якісні аудити будуть важливими інструментами для забезпечення цієї довіри. Інвестори повинні бути впевнені, що фінансова інформація, на якій вони базують свої рішення, є точною. Міжнародні фінансові організації та уряди країн-донорів вимагають прозорості у використанні наданих коштів, що також потребує надійних систем фінансового контролю.

Питання якості аудиту та надійності фінансових звітів є вирішальним для успіху європейської інтеграції України, залучення інвестицій для відновлення економіки та відновлення довіри міжнародної спільноти. Унікальне поєднання викликів – повномасштабна війна, процес адаптації до європейських стандартів, структурні проблеми ринку аудиту та історична спадщина низької прозорості підприємств – вимагає комплексного підходу до реформування системи.

Основними напрямками вдосконалення є: посилення незалежності аудиторів та регуляторних органів; підвищення професійної кваліфікації за допомогою системи безперервного навчання; створення ефективних механізмів контролю якості; впровадження сучасних технологій в аудиторську практику; забезпечення належної відповідальності за подання недостовірної фінансової звітності.

Успіх цих реформ визначатиме не тільки розвиток професії аудитора, але й загальні перспективи економічного відновлення України, її інтеграцію в

європейський економічний простір та здатність залучати ресурси, необхідні для післявоєнної відбудови. У цьому контексті підвищення якості аудиту та надійності фінансової звітності є не технічним питанням бухгалтерського обліку, а стратегічним пріоритетом для національного розвитку.

Яна ІЩЕНКО

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Вінницького національного аграрного університету,
м. Вінниця, Україна

УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК У КОРПОРАТИВНИХ СТРУКТУРАХ: КОНЦЕПЦІЯ ЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ТА СТАНДАРТИЗАЦІЇ

Функціонування інтегрованих корпоративних структур переважно досліджується крізь призму економічної теорії, менеджменту та правового регулювання. Однак інтенсивні зміни інституційного середовища актуалізують потребу в модернізації внутрішніх механізмів інформаційного забезпечення управління такими об'єднаннями. У площині розвитку бухгалтерського обліку та звітності стандартизація виступає ключовим концептуальним підходом, що впроваджується як на національному, так і на міжнародному рівнях. Разом із тим, вимоги сучасного корпоративного управління потребують розширення сфери стандартизації інформаційних процесів, зокрема на рівні груп підприємств у межах інтегрованих структур. Це зумовлює необхідність поглибленого наукового аналізу та обґрунтування механізмів стандартизації інформації, спрямованих на підвищення ефективності функціонування таких корпоративних утворень.

Корпоративним структурам притаманні специфічні характеристики, що зумовлюють складність побудови їхніх облікових систем: множинність власників капіталу, розмежування повноважень між органами управління, різновекторність інтересів стейкхолдерів та високий рівень організаційної диференціації. Це формує потребу в адаптованих механізмах управління й обліку, здатних забезпечити узгодження індивідуальних та колективних інтересів учасників корпоративного об'єднання.

Ці специфічні риси корпоративних структур зумовлюють появу різних за змістом і спрямованістю інтересів окремих учасників групи. Такі розбіжності у поєднанні зі складністю організаційної та економічної побудови корпоративного підприємства, потребують використання особливих підходів як до системи управління, так і до бухгалтерського обліку, що виконує роль головного джерела інформації. Ефективне функціонування корпорації як цілісної інтегрованої структури передбачає встановлення рівноваги між інтересами різних стейкхолдерів та формуванням узгодженого корпоративного інтересу.

Ефективність управління в інтегрованих структурах значною мірою залежить від визначення оптимального рівня централізації управлінських функцій. Централізація управлінських та облікових функцій розглядається як рішення, що передбачає передачу повноважень з ведення обліку й ухвалення управлінських рішень від окремих підрозділів до єдиного центру обліку та контролю, який забезпечує потреби всієї корпоративної структури. Її концептуальну основу становлять принципи інтегрованого управління, прозорості інформації та централізованого планування й контролю. Така модель

відповідає підходам стратегічного менеджменту та дає змогу знизити ризики, характерні для децентралізованих систем управління.

Централізація управлінських функцій може бути реалізована через передачу повноважень центральному органу (спеціалізованій управляючій компанії), або ж шляхом уніфікації виконання функцій структурними одиницями через розробку та впровадження стандартизованих процедур, регламентів та нормативів. Перевагами централізації облікових процедур є можливість отримання уніфікованої, релевантної для корпоративного управління, інформації.

На відміну від фінансового обліку та звітності, які регламентуються зовнішніми нормативами, зокрема Національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку та Міжнародними стандартами фінансової звітності, управлінський облік формується виключно на основі внутрішніх правил підприємства. Така відмінність визначає специфіку формування облікових політик фінансового та управлінського обліку, впливаючи як на їх структуру, так і на зміст.

Формування індивідуальних норм облікової політики управлінського обліку, хоча й дозволяє врахувати специфіку діяльності окремої бізнес-одиниці холдингової структури, проте суперечить інтеграційними процесами та не відповідає вимогам корпоративного управління. Застосування підприємствами групи різних підходів до облікової політики істотно ускладнює формування якісної інформаційної бази для управління. Дані, отримані з неоднорідних облікових систем, у процесі консолідації створюють викривлене уявлення про результати діяльності, що унеможливорює ефективне управлінське реагування. Тому в інтегрованих корпоративних утвореннях облікова політика має ґрунтуватися на оптимальному поєднанні централізованих та децентралізованих принципів її формування. Зміни в обліковій політиці можуть ініціюватись як бізнес-одиницями так і вищим менеджментом холдингу. Однак, задля дотримання принципу корпоративності та збереження цілісності облікової системи в усіх підприємствах мережі, імплементація змін у внутрішніх стандартах здійснюється на рівні центральної керуючої установи.

У межах холдингової інтеграції управлінський облік вимагає уніфікації через корпоративну облікову політику та відповідні регламенти, які визначають порядок та принципи обліку для всіх підрозділів та напрямків діяльності холдингу, враховуючи їхні унікальні характеристики. Затверджені централізовано управляючою компанією, вони стають обов'язковими для виконання всіма членами групи. Водночас, з метою забезпечення принципу корпоративної єдності та підтримання цілісності облікової системи у всіх підприємствах групи, внесення змін до внутрішніх стандартів здійснюється виключно на рівні центрального органу управління. Відхилення від принципу корпоративної уніфікації при формуванні облікової політики призведе до отримання незіставної та нерелевантної для корпоративного управління інформації.

Ефективне впровадження централізованої моделі управління передбачає комплексну реінженерію управлінських процесів, інтеграцію системи управлінського обліку зі стратегічними цілями корпорації, розробку уніфікованої системи внутрішньої звітності та автоматизацію аналітичних процедур. У результаті централізація облікових та контрольних функцій виступає стратегічним чинником підвищення якості управлінських рішень, зниження ризиків викривлення даних та оптимізації використання ресурсів.

Список використаних джерел

1. Правдюк Н. Л., Коваль Л. В., Коваль О. В. Організація процесу формування облікової інформації для прийняття управлінських рішень: теорія, методологія, практика: Монографія. Київ: «Центр учбової літератури», 2021. 492 с.
2. Соболев В.М., Соболева М.В Бухгалтерський облік у міжнародних компаніях в умовах фінансової глобалізації. URL: <http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-3766/> (Дата звернення 11.11.2025 р.)
3. Розвиток бухгалтерського обліку в умовах глобалізації та інформатизації суспільства : монографія / О.В. Пальчук, В.М. Савченко, І.В. Рузмайкіна та ін; за ред. Г.М. Давидова. Кропивницький : ПП «Ексклюзив-Систем» , 2017. 248 с.

СУЧАСНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Бухгалтерська освіта в Україні переживає період сутнісної трансформації, що зумовлена впливом глобальних викликів ХХІ століття, цифровізацією економіки, зміною характеру професійної діяльності обліковців та посиленням інтеграційних процесів у європейському освітньому просторі. Пандемія COVID-19 та повномасштабна війна істотно прискорили перехід закладів вищої освіти до дистанційних та змішаних моделей навчання, що актуалізувало потребу у переосмисленні змісту, методів та технічного забезпечення підготовки фахівців з обліку та оподаткування.

В умовах структурних змін економіки та викликів зовнішнього середовища відбувається зміщення акцентів бухгалтерської освіти з репродуктивного засвоєння знань на формування здатності до інноваційної діяльності, критичного мислення й автономного прийняття рішень. Новітні освітні концепції, поширені у світовій практиці, вимагають від майбутнього обліковця не лише володіння методиками традиційного фінансового, управлінського та податкового обліку, а й здатності працювати із цифровими системами, інтегрованими ERP-платформами, аналітичними сервісами. Дистанційний формат навчання, який набув поширення в українських університетах, підкреслив важливість методичної гнучкості викладача - уміння адаптувати навчальні матеріали до змінних умов, створювати електронні курси, використовувати інтерактивні середовища та цифрові інструменти для формування практичних навичок.

Зростання ролі цифрових технологій у професії бухгалтера доводить необхідність переосмислення змісту освітніх програм.

Виникнення нових ОПП є не випадковим, адже на сучасному етапі розвитку світової економіки все більше уваги приділяється цифровим технологіям та електронному бізнесу [1].

Використання хмарних рішень, автоматизованих систем обліку, електронного документообігу та інтелектуальних алгоритмів змінює структуру компетентностей, яких потребує сучасний ринок праці. У зв'язку з цим у закладах вищої освіти виникає потреба інтегрувати в навчальний процес нові методики: поєднання прикладного програмного забезпечення з проектними та дослідницькими завданнями, моделюванням господарських ситуацій та роботою з великими масивами фінансових даних. Педагог стає не лише транслятором знань, а й генератором професійного розвитку, який допомагає здобувачам вищої освіти опанувати сучасні методи аналітики та інструменти для прийняття рішень.

Креативність у контексті бухгалтерського обліку можна розглядати як «інтелектуалізацію інформаційних систем бухгалтерського обліку», що є

надзвичайно влучним поняттям і заслуговує на включення до нової цифрової облікової парадигми [3].

Важливим напрямом інноваційного переорієнтування бухгалтерської освіти є впровадження міждисциплінарних підходів, що поєднують економіку, фінанси, інформаційні технології, право та управління. Такі підходи відповідають сучасним вимогам Європейського освітнього простору, у якому бухгалтер розглядається як висококваліфікований аналітик, консультант і учасник стратегічного управління підприємством. У цьому контексті підсилюється значення партнерства університетів із бізнес-структурами, міжнародними освітніми програмами та професійними організаціями, які забезпечують студентам доступ до новітніх інструментів, реальних кейсів та програм професійної сертифікації.

Трансформація методів викладання облікових дисциплін вимагає від науково-педагогічних працівників високого рівня професійної мобільності та готовності до безперервного підвищення цифрової та методичної компетентності. Формування інноваційного стилю викладання стає критичною умовою ефективності освітнього процесу. Такий стиль передбачає відхід від жорстко регламентованої методики, розвиток гнучкого мислення, орієнтацію на індивідуальні освітні траєкторії та стимулювання креативності майбутніх фахівців. Викладач виконує функцію модератора, здатного інтегрувати різні технології - від електронного навчання до елементів штучного інтелекту, адаптувати їх до особливостей бухгалтерської діяльності та потреб ринку праці.

Однією з тенденцій сучасної світової освіти є впровадження STEAM-підходу, що розвиває навички інноваційного та критичного мислення, творчого вирішення завдань на межі функціонування протилежних за своєю природою дисциплін. Освітній процес має будуватись не за стандартизованою моделлю, а за принципами людино-орієнтованого підходу [2].

З огляду на сучасні виклики та європейський курс розвитку України, інноваційний потенціал бухгалтерської освіти стає ключовим чинником формування конкурентоспроможного людського капіталу. Розгортання партнерських програм з університетами країн ЄС, участь у міжнародних дослідницьких проєктах, використання інструментів мобільності та залучення цифрових освітніх платформ відкриває можливість створення відкритої моделі професійної підготовки, що поєднує академічні стандарти з реальними потребами бізнесу. Післявоєнне відновлення економіки потребуватиме фахівців, здатних працювати в умовах невизначеності, опановувати нові технології та впроваджувати інновації в сфері обліку та оподаткування, а отже, розвиток інноваційної бухгалтерської освіти є не лише освітнім, а й стратегічним державним завданням.

Таким чином, впровадження цифрових технологій, формування методичної гнучкості викладачів, розвиток інноваційної педагогіки та інтеграція професійної підготовки у європейський простір створюють підґрунтя для модернізації бухгалтерської освіти в Україні. Її інноваційний розвиток визначатиме здатність національної економіки адаптуватися до глобальних змін

і забезпечувати високий рівень професійної компетентності майбутніх бухгалтерів, фінансових аналітиків та аудиторів.

Список використаних джерел:

1. Євсєєва О.С., Підопригора І.В. Концептуальні підходи до формування освітньо-професійної програми (на прикладі спеціальності 071 «Облік і оподаткування»). Економічний простір. №152. 2020. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/153-16>
2. Полякова А. С., Тарангул Л. М., Писарчук О. В., Дзевицька Л. С. Виклики та інновації у вищій освіті XXI століття: погляд у майбутнє. *Академічні візії*. Випуск 24/2023. 2023. DOI: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/646>
3. Федун В., Люба А., Ковтонюк І. Цифрові інновації та їх вплив на бухгалтерську освіту. *Економічний аналіз*. Випуск 34. № 2. 2024. С.440-452. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2024.02.440>

Наталія КАЩЕНА
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри обліку, аудиту та оподаткування
Державного біотехнологічного університету, м. Харків, Україна

ЕКОСИСТЕМА УПРАВЛІНСЬКОЇ АНАЛІТИКИ У ФОКУСІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ БІЗНЕСУ

Зростання складності бізнес-середовища, глобальні кризи, цифровізація економіки та ескалація ризиків формують нову парадигму управління, в якій стійкість стає ключовим фактором довгострокової життєздатності підприємств. Охоплюючи економічні, соціальні та екологічні аспекти, стійкість сучасного бізнесу залежить не від наявності ресурсів, а від швидкості реакції на зміни, рушійною силою яких виступає управлінська аналітика. Попри значний науковий інтерес до проблематики управлінської аналітики та її впливу на організаційну ефективність недостатньо дослідженим залишається питання системної інтеграції аналітичних здатностей та механізмів їх впливу на багатовимірну стійкість бізнесу, що включає операційну резильєнтність, стратегічну адаптивність та сталий розвиток у вимірах ESG.

Управлінська аналітика в своїй еволюції охоплює три етапи (рис. 1) та включає методи, інструменти і технології аналізу даних, що застосовуються для підтримки управлінських рішень у стратегічних та операційних процесах.

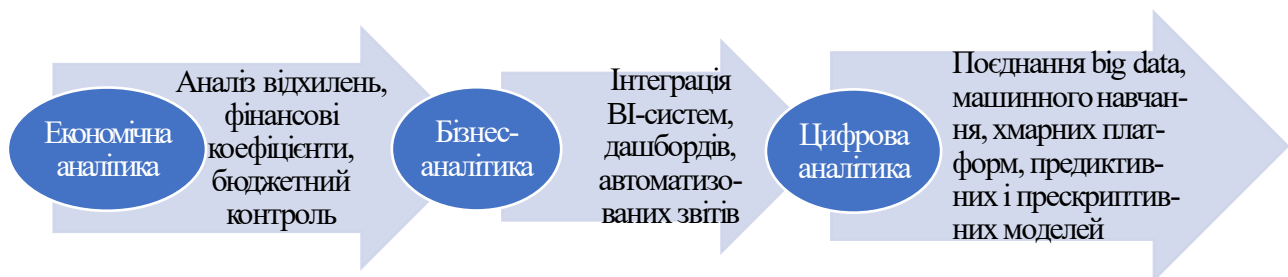

Рис. 1. Еволюція управлінської аналітики

Джерело: розроблено автором

У сучасних умовах управлінська аналітика трансформується в екосистемну структуру, що забезпечує безперервне збирання, обробку, інтерпретацію та використання даних. Екосистемний підхід до управлінської аналітики розглядає дані, технології, процеси, компетенції та управлінські механізми як єдину інтегровану систему. У такій системі дані виступають стратегічним активом, а аналітична архітектура забезпечує їх трансформацію в обґрунтовані управлінські рішення. Визначальними особливостями екосистеми управлінської аналітики є: інтегрованість, динамічність, відкритість, модульність та коеволюція

З метою підтримки стійкості бізнесу екосистема управлінської аналітики об'єднує:

- інформаційні ресурси (внутрішні та зовнішні джерела даних, включаючи транзакційні системи, CRM/ERP, IoT-сенсори, ринкову та відкриту інформацію);
- цифрові технології (BI-платформи, data lakes, системи управління даними, AI/ML-модулі, хмарні сервіси, автоматизовані системи прогнозування та оптимізації);
- бізнес-процеси (управління якістю даних, аналітичні процеси, моделювання, бюджетування, оцінка ефективності, ризик-менеджмент);
- людський капітал (аналітики, data scientists, бізнес-аналітики, менеджери цифрової трансформації, експерти галузі);
- управлінські компетенції та культуру (система управління даними, етичні норми, політики, система прийняття рішень на основі даних);
- безпеку і відповідність (кібербезпека, контроль доступів, відповідність стандартам тощо).

Єдність великих даних, аналітичних інструментів та штучного інтелекту забезпечує моніторинг екологічного впливу, оптимізацію ресурсів і підвищення операційної ефективності. Стійкості бізнесу екосистема управлінської аналітики сприяє через механізми: прогнозування ризиків і невизначеності (моделі прогнозування попиту, ризик-скоринг, сценарне моделювання); оперативне реагування (реальні дашборди та системи раннього попередження); оптимізацію ресурсів (моделі оптимізації логістики, виробництва, запасів); підвищення адаптивності рішень (використання prescriptive analytics для вибору найкращої стратегії); організаційну гнучкість (автоматизація потоків даних, скорочення циклу ухвалення рішень) та покращення стійкості бізнес-моделі (виявлення слабких точок, аналіз чутливості, оцінка стратегічних альтернатив).

Рівень зрілості цих механізмів формує відповідний рівень аналітичної зрілості екосистеми управлінської аналітики (дескриптивна, діагностична, предиктивна, прескриптивна, когнітивна), що модерується ключовими питаннями стратегічного, операційного та тактичного характеру, та детермінує вплив управлінської аналітики на ефективність стратегічних рішень, визначаючи здатність бізнесу протистояти кризам і формувати довгострокову конкурентоспроможність (табл. 1).

При цьому каталізаторами підвищення аналітичної зрілості екосистеми управлінської аналітики виступають: цифрова інфраструктура; компетенції персоналу; інвестиції в аналітику; якість управління даними; зрілість корпоративного управління; рівень автоматизації.

На початкових етапах аналітична діяльність зосереджується на описі фактів та виявленні причинно-наслідкових зв'язків, тоді як у більш зрілих системах відбувається прогнозування майбутніх станів, формування рекомендацій для прийняття рішень та автоматизація інтелектуальних процесів.

Перехід між рівнями зрілості визначається здатністю підприємства забезпечувати якість даних, інтегрованість джерел інформації, наявність відповідних цифрових інфраструктур, а також розвитком компетенцій аналітиків і менеджерів. У цьому контексті екосистема управлінської аналітики не лише

підтримує процеси прийняття рішень, а й виступає драйвером організаційних змін, сприяючи побудові проактивної, стійкої та інноваційної бізнес-моделі.

Таблиця 1

Параметричний фокус типології управлінської аналітики

Виміри	Рівні аналітики				
	1	2	3	4	5
	Види аналітики				
	Дескриптивна	Діагностична	Предиктивна	Прескриптивна	Когнітивна
Ключове питання	Що сталося?	Чому це сталося?	Що станеться?	Що робити?	Як адаптуватися?
Методи	Звітність, dashboard-и, візуалізація	Drill-down аналіз, кореляційний аналіз	Регресія, ML-прогнози, часові ряди	Оптимізація, симуляції, рекомендації	AI, NLP, Deep Learning, автономне навчання
Технології	Excel, BI-системи базові	OLAP, ad-hoc запити	Python/R, ML-платформи	Оптимізаційні солвери, симулятори	AI-платформи, AutoML, Edge AI
Дані	Історичні, структуровані	Деталізовані, багатовимірні	Великі обсяги, зовнішні джерела	Real-time потоки	Мультимодальні, неструктуровані
Горизонт	Минуле	Минуле + пояснення	Майбутнє (прогноз)	Майбутнє (оптимізація)	Безперервна адаптація
Роль аналітики	Звітність для контролю	Розуміння причин	Передбачення трендів	Рекомендації дій	Автономні рішення
Цінність	Базова (10-15% приріст ефективності)	Середня (15-25%)	Висока (25-35%)	Дуже висока (35-50%)	Трансформаційна (50%+)
Поширеність	80% організацій	60% організацій	30% організацій	10% організацій	3% організацій

Джерело: розроблено автором на підставі [1, 2]

Таким чином, управлінська аналітика забезпечує перехід від інтуїтивних рішень до моделей, базованих на даних, і виступає основою для адаптивного управління стійкістю бізнесу. Екосистема управлінської аналітики – це комплекс взаємопов'язаних елементів, які забезпечують повний цикл роботи з даними та формування аналітичних управлінських рішень. Вона включає: дані, інфраструктуру та технології, процеси управління даними, аналітичні методи та моделі, людський капітал, організаційні практики управління, культуру прийняття рішень на основі аналізу даних (data-driven). Це не сукупність IT-інструментів, а системна взаємодія технічних, процесних і поведінкових компонентів.

Список використаних джерел

1. Davenport T. H. (2018). From analytics to artificial intelligence. *Journal of Business Analytics*. 2018. №1(2), 73-80. URL: <https://doi.org/10.1080/2573234X.2018.1543535>
2. Gartner, Inc. *What Is Data and Analytics: Everything You Need to Know*. 2025, June 9. URL: <https://www.gartner.com/en/topics/data-and-analytics>

Олена КІРДІНА
доктор економічних наук, професор,
завідувачка кафедри фінансів, обліку та аудиту
Українського державного університету залізничного транспорту,
м. Харків, Україна

ВПЛИВ ПРОЦЕСІВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ НА БУХГАЛТЕРСЬКУ ОСВІТУ В УКРАЇНІ

Процеси євроінтеграції України зумовлюють необхідність адаптації національної системи бухгалтерської освіти до європейських стандартів. Це включає впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), удосконалення методів аудиту та фінансового аналізу, а також формування компетентностей, затребуваних на міжнародному ринку праці.

Сучасні наукові дослідження підтверджують актуальність цих змін. Так, Кладницька Т.І., Боровська О.В. та Ковалова І.В. [1] відзначають необхідність гармонізації національної бухгалтерської системи з європейськими стандартами, особливо в умовах сучасних економічних викликів, що впливають на оцінку принципу неперервності діяльності підприємств. Дослідження Муличенко О.О. [2] підкреслює важливість реформування освітньої системи в контексті євроінтеграції, зокрема оновлення навчальних програм та підвищення кваліфікації викладачів для забезпечення відповідності європейським стандартам. Крім того, Шашина І.М. [3] наголошує на ролі цифрової трансформації вищої освіти як складової євроінтеграційних процесів, що включає впровадження сучасних цифрових технологій у навчальний процес бухгалтерії.

У зв'язку з цим метою дослідження є вивчення впливу євроінтеграційних процесів на зміст, структуру та методи бухгалтерської освіти в Україні та визначення перспектив розвитку підготовки фахівців.

Аналіз сучасних тенденцій показує, що адаптація освітніх програм до міжнародних стандартів включає запровадження дисциплін, пов'язаних із МСФЗ, європейськими системами фінансового контролю та аудиту, а також перегляд навчальних планів з урахуванням компетентностей, необхідних для успішної роботи в міжнародному середовищі. Водночас змінюються методи викладання: широко застосовуються кейс-методи, практичні завдання та комп'ютерні симуляції, а дистанційне навчання та цифрові технології стають невід'ємною частиною підготовки бухгалтерів.

Разом із тим процес модернізації освіти супроводжується певними викликами. Одним із головних є недостатня кількість викладачів із практичним досвідом роботи за міжнародними стандартами. Причинами цього є обмежений досвід багатьох педагогів, які здебільшого працювали за національними стандартами, відсутність системної підготовки та низька кількість викладачів, які пройшли спеціалізовані курси або сертифікаційні програми з МСФЗ. Ситуацію ускладнює обмежений доступ навчальних закладів до сучасних програмних

засобів і баз даних, необхідних для інтеграції практичних аспектів у навчальний процес. Наслідком цього є зниження якості освіти, оскільки викладання часто носить переважно теоретичний характер і не відповідає вимогам сучасного ринку праці.

Недостатня підготовленість викладачів сповільнює впровадження міжнародних стандартів у національну практику та зменшує конкурентоспроможність випускників, які не отримують достатніх знань для працевлаштування в міжнародних компаніях або на посадах, де потрібні компетенції у сфері МСФЗ. За даними Міністерства освіти і науки України, загальна кількість викладачів університетів, академій та інститутів за останні роки знизилася на 22,4 %, що свідчить про скорочення кадрового потенціалу вищої освіти. При цьому лише близько 15 % викладачів бухгалтерських дисциплін мають сертифікацію з МСФЗ або пройшли відповідні курси підвищення кваліфікації [4]. Для подолання цієї проблеми необхідне створення спеціалізованих програм підвищення кваліфікації, налагодження співпраці з міжнародними організаціями для обміну досвідом, модернізація навчальних програм із включенням практичних кейсів, а також залучення фахівців-практиків до проведення лекцій, семінарів і майстер-класів, що забезпечить підготовку конкурентоспроможних фахівців і сприятиме ефективній інтеграції української бухгалтерської освіти у європейський освітній простір. Додатково відзначається відставання матеріально-технічної бази українських навчальних закладів від сучасних вимог європейської освіти.

Отже, процеси євроінтеграції стимулюють модернізацію бухгалтерської освіти в Україні, підвищують якість підготовки фахівців і сприяють їхній конкурентоспроможності на міжнародному ринку праці. Водночас для повноцінної адаптації системи освіти необхідні подальші інвестиції у навчальні програми, розвиток кадрового потенціалу та оновлення матеріально-технічної бази.

Список використаних джерел

1. Кладницька Т. І., Боровська О. В., Ковалова І. В. Модернізація бухгалтерської системи в умовах євроінтеграції: виклики та перспективи. *Європейські наукові дослідження*. 2025. Вип. 1(2). С. 45–58. URL: <https://www.eu-scientists.com/index.php/sdel/article/view/234>
2. Муличенко О. О. Реформа освітньої системи України в контексті євроінтеграції: напрями та етапи. *Освітня аналітика України*. 2024. Вип. 6(32). С. 40–50. URL: https://science.iea.gov.ua/wp-content/uploads/2025/03/3_Tereshchenko_632_2024_40-50.pdf
3. Шашина І. М. Цифрова трансформація вищої освіти: виклики та перспективи. Одеса: Державна наукова установа «Інститут освітньої аналітики», 2024. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/items/a5dff933-e857-4515-848c-8ddae58b98cf>
4. Міністерство освіти і науки України. Стан розвитку вищої освіти в Україні. URL: <https://mon.gov.ua/ua>

Оксана КНИШЕК
кандидат економічних наук, доцент, доцент
кафедри обліку, аудиту, аналізу і оподаткування
Університету митної справи та фінансів, м. Дніпро, Україна

РОЛЬ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ В СИСТЕМІ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Сучасні умови функціонування підприємств характеризуються зростанням конкуренції, ускладненням бізнес-процесів, швидкими змінами регуляторного середовища та підвищеною увагою до прозорості діяльності компаній. У таких умовах особливо актуальним стає удосконалення системи корпоративного управління як ключового механізму забезпечення стабільності та ефективності підприємств. Одним із найважливіших інструментів корпоративного управління є внутрішній аудит, який виконує функції незалежного контролю, оцінювання систем управління ризиками та внутрішнього контролю й сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень. Внутрішній аудит розглядається як незалежна, об'єктивна діяльність, спрямована на надання впевненості та консультування з метою підвищення ефективності роботи підприємства. Відповідно до визначення Інституту внутрішніх аудиторів (ІА), внутрішній аудит створює додану вартість шляхом системного та структурованого підходу до оцінювання ефективності процесів корпоративного управління, управління ризиками та внутрішнього контролю [3]. Таким чином, внутрішній аудит не обмежується функціями перевірки, а виступає важливим інструментом розвитку та оптимізації діяльності підприємства.

У системі корпоративного управління внутрішній аудит відіграє ключову роль у забезпеченні прозорості та підзвітності, зменшуючи інформаційну асиметрію між менеджментом та власниками.

Ефективний внутрішній аудит формує довіру стейкхолдерів, підвищує якість фінансової інформації та сприяє прийняттю обґрунтованих рішень наглядовою радою та керівництвом. Не менш важливою є його роль у системі управління ризиками: аудитори здійснюють ідентифікацію, оцінку та аналіз ризиків, а також формують рекомендації щодо їх мінімізації. Дедалі внутрішній аудит стає елементом «раннього попередження», який дозволяє підприємству своєчасно реагувати на зовнішні й внутрішні загрози, що знижує ймовірність фінансових втрат, операційних помилок і стратегічних прорахунків.

Внутрішній аудит оцінює системи внутрішнього контролю та виявляє недоліки у процесах управління. Це дає можливість керівництву підприємства впроваджувати ефективніші механізми контролю, оптимізувати бізнес-процеси, підвищувати рівень відповідності нормативним вимогам. Внутрішній аудит "формує культуру контролю", що є передумовою стабільного функціонування підприємства.

Наявність недоліків у процесах контролю може призвести до матеріальних помилок у фінансовій звітності, шахрайства або зловживань. За даними

міжнародних досліджень, підприємства, що мають розвинену систему внутрішнього аудиту, демонструють значно нижчий рівень втрат від шахрайських дій. Це пояснюється тим, що внутрішній аудит сприяє створенню культури контролю та відповідальності в межах усієї організації [1]. Окрім контрольної функції, внутрішній аудит виконує консультативну роль: аудитори надають рекомендації щодо оптимізації бізнес-процесів, удосконалення облікової політики, підвищення ефективності операційної діяльності та загальної продуктивності підприємства.

Не менш важливою є взаємодія внутрішнього аудиту з органами корпоративного управління, зокрема з наглядовою радою та комітетом з аудиту, які забезпечують незалежність аудиторів і контролюють реалізацію рекомендацій. Рекомендації OECD [2] наголошують, що ефективний комітет з аудиту є фундаментальним елементом якісного корпоративного управління, оскільки забезпечує моніторинг фінансової звітності, контролю та ризик-менеджменту. Водночас взаємодія внутрішнього аудиту з менеджментом має ґрунтуватися на балансі співпраці та незалежності: аудитори повинні мати доступ до необхідної інформації, але їхні висновки повинні залишатися неупередженими.

Таким чином, внутрішній аудит виступає невід’ємним елементом корпоративного управління, що забезпечує прозорість, підвищує ефективність управлінських процесів, сприяє зниженню ризиків та запобігає шахрайству. Його розвиток є важливою умовою формування стійкої та конкурентоспроможної моделі управління сучасним підприємством.

Враховуючи важливість внутрішнього аудиту, можна стверджувати, що саме його ефективне функціонування є запорукою стабільності, довіри стейкхолдерів та довгострокового успіху підприємства в умовах сучасного ринкового середовища.

Список використаних джерел

1. Sawyer L. Sawyer’s Internal Auditing: The Practice of Modern Internal Auditing. ІА, 2019. URL: <https://www.theiia.org/en/products/bookstore/sawyers-internal-auditing-enhancing-and-protecting-organizational-value-7th-edition/> (дата звернення 29.10.2025)
2. OECD. Principles of Corporate Governance. Paris: OECD Publications, 2015. URL: https://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2015/11/g20-oecd-principles-of-corporate-governance_g1g56c3d/9789264236882-en.pdf (дата звернення 26.10.2025)
3. The Institute of Internal Auditors (ІА). International Professional Practices Framework (ІPPF), 2020. URL: <https://www.theiia.org/en/standards/international-professional-practices-framework/> (дата звернення 27.10.2025)

ПРОБЛЕМИ ВЕДЕННЯ ФІНАНСОВОГО ОБЛІКУ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Ведення фінансового обліку є фундаментальною функцією будь-якого підприємства, забезпечуючи формування достовірної інформації про його фінансовий стан та результати діяльності. Однак на практиці суб'єкти господарювання в Україні регулярно стикаються із низкою суттєвих проблем, які ускладнюють цей процес, знижують якість облікової інформації та потребують постійної уваги з боку бухгалтерів, керівництва та регуляторів.

Перша група проблем пов'язана з нормативно- правовою базою. Незважаючи на постійну роботу із гармонізації вітчизняного законодавства із Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ), нормативно-правове поле залишається джерелом значних труднощів. Значний вплив здійснює неузгодженість та часті зміни законодавства. Постійні, іноді поспішні, зміни у Податковому кодексі, Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», а також у Національних положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку створюють правову невизначеність. Бухгалтерам складно оперативно адаптувати облікову політику та методологію до нових вимог. Не слід нівелювати складність переходу на МСФЗ. Для багатьох підприємств, особливо середнього бізнесу, обов'язковий перехід або добровільне застосування МСФЗ вимагає значних ресурсів: перенавчання персоналу, зміна облікових систем, а також складність професійного судження при застосуванні деяких стандартів (наприклад, МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» чи МСФЗ 16 «Оренда») [1].

Методологічні та організаційні проблеми ведення обліку формують другу групу. Ці проблеми безпосередньо стосуються внутрішніх процесів підприємства та практичного застосування облікових принципів. Важливе значення має оцінка активів та зобов'язань. Однією з найскладніших практичних проблем є визначення справедливої вартості для деяких груп активів (наприклад, інвестиційної нерухомості, фінансових інструментів) за відсутності активного ринку. Це вимагає залучення професійних оцінювачів та використання складних моделей [2]. Недосконалість первинної документації, її несвоєчасне надходження або оформлення з порушеннями, залишається хронічною проблемою. Особливо це стосується віддалених операцій або послуг, де виникає складність електронного документообігу та верифікації контрагентів. Облік витрат та калькулювання собівартості: Некоректне розмежування прямих і непрямих витрат, а також вибір бази для розподілу загальновиробничих витрат часто призводить до спотворення фактичної собівартості продукції чи послуг. Це ускладнює прийняття управлінських рішень [3].

Третя група проблем включає в себе технологічні та кадрові виклики. Швидкий технологічний прогрес та вимоги до кваліфікації персоналу також

висвітлюють низку проблем. Багато підприємств використовують застаріле або неінтегроване програмне забезпечення. Це призводить до дублювання введення даних, високої ймовірності помилок «ручного» обліку та значних витрат часу на підготовку консолідованої звітності. Проблема посилюється відсутністю наскрізної інтеграції облікової системи з іншими бізнес-процесами (склад, продажі) [4]. Окрім цього існує значний розрив між теоретичними знаннями випускників та практичними потребами ринку, особливо щодо знання МСФЗ, автоматизованих систем обліку (наприклад, SAP, Oracle, сучасні версії BAS) та навичок фінансового аналізу. Висока плінність кваліфікованих кадрів ускладнює безперервність облікового процесу.

Проблеми в умовах нестабільності та економічних викликів формують четверту групу. Сучасна економічна ситуація в Україні (військові дії, інфляція, перебої у ланцюгах постачання) генерує унікальні облікові проблеми. Заслугує на особливу увагу облік втрат від пошкодження або знищення активів внаслідок військових дій, а також оцінка знецінення активів, що в умовах невизначеності майбутніх грошових потоків, є надзвичайно складним практичним завданням. Виникають проблеми з документальним підтвердженням таких втрат [5]. Військові ризики, судові позови та невизначеність щодо відшкодування збитків змушують бухгалтерів застосовувати складне професійне судження щодо визнання або розкриття умовних зобов'язань та активів.

Отже, практичні проблеми фінансового обліку в Україні є комплексними і охоплюють правові, методологічні, технологічні та кадрові аспекти. Ключовими викликами залишаються необхідність оперативної адаптації до змін законодавства, підвищення професійної кваліфікації бухгалтерів, а також забезпечення достовірної оцінки активів в умовах економічної нестабільності. Вирішення цих проблем вимагає консолідованих зусиль як з боку держави (шляхом стабілізації та уніфікації законодавства), так і з боку бізнесу (шляхом інвестицій у автоматизацію та навчання персоналу).

Список використаних джерел

1. Костякова А. Звітність без кордонів: українські реалії в контексті МСФЗ. *Економіка та суспільство*. 2025. №74. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/6055/5995>
2. Свиноус І., Туржанський В., Шепель Т., Нікітченко С. Оцінка по справедливої вартості активів, як об'єктів обліку та управління затрат підприємства в умовах застосування МЗФЗ. *Сталий розвиток економіки*. 2024. № 4(51). С. 127-133. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-51-18>
3. Линник О.І. Сучасна вітчизняна та зарубіжна практика калькулювання собівартості продукції, обліку та управління виробничими витратами підприємства. *Економіка і суспільство*. 2016. № 6. С. 373-378.
4. Кудлаєва Н. В., Косташ Т. В., Михалків А. А. Вплив цифрових технологій на трансформацію системи бухгалтерського обліку в Україні. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. №7. URL: <https://a->

economics.com.ua/index.php/home/article/view/150

5. Прокопова О. М., Кудлаєва Н. В. Бухгалтерський облік в умовах воєнного стану: ключові характеристики та проблемні аспекти. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. № 9-10. С. 38-43.

ІНСТРУМЕНТИ ЦИФРОВОЇ ГРАМОТНОСТІ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ В ЕКОНОМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Сучасна цифрова трансформація економіки висуває нові вимоги до професійної підготовки кадрів, які повинні бути здатними адаптуватися до динамічних змін, пов'язаних із використанням цифрових технологій. У сфері економіки та обліку цифрові інструменти стали невід'ємною складовою робочих процесів. Проте нерівномірний рівень цифрової компетентності серед працівників обмежує їхню професійну мобільність, знижує ефективність діяльності та гальмує інноваційний розвиток. Саме тому дослідження цифрової компетентності є надзвичайно важливим для підвищення ефективності роботи та стимулювання інноваційного розвитку.

Поняття цифрової грамотності (digital literacy) є широко вживаним у зарубіжній педагогіці. На початку XXI століття з розвитком Інтернету зарубіжними науковцями (П. Гілстер (P. Gilster), Г. Дженкінс (H. Jenkins), М. Варшавер (M. Warschauer) та Т. Матучняк (T. Matuchniak), А. Мартін (A. Martin), Е. Харгітай (E. Hargittai) та ін.) було сформульовано концепцію «цифрової грамотності» як системи когнітивних, соціальних і технічних навичок, які гарантують якісне існування людини в інформаційному середовищі [5]. Наразі дослідники розглядають цифрову грамотність як більш складне поняття, яке характеризується комплексом складників, серед яких:

- 1) комп'ютерна грамотність (computer literacy) як ефективне використання електронних пристроїв та програмного забезпечення;
- 2) інформаційна грамотність (information literacy) – навички самостійного пошуку, аналізу, критичного осмислення інформаційних даних;
- 3) компетентне користування соціальними медіа (socialmedia literacy);
- 4) використання мережевих технологій (network literacy) з розумінням основ мережевої безпеки і стандартів нетикету [3].

Як влучно зазначають Н. Корецька та О. Мороз [5], сучасне розуміння цифрової грамотності європейськими й американськими дослідниками обов'язково вміщує екологічне відношення до цифрових технологій як особливого середовища життя людини, що вимагає дотримання норм гігієни й відповідальності користувача.

Г. Дженкінс (H. Jenkins) та ін. [7] вважають, що цифрова грамотність залежить від сформованості трьох типів навичок:

- 1) навички взаємодії з комп'ютером та будь-якими іншими пристроями (hardwareskills), з допомогою яких можна вийти в Мережу або створювати цифрові артефакти;
- 2) навички взаємодії з програмним забезпеченням (software skills), що забезпечують можливості роботи з контентом;

3) універсальні навички роботи з цифровими технологіями (meta skills), зокрема конструювання, розроблення цифрового онлайн чи офлайн середовища.

Цифрова грамотність є складовою загальної професійної компетентності, що відображає здатність людини ефективно взаємодіяти з цифровими технологіями, інструментами обробки інформації та сучасними засобами комунікації. Згідно з рамкою цифрових компетентностей громадян Європейського Союзу DigComp 2.2, цифрова грамотність охоплює п'ять основних блоків: інформаційна грамотність, комунікація та співпраця, створення цифрового контенту, безпека у цифровому середовищі та вирішення технічних проблем. У професійному контексті для економістів і бухгалтерів ці компетенції мають конкретне прикладне наповнення.

В умовах глобальної цифровізації бізнесу змінюється роль і функціональне навантаження економістів та бухгалтерів. Якщо раніше ці спеціалісти виконували переважно обліково-реєстраційні функції, то сьогодні на перший план виходять аналітичні, управлінські та проєктні компетенції. Цифрові технології дозволяють автоматизувати значну частину рутинної роботи, а відтак вимагають від працівників здатності інтерпретувати дані, будувати прогнози, приймати управлінські рішення на основі цифрової інформації.

До ключових цифрових інструментів, що змінюють професійний ландшафт економіки, належать: ERP-системи, системи електронної комерції, блокчейн, штучний інтелект, системи аналітики великих даних (Big Data), хмарні обчислення. У сфері обліку активну роль відіграють електронні реєстри, автоматизовані бухгалтерські програми, системи внутрішнього контролю, що базуються на цифрових алгоритмах. Такі інструменти вимагають високого рівня цифрової грамотності для їх повноцінного використання, інтеграції у бізнес-процеси та забезпечення ефективного управління даними.

Дослідження останніх років свідчать, що фахівці з високим рівнем цифрової обізнаності швидше адаптуються до нових умов праці, ефективніше працюють з великими обсягами інформації, приймають обґрунтовані управлінські рішення на основі цифрових даних.

Професійна мобільність спеціалістів у сфері економіки та обліку проявляється у:

- горизонтальній мобільності, де відбувається перехід між компаніями або сферами діяльності (наприклад, із банківської справи до аудиту);
- вертикальній мобільності, тобто, підвищення кваліфікації, здобуття нових посад, кар'єрне зростання (наприклад, від бухгалтера до фінансового директора);
- географічній мобільності - це можливість працювати віддалено, змінювати місце роботи у межах країни чи міжнародно;
- функціональній мобільності, де здійснюється зміна функцій та завдань у межах однієї організації (наприклад, перехід від обліку до аналітики або контролінгу).

Високий рівень цифрової грамотності відкриває доступ до нових джерел інформації, онлайн-освіти, цифрових платформ для пошуку роботи, розвитку кар'єри та самореалізації. Працівники, що володіють цифровими інструментами,

демонструють більшу гнучкість та адаптивність, що особливо актуально в умовах динамічного ринку праці.

Таким чином, цифрова грамотність виступає потужним ресурсом особистісного й професійного розвитку працівника, відкриваючи нові горизонти мобільності, зайнятості та самореалізації.

Формування цифрової грамотності має здійснюватися на всіх рівнях – від базової освіти до корпоративного навчання. В освітньому процесі необхідно впроваджувати дисципліни, що формують практичні цифрові навички: робота з інформаційними системами обліку, цифрова безпека, аналітика даних, цифрові комунікації. Важливо не лише викладати теоретичні основи, а й забезпечувати роботу з реальними цифровими кейсами, завданнями та програмним забезпеченням [6].

Отже, цифрова грамотність є ключовим чинником професійної мобільності в сучасному економічному середовищі, яке стрімко трансформується під впливом цифровізації. Для фахівців у сфері економіки та обліку здатність ефективно використовувати цифрові інструменти, аналітичні платформи та автоматизовані облікові системи стає не лише конкурентною перевагою, а й необхідною умовою професійного зростання, адаптації до змін та успішного функціонування на ринку праці. Цифрова компетентність сприяє підвищенню ефективності роботи, забезпечує якісне прийняття управлінських рішень та відкриває нові можливості для міжгалузевої та міжрегіональної професійної мобільності.

Список використаних джерел

1. Бортун К.О. Цифрова грамотність як важливий вектор навчання студентів економічних спеціальностей. *Економіка та управління*. 2023. №1. С. 127-138.
2. Бурдяк М.І., Томашук І.В. Концептуальні засади формування стратегічних напрямків розвитку аграрних підприємств в умовах цифровізації економіки. *Бізнес-навігатор*. 2024. Вип. 1 (74). С. 3-16. DOI: <https://doi.org/10.32782/business-navigator.74-1>
3. Гаврілова Л. Г., Топольник Я. В. Цифрова культура, цифрова грамотність, цифрова компетентність як сучасні освітні феномени. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2017. Том 61. № 5. С. 1-14.
4. Корецька Н. В., Мороз О. В. «Енафізм і норми цифрової грамотності», CultLook: Наукове бюро досліджень цифрової гуманітаристики URL: http://cultlook.org/nk_om_enoughism
5. Martin A., Grudziecki J. «Concepts and Tools for Digital Literacy Development», *Innovations in Teaching and Learning in Information and Computer Sciences*, vol. 5, no. 4, pp. 246-264, 2006.
6. Струтинська І. Цифрова грамотність людського капіталу бізнес-структур. *Економіка та управління підприємствами*. 2019. №4. С. 93-100.
7. Jenkins H., Purushotma R., Weigeletal M. «Confronting the Challenges of Participatory Culture: Media Education for the 21st Century», *Foundation Reports on Digital Media and Learning*. Cambridge, MA, London: The MIT Press, 2009.

Тетяна КОВАЛЬОВА

кандидат економічних наук, доцент, завідувачка кафедри обліку і оподаткування Харківського національного автомобільно-дорожного університету, м. Харків, Україна

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ БУХГАЛТЕРІВ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Цифрова трансформація усіх сфер економіки суттєво впливає на вимоги до підготовки сучасних бухгалтерів. Традиційна модель освіти, орієнтована переважно на засвоєння облікових процедур, поступово втрачає актуальність. Натомість формується нова парадигма професійного навчання, що ґрунтується на використанні цифрових технологій, аналітичних інструментів і адаптивних навчальних систем. Метою дослідження є визначення інноваційних підходів до підготовки бухгалтерів, які забезпечують формування цифрових компетентностей і готовність до роботи в умовах автоматизації облікових процесів.

Розвиток цифрової економіки зумовлює появу нових вимог до компетентностей бухгалтерів. Використання ERP-систем, хмарних технологій та аналітики даних вимагає від фахівців володіння інструментами інформаційних технологій і навичками оцінювання ризиків цифрового середовища. Зазначені зміни потребують переосмислення змісту професійної освіти, інтеграції інформаційних технологій у навчальні дисципліни та підвищення цифрової грамотності викладачів.

Сучасна підготовка бухгалтерів базується на впровадженні таких інноваційних форм навчання, як: використання систем штучного інтелекту для автоматичного аналізу господарських ситуацій; застосування симуляційних програм і віртуальних підприємств, що моделюють реальні процеси; проєктне та проблемно-орієнтоване навчання, яке сприяє розвитку критичного мислення; впровадження хмарних сервісів і онлайн-платформ для створення інтерактивного освітнього середовища. Такі підходи забезпечують практичну спрямованість підготовки та формування навичок роботи з цифровими обліковими системами.

В умовах цифрової трансформації пріоритетним стає розвиток аналітичного мислення, уміння працювати з великими даними (Big Data), а також здатності до використання інструментів бізнес-аналітики. Важливо, щоб майбутні бухгалтери розуміли принципи автоматизації обліку, володіли основами програмування в середовищах облікових систем і мали навички кібербезпеки.

До основних перешкод упровадження інновацій у підготовку бухгалтерів належать: недостатня матеріально-технічна база закладів освіти; потреба у підвищенні кваліфікації викладачів; обмежений доступ до сучасних навчальних платформ і програмного забезпечення. Перспективним напрямом розвитку є

оновлення освітніх програм спеціальності «Облік і оподаткування», інтеграція курсів із цифрової аналітики, штучного інтелекту та автоматизації обліку.

Інноваційні підходи до навчання бухгалтерів сприяють формуванню нового типу фахівця – аналітика, здатного ефективно застосовувати цифрові технології у професійній діяльності. Подальші дослідження мають бути спрямовані на розроблення методичних рекомендацій щодо інтеграції інновацій у навчальний процес і моніторингу результативності цифрових компетентностей студентів.

Лілія КОНОВАЛЬЧУК

заступник директора з навчальної роботи, викладач облікових дисциплін
Прикарпатського фахового коледж лісового господарства та туризму,
м. Болехів, Україна

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ У КОЛЕДЖАХ: ВИКЛИКИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА РОЛЬ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Бухгалтерський облік давно вийшов за межі простої реєстрації операцій. У сучасних умовах це повноцінна мова бізнесу, що активно переходить в цифровий формат та інтегрується з інтелектуальними технологіями. Професійні бухгалтери є лідерами в усіх сферах бізнесу, а його компетентності охоплюють не лише традиційні знання з обліку і оподаткування, а й цифрові навички, аналітичне мислення, вмінням працювати з великими обсягами даних, розуміння фінансово-правових норм та розвинені комунікаційні здібності.

Динамічні трансформації бухгалтерської професії обумовлюють потребу у суттєвому оновленні підходів до підготовки фахівців спеціальності «Облік і оподаткування» у закладах фахової передвищої освіти. Зміни податкового законодавства, розвиток електронного документообігу, впровадження автоматизованих систем обліку, посилення ролі аналітики та цифрових сервісів визначають новий формат компетентностей, якими повинен володіти молодий фахівець. У зв'язку з цим постає необхідність переосмислення змісту бухгалтерської освіти, її цифровізації та посилення практикоорієнтованої складової при підготовці фахівців з обліку і оподаткування. [3, с.10]

Однією з ключових проблем підготовки здобувачів є розрив між професійними стандартами та реальним змістом освітньо-професійних програм. Значна частина чинних програм містить теоретичні підходи, але не забезпечує достатньої кількості практичних завдань, наближених до реального робочого середовища бухгалтера. Це зумовлює недостатню готовність випускників до роботи в умовах сучасного бізнесу, де цифрова екосистема є фундаментом операційної діяльності. На практиці виникає розрив між теоретичними знаннями та прикладними навичками: роботодавці вимагають від молодого фахівця не лише розуміння проводок, а й вміння миттєво інтегруватися в автоматизовані процеси. Широке застосування таких інструментів як BAS, MASTER, M.E.Doc, електронний кабінет платника податків, CRM-системи та фінансово-аналітичні інструменти

Другим системним викликом є рівень цифрової компетентності здобувачів, який є нерівномірним і потребує цілеспрямованого формування. Для роботи бухгалтера сьогодні недостатньо володіти базовими навичками комп'ютерної грамотності. Нині спостерігається значне зростання ринку онлайн-бухгалтерії, заснованої на хмарних платформах, таких як FreshBooks, Xero, MYOB, Liquid і QuickBooks Online тощо.[2, с.446] Саме тому цифровізація бухгалтерської освіти повинна стати пріоритетом для коледжів.

Критичним фактором залишається низький рівень інтеграції експертів-практиків в освітній процес. Явище «відтоку професійного капіталу» призводить до того, що носії унікального досвіду – головні бухгалтери, фінансові директори та сертифіковані аудитори – рідко долучаються до викладацької діяльності. Основна причина полягає у суттєвому розриві між заробітними платами в освіті та бізнес-секторі. У результаті навчання часто набуває суто теоретичного характеру та відривається від реальних бізнес-процесів і сучасних викликів професії.

Окремого розгляду потребує проблема безперервного професійного розвитку викладацького складу. Сучасні зміни у стандартах бухгалтерського обліку, поява нового програмного забезпечення, цифровізація фінансової звітності вимагають від педагогів системного оновлення знань. Проте не всі викладачі мають актуальні професійні сертифікації (ACCA, CIMA, CAP/CIPA) чи володіють сучасними цифровими інструментами, такими як (Power BI, BAS ERP) чи хмарні сервіси для обліку.

Додатковою перепорою є низька мотивація до інноваційної діяльності, зумовлена поєднанням недостатнього фінансового стимулювання та надмірного адміністративно-бюрократичного навантаження. Це суттєво обмежує ініціативність викладачів у розробці авторських курсів та впровадженні інтерактивних методик, роблячи такі практики скоріше винятком, ніж системною нормою.

Таким чином, кадровий розрив виступає стримуючим фактором, що безпосередньо впливає на конкурентоспроможність випускників на ринку праці.

Значну роль у підвищенні якості підготовки відіграє організація навчальної та виробничої практики. У багатьох коледжах спостерігається проблема фрагментарності практики: короткий термін, недостатній доступ до реальних документів, невідповідність умов практики майбутнім професійним завданням студента. Це негативно впливає на професійну адаптацію та формування навичок роботи в реальному середовищі.

У відповідь на зазначені проблеми ефективним механізмом стає впровадження дуальної форми здобуття освіти. Для підготовки обліковців дуальна освіта має особливе значення, оскільки дозволяє поєднати систематичне теоретичне навчання з реальним досвідом ведення бухгалтерського обліку на підприємствах. Здобувач отримує можливість працювати з первинними документами, обліковими регістрами, електронними сервісами, брати участь у складанні звітності та виконувати аналітичні завдання. [1, с.93]

Проте впровадження дуальної освіти супроводжується низкою викликів. Серед них:

- недостатня кількість роботодавців, готових брати участь у тривалому наставництві;
- відсутність підготовлених наставників-бухгалтерів у бізнесі;
- складність поєднання індивідуальних освітніх траєкторій з графіками роботи підприємств;

- потреба в чіткій нормативній регламентації оцінювання та розподілу відповідальності.

Попри це, переваги дуальної освіти є очевидними: підвищення професійної готовності студентів, зменшення часу адаптації випускника на першому робочому місці, зміцнення партнерства між коледжем і роботодавцями, можливість формувати компетентності в реальних умовах цифрового бізнесу [3, 93].

Для забезпечення успішної модернізації підготовки фахівців з обліку і оподаткування у коледжах необхідні такі напрями розвитку:

1. оновлення освітньо-професійних програм відповідно до сучасних цифрових і професійних стандартів;
2. розширення практикоорієнтованих занять, які передбачають моделювання реальних господарських ситуацій;
3. впровадження електронних тренажерів, симуляторів бухгалтерських операцій, роботи з електронною звітністю;
4. розвиток партнерств з підприємствами, створення центрів дуальної освіти;
5. цифровізація навчального середовища.

Підготовка конкурентоздатних фахівців з обліку і оподаткування потребує системного і комплексного підходу, орієнтованого на інноваційність, практичність та гнучкість. Поєднання цифрової трансформації з дуальною освітою створює умови для формування фахівця нового покоління – професійно мобільного, технологічно грамотного й адаптивного до викликів сучасної економіки.

Список використаних джерел

1. Коркуна О. І. Сучасні процеси розвитку дуальної освіти: запорука стабільності кадрового потенціалу. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2018. Вип. 4. с. 90–94
2. Федун В., Люба А., Ковтонюк І. Цифрові інновації та їх вплив на бухгалтерський облік. *Економічний аналіз*. 2024. Т. 34 № 2. с. 440-452.
3. Мазіна О. І., Олійник В. С. Цифровізація як найважливіший інструмент розвитку системи обліку та звітності. URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/15916561676404.pdf>.
4. Шишкова Н. Л. Перспективи it-модернізації бухгалтерського обліку: актуалізація теорії і практики. *Економічний вісник*. 2019. № 3. с. 146–159.

Тетяна КОРПАНЮК

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Вінницького національного аграрного університету, м. Вінниця, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ БАНКІВСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ

Сьогоденний вектор розвитку України направлений на створення власної економіки ринкового спрямування. Одним із визначальних економічних важелів управління є саме банківська система, яка відіграє надважливу роль як на внутрішньому ринку України, так і у світовій господарській системі. Нові умови господарювання спонукають банківські установи до оперативного та вчасного реагування на інформацію, що надходить із зовнішніх і внутрішніх джерел аналітичних підрозділів. Натомість, потреба в розширенні обсягу та змісту якісної інформації значно зростає, що спричинює, як наслідок, підвищені вимоги до бухгалтерського обліку в банківських установах.

Банківські операції у бухгалтерському обліку є важливим аспектом фінансової діяльності підприємств та організацій. Банківська система забезпечує стабільність економіки через ефективне управління фінансовими потоками, а бухгалтерський облік є необхідною складовою цієї системи, так як дозволяє відображати всі фінансові операції у реальному часі.

Актуальність цієї теми визначається швидким розвитком фінансових технологій, що вимагають від сучасних бухгалтерів володіння новітніми методами обліку, а також вдосконаленням системи банківських операцій, яке сприяє оптимізації управління фінансами. Правильне відображення банківських операцій у бухгалтерському обліку допомагає забезпечити точність фінансових звітів і сприяє підвищенню довіри до підприємства з боку державних органів, партнерів і інвесторів.

Що ж стосується безпосередньо питань бухгалтерського обліку і звітності в банківському секторі економіки, то вони розглядаються з погляду суттєвих організаційно-технічних, економічних, правових у функціональних особливостей діяльності банків.

Серед вітчизняних науковців та практиків, які досліджують питання обліку в банку, можна відзначити таких як: Л. Кіндрацька, В. Ричаківська, Л. Снігурська, В. Фаріон, Т. Фаріон, Г. Табачук, О. Андренко, Н. Литвин, Л. Шевченко, Н. Сіренко, В. Варцаба, Л. Шевців та інші.

Основними завданнями системи бухгалтерського обліку в банках є: накопичення інформації про банківські операції, їх вартості та часу проведення, перевірка правильності відображення даних, підведення підсумків і узгодженість бухгалтерських записів, повідомлення про помилки і розбіжності. У свою чергу, план рахунків бухгалтерського обліку являє собою систематизований перелік рахунків бухгалтерського обліку, призначений для відображення активів, зобов'язань, власного капіталу, а також господарських операцій і накопичення бухгалтерської інформації. На підставі даних бухгалтерського обліку складається

фінансова звітність банку: баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів, звіт про власний капітал та примітки до звітів.

Сучасний фінансовий ринок досить динамічний. На його стан впливають багато чинників. Тому банкам надто важко бути успішними в досить конкурентному середовищі без наявності відповідної системи щоденного обліку всіх своїх операцій та зобов'язань, а також важко оцінити в даній ситуації результати своєї діяльності. Успішним банк може бути лише при умові постійного контролю керівництвом установи всіх аспектів його функціонування, та ризиків, що притаманні банківській діяльності.

Одним з важливих етапів дослідження є вивчення практики ведення бухгалтерського обліку банківських операцій в різних країнах. Зокрема, в Україні, банківські установи дотримуються Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, що регулюють всі аспекти банківських операцій [3]. Однак, існують значні відмінності в практиці обліку в різних країнах, що зумовлено не тільки національними стандартами, а й особливостями фінансових систем. У країнах з розвинутою економікою, таких як США та країни ЄС, особлива увага приділяється інтеграції міжнародних стандартів та використанню новітніх технологій в бухгалтерії.

Сучасний стан бухгалтерського обліку засвідчує, що облік представляє собою окрему самостійну галузь наукових знань, що має відповідні системоутворюючі ознаки і є складовою загальної системи прикладних економічних наук у сфері забезпечення господарської діяльності підприємств необхідною інформацією установи [4]. Володіти системою бухгалтерського обліку – означає вміти компактно й логічно, тобто спеціальною бухгалтерською мовою, писати історію бізнесу.

Таким чином, банківські операції є ключовим елементом фінансової діяльності банку, що безпосередньо впливають на його фінансові результати та стабільність фінансової системи. Удосконалення облікових процесів, зокрема впровадження новітніх інформаційних технологій та гармонізація національних стандартів з міжнародними, сприятиме підвищенню ефективності банківської діяльності та прозорості фінансової звітності.

Список використаних джерел

1. Табачук Г. П., Сарахман О. М., Бречко Т. М. Фінансовий облік у банках: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2010. URL: <https://finance.mnau.edu.ua/files/dystsypliny/bankivska-diyalnist/2010-tabachukfinansovij-oblik-u-bankakh.pdf>
2. Інструкція про порядок організації касової роботи банками та проведення платіжних операцій надавачами платіжних послуг в Україні. База даних Законодавство України/ Ліга: Закон. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/pb18159?an=27&ed=2023_11_27

3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансової звітності». URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/929_013 (дата звернення: 16.04.2025).

4. Крупка Я. Д. Бухгалтерський облік як наука і практична діяльність. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/21907/1/32-35.pdf>

Тетяна КОСТАШ

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку, аналізу і аудиту
Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича,
м. Чернівці, Україна

ПРОФЕСІЙНИЙ ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК БУХГАЛТЕРІВ ТА АУДИТОРІВ: ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ

Євроінтеграційні процеси, що активно розгортаються в Україні, зумовлюють необхідність трансформації системи бухгалтерської та аудиторської освіти, а також переосмислення ролі бухгалтерської науки. Відповідність європейським стандартам, зокрема МСФЗ, вимоги до прозорості, цифровізації та сталого розвитку формують нові орієнтири для підготовки фахівців і розвитку наукових досліджень у сфері обліку та аудиту. «Входження України до міжнародної системи економіки, як зауважують О. С. Прокопишин та Ю. С. Юматов, вимагає підготовки нової генерації фахівців економічного профілю, спроможних до критичного мислення, вирішення складних завдань, керування персоналом, гнучкості, швидкого приймання рішень, знання мов, уміння вести переговори, володіння економічними методами ефективного впливу на розвиток економіки» [1, с.214].

Питання розвитку професійної бухгалтерської та аудиторської освіти та її впливу на розвиток бухгалтерської професії в Україні присвячені наукові праці таких дослідників, як: Н. Акімова, С. Василішин, Л. Гевлич, В. Жук, С. Зубілевич, Н. Мукач, О. Прокопишин, М. Шигун та ін. Разом із цим питання розвитку професійної освіти бухгалтерів та аудиторів в умовах євроінтеграції потребують подальших досліджень.

Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ) та міжнародними стандартами аудиту (МСА) встановлено основні принципи та методи ведення обліку, які мають переважно технічний характер. Водночас міжнародна спільнота не обмежується лише регламентацією технічних аспектів професійної діяльності. Існують також професійні етичні норми, які регулюють поведінку бухгалтерів та аудиторів із метою забезпечення дотримання технічних стандартів, належного виконання професійних обов'язків та надання якісних облікових та аудиторських послуг в інтересах як клієнтів, так і суспільства загалом.

Міжнародні освітні стандарти (IES) [2], прийняті Міжнародною федерацією бухгалтерів (IFAC) сприяють підвищенню якості бухгалтерської освіти в усьому світі. Ці стандарти визначають зміст освітніх програм, вимоги до професійного досвіду та характер роботи бухгалтерів і аудиторів, а також критерії оцінювання їхніх компетенцій. Вони охоплюють систему цінностей, етичні принципи та регулюють питання, пов'язані з професійними навичками, знаннями та поведінкою як діючих, так і майбутніх фахівців. Завдяки цьому ці стандарти відіграють ключову роль у формуванні університетських освітніх

програм і впровадженні принципів безперервного професійного розвитку професійними бухгалтерськими організаціями.

Міжнародна федерація бухгалтерів (IFAC) оголосила про внесення змін до Міжнародних стандартів освіти (IES) (запланована дата набрання чинності – 1 липня 2026 року). Зміни передбачають включення компетентності щодо сталого розвитку до підготовки професійних бухгалтерів. Ці оновлення стандартів IES 2, 3 і 4 встановлюють основу, необхідну для підтвердження компетентності в галузі сталого розвитку, гарантуючи, що бухгалтери мають підготовку для роботи зі стандартами розкриття інформації та стандартами забезпечення, пов'язаними зі сталим розвитком. Лі Уайт (Генеральний директор IFAC) зауважує: «Ці зміни до освітніх стандартів гарантують, що бухгалтери в усьому світі розвивають правильні компетенції для ефективного впровадження стандартів звітності щодо сталого розвитку та надання впевненості» [3].

Об'єктивна потреба часу сьогодні – створення інноваційної бухгалтерської освіти. Важливо зауважити, що у травні 2015 року набрали чинності «Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG)» [4]. М. М. Шигун зазначає: «Процес міжнародної економічної інтеграції потребує функціонування в Україні налагодженої національної системи професійної бухгалтерської освіти, яка б забезпечувала високий рівень фахової підготовки бухгалтерів і дозволяла поєднувати вищу освіту з подальшим безперервним підвищенням кваліфікації бухгалтерів» [5, с.336].

У контексті трансформацій в економічній сфері система бухгалтерської освіти стикається з серйозними викликами. З одного боку, важливо зберегти сильні сторони української освітньої моделі, а з іншого – необхідно забезпечити її гнучкість і здатність до адаптації, щоб вона й надалі залишалася ключовим елементом підтримки бізнесу. Українському бізнесу потрібні заклади вищої освіти, які здатні поєднувати та творчо впроваджувати найкращі практики як національного, так і міжнародного досвіду. Підготовка фахівців у галузі бухгалтерського обліку та аудиту, які володіють необхідними професійними компетентностями, здатні здійснювати обґрунтоване професійне судження та генерувати інноваційні підходи як у межах рутинної облікової діяльності, так і при розв'язанні нестандартних завдань, що виникають у процесі відображення в обліку результатів динамічного розвитку бізнесу є ключовим завданням сучасної системи вищої освіти, що вимагає впровадження інноваційних освітніх технологій, міждисциплінарного підходу та тісної інтеграції з практикою бізнес-середовища.

Інноваційна модель бухгалтерської освіти охоплює визначення цільових орієнтирів, формування теоретико-методологічної основи, змістового наповнення, розробку сучасних освітніх технологій та відповідного навчально-методичного забезпечення. Її структурним елементом виступає парадигма, що формує концептуальну модель бухгалтерської освіти та визначає зміст і логіку освітнього процесу.

Н. С. Акімова, Л. М. Янчева, Т. А. Наумова, осмислюючи категорію «інноваційна бухгалтерська освіта», наголошують, що це «система, що інтегрує

освітні, наукові та інші досягнення, здатну формувати спеціаліста з творчим мисленням, професійними компетенціями для успішної практичної діяльності та яка цілеспрямовано змінює функціонування системи бухгалтерської освіти» [6, с.383].

Отже, в контексті євроінтеграції інноваційна модель бухгалтерської освіти має сприяти формуванню фахівців, здатних працювати в міжнародному середовищі, адаптуватися до змін у законодавстві та ефективно використовувати цифрові інструменти. Інноваційне навчання розглядається як процес і результат освітньої діяльності, що сприяє впровадженню новітніх змін у сформовану бухгалтерську субкультуру. Такий підхід не лише підтримує наявні професійні традиції, але й активізує здатність майбутніх фахівців оперативно реагувати на актуальні виклики та проблемні ситуації у сфері бухгалтерського обліку. Євроінтеграція відкриває нові горизонти для розвитку бухгалтерської та аудиторської освіти й науки в Україні. Водночас вона вимагає глибоких трансформацій у підходах до підготовки фахівців, оновлення змісту освіти, активізації наукових досліджень і посилення ролі професійних організацій.

Список використаних джерел

1. Прокопишин О.С., Юматов Ю.С. Бухгалтерська освіта в контексті інноваційного освітнього процесу. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством* : м-ли IV Всеукраїнської наук.-практ. конф. Ч.1. м. Полтава, 31 березня 2021 року. Полтава, 2021. 573 с. С.214-217. URL : https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/45153/1/Матеріали_конференції_ПД_АА_%c2%a0Ч.1.pdf#page=214
2. Міжнародні стандарти освіти (IES 1-7). URL : <https://www.ifac.org/education/standards-pronouncements?language=399&page=1>
3. IFAC оновлює освітні стандарти, щоб врахувати сталий розвиток (09 квітня 2025 р.). URL : <https://www.pabu.com.ua/ua/mediacentr-3/profesiini-novyny/2616-ifac-onovliuie-osvitni-standarty-shchob-vrakhuvaty-stalyi-rozvytok>
4. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). К.: ТОВ «ЦС», 2015. 32 с. URL : https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/07/Final-Standards-and-Guidelines-UA201511_press_20151106.pdf
5. Шигун М.М. Професійна бухгалтерська освіта і кваліфікація: Європейські орієнтири. *Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія* : зб. м-лів Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. Тернопіль, 30 черв. 2017 р. Тернопіль : ТНЕУ, 2017. 342 с. С.335-337. URL : <https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/35176/1/Oblik.opodat.kontr300617.pdf>
6. Акімова Н. С., Янчева Л. М., Наумова Т. А. Концепція інноваційної бухгалтерської освіти. *Модернізація вищої освіти та забезпечення якості освітньої діяльності в умовах європейської інтеграції* : м-ли міжнар. наук.-метод. конф. м. Харків, 18 жовтня 2024 р. / Держ. біотехнологічний ун-т. Харків, 2024. 477 с. С. 382-384. URL : <https://biotechuniv.edu.ua/nauka/konferentsiyi/>

БУХГАЛТЕРСЬКА СЛУЖБА ЯК ЕЛЕМЕНТ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КІБЕРБЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

За результатами дослідження Verizon Communications (американська телекомунікаційна компанія) 22% інцидентів безпеки інформаційних систем підприємств та організацій трапилися через випадкові людські прорахунки, 22% – внаслідок застосування прийомів соціальної інженерії, а 8% становлять ситуації хибного поводження з даними авторизованих користувачів. [1]. Компанія IBM Corp. (виробник комп'ютерів і програмного забезпечення для них) в своїх дослідженнях кібербезпеки вказує на те, що майже 95% порушень інформаційної безпеки спричинені невідповідною поведінкою робітника або його помилками [2]. Загалом за останній час чисельність випадків, пов'язаних із внутрішніми загрозами, зросла на 47%. Такі порушення інформаційної безпеки охоплюють як умисні крадіжки даних, так і ситуації ненавмисної втрати відомостей.

С. Василішин у власному дослідженні наводить цікаві результати анкетування бухгалтерів-практиків щодо аналізу економічної безпеки [3]. Аналіз відповідей показав, що 33 % діджиталізаційних ризиків підприємств є наслідком технічних негараздів, 27 % – з розкриттям комерційної таємниці суб'єкта господарювання, а 20 % – з витоків інформації внаслідок кібератак. Найчастіше спричиняють порушення інформаційного захисту компанії вірусні атаки внутрішньої комп'ютерної мережі (27 %), відкриття інфікованих файлів, що надійшли на електронну скриньку (24 %), перебої з електроенергією та фізичне пошкодження інформаційних носіїв (20 %). Майже 39 % респондентів вважають, що найбільш вразлива до кібератак програма MEDoc, на другому місці по вразливості (26,9 %) «Клієнт-банк», а на третьому (23,1 %) – 1С: Бухгалтерія (BAS).

Сучасна бухгалтерська служба постійно стикається зі значною кількістю кібератак, котрі можуть порушувати їхню щоденну роботу, спричинити виток або втрату фінансових та особистих даних.

Можна виділити наступні типи кібератак:

- цільові атаки (DDoS атаки, кібервимагання, промислове шпигунство, розкрадання баз даних, фінансове шахрайство);
- нецільові атаки (кардинг, sms шахрайство, фішинг);
- атаки зсередини (навмисна шкода та розкрадання інформації, знищення інформації, допомога для здійснення цільової кібератаки).

Існують певні ризики з якими можуть стикаються бухгалтерські служби під час використання інформаційних систем у сфері бухгалтерського обліку:

– ризики, пов’язані зі збором та введенням даних в автоматизовану систему (робітники неправильно вводять (ненавмисно/навмисно) дані в систему або робітники знищують (ненавмисно/навмисно) інформацію);

– ризики, пов’язані з обробкою бухгалтерської інформації та її зберіганням в автоматизованій інформаційній системі або на електронних носіях (зараження вірусом облікової системи, несанкціонований доступ до інформації і системи співробітниками або людьми ззовні, перехоплення/доступ до інформації з серверів на комп’ютери співробітників, наявність одного паролю на кілька співробітників);

– ризики, пов’язані узагальненням та передачею інформації (несанкціоноване розкриття інформації шляхом відображення на екрані або друку, знищення, копіювання або крадіжка інформації, фальсифікація звітності).

У своєму дослідженні Вітер С.А. та Світличин І.І. виділяють три групи заходів направлених на захист облікової інформації від кібератак: «організаційні (обмеження несанкціонованого доступу до конфіденційної облікової інформації); технічні (попередження навмисного пошкодження облікової інформації за допомогою спеціально спровокованих порушень працездатності технічних засобів або програмного забезпечення); кадрова робота (підвищення компетентності працівників та їх відповідальності у застосуванні новітніх інформаційних технологій)» [4].

Загалом, бухгалтерська служба мусить бути обізнана про загрози безпеки та відповідних методах контролю, щоб захистити свої інформаційні облікові системи та радити підприємствам щодо ризиків безпеки. Важливим є забезпечення бухгалтерської служби найсучаснішими антивірусними програмами.

Список використаних джерел

1. Data Breach Investigations Report. (2020). Verizon. <https://enterprise.verizon.com/resources/reports/2020-data-breach-investigations-report.pdf>

2. Alarming Cyber Security Facts and Stats. Cybint. <https://www.cybintsolutions.com/cyber-security-facts-stats/>

3. Василішин С. Удосконалення важелів управління діджиталізаційними ризиками економічної безпеки та формування кібербезпеки облікової системи. *Вісник економіки*. 2021. Вип. 1. С. 97-110.

4. Вітер С.А., Світличин С.А. Захист облікової інформації та кібербезпека підприємства. *Економіка і суспільство*: електронне фахове видання. 2017. № 11. С. 497–502.

Михайло КРИВОРУЧКО
кандидат економічних наук
доцент кафедри економіки, фінансів,
обліку, математичних та інформаційних дисциплін
Черкаської філії ПВНЗ «Європейський університет», Черкаси, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ШІ В ОБЛІКУ І АУДИТІ

Стрімкий розвиток інструментів штучного інтелекту (ШІ) та їх поступова інтеграція у сфері обліку і аудиту актуалізує необхідність наукових розвідок у даній сфері. Приймак Н. виокремлює такі ключові напрями досліджень як вплив ШІ на методологію аудиторської перевірки та роль ШІ в забезпеченні безперервного аудиту діяльності компанії, а також її моніторингу в режимі реального часу (табл. 1). Разом з тим, автор підкреслює той факт, що масштабні інвестиції у проекти з розвитку ШІ дозволяють досягти максимального ефекту у великих аудиторських компаніях, в той час як такі проекти недоступні для малих компаній через брак ресурсів.

Таблиця 1

Узагальнення напрямів дослідження

Напрямок досліджень	Переваги використання ШІ
1. Вплив ШІ на методологію аудиторської перевірки	Підвищення якості перевірок та їх ефективності
2. Роль ШІ в забезпеченні безперервного аудиту	Забезпечує моніторинг в режимі реального часу

Джерело: сформовано автором за [1, с. 502-503].

Костенко, Ю. О., Лайчук, С.М. та Косташ, Т.В. виокремлюють такі методи штучного інтелекту як експертні системи, аналітика даних, нейронні мережі, які дозволяють підвищити ефективність роботи бухгалтерів (табл. 2).

Таблиця 2

Методи ШІ, які дозволяють підвищити ефективність облікової роботи

Метод ШІ	Зміст
Експертні системи	Оцінка, планування, контроль на збереженням та ефективністю використання ресурсів підприємства, відображення відповідної інформації у звітності
Аналітика даних	Аналіз патернів взаємозв'язків між великими обсягами даних
Нейронні мережі	Аналіз великих масивів даних з метою виявлення шахрайських схем

Джерело: сформовано автором за [1, с. 502-503].

У своєму дослідженні впливу штучного інтелекту на організацію бухгалтерського обліку та оподаткування підприємств Орлов І.В. виокремлює етапи впровадження та розвитку рішень штучного інтелекту: підготовка та аналіз потреб; розробка та тестування; впровадження та моніторинг; масштабування та моніторинг; оптимізація та інновації. Вказані етапи передбачають оцінку потреб

бізнесу, аналіз даних, формування стратегії, підбір технологій, оцінку результатів, навчання персоналу, масштабування, моніторинг ефективності, удосконалення [3].

Досліджуючи вплив ІІ на професію аудитора, Рябчук О.Г. та Ракуть Д.О. визначають такі напрями застосування ІІ: автоматизація процесів, аналіз великих даних, прогнозування ризиків (табл. 3).

Таблиця 3

Напрями застосування ІІ в аудиті

Напрямок	Зміст
Автоматизація процесів	Аналіз первинної документації, виявлення викривлень у фінансовій звітності
Аналіз великих даних	Виявлення ризиків та невідповідностей на основі аналізу великих обсягів даних
Прогнозування ризиків	Оцінка ймовірності шахрайства та фінансових порушень на основі використання алгоритмів машинного навчання

Джерело: сформовано автором за [4, с. 55].

Оцінюючи можливості інтеграції штучного інтелекту в інформаційні системи бухгалтерського обліку, Макарович В. та Стойка Н. акцентують увагу на викликах – технічних, економічних, регуляторних, етичних, кадрових та соціальних, управлінських та організаційних, безпека та конфіденційність (табл. 4).

Таблиця 4

Виклики, пов'язані з інтеграцією штучного інтелекту в інформаційні системи бухгалтерського обліку

Виклики	Конкретизація
Технічні	Необхідність модернізації облікових платформ, обмеженість фінансових ресурсів підприємств
Економічні	Непрогнозованість термінів окупності інвестицій в ІІ
Регуляторні	Відсутність належного нормативно-правового регулювання
Етичні	Алгоритмічна упередженість, довіра до автоматизованих рішень
Кадрові та соціальні	Низький рівень цифрової грамотності та навичок роботи з аналітичними інструментами
Управлінські та організаційні	Надмірна залежність від автоматизованих рішень знижує управлінський контроль та призводить до втрати глибокого розуміння фінансових операцій
Безпека та конфіденційність	Зростання ймовірності витоків, несанкціонованого доступу та маніпуляцій даними

Джерело: сформовано автором за [5, с. 226-228].

У статті, присвяченій професійній етиці бухгалтерів в контексті електронних довірчих послуг та використання штучного інтелекту, Ромашко О.М. та Король С.Я. обґрунтовують власну позицію щодо розширення сфери етичної відповідальності обліковців у контексті цифровізації, а саме: автори пропонують додаткові принципи, такі як високий рівень цифрової

грамотності, прозорість діяльності, відповідальність, збереження цілісності фінансово-економічної інформації [6].

Отже, використання ІІІ у сфері обліку і аудиту є невід'ємною складовою даної професії. Інтеграція ІІІ в облікову систему підприємств допомагає автоматизувати стандартні, рутинні операції, а також підвищити ефективність аналізу та подання даних про діяльність підприємства. Разом з тим, процес імплементації ІІІ-інструментів має враховувати ризики та виклики, пов'язані з подібною імплементацією. Подальші дослідження можна спрямувати на поглиблений аналіз використання ІІІ на прикладі його застосування в окремих ділянках облікової та аудиторської роботи.

Список використаних джерел

1. Приймак Н. Адаптація обліку та аудиту до викликів цифрової економіки: вплив штучного інтелекту. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2025. Вип. 10. С. 500-515.
2. Костенко, Ю. О., Лайчук, С.М., Косташ, Т.В. (2025). Використання штучного інтелекту для оптимізації процесів обліку та звітності в українських компаніях. *Актуальні питання економічних наук*, (8). <https://doi.org/10.5281/zenodo.14950287> (дата звернення: 01.11.2025 р.)
3. Орлов І.В. Вплив штучного інтелекту на організацію бухгалтерського обліку та оподаткування підприємств. *Актуальні питання економічних наук*, (7). <https://doi.org/10.5281/zenodo.14768343> (дата звернення: 01.11.2025 р.)
- 4.Рябчук О.Г., Ракуть Д.О. Аудит і штучний інтелект: як технології змінюють професію аудитора. *Держава і регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2025. №1 (135). С. 54-58.
5. Макарович В., Стойка Н. Інтеграція штучного інтелекту в інформаційні системи бухгалтерського обліку: виклики та перспективи. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2025. Вип. 9. С. 215-232.
6. Ромашко О.М., Король С.Я.. Професійна етика бухгалтерів в контексті електронних довірчих послуг та використання штучного інтелекту. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: Економіка та управління*. 2024. Вип. 12. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-12-09-04> (дата звернення: 01.11.2025 р.)

ЕВОЛЮЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ПРОФЕСІЇ

Процес виникнення, становлення та розвитку бухгалтерського обліку є невід’ємно пов’язаний з розвитком людства, з його історією існування. Облік відіграє надзвичайно важливу роль у суспільному житті - як на рівні глобальних економічних процесів, так і на рівні діяльності окремих суб’єктів господарювання та приватних осіб. Історія його розвитку свідчить, що елементи бухгалтерського обліку у сфері господарської діяльності існували ще з давніх часів. Він ведеться кожним власником, який має господарство. Взагалі поява обліку зумовлена самим життям - потребою знати, якими ресурсами володіє господарство, хто йому заборгував і які зобов’язання має воно перед іншими.

Всю роботу, що пов’язана з обліком у господарствах, в різні історичні часи виконували люди, які в різних країнах називались по - різному: натсиліки, інхуматак, раціонатори, рахівники, писарі, бухгалтери. Тому, професія бухгалтера є однією з найдавніших професій, оскільки завжди була потреба вести облік майна господарів. Не зважаючи на те, що професія бухгалтера має багатовікову історію, вона і сьогодні є досить актуальною і необхідною.

Слід відмітити те, що вперше посаду бухгалтер почали використовувати у XV столітті. І ним був діловод Христофор Штехер. З цього періоду писарів, які вели рахунки в підприємствах почали називати бухгалтера, а ведення обліку – бухгалтерія [2].

Професія бухгалтера завжди була престижною. Багато відомих людей починали свій трудовий шлях, або отримували освіту бухгалтера. До них можна віднести таких відомих особистостей, як Конфуцій, Френк Мейсон Робінсон, Елізабет Арден, П’єр Карден, Аль Капоне, *Олександр Вертинський*, *Герберт Уеллс*, *Карл Маркс*, Даніель Дефо, Максиміліан I - 31 імператор Священної Римської імперії, Джон Рокфелер, Віктор Ющенко.

В сучасних кожне підприємство, не залежно від його розмірів, не може уявити свою діяльність без бухгалтера. Тому, попит на бухгалтерів завжди є досить високим. Просто з роками змінюється обсяг і характер роботи та вимоги до фахівців. Сьогодні роль бухгалтера суттєво змінилась від традиційного обліковця до професіонала, який спеціалізується на управлінні та аналізі фінансової інформації. Сьогодні бухгалтер - це не просто той, хто веде облік господарської діяльності, а й ключова фігура у створенні достовірних та актуальних даних, необхідних для ефективного прийняття управлінських і стратегічних рішень як на рівні компанії, так і в масштабах держави.

Зростання ролі бухгалтера тісно пов’язане з загальними змінами в економічному середовищі. У сучасних умовах бізнес вимагає максимальної точності, прозорості та ефективності в обліку, а також уміння аналізувати великі обсяги фінансових даних. Чітка та ефективна організація бухгалтерської

діяльності є основою функціонування. Тому, знання бухгалтерського обліку є ключовим елементом його професійної підготовки, а якість роботи облікових працівників безпосередньо впливає на стабільність і розвиток економіки підприємства та країни в цілому.

Бухгалтер сьогодні повинен володіти широким спектром знань та навичок, що значно виходять за рамки традиційного фінансового обліку. Окрім володіння знаннями з питань економіки та фінансів, бухгалтеру необхідно мати правову грамотність, оскільки більшість господарських операцій підтверджуються саме юридичними документами. Також підвищення професійних здібностей бухгалтера неможливе без постійного саморозвитку, вдосконалення отриманих знань, освоєння новітнього програмного забезпечення, а також дотримання етичних стандартів професії [1].

Важливим аспектом є також особистісний розвиток, включаючи презентабельність, відповідальність та здатність приймати оперативні рішення у різних за складністю ситуаціях. Сьогоднішній бухгалтер – це працівник, який не лише веде облік, але і виконує функції аналітика та консультанта для керівництва, а також контролера, що забезпечує дотримання фінансової дисципліни. Усвідомлення цієї відповідальності вимагає від працівників бухгалтерського обліку постійного підвищення кваліфікації, а також постійної адаптації до вимог, які з'являються на ринку праці.

У відповідності з міжнародними стандартами обліку бухгалтер визначається технічним експертом, який може якісно формувати фінансову інформацію та надавати її користувачам відповідно до вимог сучасної економіки. Професія бухгалтера вимагає від нього взаємодіяти не лише з керівництвом підприємства, але і задовольняти потреби зовнішніх користувачів звітності, нести відповідальність за своєчасність, повноту та достовірність наданої їм інформації.

Разом з традиційними функціями бухгалтер приймає участь у прийнятті управлінських рішень, здійснює аудит, забезпечує дотримання стандартів та законодавства, дбає про захист інтересів не лише працівників, а і підприємства в цілому. Крім того бухгалтер має право другого підпису на фінансових документах підприємства. Така значна кількість повноважень бухгалтера потребує від нього і високого рівня відповідальності.

Список використаних джерел

1. Білоус О. С. Еволюція професії бухгалтер: сучасний стан та майбутнє// *Галицький економічний вісник*. № 6 (91). 2024. URL: eam/lib/48259/2/GEJ_2024v91n6_Bilous_O-Evolution_of_the_accountant_81-86.pdf (дата звернення: 17.11.2025).
2. Міжнародний день бухгалтерії (International Accounting Day) говоримо про історію. URL: <https://debet.com.ua/ru/news/mizhnarodnyy-den-bukhhalteriyi-international-accounting-day-hovorymo-pro-istoriyu> (дата звернення: 17.11.2025).

Марина КРУГЛА
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри бухгалтерського обліку та консалтингу,
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана, м. Київ, Україна

ОБЛІКОВО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ГУМАНІТАРНОЇ ТА БЛАГОДІЙНОЇ ДОПОМОГИ

В умовах повномасштабної агресії проти України та спричиненої нею гуманітарної кризи, питання обліково-аналітичного забезпечення благодійної та гуманітарної допомоги набуло особливої актуальності. Точне і прозоре відображення надходження, розподілу та цільового використання допомоги має репутаційне значення і забезпечує довіру з боку іноземних партнерів, донорів й українського суспільства. Адже, згідно звітних даних, її розміри – колосальні. Пряма гуманітарна допомога США за 2022-2024 роки склала 3,66 млрд. дол. США, гуманітарна та кризова допомога ЄС та її членів – 4,2 млрд. євро, приватна допомога через платформу UNITED 24 – 1,4 млрд. дол. США [1]. Належна організація облікових процесів щодо гуманітарної та благодійної допомоги, беззаперечно, важлива, бо формує достовірну інформаційну базу для фінансової звітності, гарантуючи, що ресурси ефективно спрямовуються на підтримку Збройних Сил України, постраждалого населення та відновлення пошкодженої інфраструктури держави.

У системі благодійної діяльності, що регулюється Законом України «Про благодійну діяльність та благодійні організації»[2], визначаються дві ключові категорії суб'єктів, які забезпечують рух ресурсів: благодійник і бенефіціар. Благодійник – дієздатна фізична або юридична особа приватного права (включно із благодійною організацією), яка добровільно надає допомогу, виступаючи джерелом фінансування чи ресурсів. Благодійна допомога може здійснюватися у різних формах. При цьому, саме дії благодійника ініціюють відображення надходження активів, які згодом підлягатимуть цільовому розподілу.

Коло бенефіціарів (набувачів) благодійної допомоги у благодійній діяльності є досить широким. Бенефіціарами можуть бути фізичні особи, неприбуткові організації, територіальні громади, а також будь-які юридичні особи. Ця широка суб'єктна база отримувачів підкреслює гнучкість благодійності як інструменту підтримки різноманітних соціальних, культурних, освітніх та інших цілей. З облікової точки зору, факт передачі допомоги бенефіціару є завершальною операцією, яка підтверджує цільове використання коштів благодійника і вимагає належного документального оформлення та відображення у фінансовій звітності.

Хоча гуманітарна допомога за своєю суттю є одним із видів благодійності, вона виділена в окрему категорію зі своїм спеціальним правовим режимом. Закон України «Про гуманітарну допомогу» [3] чітко розмежовує ролі трьох ключових суб'єктів: донора, отримувача і набувача. Донор – фізична або юридична особа, яка добровільно ініціює надання допомоги, незалежно від свого

місцезнаходження (в Україні чи за її межами). Це підкреслює альтруїстичну природу гуманітарної допомоги як глобального джерела фінансування. Отримувач гуманітарної допомоги – юридична особа (як правило, неприбуткова благодійна організація), яка включена до Єдиного реєстру отримувачів гуманітарної допомоги. Отримувач виступає офіційним, верифікованим посередником, який приймає вантаж чи кошти від донора та несе повну відповідальність за організацію їхнього подальшого цільового розподілу.

Набувачі гуманітарної допомоги – це фізичні та юридичні особи, які безпосередньо її потребують і є кінцевими бенефіціарами. Потреби набувача виправдовують весь процес надання та обліку допомоги. Модель обліку вимагає від отримувача високого рівня підзвітності, що реалізується через обов'язок передати гуманітарну допомогу безпосередньо набувачу та відобразити цей факт у звітності.

Суб'єктна структура прав і обов'язків є фундаментальною для забезпечення фінансової прозорості та ефективності внутрішнього контролю за цільовим використанням ресурсів благодійної та гуманітарної допомоги.

З метою підвищення прозорості та посилення внутрішнього контролю за потоками допомоги Урядом України через Міністерство соціальної політики впроваджено автоматизовану систему реєстрації гуманітарної допомоги (АС ГД), яка централізує облік та зобов'язує отримувачів допомоги подавати звітність про наявність і її розподіл. Забезпечення контрольованості та пріоритетного розподілу медичної гуманітарної допомоги здійснюється через систему «MedData» Міністерства охорони здоров'я, яка зосереджує розподіл медичних препаратів, насамперед, у прифронтові регіони та заклади з великою кількістю ВПО.

Благодійна та гуманітарна допомога підтримується державою і має пільгові особливості оподаткування. Зокрема, для фізичних осіб – набувачів благодійної допомоги, згідно з пп. 170.7.3 Податкового кодексу України сума неоподатковуваної нецільової благодійної допомоги, отриманої сукупно за 2025 рік, обмежена встановленим лімітом в розмірі 4240,00 грн. Сума перевищення цього ліміту підлягає оподаткуванню ПДФО за ставкою 18% та військовим збором 1,5% [4]. При цьому, відповідно до пп. 170.7.4 ПКУ цільова благодійна допомога, що надається під конкретні потреби (лікування, реабілітація, відновлення майна тощо), не має обмежень щодо суми та повністю звільняється від ПДФО та військового збору.

Допомога, яка надається визначеним категоріям фізичних осіб, що постраждали від збройної агресії та воєнних дій через Реєстр неприбуткових організацій зараз не має лімітів. Це дозволяє набувачам отримувати необхідну підтримку в будь-якому розмірі без сплати ПДФО та військового збору.

Юридичні особи, які є платниками податку на прибуток та застосовують податкові різниці мають право зменшити фінансовий результат до оподаткування на суму допомоги, наданої неприбутковим організаціям, включеним до Реєстру в межах 4 – 8% від оподатковуваного прибутку попереднього звітного року. Такі

положення зазначені в пп. 140.5.9 ПКУ [4]. Сума, надана як допомога понад цей ліміт, не зменшує розмір прибутку до оподаткування.

Малі підприємства, які перебувають на загальній системі оподаткування, але не застосовують податкові різниці не мають обмежень щодо обліку благодійних витрат. Вся сума наданої допомоги зменшує фінансовий результат до оподаткування, згідно із загальними правилами бухгалтерського обліку.

Надання благодійної або гуманітарної допомоги, як правило, прирівнюється до постачання товарів (послуг), що може потребувати нарахування податкових зобов'язань з ПДВ. Однак, офіційне визнання такої допомоги гуманітарною та її відображення у Єдиному реєстрі отримувачів гуманітарної допомоги, згідно з п. 197.1.15 ПКУ [4], дозволяють звільнити операцію від оподаткування ПДВ. Якщо допомога не відповідає критеріям гуманітарної, застосовується загальне правило нарахування ПДВ на її вартість.

В умовах повномасштабної війни облік благодійної та гуманітарної допомоги перетворився з технічного завдання на функцію, що має стратегічне значення для національної безпеки та економічного відновлення. Ефективне управління значним обсягом благодійної та гуманітарної допомоги в Україні вимагає повної прозорості та підзвітності. Чітке розмежування ролей суб'єктів та впровадження автоматизованих систем контролю є вирішальними факторами збереження довіри міжнародних донорів. Дієвість податкових пільг та підконтрольне звільнення від оподаткування – це справедливий механізм державної підтримки, що забезпечує максимальну ефективність використання ресурсів.

Список використаних джерел

1. EU Assistance to Ukraine (in U.S. Dollars) / European External Action Service (EEAS). [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.eeas.europa.eu/delegations/united-states-america/eu-assistance-ukraine-us-dollars_en?s=253. Дата звернення: 04.11.2025.
2. Про благодійну діяльність та благодійні організації : Закон України від 05.07.2012 р. № 5073-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text> (дата звернення: 09.11.2025).
3. Про гуманітарну допомогу : Закон України від 22.10.1999 р. № 1192-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1192-14#Text> (дата звернення: 09.11.2025).
4. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 09.11.2025).

Ірина КРЮКОВА
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри обліку і оподаткування
Одеського державного аграрного університету, м. Одеса, Україна

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ЗВІТНОСТІ ЗІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ БІЗНЕС-СУБ'ЄКТІВ

Аграрний сектор відіграє провідну роль в успішному переході суспільства та національних економік на засади сталого розвитку. Досягнення запланованих цільових індикаторів сталого розвитку підвищує потребу у інформації та висуває нові вимоги до інформаційно-аналітичного забезпечення агроменеджменту. Прихильність цінностям та стратегічним орієнтирам соціально і екологічно відповідальної практики з боку агробізнесу віддзеркалюється у нових форматах звітності, що включає інформацію про ESG-діяльність агроформувань. Формування та розкриття такої інформації стає все більш поширеною практикою серед значної кількості аграрних і агропродовольчих компаній у всіх розвинутих країнах світу [1]

Концептуальну основу для подальшого розвитку і надання звітності, пов'язаної з аспектами сталого розвитку агрокомпаній у ЄС, формує Директива корпоративної звітності у сфері корпоративної сталості (Corporate Sustainability Reporting Directive) від 2024 року. Відповідно до цієї Директиви уряд ЄС вимагає від компаній (залежно від їхнього розміру) розкриття інформації про ризики та можливості, що виникають у контексті соціальних та екологічними проблемами бізнес-діяльності, а також про вплив цієї діяльності на людей і навколишнє середовище [2]

У формування концептуальної основи для розкриття інформації про сталий розвиток бізнес-суб'єктів CSRD надано пріоритет у бік Європейських стандартів звітності про сталий розвиток (ESRS) замість інших стандартів, які використовуються компаніями (наприклад, стандартів GRI). Стандарти ESRS групуються за сферою застосування на декілька основних груп: 1 група – загальні стандарти розкриття звітності (ESRS 1-2); 2 група – стандарти навколишнього середовища (ESRS E1-E2); 3 група – соціальні стандарти (ESRS S1-S2); 4 група – стандарт управління та ділової поведінки (ESRS G1). Кожен із цих тематичних стандартів додатково конкретизується вимогами до розкриття інформації.

Імплементуючи стандарти ESRS, Директива, по суті, запровадила концепцію подвійної суттєвості, яка надає можливість визначити, з яких тем та питань компанії мають звітувати. Компанія повинна звітувати за темами, які відповідають критеріям або суттєвості впливу, фінансової суттєвості або за обома площинами одразу. Істотність впливу описує фактичний чи потенційний вплив компанії та її ланцюгів створення вартості на людей та навколишнє середовище. Фінансова суттєвість, перш за все, орієнтована на розкриття фінансових наслідків (ризиків чи можливостей), які виникають внаслідок діяльності компанії. Введення Директивою принципу подвійної істотності можна

розглядати як зміну парадигми в оцінці того, яка інформація про бізнес компанії є важливою для розкриття.

Така нова концепція, на думку європейських експертів, є більш досконалою та надає додаткові можливості у розкритті інформації про екологічний і соціальний вплив діяльності підприємств, а також у частині результатів впливу такої діяльності та ланцюги створення вартості, що у агропродовольчому секторі було досить обмеженим та недостатнім [3].

Разом з тим, на даний час ці стандарти та нові вимоги до розкриття звітності компаніями про сталий розвиток зустрічають певні труднощі з боку керівництва та провідних фахівців. Більша частина фермерів та агровиробників поділяє цінності сталого розвитку, проте зауважує на складному характері, невизначеності та обмеженому досвіді у питаннях звітування про вплив результатів діяльності свої компанії на сталий розвиток. Особливо ці проблеми виявились притаманними для агровиробників, які знаходяться на найнижчому рівні ланцюгів вартості агропродовольчої продукції. [4]

В Україні звітність зі сталого розвитку набуває активного розповсюдження серед бізнес-суб'єктів всіх видів діяльності. В агросекторі емітентами такого формату звітності є, переважно, великі компанії та агрохолдинги. Всі агрохолдинги, які входять до щорічних рейтингів найбільших компаній країни, щорічно звітують у контексті соціальної відповідальності та впливу результатів свої діяльності на навколишнє середовища та людей.

В Україні у 2025 році урядом були ухвалені зміни до Закону «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність», які регламентують порядок та строки подання обов'язкової звітності зі сталого розвитку для окремих бізнес-суб'єктів. Основою складання звітності є європейські стандарти ESRS, що є також черговим кроком до уніфікації та гармонізації обліку і звітності України та ЄС. До 2028 року для українських агрокомпаній звітність зі сталого розвитку залишається добровільною. Проте, практика складання і розкриття такої звітності вже набула поширення та певної структурованості. Однак, звіти суттєво різняться за змістом, показниками та результатами. Складною у методичній площині залишаються аспекти оцінки ризиків, пов'язаних зі сталим розвитком та політика управління ними, впливу діяльності на екологічне середовище (зокрема, стан земельних угідь) та біологічні активи.

Значна кількість вітчизняних агрокомпаній звітує за стандартами GRI, SASB та ін. Значна частина крупних агропідприємств імплементувало цілі і цінності сталого розвитку у свої корпоративні і бізнес-стратегії та щорічно оприлюднює звіти зі сталого розвитку (ESG звіти, соціальні звіти тощо).

Впровадження практики складання звітів зі сталого розвитку серед середніх агропідприємств та бізнес-структур малого агробізнесу визначаються більш повільними темпами. Серед основних причин повільних трансформацій слід виділити: відсутність обов'язкового характеру, обмежений фінансовий потенціал реалізації проектів і ESG програм сталого розвитку, відсутність необхідних професійних компетентностей у працівників облікових відділів, складність збору та обробки даних, неочевидна безпосередня фінансова вигода

від інвестування в сталий розвиток, домінування короткострокових комерційних пріоритетів над довгостроковими пріоритетами сталого розвитку агробізнесу. На думку українських науковців, одним з інструментів подолання існуючих перешкод може стати цифровізація агросектору [5], яка надає додаткові можливості підвищення рівня обізнаності власників бізнесу і менеджменту щодо потенційних вигід і бонусів від складання звітності зі сталого розвитку, а також методично-консультаційної допомоги у її формуванні.

Список використаних джерел:

1. Conca, L., Manta, F., Morrone, D. and Toma, P. The impact of direct environmental, social, and governance reporting: empirical evidence in European-listed companies in the agri-food sector. *Business Strategy and the Environment*. 2021. Vol. 30. No. 2. P. 1080-1093.
2. Corporate Sustainability Reporting Directive. URL: https://finance.ec.europa.eu/capital-markets-union-and-financial-markets/company-reporting-and-auditing/company-reporting/corporate-sustainability-reporting_en#legislation
3. Wassénus, E., Crona, B., Quahe, S. Essential environmental impact variables: a means for transparent corporate sustainability reporting aligned with planetary boundaries. *One Earth*. 2024. Vol. 7. № 2. P. 211-225.
4. Witt N., Hvarregaard M. Thors, Graversgaard M. ESG reporting meets farmer – implications of the European corporate sustainability reporting directive for the agrifood sector. *British Food Journal*. 2025. № 127 (13). P. 264–283
5. Грановська В. Г., Кононенко Л.В., Савченко В.М. Звітність малих сільськогосподарських підприємств: сучасний стан, проблеми та перспективи. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 68. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-170>

ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Бухгалтерська професійна освіта відіграє ключову роль як один із головних чинників, що робить прозорим бізнес, тим самим зміцнюючи довіру суспільства. Саме бухгалтерська професійна освіта є запорукою об'єктивного, достовірного і прозорого відображення фінансових і нефінансових результатів діяльності підприємств, виявлення рівня дотримання принципів доброчесності, встановлення ступеня причетності щодо досягнення цілей сталого розвитку.

Європейська інтеграція України є комплексним процесом адаптації до нових умов, певним важливим кроком до впровадження сучасних стандартів якості, передових технологій і нових можливостей. Євроінтеграція в системі бухгалтерської професійної освіти проявляється через прагнення створити новий погляд щодо підготовки кваліфікованого бухгалтера, що ґрунтується на європейських цінностях, формує необхідні знання, навички та компетентності, які забезпечують конкурентоспроможність професіоналів з обліку, аналізу і аудиту на світовому ринку праці. Євроінтеграція відкриває шлях до розвитку компетентностей, актуальних у світі майбутнього, а також надає здобувачам освіти і викладачам можливість брати участь у міжнародних програмах, обмінах досвідом, знаннями та культурними надбаннями країн Європейського Союзу.

Євроінтеграційні процеси, які активно впроваджуються в Україні, висувають нові вимоги до системи бухгалтерської освіти. Відповідність професійної підготовки європейським стандартам є ключовою умовою для підвищення конкурентоспроможності фахівців, розвитку національної економіки та зміцнення довіри до фінансової звітності. У цьому контексті постає необхідність переосмислення змісту, форм та методів підготовки майбутніх бухгалтерів. Одним із головних викликів розвитку бухгалтерської професійної освіти є приведення українських освітніх програм з бухгалтерського обліку у відповідність до вимог Європейської рамки кваліфікацій (EQF) та Міжнародних освітніх стандартів IFAC (International Federation of Accountants). Це вимагає оновлення змісту навчальних освітніх компонент, посилення компетентнісного підходу та орієнтації на практичні навички. Розвиток технологій штучного інтелекту, аналітики даних і фінансових ІТ-систем змінює роль бухгалтера, надаючи перевагу аналітичним здібностям та вмінню швидкого реагування на ризикові ситуації. Освітній процес має адаптуватися до використання хмарних сервісів, ERP-систем, аналітичних платформ і технологій обробки великих даних (Big Data).

Європейський вектор інтеграції передбачає зміцнення етичних засад професії. Майбутні бухгалтери повинні засвоювати не лише технічні знання, а й принципи чесності, незалежності, об'єктивності та професійної поведінки згідно з Кодексом етики IFAC. Проблемою залишається слабка співпраця закладів освіти з реальним сектором економіки. Здобувачі освіти зазвичай отримують в процесі навчання теоретичні знання, але не на достатньому рівні володіють практичними навичками, необхідними для сучасного ринку праці та який вимагають роботодавці.

Перспективи розвитку бухгалтерської професійної освіти ми вбачаємо у наступних заходах: 1) модернізація освітніх програм; 2) розвиток дуальної освіти; 3) безперервне навчання і підвищення кваліфікації викладачів; 4) цифровізація навчального процесу; 5) внутрішня та міжнародна академічна мобільність. Модернізація освітніх програм передбачає оновлення змісту навчальних планів відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), сучасних методів управлінського обліку, аудиту, оподаткування та цифрової аналітики, а також запровадження модульно-компетентнісного підходу. Це дозволить підготувати фахівців з обліку, аналізу та аудиту нового покоління. Розвиток дуальної освіти через поєднання навчання з практичною підготовкою на підприємствах сприятиме формуванню професійних навичок. Така форма підготовки успішно функціонує у країнах ЄС і має стати орієнтиром для українських закладів. Підвищення кваліфікації викладачів є важливим і заключається в безперервному процесі стажування, сертифікації (ACCA, CIMA, DipIFR) та участі у міжнародних освітніх і наукових проєктах, що забезпечить якісний трансфер сучасних знань студентам. Цифровізація навчального процесу шляхом використання електронних платформ (Moodle, Google Workspace, Zoom), інтерактивних симуляцій, віртуальних бізнес-лабораторій та навчальних ERP-систем сприятиме формуванню практико-орієнтованого мислення. Міжнародна та внутрішня академічна мобільність шляхом розширення програм обміну здобувачами освіти і викладачами в межах Erasmus+, створення спільних освітніх програм з європейськими університетами дозволить інтегрувати українську бухгалтерську освіту в єдиний освітній простір ЄС.

Розвиток бухгалтерської професійної освіти в умовах євроінтеграції потребує системного підходу, спрямованого на підвищення якості освітніх послуг, формування сучасних компетентностей і забезпечення відповідності міжнародним стандартам. За умов тісної взаємодії освіти, бізнесу, держави та професійних організацій можливо створити ефективну модель підготовки бухгалтерів нового покоління компетентних, етичних і готових до викликів глобальної економіки.

Список використаних джерел

1. Жук В.М. Розвиток теорії бухгалтерського обліку: інституціональний аспект: монографія. К.: ННЦ «ІАЕ», 2018. 408 с.

2. Інтеграція системи освіти України в європейський освітній простір : зб. тез доп. VI Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 25 жовт. 2024 р. Київ: ДНУ «Інститут освітньої аналітики», 2024. 292 с.

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА РОЗВИТОК ПРОФЕСІЇ БУХГАЛТЕРА В УМОВАХ ЦИФРОВИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

Сучасне суспільство неможливо уявити без чітко організованої системи обліку, яка забезпечує прозорість і ефективність економічних процесів. Бухгалтери є своєрідними арбітрами, які допомагають бізнесу уникати фінансових ризиків, оптимізувати ресурси й дотримуватися законодавства.

Сьогодні цифровізація стрімко трансформує цей сектор. З'являються потужні автоматизовані системи, штучний інтелект і великі дані, що дають змогу автоматизувати рутинні операції — наприклад, обробку первинних документів або формування звітності. Це підвищує швидкість і точність роботи, знижує людський фактор та покращує якість аналітики. Однак це не означає зникнення професії бухгалтера. Навпаки, вона змінюється та адаптується до нових умов.

Перспектива виживання бухгалтерії в цифрову епоху залежить від здатності фахівця не лише користуватися новітніми технологіями, а й розвивати аналітичне мислення, стратегічне бачення, уміння тлумачити дані та працювати з клієнтами чи колегами в бізнес-процесах. Автоматизація знімає з бухгалтерів рутинні завдання і відкриває їм час для більш творчої та аналітичної роботи, що робить їхні послуги ще більш цінними. З огляду на постійні зміни в законодавстві, податковій системі та стандартах звітності, фахівці з обліку повинні постійно підвищувати кваліфікацію та адаптуватися. Цифрові навички, знання кібербезпеки і розуміння роботи із системами автоматизації стають необхідністю.

Індустрія бухгалтерського обліку змістила акцент з ручного введення операцій та первинних документів за допомогою паперу та олівця на автоматичне введення за допомогою програмного забезпечення через значні досягнення в галузі штучного інтелекту за ці роки. Штучний інтелект охоплює усі основні аспекти бухгалтерських процедур. Діяльність фінансових установ розвивається, стаючи все більш ефективною завдяки їх здатності зменшити трудомісткий і вимогливий характер бухгалтерської професії. [1].

Впровадження у сферу бухгалтерського обліку штучного інтелекту пояснюється здатністю значною мірою спростити роботу, підвищити її ефективність та зменшити ризик помилок. Використання цифрових технологій не лише полегшує рутинні завдання, а й відкриває нові можливості для глибшого аналізу фінансових процесів і прийнятті обґрунтованих управлінських рішень. ШІ для бухгалтера — це потужний інструмент, який спроможний не лише оптимізувати щоденну роботу, але й кардинально змінити підхід до професійної

діяльності, при цьому покращуючи інші навички, які збільшать ефективність праці на підприємстві [2].

Перш за все, штучний інтелект забезпечує суттєву економію часу. Завдяки автоматичному опрацюванню документів, обробці транзакцій та формуванню звітів, бухгалтер може витратити набагато менше часу на повторювані і постійні задачі, зосереджуючись на аналізі та прийнятті управлінських рішень. У традиційній бухгалтерії на одну операцію може приділятися більше ніж година часу, тоді як з ШІ ці процеси прискорюються до хвилин чи навіть декілька секунд, в залежності від обсягу роботи.

Суттєвою перевагою штучного інтелекту є автоматизація рутинних завдань, а саме облік рахунків-фактур, розрахунок заробітної плати, контроль податкових строків, заповнення стандартних форм звітності тощо. Ці дії також вже не вимагають ручного втручання, оскільки інтелектуальні цифрові системи вже навчаються розпізнавати шаблони, зчитувати документи (навіть у форматах PDF або з фото) і виконувати облік за заданими правилами [2].

Досить часто в публікаціях розглядаються питання ймовірності повної заміни штучним інтелектом людини в різних сферах діяльності, зокрема і в обліковій сфері. Проте наразі це неможливо, адже унікальне поєднання творчості, досвіду, професійної компетенції дозволяє бухгалтерам краще впоратися із поставленими завданнями, аніж це вдається штучному інтелекту.

Отже штучний інтелект не зможе замінити людину, але зможе стати ефективним помічником у цьому процесі. Бухгалтери мають надалі вчитися та вдосконалювати свої професійні навички, щоб забезпечити високу якість професійної діяльності [3]. Бухгалтери за допомогою штучного інтелекту мають можливість швидше аналізувати значну кількість облікової інформації.

Значення професії бухгалтера в сучасному суспільстві залишається ключовим. Вона не просто зберігає актуальність, а й набуває нових акцентів завдяки цифровій трансформації. Майбутнє бухгалтерії – це синергія людського інтелекту і технологій, яка сприятиме підвищенню ефективності бізнесу, прозорості управління фінансами і стабільності економіки в цілому.

Список використаних джерел

1. Яковенко А. О., Гнатєва Т. М., Мельничук В. М. Світові тенденції інтеграції штучного інтелекту в бухгалтерському обліку. *Аграрні інновації*. 2024, No 23 <https://doi.org/10.32848/agrar.innov.2024.23.32>
2. Кулинич М., Лахтюк Т. Майбутнє професії бухгалтера: трансформація, адаптація чи зникнення під впливом штучного інтелекту?. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2025, 3(43) с. 42–51. <https://doi.org/10.29038/2786-4618-2025-03-42-51>
3. Ляхович Г. І., Вакун, О. В., Використання штучного інтелекту для підвищення ефективності системи управлінського обліку. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2023, Вип. 3 (56) DOI: [http://dx.doi.org/10.26642/pbo-2023-3\(56\)-28-33](http://dx.doi.org/10.26642/pbo-2023-3(56)-28-33)

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ESG-ЗВІТНОСТІ В ПРАКТИКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Впровадження інтегрованої звітності розглядається як важливий крок для покращення бізнес-середовища та виходу на світові ринки. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 жовтня 2024 р. № 1015-р. була схвалена Стратегія запровадження підприємствами звітності із сталого розвитку, яка гармонізує національне законодавство з вимогами європейського законодавства, зокрема у сферах бухгалтерського обліку та аудиту. Директива 2022/2464/ЄС та Директива 2013/34/ЄС вимагають від великих, малих та середніх підприємств, а також материнських підприємств великих груп включити в окремий розділ свого звіту про управління інформацію, необхідну для розуміння впливу підприємств на фактори сталого розвитку, а також інформацію, необхідну для розуміння того, як питання сталого розвитку впливають на розвиток, ефективність і становище підприємств.

Впровадження інтегрованої звітності в практику українських підприємств стикається з низкою системних проблем та перешкод, які уповільнюють цей процес, незважаючи на очевидні переваги такого підходу. Аналіз наукових праць щодо впровадження в практику вітчизняних сільськогосподарських підприємств ESG-звітності дозволив виділити такі основні проблеми:

1. Нормативно-правова невизначеність та відсутність обов'язковості звітування. Так, Кирчата І., Шершенюк О. [1], Метелиця В., Гагалюк Т., Краєвський В. [2], Тен С.О. [5] вказують на те, що ESG-звітність в Україні залишається переважно добровільною і характерною для великих агрохолдингів, які орієнтуються на зовнішні ринки та інвесторів. Відсутність жорстких законодавчих вимог не стимулює середній та малий агробізнес до прозорості. «Інтерв'ю з українськими сільськогосподарськими підприємствами показують, що розуміння сталого розвитку залишається фрагментарним, а існуючі практики екологічної та соціальної відповідальності, хоча й впроваджуються, не завжди офіційно фіксуються» [2, с.65].

В руслі законодавства постає проблема відсутності єдиного національного стандарту чи методології звітності зі сталого розвитку. Підприємства, які звітують, можуть використовувати різні міжнародні рамки (GRI, SASB, TCFD), що ускладнює порівнянність даних та їхню верифікацію. Попри розробку Мінфіном Стратегії запровадження звітності зі сталого розвитку [4], відсутні чіткі механізми імплементації європейських директив (CSRD, ESRS) в українське правове поле.

2. Економічні та фінансові бар'єри щодо запровадження комплексної системи збору, аналізу та аудиту нефінансової інформації потребує значних інвестицій у

програмне забезпечення, навчання персоналу та консалтинг, що є стримуючим фактором для багатьох підприємств. Відсутність прямої фінансової вигоди (у короткостроковій перспективі) позначається на тому, що керівництво не завжди бачить швидку віддачу від інвестицій у ESG-звітність, що знижує мотивацію до її впровадження.

3. Методологічні та інформаційні труднощі, що проявляється у складності збору нефінансових даних: агросектор має свою специфіку (залежність від погодних умов, сезонність). Збір надійних даних про викиди парникових газів, використання води чи стан ґрунтів є технічно складним завданням без належних систем моніторингу.

Ризик «грінвошингу» (Greenwashing): вчені Олійник О.В. та Захаров Д.М. [3] застерігають, що без належного зовнішнього аудиту існує ризик поверхневого або вибіркового розкриття інформації, що може вводити в оману інвесторів та споживачів. Часто компанії обмежуються загальними фразами про соціальну відповідальність, уникаючи кількісних показників та конкретних цілей, що призводить до неповноти розкриття інформації.

4. Кадрові та культурні проблеми через брак кваліфікованих фахівців. На ринку праці України відчувається дефіцит спеціалістів, які б володіли компетенціями одночасно в галузі агрономії, фінансів, екології та звітності зі сталого розвитку. Менталітет та корпоративна культура: Як зазначають Яцишина К. та Яцишин Т. [6], існує проблема «опору змінам» та відсутність розуміння важливості ESG-факторів на рівні вищого керівництва підприємств, які звикли фокусуватися виключно на фінансових показниках.

У підсумку, наукові праці свідчать, що, попри зростаючий інтерес до ESG, існуючі проблеми в Україні є комплексними і вимагають узгоджених дій з боку держави, бізнесу та освітніх установ. На основі аналізу наукових праць та поточної нормативно-правової бази можна зробити такий загальний висновок щодо впровадження ESG-звітності в практику сільськогосподарських підприємств України:

1 - впровадження ESG-звітності в українському агросекторі перебуває на початковому етапі розвитку, характеризується дуалізмом (співіснуванням добровільної ініціативи та майбутньої обов'язковості) та має стратегічне значення для майбутнього галузі. Провідниками впровадження ESG-звітності є великі агрохолдинги, які орієнтуються на експорт, залучення іноземних інвестицій та кредитування від міжнародних фінансових інституцій. Для них ESG-звітність – це не просто данина моді, а необхідний інструмент підвищення конкурентоспроможності на світових ринках. Науковці одностайні в тому, що інтеграція України в європейські структури зробить ESG-звітність обов'язковою вимогою для великого бізнесу в найближчі роки. Це незворотний процес, який агропідприємствам доведеться пройти для збереження доступу до ключових ринків та фінансування.

Попри проблеми, ESG-звітність відкриває для агросектору значні можливості – від залучення «зелених» інвестицій на відновлення після війни до підвищення ефективності використання ресурсів (води, ґрунту) та зміцнення репутації серед споживачів та місцевих громад.

Таким чином, ESG-звітність для сільськогосподарських підприємств України переходить зі стадії добровільної ініціативи в стадію стратегічної необхідності та нормативної неминучості.

У ESG-звіті сільськогосподарського підприємства мають бути розкриті ключові кількісні та якісні показники (метрики), що демонструють вплив діяльності компанії на навколишнє середовище, суспільство та якість управління. Ці показники зазвичай групуються за трьома основними напрямками: E, S та G.

1. Екологічні показники (E – Environmental), що характеризують використання природних ресурсів, впливу на клімат та біорізноманіття.

2. Соціальні показники (S – Social), які відображають взаємовідносини компанії з працівниками, місцевими громадами та суспільством.

3. Управлінські показники (G – Governance), що демонструють якість корпоративного управління, прозорість та етичність ведення бізнесу.

Ці показники допомагають інвесторам та іншим зацікавленим сторонам комплексно оцінити сталість та ризики сільськогосподарського підприємства.

Список використаних джерел

1. Кирчата І., Шершенюк О. Розробка стратегії розвитку підприємництва на засадах ESG-орієнтирів. *Проблеми та перспективи розвитку підприємництва*. 2023. № 30. С. 19-23.

2. Метелиця В., Гагалюк Т., Краєвський В. ESG-звітність в агросекторі України: емпіричний аналіз і шляхи інтеграції до FSDN. *Український економічний часопис*. 2025. № 10. С. 54-65.

3. Олійник О. В., Захаров Д. М. Виклики та перспективи ESG звітності: аналіз теоретичних і практичних аспектів. *Економіка, управління та адміністрування*. 2024 № 3 (109). С. 67-73.

4. Стратегія запровадження підприємствами звітності із сталого розвитку. Розпорядження Кабінету міністрів України від 18 жовтня 2024 р. № 1015-р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1015-2024-p#Text>.

5. Тен С.О. ESG-активність агробізнесу: стратегічне управління та інвестиційні перспективи. *Агросвіт*. 2025. № 8. С. 187-193.

6. Яцишина К., Яцишин Т. Оцінка готовності підприємств України до врахування ESG-факторів при плануванні бізнес-стратегій. *Вісник Хмельницького національного університету* 2024. № 24. С. 9-13.

Олена ЛАГОВСЬКА

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри інформаційних технологій в управлінні та обліку
Державного університету «Житомирська політехніка», м. Житомир, Україна

ІІІ В ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ

На сьогодні штучний інтелект є галуззю комп'ютерних наук, що швидко розвивається, та здатна імітувати розум індивідуума для розв'язку поставлених перед ним завдань через одномоментний аналіз великого обсягу даних.

У зв'язку з цим точаться дискусії щодо гіпотетичної заміни ІІІ людини в майбутньому та нівелювання цінності людського розуму, а це може призвести до деградації мозку майбутніх поколінь через відсутність системних тренувань та обрання легкого шляху застосування ІІІ для розв'язку завдань. В той же час є і прихильники ІІІ. Вони розглядають його як інструмент пришвидшення процесу обробки великих масивів даних та швидкого аналізу та співставлення даних в межах обраного інформаційного поля. Всі ці роздуми призводять до питання доцільності застосування ІІІ в процесі підготовки фахівців з обліку і аудиту, яким чином інтегрувати ІІІ в навчальний процес задля уникнення маніпулятивного його застосування з боку суб'єктів навчального процесу, а розгляду виключно як інструменту допомоги у вирішенні рутинних завдань.

Зупинюсь на загрозах використання ІІІ студентами в ході навчання:

1. Втрата навичок критичного мислення та аргументації.
2. Порушення принципів академічної доброчесності.
3. Формування психологічної залежності від використання ІІІ.
4. Порушення принципів роботи з конфіденційною інформацією, даними що становлять комерційну таємницю.
5. Хибне сприйняття студентами ролі ІІІ в освітньому процесу.
6. Порушення авторського права.
7. Відсутність авторського стилю викладу матеріалу студентом, що нівелює цінність авторства та інші.

Для нівелювання ідентифікованих загроз хочу поділитися власними спостереженнями використанні ІІІ в ході навчального процесу серед студентів спеціальності «Облік і оподаткування», ступеня – магістр, при викладанні курсу «Бухгалтерський облік в управлінні діяльністю суб'єкта господарювання».

Щодо втрати навичок критичного мислення та аргументації з використанням ІІІ над вирішення навчального кейсу. Студентами було доведено, що вирішення кейсів виключно за допомогою ІІІ може давати хибні, спрощені варіанти рішення, якщо студент не володіє матеріалом та, як наслідок, не може сформулювати правильні запити до відповідно чату ІІІ, або ці запити будуть простими. Висновок, що зроблений студентами: ІІІ можна використовувати як інструмент обробки даних,

однак віртуозність його застосування буде залежати від рівня обізнаності людини в проблемі дослідження.

Щодо порушення принципів академічної доброчесності. Впровадження систем антиплагіат, виявлення текстів, згенерованих ШІ та доведення політики доброчесності до учасників освітнього процесу, та наслідків її порушення виступатиме протекцією від безумовного використання ШІ здобувачем освіти в ході виконання навчальних завдань, написання наукових публікацій, здійснення наукових досліджень тощо. Особливо слід акцентувати увагу здобувачів щодо хибності вектору наукового пошуку, що може бути заданий ШІ. А це є гаянням часу, знеціненням результату дослідження без елементів наукової новизни.

Щодо формування психологічної залежності від використання ШІ. Це достатньо складне питання і тут важливим є підготовка студента до використання ШІ в рутинному процесі та поясненні ролі людини та необхідності нею опанування алгоритмізації будь-якого процесу, а вже згодом перекладення цієї рутини на вирішенні ШІ.

Щодо порушення принципів роботи з конфіденційною інформацією, даними що становлять комерційну таємницю. Це досить актуальне питання особливо враховуючи кібератаки та необхідність врахування принципів кібербезпеки. На цьому необхідно акцентувати увагу здобувачів освіти та запрошувати фахівців для окреслення зони небезпеки та можливостей й загроз які дає ШІ в цьому полі.

Щодо хибного сприйняття студентами ролі ШІ в освітньому процесу. Роль викладача показати, що ШІ є інструментом, що може та повинен використовуватися в ході навчального процесу та практичної діяльності. Однак, його не можна сприймати як готове рішення. Розуміння цього досягається на ілюстрації хибності висновків, згенерованих ШІ.

Щодо порушення авторського права. Доречною буде порада для студентів в формуванні списку актуальних праць що висвітлюють проблему розгляду та опрацювання їх з відповідним посиланням на першоджерело та правильністю оформлення цитувань, списку використаних джерел. При цьому акцентувати увагу на можливих текстових маніпуляціях з боку ШІ.

Щодо відсутності авторського стилю викладу матеріалу студентом, що нівелює цінність авторства. Порушення текстової унікальності має сприйматись студентом як неможливість формування особистого бренду. А це, може призвести до його низької цінності в конкурентному середовищі, створенні власної справи тощо.

Отже, застосування ШІ в навчальному процесі є актуальним інструментом підвищення його ефективності за умови адаптації учасників навчального процесу до нього, окреслення переліку можливостей та загроз використання даного інструменту. Це потребує імплементації в навчальний процес тренінгів для студентів та викладачів від відповідних університетських хабів як запоруки використання ШІ з розумінням можливостей та загроз.

Алла ЛИСЕНКО

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування
Центральноукраїнського національного технічного університету,
м. Кропивницький, Україна

**АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ПОПИТУ АБІТУРІЄНТІВ НА ЗДОБУТТЯ
ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ» У
ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ КІРОВОГРАДЩИНИ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ
ВСТУПНИХ КАМПАНІЙ 2021-2025 рр.**

«Облік і оподаткування» – базова спеціальність економічного профілю, яка комплексно поєднує системні знання щодо ведення обліку, складання звітності, обґрунтованого вибору підходів в оподаткуванні, здійснення податкового планування, контролю, аудиту, аналізу господарської діяльності. На кваліфікованих фахівців даного профілю завжди є попит на ринку праці.

На Кіровоградщині підготовка здобувачів з обліку та оподаткування у період з 2021 по 2025 рр. здійснювалася у Центральноукраїнському національному технічному університеті (ЦНТУ), Херсонському державному аграрно-економічному університеті (ХДАЕУ) (релокованому до м. Кропивницький у квітні 2022 р.), Економіко-технологічному інституті імені Роберта Ельворті (ЕТІ), Приватному ВНЗ «Кропивницький інститут державного та муніципального управління» (ПВНЗ КІДМУ).

Інформацію про структурний розподіл загальної кількості заяв, допущених до конкурсу за спеціальністю «Облік і оподаткування» у розрізі закладів вищої освіти Кіровоградщини у 2021-2025 рр. узагальнено в табл. 1.

Таблиця 1

**Структурний розподіл загальної кількості заяв, допущених до конкурсу
за спеціальністю «Облік і оподаткування» у закладах вищої освіти
Кіровоградщини у 2021-2025 рр.,%**

Заклад вищої освіти	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2025 р.
Бакалаврат, вступ на базі ПЗСО, денна форма навчання:					
ЦНТУ	85,25	58,57	64,15	67,65	60,00
ХДАЕУ	х	25,71	18,87	32,35	40,00
ЕТІ	3,28	15,71	13,21	-	-
ПВНЗ КІДМУ	11,48	-	3,77	-	-
Усього	100,00				
Бакалаврат, вступ на базі ПЗСО, заочна форма навчання:					
ЦНТУ	100,00	50,00	-	100,00	69,23
ХДАЕУ	х	12,50	-	-	30,77
ЕТІ	-	37,50	100,00	-	-
Усього	100,00				

Продовження табл. 1

Бакалаврат, вступ на основі диплому молодшого спеціаліста, денна форма навчання:					
ЦНТУ	100,00	70,00	44,44	48,84	46,88
ХДАЕУ	х	30,00	55,56	51,16	46,88
ПВНЗ КІДМУ	-	-	-	-	6,25
Усього	100,00				
Бакалаврат, вступ на основі диплому молодшого спеціаліста, заочна форма навчання:					
ЦНТУ	100,00	100,00	50,00	100,00	81,82
ХДАЕУ	х	-	16,67	-	18,18
ЕТІ	-	-	33,33	-	-
Усього	100,00				
Магістратура, вступ на основі диплому бакалавра, магістра, денна форма навчання:					
ЦНТУ	100,00	78,69	82,14	65,12	80,95
ХДАЕУ	х	21,31	17,86	34,88	19,05
Усього	100,00				
Магістратура, вступ на основі диплому бакалавра, магістра, заочна форма навчання:					
ЦНТУ	100,00	95,24	100,00	100,00	100,00
ХДАЕУ	х	4,76	-	-	-
Усього	100,00				

Джерело: розрахунки автора на підставі [1]

Отже, на ринку послуг з надання вищої освіти за спеціальністю «Облік і оподаткування» на Кіровоградщині переважним попитом на сьогоднішній день користуються два заклади вищої освіти – ЦНТУ та ХДАЕУ.

Інформацію про показники адресного розміщення державного та регіонального замовлення у розрізі ЗВО Кіровоградщини, підпорядкованих Міністерству освіти і науки України, узагальнено в табл. 2

Таблиця 2

Загальна кількість поданих до вступу та допущених до конкурсу заяв і показники адресного розміщення державного та регіонального замовлення у розрізі ЗВО Кіровоградщини, підпорядкованих МОН, за 2021-2025 рр.

Заклад вищої освіти	Усього подано заяв	у тому числі:			
		допущено до конкурсу	% до загальної кількості поданих заяв	з них рекомендовано на бюджет	% у кількості заяв, допущених до конкурсу
Бакалаврат, вступ на основі ПЗСО та НРК 5, денна форма навчання:					
ЦНТУ:					
- 2021 р.	52	32	61,54	1	3,13
- 2022 р.	57	43	75,44	5	11,63
- 2023 р.	43	37	86,05	5	13,51
- 2024 р.	64	54	84,38	6	11,11
- 2025 р.	57	36	63,16	6	16,67
ХДАЕУ*:					
- 2022 р.	30	24	80,00	4	16,67
- 2023 р.	23	19	82,61	4	21,05
- 2024 р.	39	37	94,87	6	16,22

- 2025 р.	42	34	80,95	5	14,71
<i>Магістратура, вступ на основі диплому бакалавра, денна форма навчання:</i>					
ЦНТУ:					
- 2021 р.	21	12	57,14	...	...
- 2022 р.	48	17	35,42	...	...
- 2023 р.	92	40	43,48	9	22,50
- 2024 р.	56	35	62,50	6	17,14
- 2025 р.	55	51	92,73	3	5,88
ХДАЕУ*:					
- 2022 р.	13	12	92,31	...	...
- 2023 р.	20	8	40,00	...	...
- 2024 р.	25	24	96,00	5	20,83
- 2025 р.	12	6	50,00	2	33,33

* - аналіз проводиться з початку року релокації ХДАЕУ (з 2022 р.)

Джерело: розрахунки автора на підставі [1]

В загальній кількості допущених до конкурсу заяв за спеціальністю «Облік і оподаткування» відсоток заяв вступників, рекомендованих на бюджет за денною формою навчання, значно коливався у розрізі років. Останнім часом в ЦНТУ не надавалися бюджетні місця на заочну форму бакалаврату та магістратури. У ХДАЕУ на заочну форму бакалаврату в 2022 р. було надане лише 1 державне місце.

Доцільно порівнювати інформацію про кількість поданих та допущених до конкурсу заяв вступників у розрізі ЗВО з кількістю фактично зарахованих вступників (у т.ч. на бюджет). При цьому слід зазначити, що кількість фактично зарахованих вступників за спеціальністю «Облік і оподаткування» є значно меншою від кількості абітурієнтів, заяви яких були допущені до участі в конкурсі. Так, наприклад, в ЦНТУ за даною спеціальністю до конкурсу по денній формі магістратури у 2025 р. було допущено 51 особу, а фактично зараховано 10 (у т.ч. 3 на бюджет), по денній формі бакалаврату - 36 осіб, а фактично зараховано 16 (у т.ч. 6 на бюджет). Подібна ситуація спостерігається й загалом по ЗВО України, що пояснюється високим прохідним балом на бюджет та порівняно високою вартістю навчання за спеціальністю «Облік і оподаткування», бажанням абітурієнтів отримати бюджетне місце за будь-якою з поданих заяв на різні спеціальності, недостатньою вмотивованістю (а інколи й демотивацією) вибору бухгалтерської професії у суспільстві.

Водночас якісна підготовка достатньої кількості фахівців з обліку та оподаткування необхідна для забезпечення потреб сучасного ринку праці та післявоєнного відновлення. Погоджуюся з думкою Г. Попової та Г. Кульбаки про те, що підготовка майбутніх фахівців у закладах вищої освіти «сприяє формуванню фахівця з розвинутими загальними та спеціальними компетентностями, здатного розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми під час професійної діяльності в галузі обліку, аудиту та оподаткування» [2, с. 57]. Зважаючи на ситуацію, що склалася, на загальнодержавному рівні повинні

прийматися адекватні рішення щодо підтримки спеціальності та недопущення руйнації бази для підготовки висококваліфікованих кадрів з обліку та оподаткування у закладах вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Єдина державна електронна база з питань освіти. URL: <https://info.edbo.gov.ua/>.
2. Попова Г., Кульбака Г. Особливості підготовки майбутніх фахівців економічного профілю в сучасних умовах закладу вищої освіти. *Гуманізація навчально-виховного процесу*, 2024. № 1(105). С. 51-59. URL: <http://gnvp.ddpu.edu.ua/article/view/306939>.

Володимир ЛИТВИНЕНКО,
кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри обліку та оподаткування
Національного університету біоресурсів і природокористування України,
м. Київ, Україна

Олександр КРИВОШЕЙ,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
кафедри обліку та оподаткування
Національного університету біоресурсів і природокористування України,
м. Київ, Україна

ІНСТРУМЕНТИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОБЛІКУ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК БУХГАЛТЕРА

Використання інформаційних технологій все частіше асоціюється не тільки з інструментами, які впливають на систематизацію інформації та автоматизацію рутинних процесів, а й організовується інфраструктура для продуктів, які можуть автоматизувати рішення всередині бізнесу.

Зважаючи на вартість впровадження сучасних цифрових інструментів, ризики інформаційної безпеки при їх використанні бізнесом та суттєвий рівень ризику допущення помилок, наприклад, при повному делегуванні процесів інструментам штучного інтелекту, цей процес дещо сповільнюється.

На нашу думку, це можливість для планування фахового розвитку та розширення компетенцій фахівців з обліку маркетингової діяльності. Зважаючи на сучасну різноманітність джерел, які стосуються ринкового оточення, факторів впливу на побудову маркетингових стратегій, комбіноване використання сучасних цифрових інструментів може допомогти їх швидко синхронізувати з поточними задачами та сформулювати необхідні висновки для ухвалення управлінських рішень.

В. Панасюк, Т. Бурденюк, Н. Мужевич, зазначають що: «В дискусійній площині, не піддається запереченню думка щодо розширення функцій бухгалтера. Це вже своєрідна аксіома, яка базується на багатоаспектності професії, наділенні компетенціями суміжних професій. Це означає, що зміст професії має якісно трансформуватись» [3].

Л. Гуцаленко та В. Бондаренко підкреслюють, що наразі спостерігається нестача аналітиків даних та технічних фахівців, а бухгалтери не завжди мають достатні цифрові навички для ефективної роботи з новими системами. Щоб знизити витрати на зовнішні консультації, доцільно оптимізувати навчання своїх працівників та працювати над їх психологічними бар'єрами, адже без зміни

мислення і нарощення компетенцій потенціал сучасних технологій може не використовуватися в повній мірі [4].

Інструменти інженерії даних дозволяють поєднувати інформацію з різних джерел, включаючи неструктуровані текстові документи та фінансову звітність від провідних компаній та агрегаторів економічної інформації. Таким чином, інформаційна система маркетингової діяльності може опиратися не лише на внутрішні облікові дані, а і поєднувати свої показники з факторами національної та світової економіки в межах аналітичних моделей.

Можливості пошукових систем штучного інтелекту дозволяють розширювати спектр джерел даних, а алгоритми аналізу текстової інформації можуть зчитувати цю інформацію і трансформувати аналітичні звіти.

Цифровізація бізнес-процесів та сучасні можливості трансформують підходи до ведення обліку маркетингової діяльності та посилюють аналітичні функції бухгалтера, роблячи його здатним працювати з великими масивами даних та інтегрованими інформаційними системами. Якщо раніше більше уваги приділялося документальному підтвердженню витрат на рекламу, логістику чи збут, то зараз фокус уваги зміщується на оперативний доступ до даних для формування управлінської аналітики та оцінки ефективності маркетингових інвестицій.

Спеціалізовані програмні продукти з інтегрованими елементами штучного інтелекту IW Paper2Data.AI, DocuWare IDP, Automation Anywhere та IBM Cloud Pak зменшують витрати на ручну обробку кореспонденції, сприяють класифікації маркетингових документів, допомагають автоматизувати збір даних з різних джерел [2].

Рис.1 Піраміда професійної еволюції бухгалтера в умовах цифрової трансформації

Джерело: сформовано авторами.

У обліку агробізнесу дедалі частіше впроваджуються ERP-системи (SAP, Oracle NetSuite, Microsoft Dynamics 365), які дозволяють відстежувати маркетингові витрати в розрізі каналів комунікацій і регіонів збуту. Паралельно набувають поширення BI-системи (Power BI, Tableau, Metabase, Apache Superset), що забезпечують побудову інтерактивних панелей контролю ефективності рекламних кампаній, показників ROI, ROMI, CAC, LTV тощо.

Завдяки розвитку цифрових засобів збору та збереження даних, бухгалтерський облік дедалі частіше інтегрується з інструментами обробки даних (Python, SQL, Airflow, dbt, DuckDB, AWS Glue), що дозволяє автоматизувати формування звітності й підвищити її аналітичну цінність.

А. Музиченко та В. Осмятченко виділяють особливості сучасних інформаційних систем та звертають увагу, що великі маркетингові дані (Big Data), які стосуються споживчої поведінки та ринкової кон'юнктури, використовуються з метою аналізу джерел даних FAOSTAT, а також накопиченої інформації стосовно маркетингових досліджень на ресурсі Euromonitor International [5].

За даними McKinsey & Company, близько 42% фахівців маркетингу використовують інструменти штучного інтелекту в робочих задачах, посідаючи перше місце в рейтингу, друге місце з розробки сервісів та ІТ, 28% і 23% відповідно. При цьому 63% організацій використовують генеративний штучний інтелект для створення тексту, 36% для створення зображень, 27% для створення програмного коду, і 13% відео чи голосу [1].

Сучасні ШІ-інструменти (ChatGPT, Microsoft Copilot, Google Duet AI) стають додатковим ресурсом для підвищення продуктивності бухгалтерів – вони допомагають аналізувати великі таблиці, узагальнювати первинні документи, створювати пояснювальні записки та прогнозні моделі витрат. За умови підключення моделей до робочих місць фахівців, вони можуть підготувати цілі шаблони проектів за інструкціями, а працівникам потрібно для цього навчитися правильно формулювати запити та співставляти їх можливості та свої потреби. У бухгалтерському середовищі це формує новий тип цифрової компетентності, який поєднує навички фінансового аналізу, володіння мовами запитів до баз даних і критичне мислення щодо рішень на основі технологічних алгоритмів.

Список використаних джерел

1. The state of AI: how organizations are rewiring to capture value. [Електронний ресурс]. March 12 2025. Режим доступу: <https://www.mckinsey.com/capabilities/quantumblack/our-insights/the-state-of-ai> (Дата звернення: 25 жовтня 2025 р.).

2. Литвиненко В., Кривошей О. Документальне забезпечення обліку маркетингової діяльності в умовах цифрової трансформації підприємств

агробізнесу. *Економіка та суспільство*. 2025. № 76. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-76-20>

3. Панасюк В., Бурденюк Т., Мужевич Н. Особливості цифрової трансформації обліку. *Галицький економічний вісник*. 2021. Т. 68, № 1. С. 70–76. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2021.01

4. Гуцаленко Л., Бондаренко В., Цифровізація аналітичного обліку в системі агромаркетингу: перспективи впровадження. *Ефективна економіка*. 2025. №8. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.8.1%20>

5. Музиченко А., Осмятченко В. Обліково-аналітичне забезпечення маркетингової діяльності підприємств агробізнесу. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2025 № 2 (49). DOI: <https://doi.org/10.31673/2415-8089.2025.025333>

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУЦІЙНОЇ СПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ У СФЕРІ ЦИФРОВОГО ОБЛІКУ ТА АУДИТУ

Євроінтеграційні процеси, що активно відбуваються в Україні, визначають нові вимоги до розвитку облікової системи, аудиту та управління підприємствами. Особливої актуальності це набуває в аграрному секторі, який формує значну частку національної економіки та виступає ключовим експортером у зовнішньоторговельних відносинах. У таких умовах цифровізація облікових та аудиторських процедур, а також формування інституційної спроможності аграрних підприємств стають стратегічними факторами підвищення їхньої конкурентоспроможності та інтеграції у європейський економічний простір.

Європейський Союз значну увагу приділяє цифровій трансформації бізнесу, що підтверджується показниками індексу цифрової економіки та суспільства DESI [1]. Цей індекс оцінює розвиток цифрових навичок населення, якість інтернет-з'єднання, рівень цифровізації підприємств і масштаб цифрових державних послуг. Для України орієнтація на ці показники є важливою, оскільки визначає напрями гармонізації із законодавством ЄС і сучасними практиками ведення обліку. Участь у програмі «Digital Europe» відкриває можливості для впровадження інноваційних рішень у сфері хмарних технологій, штучного інтелекту, кібербезпеки та великих даних – ключових елементів модернізації облікової інфраструктури підприємств [2].

Інституційна спроможність аграрних підприємств в умовах цифрової трансформації розуміється як здатність забезпечувати ефективне управління обліковими процесами, відповідати вимогам міжнародних стандартів, забезпечувати прозорість фінансової інформації та захищати дані від кіберзагроз. Одним із ключових аспектів цієї спроможності є технологічна готовність підприємства, яка проявляється у використанні ERP-систем, автоматизованих облікових платформ, хмарних сервісів і цифрового документообігу. Наукові дослідження підтверджують, що такі інструменти суттєво підвищують точність облікової інформації та зменшують кількість помилок [3; 4].

Проте технологічна складова не є єдиною. Важливим елементом інституційної спроможності є цифрові компетентності працівників. Європейські рамки цифрових навичок DigComp визначають перелік умінь, необхідних для ефективної роботи в цифровому середовищі. Для аграрних підприємств це означає необхідність систематичного навчання бухгалтерів, аудиторів і менеджерів інструментам цифрової аналітики, роботі з хмарними платформами, застосуванню

електронних довірчих послуг та забезпеченню інформаційної безпеки. Державні ініціативи, зокрема політика цифрової трансформації та програма «Дія. Цифрова освіта», сприяють розвитку таких компетентностей, але на рівні підприємств залишається потреба в поглибленій професійній підготовці.

У європейській практиці значна увага приділяється прозорості фінансової звітності. Використання формату XBRL стало стандартом для публічних компаній країн ЄС, оскільки забезпечує уніфікованість, автоматизовану обробку даних та підвищує довіру з боку інвесторів [5]. Для українських аграрних підприємств перехід на цей формат означає підвищення рівня сумісності з міжнародними інформаційними системами та створення передумов для залучення інвестицій.

Сучасний аудит у європейських країнах також зазнає цифрової трансформації. Використання інструментів аналізу великих даних дозволяє аудиторам оцінювати не вибірково, а повні сукупності даних, що значно підвищує якість аудиторських висновків. Крім того, цифровізація аудиту передбачає впровадження автоматизованих систем контролю, аналіз ризиків у режимі реального часу, а також використання засобів кіберзахисту. Європейське агентство з кібербезпеки ENISA визначає вимогу врахування кіберризиків у рамках аудиторських процедур, що є критично важливим для аграрного сектору, де електронні системи використовуються не лише в бухгалтерії, а й у виробничих процесах [6].

Українські дослідження підтверджують, що аграрні підприємства демонструють різний рівень готовності до цифрових змін. Великі агрохолдинги впроваджують ERP-рішення та BI-аналітику, тоді як малі підприємства часто мають обмежені фінансові та кадрові ресурси для цифрової модернізації. Це формує цифровий розрив, який сповільнює загальний розвиток сектору. До основних бар'єрів належать низька якість інтернет-інфраструктури в окремих регіонах, дефіцит цифрових навичок у персоналу, висока вартість сучасних технологій та зростання кількості кіберінцидентів.

У подоланні цих бар'єрів важливу роль відіграє державна політика, спрямована на гармонізацію українського законодавства з нормами ЄС. Нормативні акти щодо електронної комерції, електронних довірчих послуг, відкритих даних, кібербезпеки створюють основу для розвитку цифрової облікової інфраструктури. Водночас аграрні підприємства потребують адаптованих методичних рекомендацій і галузевих стандартів, які враховують специфіку агробізнесу, сезонний характер діяльності та потребу в інтеграції даних про виробництво, логістику й облік.

Таким чином, євроінтеграційні підходи до формування інституційної спроможності аграрних підприємств у сфері цифрового обліку та аудиту визначають необхідність комплексної модернізації технологій, персоналу та управлінських процесів. Гармонізація зі стандартами ЄС сприятиме підвищенню прозорості, ефективності та стійкості українського аграрного сектору, забезпечить його інтеграцію у європейський економічний простір та створить підґрунтя для довгострокового розвитку галузі.

Список використаних джерел

1. Digital Economy and Society Index 2022: overall progress but digital skills, SMEs and 5G networks lag behind. *European Commission*. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_4560 (дата звернення: 27.10.2025).
2. The digital europe programme. *Shaping Europe's digital future*. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/activities/digital-programme> (дата звернення: 30.10.2025).
3. Пуцентейло П. Р., Довбуш А. В. Основні вектори розвитку бухгалтерського обліку в умовах цифрової економіки. *Інноваційна економіка*. 2021. № 3–4. С. 140–151. DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2021.3-4.20>.
4. Білоус О. С., Кундеус О. М. Трансформація бухгалтерського обліку в умовах цифрової економіки. *Галицький економічний вісник*. 2023. Т. 83, № 4. С. 56–61. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.04.056.
5. The Standard | XBRL. *XBRL*. URL: <https://www.xbrl.org/the-standard/> (дата звернення: 03.11.2025).
6. Cybersecurity certification framework | ENISA. *ENISA*. URL: <https://www.enisa.europa.eu/topics/product-security-and-certification/cybersecurity-certification-framework> (дата звернення: 15.11.2025).

Валерія ЛУКАШИК

здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
кафедри обліку і оподаткування
Вінницького національного університету, м. Вінниця, Україна

ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Сьогодні аграрний сектор України перебуває під безпрецедентним тиском. Повномасштабна війна завдала нищівного удару: ми бачимо зруйновану логістику, заміновані поля та різке падіння обсягів виробництва. Крім того, стало надзвичайно складно отримати доступ до необхідних ресурсів, не кажучи вже про вихід на ринки збуту.

У цих умовах бухгалтерія та облікове забезпечення з рутинного процесу перетворюються на критичний інструмент виживання. Головна проблема полягає в тому, що старі методи обліку більше не працюють. Нам необхідно терміново адаптувати всі облікові процеси до реалій воєнного часу.

Це включає ювелірно точний облік витрат, щоб мінімізувати втрати, оптимізацію кожного доступного ресурсу та, найголовніше, забезпечення достовірної фінансової звітності. Без цієї адаптації аграрним підприємствам буде вкрай важко не тільки ефективно працювати, але й просто вижити та продовжити своє функціонування.

Війна, що триває в Україні, значно вплинула на аграрний сектор, змусивши підприємства адаптуватися до нових реалій ведення бізнесу. В умовах масштабних руйнувань сільськогосподарської інфраструктури, мінування полів та зниження обсягів виробництва, облікове забезпечення стає критично важливим для забезпечення стабільності та ефективності аграрного бізнесу [1].

Насамперед, війна змушує нас надзвичайно скрупульозно документувати абсолютно всі втрати. Йдеться не лише про облік зруйнованих будівель чи техніки, а й про достовірне відображення втраченого врожаю –це величезні суми для аграріїв.

Крім того, ми мусимо чітко обліковувати всі надзвичайні витрати: від заходів безпеки та переміщення техніки до нестандартних витрат на зберігання продукції. Це життєво необхідно для формування правдивої картини фінансового здоров'я компанії. Не менш важливо – це бездоганний облік усіх отриманих компенсацій: чи то державна підтримка, чи страхові виплати за збитки. Це наша гарантія прозорості та відповідності закону.

Саме тому зараз ключовим завданням є адаптація облікової політики. Ми повинні переглянути методи оцінки активів, інакше баланс буде нереалістичним. Необхідно коригувати амортизаційну політику та, що дуже важливо, формувати резерви під потенційні військові ризики та збитки.

Такий підхід не лише забезпечує точність фінансового стану, але й гарантує належне збереження первинних документів для майбутніх аудитів та перевірок. Врешті-решт, прозора звітність – це запорука збереження довіри інвесторів та кредиторів до аграрного бізнесу в такий нестабільний час.

В умовах війни облікове забезпечення відіграє ключову роль у підтримці стабільності та ефективності аграрного бізнесу. Точний облік витрат, оптимізація ресурсів та достовірна фінансова звітність стають життєво важливими для виживання підприємств. Адаптивні облікові практики дозволяють аграрним компаніям приймати обґрунтовані управлінські рішення та ефективно реагувати на виклики воєнного часу [2].

Насправді, облікове забезпечення – це не просто папери, це наш навігатор у бізнесі. Саме завдяки якісному обліку ми, аграрії, можемо вчасно побачити, де назріває фінансова проблема, взяти під жорсткий контроль витрати, які зараз критично важливі, і грамотно спланувати, куди і коли вкладати кошти.

По суті, це наш ключ до оптимізації всіх фінансових процесів. Це прямий шлях до підвищення ефективності нашого виробництва, зміцнення конкурентоспроможності і, головне, забезпечення стійкості нашого бізнесу перед лицем усіх ринкових та воєнних потрясінь.

Один із найбільш постійних і складних викликів у роботі аграрного бухгалтера – це безперервна зміна нормативно-правової бази. Законодавство оновлюється так часто, що сільськогосподарські підприємства постійно змушені адаптувати свої облікові системи під ці нові вимоги.

Це створює подвійний тиск: по-перше, вимагає надзвичайно високої кваліфікації від наших бухгалтерів, а по-друге, робить необхідним використання найсучасніших інформаційних технологій для швидкого та безпомилкового впровадження цих змін.

Облікове забезпечення аграрного бізнесу є невід’ємною складовою ефективного управління підприємством. Врахування специфіки аграрного виробництва, правильна організація фінансового, управлінського та податкового обліку сприяють підвищенню рентабельності та стійкості аграрних підприємств. Використання сучасних технологій та постійне підвищення кваліфікації бухгалтерів є запорукою успішного розвитку аграрного бізнесу в умовах змінного економічного середовища [3].

Сьогодні український агросектор функціонує в умовах екстремального стресу. Руїнування інфраструктури, дефіцит ресурсів та заблоковані логістичні шляхи до ринків збуту створюють безпрецедентні виклики.

У цій ситуації облікове забезпечення виходить на перший план, стаючи критичною опорою для стабільності та операційної ефективності підприємств. Ведення бухгалтерії під час військових дій вимагає не просто уваги, а глибокої адаптації та впровадження інноваційних методик.

Аграрний бізнес уже активно шукає нові стратегії виживання, часто змінюючи спеціалізацію вирощування культур і впроваджуючи адаптивні облікові практики для максимально ефективного управління дефіцитними ресурсами.

Крім того, для належного використання державної підтримки – чи то компенсації, чи дотації – прозоре облікове забезпечення є обов'язковою умовою для ефективного звітування. Облік тут діє як комплексний інструмент: він забезпечує систематичний контроль фінансових операцій, аналіз витрат і доходів, а також є основою для стратегічного планування та прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. Гадзало Я.М., Лузан Ю.А. Удосконалення державного управління розвитком аграрного сектору економіки та сільських територій. *Економіка АПК*. 2020. № 11. С. 6-18.
2. Гончарук І.В., Томашук І.В. Вплив інноваційних процесів на підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2023. № 1 (63). С. 30-47.
3. Іщенко Я.П., Пришляк Н.В. Якість бухгалтерського обліку як складова ефективної діяльності підприємств. *Збірник наукових праць ВНАУ. Серія: Економічні науки*. 2011. № 1. С. 29-34.

Богдан ЛУК'ЯНЧУК

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
Волинського національного університету
імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна

МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ І МОДЕЛІ В ОБЛІКУ, АНАЛІЗІ ТА АУДИТІ

Сучасна система обліку, аналізу та аудиту базується не лише на традиційних підходах, але й на математичних методах і економіко-математичних моделях, що забезпечують високий рівень точності, оперативності та достовірності інформації. Використання математичних інструментів дозволяє оптимізувати управлінські рішення, оцінювати ризики, прогнозувати результати діяльності підприємства та забезпечувати ефективний контроль. Зростання обсягів даних, складність господарських операцій та вимоги до швидкості й точності прийняття рішень змушують фахівців активно використовувати математичні методи та моделі. Математичні методи використовуються для обробки великого обсягу облікової інформації, систематизації даних, визначення закономірностей і залежностей між показниками, автоматизації розрахунків, оцінки ефективності господарських операцій.

Серед ключових завдань застосування математичних методів є підвищення достовірності фінансової звітності, запобігання помилкам та ухиленням від сплати податків, оптимізація планування витрат.

Математичні моделі в обліку впроваджуються через моделі: оцінки собівартості продукції (методи ABC, CVP-аналіз), амортизації (лінійні, нелінійні, експоненційні), управління запасами (EOQ, моделі з дефіцитом), загальновідома модель «витрати–обсяг–прибуток» для прийняття рішень, балансові моделі, які виражені через математичну інтерпретацію бухгалтерського балансу, модель прогнозування ліквідності та платоспроможності.

Найбільш розповсюдженими в практиці аналізу є математичні методи : економічного розрахунку для визначення ефективності інвестицій, SWOT, GAP, PEST, тобто, аналіз з використанням математичної оцінки ризиків, факторні моделі (адитивні, мультиплікативні), методи регресійного аналізу для прогнозування доходів, витрат, попиту, моделі дисконтованих грошових потоків (DCF) для оцінки вартості підприємства.

Використання математичних методів в аудиті є дисть розповсюдженим явищем і в основному призначені для визначення рівня суттєвості та аудиторського ризику, для розрахунку вибірки під час аудиторських процедур, для аналізу тенденцій та відхилень, для ідентифікації шахрайських операцій (нейромоделі, кластеризація даних) та оцінки внутрішнього контролю.

Одним із найпоширеніших прикладів застосування математичних моделей на практиці є використання часових рядів та регресійного аналізу для прогнозування доходів і витрат. Класична модель ARIMA (авторегресійна інтегрована ковзна середня) та її розширення SARIMA (сезонна ARIMA) успішно застосовуються для короткострільного прогнозування виручки торговельних і виробничих компаній [1]. В Україні такі моделі вже впроваджено в системах 1С та SAP великих підприємств.

Ще потужнішим інструментом є моделі дисконтованих грошових потоків та реальних опціонів при оцінці справедливої вартості активів відповідно до МСФЗ 13. Тут активно використовується рівняння Блека–Шоулза та біноміальна модель Кокса–Росса–Рубінштейна. Наприклад, при оцінці гудвілу чи нематеріальних активів з невизначеним терміном корисного використання без математичних методів оцінки просто неможливо отримати обґрунтовану вартість.

Згідно з МСА 520 «Аналітичні процедури», аудитор зобов'язаний застосовувати очікувані співвідношення. Сучасний підхід передбачає використання багатовимірної регресійної моделі та методів машинного навчання.

Наприклад, аудитор будує регресійну модель залежності собівартості реалізованої продукції від обсягу виробництва, цін на сировину, курсу валют та сезонності. Якщо фактичні дані суттєво відхиляються від прогнозованих, це стає підставою для розширеного тестування.

В Україні Державна аудиторська служба вже кілька років використовує Benford's Law (закон Бенфорда) для первинного скринінгу великих масивів даних державних закупівель. Відхилення від теоретичного розподілу перших цифр часто вказує на маніпуляції.

Найпоширенішими моделями є: Модель VaR (Value at Risk) та CVaR, які використовують для оцінки кредитного та ринкового ризику банків і небанківських установ. Національний банк України вимагає розрахунку VaR для системно важливих банків. Моделі Кокса пропорційних ризиків використовуються страховими компаніями для оцінки ймовірності дефолту позичальників. Нейронні мережі та дерева рішень використовують для побудови скорингових моделей та систем раннього попередження шахрайства. ПриватБанк та monobank вже багато років успішно використовують саме такі моделі, які є найбільш ефективними.

Зміни в освітніх стандартах спеціальностей D1 Облік і оподаткування передбачає обов'язкове вивчення аналітики даних, статистики та теорії прийняття рішень. Той, хто сьогодні інвестує в математичну грамотність бухгалтерів, аналітиків та аудиторів, завтра отримає вирішальну перевагу на ринку в глобальному економічному середовищі.

Список використаних джерел

1. Білобловський С. Застосування моделі MCKINSEY 7S в якості основи формування функції звітування на базі принципів TBL (TRIPLE BOTTOM LINE). *Економіка та суспільство*. 2024. № 66. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-60>
2. Wit B., Pylak K. Implementation of triple bottom line to a business model canvas in reverse logistics. *Electronic Markets*. 2020. 30(4), 679–697. <https://doi.org/10.1007/s12525-020-00422-7>

Вікторія МАКАРОВИЧ

доктор економічних наук, доцент, професор кафедри обліку і аудиту
Закарпатського угорського університету імені Ференца Ракоці II,
м. Берегове, Україна

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИХ АСПЕКТІВ ВЕДЕННЯ ОБЛІКУ В ХМАРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У сучасних умовах цифрової трансформації бізнесу хмарні технології стали одним із ключових чинників підвищення ефективності систем бухгалтерського обліку. Перехід від традиційних локальних програм до хмарних платформ дає змогу підприємствам забезпечити гнучкість, мобільність та безперервність облікових процесів. Підприємства дедалі частіше переходять на використання хмарних сервісів. Це не лише спрощує процеси збору, обробки й аналізу фінансової інформації, а й відкриває нові можливості для автоматизації, віддаленого доступу та спільної роботи фахівців у реальному часі.

Питання впливу хмарних технологій на систему обліку розглядалась у працях багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців, зокрема таких як С. О. Михайловина, О. М. Матрос, О. М. Поліщук [2], У. Пелех [3], А. М. Шиш [4], А. Атадога та інш. [5], А. Ваххаб, Б. Х. А. Альхафаджі, С. М. Раджі [1], які досліджували питання цифровізації бухгалтерського обліку, автоматизації облікових процесів та впровадження хмарних технологій у облікову систему та фінансову звітність. У їхніх працях висвітлено теоретичні та практичні аспекти використання інформаційних систем в обліку, переваги та ризики переходу до хмарних сервісів. Водночас, попри наявність ґрунтовних напрацювань, потребують подальшого дослідження механізми інтеграції хмарних технологій у систему бухгалтерського обліку.

Перехід до хмарних технологій вимагає нових підходів до організації інформаційних потоків, контролю доступу, стандартизації процесів обробки даних та забезпечення їхньої безпеки. Водночас трансформації потребує і методологічна складова обліку, зокрема: принципи формування, систематизації та зберігання інформації мають бути адаптовані до умов віддаленої роботи, автоматизованої обробки даних і використання інтегрованих цифрових платформ. Таким чином, застосування хмарних технологій не просто змінює технічні аспекти ведення обліку, а формує нову концепцію його організації, засновану на мобільності, оперативності, прозорості та безперервному доступі до даних у реальному часі.

Спираючись на результати досліджень [1, 3, 5], нами пропонується комплекс напрямів удосконалення організаційно-методичних аспектів ведення обліку, реалізація яких сприятиме підвищенню ефективності функціонування облікових систем у сучасних умовах цифровізації та застосування хмарних технологій.

По-перше, необхідним є формування єдиної концепції організації системи обліку в хмарному середовищі на підприємстві. Ця концепція має передбачати розроблення внутрішніх регламентів і положень, що визначають порядок доступу до хмарних сервісів, розмежування прав користувачів, вимоги до збереження, архівування та оновлення даних. Такий підхід забезпечить узгодженість між обліковими, управлінськими та інформаційно-технологічними процесами.

По-друге, важливо здійснити стандартизацію облікових процедур у цифровому форматі. Адаптація форм первинних документів і алгоритмів обробки інформації до хмарного середовища сприятиме зменшенню ризиків дублювання даних і підвищенню точності облікових операцій.

По-третє, доцільним є інтегрування хмарних облікових систем з управлінськими платформами (CRM, ERP, BI), що дозволить створити єдиний інформаційний простір підприємства. Це забезпечить оперативність обробки даних, швидке формування аналітичних звітів та ефективну підтримку управлінських рішень.

По-четверте, важливим є удосконалення політики інформаційної безпеки. Зокрема, необхідно впроваджувати багаторівневу систему автентифікації, контролювати доступ користувачів, проводити регулярне резервне копіювання даних і моніторинг дій у системі. Забезпечення кіберзахисту є ключовою умовою довіри до хмарних рішень.

По-п'яте, слід запровадити методику оцінювання економічної доцільності впровадження хмарних технологій. Така методика повинна враховувати не лише фінансові витрати, а й показники ефективності роботи, швидкість обробки інформації, якість звітності та рівень задоволеності користувачів системи.

По-шосте, потребує розроблення методичний підхід до здійснення перевірки в хмарному середовищі, який дозволить забезпечити достовірність фінансових даних, сформованих у цифрових системах, та контроль за їх захищеністю і цілісністю.

Таким чином, удосконалення організаційно-методичних аспектів ведення обліку в хмарному середовищі має ґрунтуватися на комплексному підході, що поєднує технологічні інновації та методичне забезпечення. Реалізація запропонованих заходів сприятиме підвищенню ефективності облікових процесів, забезпеченню прозорості фінансової інформації та формуванню стійкої цифрової інфраструктури управління підприємством.

Список використаних джерел

1. Ваххаб А., Альхафадж, Б. Х. А., Раджі С. М. Значення впровадження хмарних технологій бухгалтерського обліку та його вплив на підвищення якості фінансової звітності: докази ринків, що розвиваються. *Financial and Credit Activity*

Problems of Theory and Practice, 1(54). 2024, С.146–159. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.54.2024.4293>. (дата звернення: 09.11.2025).

2. Михайловина С. О., Матрос О. М., Поліщук О. М. «Хмарні» технології як важливий аспект розвитку системи бухгалтерського обліку і оподаткування. *Ефективна економіка*. 2021. № 8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9153> (дата звернення: 09.11.2025). DOI: 10.32702/2307-2105-2021.8.86

3. Пелех У. Аналіз проблем та перспектив використання хмарних технологій у бухгалтерському обліку та оподаткуванні. *Економіка та суспільство*, Випуск 75/2025. 2025. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-75-97>. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/6219/6162> (дата звернення: 09.11.2025).

4. Шиш А. М. Хмарні технології у бухгалтерському обліку та фінансовому аналізі в Україні: аналіз відмінностей та стратегії адаптації до місцевого контексту. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*, Випуск 2. 2024. DOI: <https://doi.org/10.57125/econp.2024.01.29.02>. URL: <https://econp.com.ua/index.php/journal/article/view/13/10> (дата звернення: 09.11.2025).

5. Atadoga A., Umoga U. Lottu O. Sodiya E. Evaluating the impact of cloud computing on accounting firms: A review of efficiency, scalability, and data security. *Global Journal of Engineering and Technology Advances*. February 2024. 18(02), 065–074. DOI: 10.30574/gjeta.2024.18.2.0027.

Діана МАКСИМЕНКО
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування та маркетингу
Мукачівського державного університету, м. Мукачево, Україна

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Повоєнне відновлення України вимагає не лише значних фінансових ресурсів, а й ефективного механізму їх розподілу та використання. Державна підтримка, спрямована на відновлення інфраструктури, соціальний захист населення та стимулювання економіки, стикається з низкою викликів, серед яких бюрократичні перешкоди, корупційні ризики, недостатня координація з міжнародними партнерами та відсутність довгострокової стратегії. За даними Світового банку, загальні збитки України від війни станом на 2025 рік оцінюються в \$411 млрд, а потреба в фінансуванні відновлення становить \$349 млрд. Проте, незважаючи на значні міжнародні інвестиції та внутрішні ресурси, темпи відновлення залишаються повільними, що свідчить про недостатню ефективність державних програм.

Основні проблеми включають непрозорість розподілу коштів, затримки в реалізації проектів та нерівномірний доступ до підтримки в різних регіонах. Наприклад, за даними Мінреінтеграції України, лише 30% зруйнованих об'єктів інфраструктури було відновлено станом на початок 2025 року, що свідчить про недостатню оперативність та координацію між державними органами, місцевою владою та міжнародними донорами. Крім того, соціальні програми, такі як компенсації за знищене житло та виплати внутрішньо переміщеним особам (ВПО), часто не покривають реальних потреб населення через складні адміністративні процедури та недостатнє фінансування [3].

Проблематика повоєнного відновлення та ефективності державної підтримки активно досліджується як українськими, так і міжнародними експертами. Войтович Л.М., Федик М.В. досліджують стратегії повоєнного відновлення економіки України в умовах євроінтеграції [2]. Черниш О., Курилюк Ю., Коломієць В., Томчук-Пономаренко В., Савчук А., досліджують стратегічні пріоритети розвитку економіки України в умовах воєнного часу та вивчення відповідей на сучасні виклики [7]. Олів'є Бланшар [1], у своїй праці акцентує увагу на макроекономічних аспектах відновлення, зокрема на необхідності структурних реформ та залучення приватних інвестицій для забезпечення стійкого зростання. Дослідження Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР) [3] також підкреслюють важливість координації міжнародної допомоги та розвитку локальних виробництв для зниження залежності України від імпорту.

Незважаючи на значну кількість досліджень, існує ряд невирішених проблем, які гальмують ефективність державної підтримки в повоєнний період. По-перше,

відсутність єдиної цифрової платформи для моніторингу та контролю витрачання коштів призводить до дублювання програм, непрозорості розподілу ресурсів та корупційних ризиків. Наприклад, програми відновлення інфраструктури часто фінансуються як державою, так і міжнародними донорами, але через відсутність узгодженості кошти витрачаються неефективно або дублюються на одних і тих самих об'єктах.

По-друге, недостатня увага до розвитку людського капіталу стає критичним викликом. Соціальні програми, такі як виплати ВПО та компенсації за знищене житло, часто не супроводжуються програмами перекваліфікації та підтримки зайнятості, що призводить до довгострокового безробіття та соціальної напруги. Дослідження Міжнародної організації праці (МОП) показують, що близько 40% ВПО в Україні не мають стабільного доходу, що свідчить про недостатню ефективність соціальних програм [4].

По-третє, відсутність чіткої довгострокової стратегії відновлення призводить до фрагментарних рішень, які не враховують потреби регіонів та перспективи стійкого розвитку. Наприклад, відновлення інфраструктури часто зосереджується на короткострокових проектах (ремонт доріг, шкіл), але не включає інвестиції в інновації та «зелену» економіку, які могли б забезпечити довгострокове зростання.

Ефективність державної підтримки в повоєнний період залежить від трьох ключових чинників: прозорості розподілу ресурсів, координації з міжнародними партнерами та стратегічного планування. Аналіз існуючих програм показує, що їхня результативність часто обмежується адміністративними бар'єрами та корупційними ризиками. Однією з найважливіших програм відновлення є «єВідновлення», яка спрямована на компенсацію зруйнованого житла та ремонт критичної інфраструктури. Проте, як зазначає Устенко, затримки в затвердженні кошторисів та складні процедури отримання компенсацій призводять до того, що лише 30% заявок розглядаються вчасно. Крім того, Мінреінтеграції України повідомляє про нерівномірний розподіл коштів між регіонами, де деякі області отримують значно менше фінансування, ніж інші, що створює соціальну нерівність [4].

Соціальний захист населення, зокрема виплати ВПО та пенсіонерам, також стикається з адміністративними проблемами. Згідно з даними Мінсоцполітики [5], близько 20% заявок на соціальну допомогу залишаються нерозглянутими через недостатню автоматизацію процесів та складні вимоги до документів.

Економічне відновлення, зокрема підтримка малих і середніх підприємств (МСП), також потребує покращення механізмів фінансування. Програми «5-7-9%» та «єРобота», які надають пільгові кредити та гранти, покривають лише частину потреб бізнесу. Як зазначає ЄБРР [3], близько 40% МСП не змогли відновити роботу через відсутність стабільного попиту та логістичні проблеми. Для вирішення цієї проблеми необхідно розширити доступ до фінансування та залучити приватні інвестиції через механізми державно-приватного партнерства (ДПП).

Міжнародна допомога відіграє ключову роль у відновленні України, однак координація з донорами залишається недостатньою. За даними Світового банку, близько 30% міжнародних коштів не використовуються ефективно через розбіжності в вимогах до звітності та дублювання проектів. Для покращення ситуації необхідно створити спільні комісії з ключовими донорами (ЄС, США, Світовий банк) для узгодження пріоритетів та оптимізації витрат [6].

Довгострокова стратегія відновлення повинна включати інвестиції в інфраструктуру, розвиток освіти та перекваліфікацію, а також стимулювання інновацій. Олів'є Бланшар [1] наголошує, що Україна повинна фокусуватися на розвитку високотехнологічних галузей, таких як ІТ, зелена енергетика та агротехнології, щоб забезпечити конкурентоздатність економіки в довгостроковій перспективі.

Ефективність державної підтримки в повоєнний період в Україні значною мірою обмежується бюрократичними перешкодами, корупційними ризиками, недостатньою координацією з міжнародними партнерами та відсутністю чіткої довгострокової стратегії, що гальмує темпи відновлення економіки та соціальної сфери. Для підвищення результативності необхідно впровадити цифрові платформи для прозорого розподілу коштів, спростити адміністративні процедури, посилити координацію з донорами та розробити стратегію, що включатиме інвестиції в інфраструктуру, освіту та інновації, а також залучити приватний сектор через механізми державно-приватного партнерства. Лише комплексний підхід, який поєднує прозорість, стратегічне планування та міжнародну співпрацю, дозволить Україні ефективно подолати наслідки війни та забезпечити стійкий розвиток у повоєнний період.

Список використаних джерел

1. Бланшар О. Пост-воєнне економічне відновлення: уроки для України. Вашингтон: Peterson Institute for International Economics, 2023. 120 с.
2. Войтович Л.М., Федик М.В., Стратегія повоєнного відновлення економіки України в умовах євроінтеграції. *Економіка та суспільство*. 2024. №65. doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-112>
3. Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР). Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment. URL: <https://www.ebrd.com/ukraine> (дата звернення 28.10.2025).
4. Міжнародна організація праці (МОП). Соціальний захист та зайнятість в Україні в умовах війни. URL: <https://www.ilo.org> (дата звернення 29.10.2025).
5. Міністерство соціальної політики України. Звіт про соціальний захист населення в умовах війни. URL: https://youtu.be/O_aAWZivl8U (дата звернення 28.10.2025).

6. Світовий банк. Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA2). URL: <https://www.worldbank.org/ukraine> (дата звернення 29.10.2025).

7. Черниш О., Курилюк Ю., Коломієць В., Томчук-Пономаренко В., Савчук А. Стратегічні пріоритети розвитку економіки України в умовах воєнного часу: відповідь на сучасні виклики. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2023. Том 3 № 50 (282-297) DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.3.50.2023.4079>

Ольга МАЛЕЦЬКА
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Львівського національного університету ветеринарної
медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького, м. Львів, Україна

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОБЛІКУ ІНТЕГРОВАНОЇ ЗВІТНОСТІ: РОЛЬ BIG DATA, ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА БЛОКЧЕЙНУ

Сучасний бізнес перебуває в періоді глибоких перетворень: цифровізація, глобалізація, зміна очікувань до звітності вимагають нового підходу до обліку та звітування. Якщо раніше бухгалтерський облік переважно задовольняв внутрішні потреби підприємства та податкові вимоги, то сьогодні зростає роль інтегрованої звітності - підходу, який об'єднує фінансові та нефінансові дані (наприклад, екологічні, соціальні, управлінські) і відображає стійкість підприємства, його здатність створювати довгострокову вартість.

Водночас технології 4.0 - зокрема великі дані (Big Data), штучний інтелект (ШІ, AI) та блокчейн - відкривають нові можливості для обліку і звітності: вони можуть підвищувати швидкість, точність, прозорість даних і створювати нові форми контролю.

Поняття інтегрованої звітності (Integrated Reporting, IR) набуло поширення у світовій практиці і науковій думці як спосіб показати «повну картину» діяльності підприємства - не лише фінансовий результат, але і вплив на суспільство, екологію, розвиток людського капіталу. Скорочено: йдеться не тільки про «скільки заробили», але й «яким чином», «наскільки стійкими є наші результати».

Цифрова трансформація обліку - це процес, коли традиційні бухгалтерські, аудиторські та звітні процедури змінюються під впливом нових ІТ-інструментів, автоматизації, аналітики, що дозволяє швидше збирати дані, обробляти їх і генерувати висновки. Наприклад, автоматичне збирання транзакцій, аналіз великих масивів даних, інтеграція різних джерел інформації.

Таким чином, поєднання зростаючих вимог до інтегрованої звітності з можливостями цифрових технологій створює нову парадигму – облік і звітність як динамічний, аналітично-орієнтований процес, а не просто формальна процедура.

Big Data означають великі обсяги структурованих та неструктурованих даних, високі швидкості їх генерації і різноманітність джерел «3V» (Volume, Velocity, Variety – це три основні характеристики великих даних (big data), які визначають їхню складність. Наприклад: транзакційні записи ERP, IoT-пристрої у виробництві, соціальні мережі, ринкові дані, дані ланцюгів постачання.

З точки зору інтегрованої звітності, Big Data дозволяють:

- збирати більше нефінансової інформації (наприклад, впливу на навколишнє середовище, використання ресурсів, поведінки споживачів) та поєднувати її з фінансовою звітністю;

- використовувати аналітику для прогнозування майбутніх ризиків і можливостей (не лише минулі результати);

- підвищити деталізацію та швидкість підготовки звітів – інформація може оновлюватись у реальному чи близькому до реального часі.

Наприклад, у дослідженні було показано, що Big Data інфраструктура може допомогти розраховувати так звані «істинні витрати» (True Cost Accounting) для енергетичної компанії, включаючи екологічні та соціальні зовнішні ефекти. [3]

Проте є виклики: якість даних, непридатність чи відсутність стандартів для нефінансових даних, проблема інтеграції різнорідних джерел, питання захисту персональних і конфіденційних даних.

ІІІ має потенціал трансформувати бухгалтерський облік за рахунок автоматизації рутинних задач, аналізу даних, прогнозування, виявлення аномалій та шахрайства. Наприклад: автоматична класифікація транзакцій, аналіз незвичних шаблонів у звітності, моделювання сценаріїв розвитку підприємства. Дослідження показують, що поєднання Big Data та ІІІ створює синергію для обліку: отримуємо не просто дані, а високоцінну аналітику. [1]

У контексті інтегрованої звітності ІІІ може допомогти:

- генерувати автоматизовані аналітичні панелі (dashboards) для стейкхолдерів;
- підвищувати якість звітності шляхом виявлення помилок чи несумісностей;
- підтримувати прийняття стратегічних рішень на основі прогнозів.

Наприклад, дослідження «Role of AI and Digital Transformation in Corporate Reporting» зазначає, що нові технології, такі як AI, блокчейн, аналітика великих даних, можуть впливати на ринок аудиту та забезпечення даних. [1]

Однак, впровадження ІІІ має ризики - упередженості в алгоритмах, відсутність прозорості (explainability), адаптація працівників, зміна ролі бухгалтерів і аудиторів.

Блокчейн (розподілений реєстр) забезпечує децентралізоване, немодифіковане та прозоре зберігання записів транзакцій. У контексті обліку та інтегрованої звітності блокчейн може:

- створити прозору історію транзакцій, яку легко перевіряти;
- підвищити довіру до звітування, особливо коли йдеться про нефінансові дані чи дані ланцюгів постачання;
- підвищити ефективність аудиту - автоматизовані смарт-контракти або запис дій в ланцюзі створюють можливості для «живого» аудиту.

Дослідження показують, що блокчейн-технологія має значний вплив на облік і аудит. Наприклад, стаття «Accounting and auditing with blockchain technology»

аналізує, як блокчейн трансформує ці сфери. [2]

У дослідженні «The Big Data, Artificial Intelligence and Blockchain in True Cost Accounting...» зазначено, що блокчейн може забезпечити протокол для всіх типів витрат енерговиробництва та гарантувати безпечний обмін даними між учасниками ланцюга. [3]

Проте впровадження блокчейну має виклики: стандартизація, масштабування, інтеграція зі старими системами, регуляторні питання, питання конфіденційності.

Впровадження таких технологій має безліч переваг. По-перше, підвищується оперативність: дані збираються та обробляються значно швидше, що дозволяє отримувати актуальні результати в реальному часі. По-друге, зростає аналітична глибина - підприємство може не лише бачити фінансові показники, а й розуміти причини змін, прогнозувати тренди та оцінювати майбутні ризики. Крім того, використання таких технологій підвищує прозорість і довіру до звітності, що особливо важливо для інвесторів, регуляторів та громадськості. Не менш важливим є й те, що інтегруються фінансові та нефінансові показники, що є ключовою вимогою інтегрованої звітності.

Разом із перевагами існують і певні виклики. Перш за все, підприємствам доводиться інтегрувати різноманітні системи та дані: старі ERP-платформи потрібно поєднувати з сучасними цифровими рішеннями. Виникає потреба у стандартизації нефінансової інформації, щоб її можна було порівнювати та перевіряти на достовірність. Великий обсяг даних піднімає питання захисту і конфіденційності, а для роботи з новими технологіями потрібні спеціальні компетенції у працівників бухгалтерських і аналітичних служб. Крім того, впровадження інноваційних систем може бути дорогим, а їхня окупність – неочевидною на початкових етапах. Не можна забувати і про регуляторні та етичні аспекти, зокрема щодо упередженості алгоритмів штучного інтелекту та юридичної сили блокчейн-записів.

Цифрова трансформація обліку і інтегрованої звітності - це не просто модна фраза, а реальна необхідність сучасного підприємства. Big Data, ШІ і блокчейн створюють умови, за яких облік стає не лише формальним реєстром минулого, а аналітичним інструментом майбутнього, засобом прозорості і довіри. Однак, щоб ця трансформація пройшла успішно, необхідно врахувати технічні, організаційні, регуляторні та етичні аспекти.

Список використаних джерел

1. Alsulami, F. (2025). A strategy of synergizing Big Data and artificial intelligence in accounting: A comprehensive review of opportunities and challenges [Special issue]. *Corporate & Business Strategy Review*, 6(3), 299–310. <https://doi.org/10.22495/cbsrv6i3siart7>
2. Han, H., Shiwakoti, R. K., Jarvis, R., Mordi, C., & Botchie, D. (2023). *Accounting and auditing with blockchain technology and artificial intelligence: A literature review*. *International Journal of Accounting Information Systems*, 48, 100598. DOI: 10.1016/j.accinf.2022.100598
3. Гуск, Дж., Босма, П., Ярکا, С., і Бірнат-Ярка, А. (2022). Великі дані, штучний інтелект і блокчейн у реальному обліку витрат для енергетичного переходу в Європі. *Енергії*, 15(3), 1089. <https://doi.org/10.3390/en15031089>

Олександр МАЛОФЄЄВ,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня освіти
спеціальності 071 «Облік оподаткування»
Волинського національного університету імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна

ДІЯЛЬНІСТЬ ТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ОБ'ЄКТ ОБЛІКУ ТА ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ

Транспортні підприємства функціонують у специфічному галузевому середовищі, де надання послуг з вантажних автомобільних перевезень є основною діяльністю, що формує переважну частку їх доходів. Особливості транспортної галузі безпосередньо визначають підходи до організації бухгалтерського обліку та внутрішнього аудиту.

Організація бухгалтерського обліку основної діяльності транспортних підприємств передбачає повне відображення всіх господарських операцій: від укладення договору та оформлення первинних документів до визначення фінансового результату. Масштабність та динамічність діяльності перевізників потребує актуалізації існуючих підходів до обліку з урахуванням сучасних нормативно-правових вимог[1, 32].

Ринок транспортних перевезень України характеризується низкою галузевих особливостей, серед яких:

- орієнтованість на потреби клієнта та необхідність формування оптимального набору транспортних послуг;
- вільне ціноутворення, коли перевізники самостійно формують тарифи, ґрунтуючись на витратах, ринкових цінах та платоспроможності замовника;
- змінність умов договорів перевезення та індивідуальний підхід до кожного клієнта;
- тісний взаємозв'язок транспортного та товарного ринків: швидкість, строки доставки, партійність вантажів залежать від вимог вантажовласників [2. 111].

Висока конкуренція у транспортній галузі спричинила консолідацію підприємств, формування великих логістичних компаній, нарощування активів, розширення спектра послуг і географії діяльності. Це впливає на структуру і зміст обліку, ускладнюючи систему об'єктів внутрішнього аудиту.

Нормативно-правові акти (ПКУ, Закон «Про зовнішньоекономічну діяльність», НП(С)БО 1) трактують господарську діяльність як систему операцій з виробництва, реалізації товарів, виконання робіт та надання послуг, спрямовану на отримання доходу та задоволення потреб споживачів.

Об'єктом обліку та внутрішнього аудиту діяльності транспортних підприємств є операції, що формують доходи, витрати, фінансові результати, а також викликають зміни у складі активів, зобов'язань і власного капіталу. Облік

повинен забезпечити реєстрацію, накопичення, узагальнення, зберігання та передачу інформації для прийняття управлінських рішень, а аудит – підтвердження достовірності фінансової звітності.

Для перевізників визначальним видом основної діяльності залишаються вантажні автомобільні перевезення. Другорядні напрямки включають транспортно-експедиційну діяльність, оренду транспортних засобів (з екіпажем і без), роздрібну торгівлю транспортними засобами.

Транспортно-експедиційні послуги потребують окремої облікової деталізації. За економічною суттю договори експедирування поділяють на: договори надання послуг; посередницькі договори (комісія, доручення); змішані договори, що поєднують функції перевезення і експедирування. Тип договору визначає схему обліку та аудит відповідних операцій.

Орендні операції становлять важливий напрям діяльності транспортних підприємств. Згідно з ЦКУ виділяють: оренду вантажних транспортних засобів; оренду транспортних засобів з екіпажем. Коректна класифікація таких операцій забезпечує достовірне відображення інформації у фінансовій звітності.

Ключовою галузевою рисою є наявність власного автопарку. Значна частка транспортних засобів в Україні є технічно застарілою, що потребує оновлення згідно з вимогами національного та міжнародного законодавства щодо технічного стану транспортних засобів, екологічних стандартів та порядку допуску до міжнародних перевезень.

Роздрібна торгівля транспортними засобами, як додатковий вид діяльності, дозволяє підприємствам швидше реагувати на зміни законодавчих вимог та забезпечувати модернізацію автопарку, підвищуючи конкурентоспроможність і ринкову позицію.

Деталізація господарських операцій перевізників забезпечує формування системи об'єктів обліку та внутрішнього аудиту, що відповідає галузевим особливостям та дозволяє регламентувати порядок відображення доходів, витрат, руху активів і зобов'язань.

Диференціація видів діяльності транспортних підприємств є необхідною для вдосконалення системи обліку й аудиту, оскільки дозволяє встановити чіткі аналітичні об'єкти обліку за кожним напрямом діяльності, підвищуючи точність фінансової інформації та ефективність управлінських рішень.

Отже, розширення переліку послуг, диверсифікація діяльності, розвиток нових напрямів – усе це зумовлює необхідність удосконалення облікових процедур і методик внутрішнього аудиту, спрямованих на забезпечення прибутковості та фінансової стійкості транспортних підприємств.

Список використаних джерел

1. Ковальчук С. Я., Цуркан А. О. Особливості обліку та оподаткування операцій по міжнародних автотранспортних перевезеннях. *Агросвіт*. 2018. № 7. С. 31–36.
2. Жидовська Н., Прокопишин О., Малецька О. Особливості міжнародних вантажних перевезень та їх вплив на побудову обліку та контролю експортно-імпортних операцій. *Аграрна економіка*, 2022. Т. 15, № 3-4. С. 108-118. <https://doi.org/10.31734/agrarecon2022.03-04.108>

Юлія МАНАЧИНСЬКА

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування
Чернівецького торговельно-економічного інституту Державного
торговельно-економічного університету, м. Чернівці, Україна

ІІІ-КОНСОЛІДАЦІЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ЯК СУЧАСНИЙ ТРЕНД ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОБЛІКОВИХ ПРОЦЕДУР

Розвиток сучасних інформаційних технологій істотно змінює підходи до ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності. Одним із найважливіших напрямів цих змін є впровадження технологій штучного інтелекту (ШІ) у процеси консолідації фінансових даних. Консолідована фінансова звітність, що узагальнює фінансові результати діяльності групи підприємств як єдиного економічного цілого, виступає вагомим інструментом у системі управління, планування та контролю використання ресурсів.

Застосування ШІ при проведенні аналітичних процедур надає змогу фахівцям з обліку швидко опрацьовувати значні обсяги інформації, виокремлювати ключові закономірності та формувати аналітичні висновки, необхідні для обґрунтованого прийняття управлінських рішень. Такий підхід підвищує точність оцінок і дозволяє розробляти більш виважені фінансові рекомендації. Окреме значення має використання інтелектуальних алгоритмів для запобігання шахрайству, що забезпечує постійний контроль за операціями та своєчасне виявлення ризикових дій [1].

Штучний інтелект має значний потенціал у підвищенні достовірності та оперативності фінансової звітності завдяки вдосконаленій аналітиці даних і автоматизації процесів [2]. Його впровадження у сферу консолідації сприяє оптимізації обробки великих масивів даних, скороченню часу на підготовку звітів, мінімізації помилок та впливу людського чинника. У результаті формується новий підхід до організації бухгалтерського обліку та аудиту, орієнтований на ефективність, прозорість і високу якість фінансової інформації.

Наукові дослідження підтверджують, що технології ШІ сприяють підвищенню якості аудиторських перевірок, забезпечуючи більш глибоке охоплення аналізу та зменшуючи ймовірність неточностей. Найбільш помітним є вплив ШІ на етапах збору, порівняння та перевірки даних (їх аналіз, узгодження та верифікація) [3]. Аудитори поступово переходять до використання прогнозно-аналітичних інструментів, які дозволяють виявляти потенційні ризики та прогнозувати тенденції розвитку фінансових показників. В умовах широкого використання великих даних аудиторська діяльність набуває нової якості, заснованої на інтелектуальному аналізі та автоматизованій обробці інформації [4].

Нормативно-правове регулювання процесу підготовки консолідованої фінансової звітності здійснюється відповідно до положень національних стандартів бухгалтерського обліку (НП(С)БО) та Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ). Зокрема, МСФЗ 10 «Консолідована фінансова звітність», МСФЗ 28 «Інвестиції в асоційовані підприємства» та МСФЗ 31 «Частки у спільних підприємствах» визначають основні засади консолідації, принципи оцінки фінансових результатів та порядок їх відображення у звітності.

Використання технологій ІІІ у процесі консолідації фінансової звітності створює нові можливості для підвищення ефективності, автоматизації та контролю за достовірністю даних. Інтеграція інтелектуальних систем забезпечує своєчасну перевірку відповідності фінансової інформації встановленим стандартам, дозволяє усувати дублювання внутрішньогрупових операцій, проводити коригування показників та визначати частку неконтрольованої участі. Завдяки цьому штучний інтелект виконує багаторівневу перевірку даних, виявляє розбіжності та аналізує виняткові ситуації в режимі реального часу, що суттєво підвищує точність і надійність консолідованої звітності.

Облікова політика підприємства корпоративного типу визначає принципи, методи та процедури формування фінансових даних і відіграє ключову роль у процесі консолідації. Узгодженість підходів до обліку між усіма компаніями групи забезпечує єдність і достовірність звітності. У цьому контексті штучний інтелект виступає як універсальний інструмент, який сприяє: уніфікації методів оцінки активів і зобов'язань; автоматичному узгодженню звітності дочірніх підприємств із політикою материнської компанії; контролю за дотриманням термінів подання звітів; формуванню аналітичних висновків для управлінських рішень на основі оброблених фінансових даних.

Оперативність обробки даних. Інтелектуальні алгоритми здатні опрацьовувати великі обсяги фінансової інформації у стислі терміни, що скорочує тривалість підготовки звітності.

Зменшення впливу людського чинника. Використання автоматизованих систем мінімізує ризик помилок, оскільки перевірка виконується за визначеними правилами.

Підвищення достовірності результатів. Алгоритми самостійно виявляють невідповідності, узгоджують показники між підприємствами групи та здійснюють коригування даних.

Підтримка стратегічного управління. На основі аналітичної обробки даних ІІІ створює прогностичні моделі грошових потоків, оцінює ризики та допомагає у плануванні діяльності компанії.

Крім цього, інтелектуальні системи автоматизують введення та узагальнення даних, що дозволяє інтегрувати у звітність інформацію з різних джерел. Емпіричні дослідження свідчать, що більшість фахівців позитивно оцінюють вплив ІІІ на

якість фінансової звітності, підкреслюючи його ефективність та здатність знижувати рівень помилковості [2].

На практиці інтеграція технологій штучного інтелекту в процес консолідації передбачає: поєднання корпоративних ERP-систем із модулями інтелектуального аналізу; підготовку персоналу до роботи з аналітичними інструментами; адаптацію алгоритмів відповідно до вимог національних і міжнародних стандартів фінансової звітності; розроблення політик інформаційної безпеки та систем захисту даних.

Застосування ШІ у сфері консолідації фінансової звітності є складовою цифрової модернізації бухгалтерського обліку. Такий підхід сприяє автоматизації рутинних процесів, підвищенню прозорості, оперативності та достовірності фінансових показників, а також зменшує ризики внутрішньогрупових викривлень. Це створює підґрунтя для ефективного стратегічного управління групами компаній, заснованого на точних і своєчасних даних.

Цифровізація облікових процесів передбачає відмову від ручного опрацювання інформації на користь технологічно вдосконалених систем, що підвищують ефективність і аналітичну цінність бухгалтерської діяльності. Така трансформація включає впровадження автоматизованих програмних продуктів, хмарних сервісів, інструментів штучного інтелекту та засобів аналітики великих даних [5].

Доцільним є спрямування подальших досліджень на вдосконалення алгоритмів штучного інтелекту, розроблення стандартів їх інтеграції у бухгалтерські системи та узгодження з міжнародними нормативними вимогами. Це сприятиме підвищенню якості, порівнюваності й прозорості фінансової інформації, що є необхідною умовою ефективного корпоративного управління.

Список використаних джерел:

1. Peng Y., Ahmad S. F., Ahmad Y. A. B., Al Shaikh M. S., Daoud M. K., Alhamdi F. M. H. *Riding the Waves of Artificial Intelligence in Advancing Accounting. Sustainability*. 2023. Vol. 15(19). URL: <https://www.mdpi.com/2071-1050/15/19/14165> (дата звернення: 31.10.2025).
2. *Effects of Artificial Intelligence on Financial Reporting Accuracy. World Journal of Advanced Research and Reviews*. 2024. 23(03), 1751–1767. URL: <https://wjarr.com/content/effects-artificial-intelligence-financial-reporting-accuracy> (дата звернення: 31.10.2025).
3. Kokina J., Davenport T. H. *The Emergence of Artificial Intelligence: How Automation is Changing Accounting. Journal of Emerging Technologies in Accounting*. 2017. Vol. 14(1), p. 115–122. URL: <https://meridian.allenpress.com/jeta/article/14/1/115/246136/The-Emergence-of-Artificial-Intelligence-How> (дата звернення: 31.10.2025).
4. Appelbaum D., Kogan A., Vasarhelyi M. *Big Data and Artificial Intelligence in Auditing: Opportunities and Challenges. Journal of Emerging Technologies in Accounting*. 2017. Vol. 14(2), p. 1–18. URL: <https://meridian.allenpress.com/jeta/article/14/2/1/251771/Big-Data-and-Artificial-Intelligence-in-Auditing> (дата звернення: 31.10.2025).
5. Bhimani A., Willcocks L.P. *Artificial Intelligence and Accounting: Emerging Applications and Implications. Journal of Information Technology*. 2014. Vol. 2 (4), p. 235–249. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1057/jit.2014.5> (дата звернення: 31.10.2025).

Віталій МАСЛІЙ,
Олександр ТАРАСЮК
здобувачі третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
Волинського національного університету
імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна

КОНЦЕПЦІЯ ІНТЕГРОВАНОЇ ЗВІТНОСТІ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

Сучасні умови господарювання, що характеризуються високим рівнем невизначеності та ризиків, обумовлюють необхідність пошуку нових інструментів управління економічною безпекою підприємства. Одним із таких інструментів є інтегрована звітність, яка спрямована на комплексне представлення інформації про фінансові, нефінансові, соціальні, екологічні та управлінські аспекти діяльності підприємства. Вона дозволяє не лише оцінити економічні результати, але й проаналізувати чинники, що впливають на довгострокову стійкість та безпеку бізнесу.

Інтегрована звітність визначається як система подання інформації, яка об'єднує фінансові показники з даними щодо стратегії, корпоративного управління, впливу на навколишнє середовище, кадрових ресурсів, ризиків та потенційних можливостей. Концепція інтегрованої звітності базується на принципах міжнародної концепції IIRC (International Integrated Reporting Council) [1]. Ретроспективно питання інтегрованої звітності є предметом дослідження багатьох вчених, зокрема: С. Голова [3], В. Жука [2], В. Костюченко [3], Р. Костирко [4], Р. Кузіної [3], Ю. Серпенінової [5] та інших.

Вперше про потребу та необхідність складання інтегрованої звітності для публічних компаній було заявлено у 2009 р. із виходом Кодексу корпоративного управління Кінга (King III) [8, с. 140], четверсія версія якого була оновлена у 2016 році, так званий King IV. Інтегрована звітність є сучасним стратегічним інструментом забезпечення економічної безпеки підприємства. Вона дозволяє не лише формувати комплексне уявлення про результати діяльності, але й передбачати загрози, управляти ризиками та підтримувати стабільність бізнесу в довгостроковій перспективі. Впровадження інтегрованої звітності є важливим чинником зміцнення конкурентоспроможності українських підприємств в умовах глобальних викликів економіки сталого розвитку.

Інтегрована звітність зобов'язана відображати показники економічної безпеки підприємства, з метою оперативного виявлення ризиків та загроз. Як наслідок, така інформація дозволить виробити шляхи їх мінімізації та вчасно виявити вплив на довгострокову стійкість підприємства. Фінансову безпеку підприємств також демонструють показники ліквідності, рентабельності, платоспроможності та

динаміки капіталу. Не менш важливими є показники аналізу ресурсного потенціалу, зокрема, відображення використання різних видів капіталу (фінансового, виробничого, інтелектуального, людського, природного, соціального тощо), які показують рівень здатності підприємства до розвитку. Якщо детально розглядати кожен вид капіталу і його вплив на досягнення певного рівні економічної безпеки, можна прослідкувати таку систематизацію. Фінансовий капітал надає інформацію про оцінку ліквідності, платоспроможності, рівня прибутковості. Виробничий капітал інформує про стан основних засобів, технологій, ризик зношення і придатності. Інтелектуальний капітал розкриває питання щодо інновації, патенти, конкурентні переваги. Людський капітал є індикатором щодо кадрових ризиків, які є чи не ключовими для економічної безпеки. Природний капітал свідчить про появу екологічних ризиків та непродуктивних втрат. Соціальний капітал надає репутаційну впевненість, що зміцнює партнерські відносини. Також важливим у концепції інтегрованої звітності є забезпечення зв'язку між стратегією та результатами діяльності підприємства. Саме інтегрована звітність демонструє, як реалізація стратегічних цілей впливає на забезпечення економічної безпеки.

Основними перевагами інтегрованої звітності в межах забезпечення економічної безпеки підприємства є: формування цілісної картини діяльності підприємства; підвищення прозорості та довіри з боку інвесторів і стейкхолдерів; можливість вчасно ідентифікувати ключові ризики та загрози; підтримка прийняття стратегічних управлінських рішень. Інтегрована звітність як елемент системи управління економічною безпекою підприємства слугує джерелом інформації для моніторингу ризиків і загроз, сприяє впровадженню культури проактивного управління ризиками, а також дозволяє встановити взаємозв'язки між ресурсами, діями та результатами.

Концепція інтегрованої звітності в контексті забезпечення економічної безпеки підприємств перебуває на стадії зародження. Її ключовими характеристиками є динамічність розвитку поглядів на сутність інтегрованої звітності, визначення її функціонального призначення та особливостей практичного використання. Перспективними напрямками подальших досліджень у цьому аспекті є вивчення загальних світових тенденцій розвитку інтегрованої звітності, удосконалення методології формування інтегрованої звітності з урахуванням галузевих особливостей діяльності підприємств в системі управління економічною безпекою.

Список використаних джерел

1. International Integrated Reporting Council. *The International Framework*.
2. Жук В. М. Інтегрована звітність: ретроспектива і перспектива в Україні. Облік і фінанси. 2019. № 1(83). С. 20–27. DOI: [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2019-1\(83\)-20-27](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2019-1(83)-20-27)

3. Голов С. Ф., Костюченко В. М., Кузіна Р. В. Інтегроване звітування: концепція, методологія та організація : монографія. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 252 с.
4. Інтегрована корпоративна звітність : навч. посіб.; Р. О. Костирко, Л. А. Костирко, О. Е. Лубенченко, Е. В. Чернодубова; 2-ге вид., перероб. і доп. Сєверодонецьк : вид-во СНУ ім. В. Даля, 2020. 304 с.
5. Серпенінова Ю. С. Історичний генезис інтегрованої звітності. Вісник Економіки. 2022. № 1(2022). С. 130–142.
DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2022.01.130>

Іванна МАТВІЙЧУК

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Волинського національного університету імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна

ЕКОЛОГІЧНА АНАЛІТИКА: НОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ДЛЯ БУХГАЛТЕРА ХХІ СТОЛІТТЯ

Глобальні трансформації, спричинені зміною клімату, екологічною деградацією та переходом світових економік до принципів сталого розвитку, формують нову парадигму професії бухгалтера. Якщо раніше ключовою роллю бухгалтера було відображення фінансових операцій підприємства, то сьогодні професія охоплює значно ширший спектр завдань, включно з аналітикою сталості, оцінкою екологічних ризиків, формуванням ESG-звітності та участю у розробці політик низьковуглецевого розвитку [1]. Університетська освіта має адаптуватися до цих викликів, закладаючи в навчальні програми компетентності, пов'язані з екологічною аналітикою, сталим розвитком і «зеленою» трансформацією економіки.

Бухгалтер ХХІ століття – це не лише фахівець з фінансового обліку, а й аналітик екологічного впливу підприємства, консультант із питань ресурсоефективності та партнер керівництва в прийнятті стратегічних рішень. Саме тому екологічна аналітика у вищих навчальних закладах постає як критично важливий напрям модернізації професійної освіти.

Перехід до «зеленої» економіки вимагає від фахівців знань щодо оцінювання екологічних витрат і вигод, аналізу вуглецевого сліду, розрахунку екологічних КРІ, інтеграції екологічної інформації в управлінські рішення, використання цифрових інструментів ESG-аналітики.

Традиційний набір бухгалтерських компетентностей зміщується в бік стратегічних. Сучасний бухгалтер має розуміти бізнес-модель підприємства в контексті сталого розвитку, володіти методами оцінки природних ресурсів, екосистемних послуг та екологічних ризиків, оперувати системами нефінансової звітності (ESG, GRI Standards, Integrated Reporting) та застосовувати цифрову аналітику для моніторингу показників сталості. Ці компетентності потребують включення в навчальний процес інструментів екологічної аналітики.

Екологічна аналітика – це комплекс методів та інструментів, які дозволяють оцінити вплив діяльності підприємства на навколишнє природне середовище, розрахувати еколого-економічні показники та інтегрувати їх у систему управління.

Ключові складові екологічної аналітики у навчальному процесі:

1. Оцінка екологічних витрат і екологічного ефекту (вивчення методик калькуляції екологічних витрат (clean-up costs, prevention costs, carbon costs),

підходів до оцінки економії ресурсів, аналіз вигід від впровадження енергоефективних рішень, екологічний контролінг).

2. Інтегрована звітність та ESG-підходи. Світовий тренд – перехід до ESRS (European Sustainability Reporting Standards) та посилення вимог до прозорості. З 2026 року українські експортери, які продають товари до ЄС, повинні будуть дотримуватися нових вимог щодо звітності за стандартами CSRD (Директива про корпоративну звітність про сталий розвиток). Це означає, що підприємствам доведеться розкривати інформацію про свою діяльність відповідно до принципів ESG (екологічні, соціальні та управлінські), оскільки директива стосується будь-яких організацій, що мають операції або доходи в ЄС [3]. Необхідне розуміння структури ESG-звіту, інтегрованого звіту (IIRC), нефінансових KPIs, стандартів GRI, а також уміння формувати сегменти звітності щодо ресурсоспоживання, викидів CO₂, управління відходами та екологічних ризиків.

3. Цифрова екологічна аналітика (робота з Power BI, Excel та Google Sheets для побудови «зелених дашбордів», аналіз трендів вуглецевого сліду, облік і моделювання ресурсоспоживання, побудова прогнозів екологічних KPI). Згідно з [2], звітність зі сталого розвитку давно вже стала інструментом стратегічного менеджменту.

4. Еколого-економічний ризик-менеджмент (вивчення методів ідентифікації ризиків (heat maps, risk matrix), оцінювання кліматичних ризиків (фізичних та транзитних), сценарний аналіз, оцінювання ймовірності та масштабу впливу екологічних ризиків на фінансові результати).

В умовах воєнного стану та повоєнного відновлення значення екологічної аналітики для бухгалтерів зростає з кількох причин, а саме:

1. Потреба в оцінці екологічних збитків та відновлення. Підприємства часто стикаються з руйнуванням природних ресурсів, забрудненням земель і водних об'єктів, необхідністю розробки екологічно безпечних планів рекультивації, оцінкою збитків для подання до міжнародних інституцій. Для цього бухгалтери мають володіти методиками екологічної оцінки та документування.

2. Євроінтеграція та посилення екологічного регулювання. Україна рухається до імплементації Директиви CSRD (Corporate Sustainability Reporting Directive), Кліматичних стандартів ЄС, системи моніторингу викидів. Це висуває вимоги до підготовки бухгалтерів, здатних працювати з новими форматами даних.

3. Зростання запиту бізнесу на фахівців із «зеленої» аналітики. Українські підприємства поступово переходять до низьковуглецевих моделей бізнесу (наприклад, ДТЕК, Метінвест, Кернел, що розробляють стратегії декарбонізації), запроваджують ESG-команди («Укргазбанк» був серед перших, хто запровадив «зелене банкігування» та ESG-рейтингування клієнтів) та створюють нові ролі – sustainability analyst, environmental accountant, ESG controller, green finance specialist (особливо тих, що мають західне фінансування або експортну орієнтацію). Процес

ще нерівномірний і перебуває на ранньому етапі розвитку. Вищі навчальні заклади повинні реагувати на ці потреби.

Важливо не лише додати нові теми до навчальних програм, а й застосувати сучасні освітні підходи. Екологічна аналітика може бути вплетена у фінансовий облік (екологічні зобов'язання, резерви), управлінський облік (екологічні витрати), економічний аналіз (аналіз ресурсоефективності), аудит (екологічний аудит, аудит сталості), або ж у вибіркові освітні компоненти «Екологічна та ESG-аналітика», «Зелений контролінг», «Цифрова аналітика сталого розвитку».

Навчання має бути проєктно-орієнтоване з можливістю розробляти екологічні дашборди для реальних підприємств (автошини, деревообробка, торгівля), проводити аналіз ресурсоспоживання в університеті, моделювати сценарії зниження вуглецевого сліду, оцінювати екологічні ризики підприємств, а також з використанням кейсів з українського бізнесу (деревообробні підприємства, агросектор, лісове господарство, енергетичні підприємства, ритейл).

Знання ESG-критеріїв дозволяють аналізувати проєкти, що претендують на фінансування ЄС, міжнародні гранти, «зелені» кредити, програми відновлення регіонів України.

Отже, екологічна аналітика стає центральним компонентом професійної підготовки бухгалтера XXI століття. Вона формує нове бачення ролі фахівця – не як виконавця облікових процедур, а як аналітика і стратегічного партнера бізнесу. Українські вищі навчальні заклади мають шанс стати драйверами зеленої трансформації, інтегрувавши екологічну аналітику в освітній процес і готуючи фахівців, здатних працювати в економіці майбутнього.

Завдяки переходу до стандартів ESG, впровадженню цифрової екологічної аналітики та розвитку екологічних компетентностей, бухгалтер стає ключовою фігурою у формуванні «зеленої» стратегії підприємства, управлінні ресурсами та підвищенні екологічної відповідальності бізнесу.

Список використаних джерел

1. Fota, Maria-Silvia; Cristea, Nicoleta-Elena; Ureche, Alexandru; Albu, Nadia. 2024. Accountants' Competencies for Sustainability Reporting: An Exploratory Study. Journal of Accounting and Management Information Systems (JAMIS), ISSN 2559-6004, Bucharest University of Economic Studies, Bucharest, Vol. 23, Iss. 2, pp. 446-460, <https://doi.org/10.24818/jamis.2024.02007>
2. Monazzam A., Nilsson F. 2025. The role of sustainability reporting in strategic management. Journal of Applied Accounting Research, Vol. 26. № 4. Pp. 811-828. DOI: <https://doi.org/10.1108/JAAR-04-2024-0155>
3. Жмельнюк Л. З 2026 року український бізнес звітуватиме за європейськими нормами: ключові новації для компаній. URL: <https://finteco.com.ua/fop/21891-z-2026-roku-ukrainskyy-biznes-zvituvatyme-za-ievropeyskymy-normamy-kliuchovi-novatsii-dlia-kompaniy/>

Петро МАТКОВСЬКИЙ,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри обліку і оподаткування
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна

Людмила САС,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри обліку і оподаткування
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ КЛАСИФІКАЦІЇ ДОХОДІВ В ОБЛІКОВІЙ СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Класифікація доходів є не просто бухгалтерською формальністю – це фундаментальним інструментом, що виступає в ролі компаса у складному, висококонкурентному та швидкозмінному ринковому середовищі. Це, у свою чергу, потребує такої класифікації доходів у системному обліку, яка дозволить генерувати інформацію для різних цілей застосування на різних рівнях управління, з метою виконання багатофункціонального призначення: прогнозування, планування, розподілу доходів; організації обліку відповідальності, обліку та контролю процесу формування доходу і прийняття рішень щодо управління ним.

Оскільки прийняття виважених управлінських рішень неможливе без якісної і достовірної інформації, цілком логічним є взяти за основу управлінсько-бухгалтерський аспект [3,4]. З огляду на це, крім відображеної в плані рахунків бухгалтерського обліку класифікації доходів, її доцільно доповнити класифікацією для цілей управління [2].

Класифікація доходів підприємства харчової промисловості для формування фінансової і управлінської звітності:

- за товарними групами (борошняно-кондитерська, молочно-м'ясна, овочево-фруктова, напої, інші (побічні) продукти) – передбачає розподіл загального доходу (виручки) підприємства на окремі, чітко визначені категорії відповідно до виду та властивостей виробленої продукції;

- за товарним класифікатором (галузева група, товарна підгрупа, вид продукції, торгова марка), що є наріжним каменем інтегрованої облікової системи підприємства, оскільки він уніфікує облік, спрощує аналіз рентабельності, оптимізує складський облік, автоматизує звітність;

- за періодом формування (доходи звітного періоду, доходи майбутніх періодів) забезпечує коректне співставлення доходів і витрат, які їх сформували, у відповідному періоді (принцип відповідності), а також дозволяє керівництву бачити

реальний фінансовий результат поточної роботи, не роздутий авансами, отриманими на майбутнє;

- за сезонністю реалізації (сезонні доходи та постійні (несезонні) доходи) має критичне значення для управління в харчовій галузі, зокрема для планування оборотного капіталу та управління запасами;

- за видами торгової марки товарів (доходи від власної торгової марки, доходи від торгових марок дистриб'юторів/мереж, доходи від небрендованої продукції (сировини)) передбачає розподіл загального доходу (виручки) від реалізації продукції на основі унікальної ідентифікації товару за його брендом (торговою маркою).

Класифікація доходів підприємства для аналізу, прийняття рішень та прогнозування в обліковій системі управління підприємством харчової промисловості:

- за факторами впливу (доходи, сформовані під впливом внутрішніх факторів (підконтрольні), доходи, сформовані під впливом зовнішніх факторів (непідконтрольні)) є незамінною для контролю та аналізу відхилень;

- за ринками збуту (доходи від внутрішнього ринку (місцевий/національний ринок); доходи від зовнішнього ринку (за регіонами/країнами, за валютою розрахунку); доходи за сегментами ринку (за типом клієнта (B2C (роздріб), B2B (оптова), HoReCa, державні/соціальні закупівлі)) є життєво необхідною для стратегічного планування, оцінки ризиків та оптимізації комерційної політики, дозволяє визначити, які географічні ринки чи сегменти споживачів генерують найбільший дохід і прибуток.

- за регулярністю отримання надходжень (регулярні і нерегулярні) є критично важливим для фінансового планування та оцінки фінансової стійкості бізнесу, особливо в харчовій промисловості, де важлива передбачуваність грошових потоків.

- за формою розрахункових операцій (доходи від негайних розрахунків (готівкові та еквіваленти); доходи від розрахунків з відстроченням (кредитні); доходи у формі негрошових розрахунків (бартер)) – дозволяє моніторинг частки доходів, що формують дебіторську заборгованість, допомагає контролювати ризик неплатежів, а аналіз показує, чи достатньо швидких (негайних) надходжень для забезпечення поточної діяльності, чи потрібно залучати зовнішнє фінансування;

- за методом нарахування (Доходи, Визнані у Звітному Періоді (згідно з методом нарахування); доходи майбутніх періодів (невідстрочені доходи)) – забезпечує коректне співставлення доходів і витрат, які їх сформували, у правильному часовому інтервалі (принцип відповідності), дозволяє керівництву відрізняти реально зароблені кошти від авансів, що запобігає завищенню фінансових результатів і забезпечує реалістичне планування.

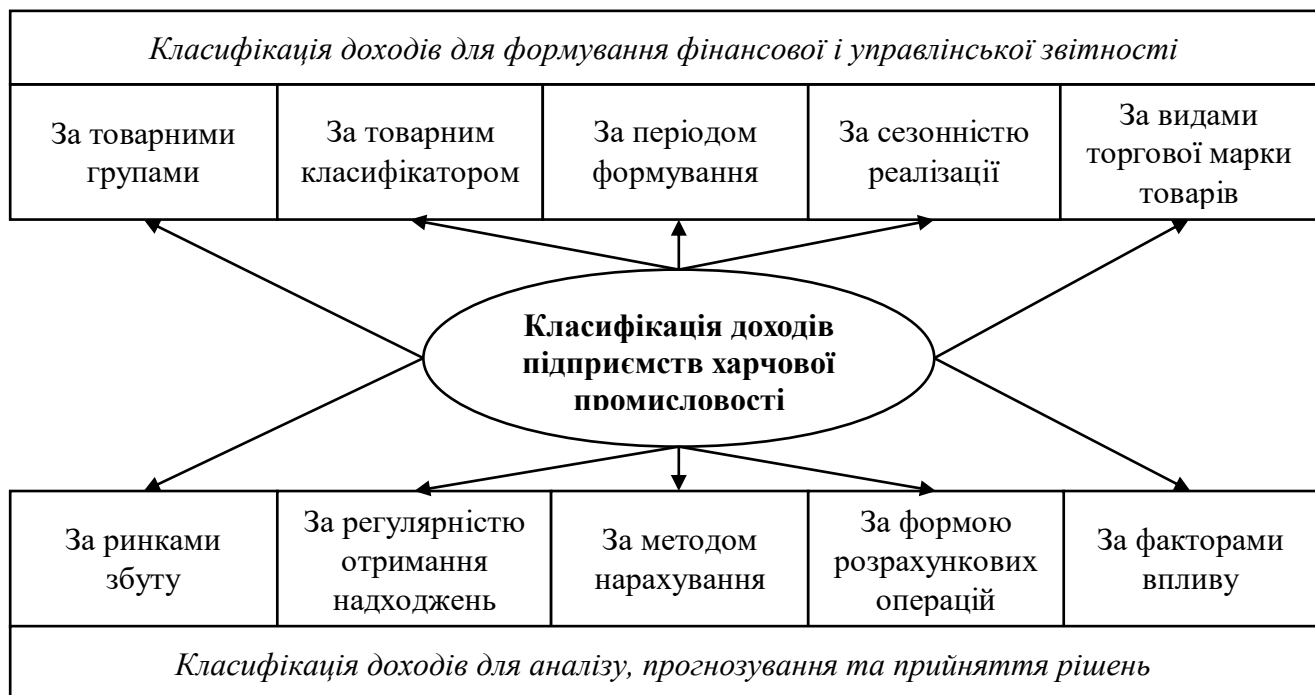

Рис. 1. Класифікація доходів в обліковій системі управління підприємством харчової промисловості

У підсумку, актуальність класифікації доходів для підприємств харчової промисловості – це прямий шлях до підвищення контролю, мінімізації ризиків та максимізації прибутку через ухвалення даних-орієнтованих, а не інтуїтивних управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. Дохід: Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15, затверджене наказом Міністерства фінансів України № 290 від 29.11.1999 р. (зі змінами та доп.). URL: zakon.rada.gov.ua/go/z0860-99.
2. Носач Н.М. Класифікація доходів від реалізації товарів для потреб обліку та управління. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. URL: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2017/28-2017/46.pdf>
3. Степаненко О.І., Матковська В.О. Класифікація доходів і витрат для потреб обліку та управління. *Інфраструктура ринку*. 2024. Вип. 79. URL: <https://doi.org/10.32782/infrastructure79-12>
4. Козаченко А.Ю. Доходи суб'єктів господарювання: економічна сутність та класифікація. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2021. Вип. 6. Т. 2. С. 35–43.

ОБЛІКОВО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ВИМОГ ДО КВАЛІФІКАЦІЇ БУХГАЛТЕРІВ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ЄДИНОГО РЕЄСТРУ КВАЛІФІКАЦІЙ

У 2025 р. процес модернізації системи регулювання професійних кваліфікацій в Україні отримав подальший розвиток завдяки ухваленню постанови Кабінету Міністрів України від 29.10.2025 № 1387 [6], якою визначено Порядок створення та ведення Єдиного реєстру кваліфікацій – Класифікатора професій (ЄРК). Оскільки бухгалтерський облік належить до сфер, де якість професійної діяльності безпосередньо впливає на фінансову безпеку суб'єктів господарювання, зазначений нормативний акт актуалізував дискусію щодо можливого запровадження обов'язкової сертифікації бухгалтерів.

Метою даного дослідження є систематизація чинних законодавчих положень, аналіз їхньої узгодженості з положеннями ЄРК та оцінка потенційного впливу нових регуляторних інструментів на професійну діяльність бухгалтерів.

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV [2], законодавець виокремлює підвищені кваліфікаційні вимоги лише до головних бухгалтерів підприємств, що становлять суспільний інтерес (ч. 7 ст. 8). До цієї категорії належать емітенти цінних паперів, банки, страхові компанії, недержавні пенсійні фонди та інші великі підприємства, визначені за критеріями активів, чистого доходу та середньооблікової чисельності працівників.

Таким чином, у чинному нормативному полі відсутні положення про обов'язкове підтвердження кваліфікації бухгалтерів у суб'єктів малого та середнього підприємництва. Законодавець фактично зберігає принцип диференціації вимог залежно від масштабу та суспільної значущості суб'єкта господарювання.

Базовим документом, що визначає професійні вимоги до посад бухгалтерської служби, залишається Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників (наказ Мінсоцполітики № 336) [1]. Вимоги Довідника стосуються:

- рівня освіти, підтвердженого документом державного зразка;
- необхідного стажу роботи за спеціальністю.

З огляду на це, кваліфікаційні характеристики мають описовий та рекомендаційний характер, а їх застосування у кадрових рішеннях є компетенцією роботодавця. Фактична відсутність у Довіднику механізмів зовнішнього

підтвердження кваліфікації свідчить, що нинішня система є не сертифікаційною, а декларованою в межах трудових відносин.

Унаслідок змін, внесених Законом № 4353-IX [3] до ст. 4 та 41 КЗпП, державним регулятором запроваджено інструмент єдиного обліку кваліфікацій – ЄРК. Постанова КМУ № 1387 визначає структуру Реєстру, що включає:

- уніфіковані назви професій і відповідні коди за національним та міжнародним класифікаторами;
- кваліфікаційні характеристики з урахуванням рівнів Національної рамки кваліфікацій;
- професійні стандарти;
- дані про уповноважені кваліфікаційні центри;
- узагальнену інформацію про вакансії та претендентів.

Функціонально ЄРК виступає інформаційною платформою, а не механізмом атестації фахівців. Його місія – уніфікація опису кваліфікацій, забезпечення сумісності національної системи з Європейською рамкою кваліфікацій та підвищення прозорості ринку праці.

Постанова КМУ № 519 визначає НРК як багаторівневу систему, що встановлює вимоги до результатів навчання та компетентностей. Її інтеграція до ЄРК забезпечує структурованість опису кваліфікацій та можливість їхнього порівняння на міждисциплінарному та міжнародному рівнях.

Для бухгалтерської професії це означає, що кваліфікаційні вимоги можуть бути переведені у формат компетентнісної моделі, що відповідає сучасним європейським підходам до опису професійних профілів. Однак інтеграція НРК не створює нових юридичних обов’язків для бухгалтерів щодо отримання додаткових сертифікатів чи проходження зовнішньої атестації.

Комплексний правовий аналіз дає змогу сформулювати такі висновки:

1. Постанова КМУ № 1387 не встановлює обов’язку проходження сертифікації бухгалтерів, оскільки регламентує порядок ведення ЄРК, а не підтвердження кваліфікації працівників.

2. Сфера обов’язкового підтвердження кваліфікації залишається незмінною та обмежується підприємствами, що становлять суспільний інтерес.

3. Формування професійних стандартів не є тотожним запровадженню обов’язкових сертифікатів, оскільки стандарти мають методологічний, а не атестаційний характер.

4. Для більшості бухгалтерів, зокрема тих, що працюють у сегменті малого бізнесу та у ФОПів, жодних регуляторних змін не передбачено.

5. Поширення інформації щодо начебто запровадження масової сертифікації слід розглядати як інтерпретаційні викривлення та комерційно зумовлені припущення окремих суб’єктів ринку освітніх послуг.

Запровадження Єдиного реєстру кваліфікацій є елементом модернізації національної системи регулювання професійної діяльності та адаптації її до

європейських стандартів. Водночас постанова № 1387 не змінює правового статусу бухгалтерської професії у частині вимог до підтвердження кваліфікації й не створює нових обов'язків для переважної більшості бухгалтерів.

Таким чином, нині відсутні нормативні підстави вважати, що професія бухгалтера переходить на режим обов'язкової сертифікації. Подальші зміни можливі лише у разі прямої ініціації профільними органами державної влади, передусім Мінфіном України, що на даний момент не спостерігається.

Список використаних джерел

1. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників: затв. наказом Міністерства соціальної політики України від 29.12.2004 № 336. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0336203-04#Text> (дата звернення: 16.11.2025).
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/996-14> (дата звернення: 17.11.2025).
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення національної системи кваліфікацій відповідно до актуальних потреб ринку праці: Закон України від 15.04.2025 № 4353-IX // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4353-20#Text>
4. Про внесення змін до Порядку розроблення та затвердження професійних стандартів: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.05.2025 № 622. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/622-2025-%D0%BF#Text> (дата звернення: 17.11.2025).
5. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 25.06.2020 № 519 // База даних «Законодавство України» / КМУ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення: 16.11.2025).
6. Про затвердження Порядку створення та ведення Єдиного реєстру кваліфікацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.10.2025 № 1387 // База даних «Законодавство України» / КМУ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1387-2025-%D0%BF#Text> (дата звернення: 16.11.2025).

Галина МАЦЬКІВ
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Львівського національного університету ветеринарної медицини та
біотехнологій ім. С.З. Гжицького, м. Львів, Україна

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Стрімкий розвиток цифрових технологій суттєво трансформує традиційні підходи до організації управлінського обліку, який є основою інформаційного забезпечення процесів планування, контролю та прийняття рішень. Цифровізація стає визначальним фактором еволюції управлінського обліку, оскільки сучасні підприємства працюють у середовищі швидких змін, високої конкуренції, зростаючої ролі даних та необхідності оперативного реагування на ринкові виклики. Цифрова трансформація розглядається не лише як впровадження окремих технологічних рішень, а як комплексна зміна бізнес-моделі, організаційних процесів та інформаційної інфраструктури.

Провідними технологічними інструментами цифровізації управлінського обліку є:

- ERP-системи (Enterprise Resource Planning), які забезпечують інтеграцію даних між різними підсистемами підприємства та дозволяють формувати єдине інформаційне середовище;
- BI-системи (Business Intelligence), що забезпечують візуалізацію, аналіз і моделювання даних у режимі реального часу;
- хмарні технології, які забезпечують гнучкість, масштабованість і доступ до даних з будь-якого місця;
- елементи штучного інтелекту та машинного навчання для прогнозування результатів, оптимізації витрат і моделювання ризикових сценаріїв;
- роботизована автоматизація процесів (RPA), що мінімізує ручні операції та підвищує точність облікових даних.

Цифрова трансформація значно розширює можливості управлінського обліку. На відміну від традиційної моделі, орієнтованої на аналіз «по-факту», сучасні цифрові системи забезпечують формування аналітики в режимі реального часу, що дозволяє менеджменту швидко реагувати на зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі. Зокрема, впровадження BI-технологій дозволяє здійснювати глибинний аналіз рентабельності продуктів і підрозділів, а також формувати багатовимірні моделі управління витратами.

Однією з ключових переваг цифрової трансформації є можливість автоматизації бюджетування, планування та контролю. Інтегровані системи дозволяють встановлювати контроль ключових показників ефективності (KPI),

аналізувати відхилення та проводити факторний аналіз у кілька кліків. Це скорочує час на формування звітності та підвищує якість прийняття управлінських рішень.

Водночас цифрова трансформація висуває нові вимоги до компетентностей персоналу. Фахівці з управлінського обліку мають володіти знаннями в галузі інформаційних технологій, аналітики даних, програмування на базовому рівні, а також розуміти принципи функціонування цифрових платформ. Таким чином формується новий професійний профіль – аналітично-орієнтований бухгалтер з управлінського обліку.

Цифрова трансформація також сприяє підвищенню прозорості бізнес-процесів, зменшенню інформаційних розривів між підрозділами та скороченню кількості помилок у даних. Завдяки автоматизації повторюваних операцій підприємства можуть спрямувати зекономлений час на стратегічні аналітичні завдання та вдосконалення бізнес-моделей.

Отже, цифрова трансформація є ключовим драйвером розвитку управлінського обліку, що дозволяє підприємствам підвищити гнучкість, результативність і стратегічну стійкість у сучасних умовах. Цифровізація створює передумови для переходу від традиційних облікових систем до інтелектуально-орієнтованих платформ управління бізнесом.

Процес цифровізації управлінського обліку в Україні характеризується нерівномірністю, що зумовлено різним рівнем розвитку підприємств, доступом до інноваційних технологій, фінансовими можливостями та кадровими ресурсами. Аналіз сучасної практики свідчить, що попри зростаючу популярність цифрових рішень, лише частина українських підприємств має цілісну стратегію цифрової трансформації та належний рівень інтеграції електронних систем у процеси управлінського обліку.

Однією з основних проблем є недостатній рівень цифрової зрілості підприємств, що проявляється у фрагментарності процесів автоматизації. Значна частина компаній обмежується використанням кількох незалежних програмних продуктів, які не інтегруються між собою. Такий підхід ускладнює формування цілісної інформаційної системи управлінського обліку та призводить до дублювання даних, втрати їх актуальності, помилок і збільшення часу на підготовку управлінської звітності.

Важливою проблемою залишається обмежене використання сучасних методів обліку та аналітики, включаючи ABC-костинг, управління за центрами відповідальності, автоматизоване бюджетування, прогнозування з використанням машинного навчання. Багато підприємств продовжують застосовувати традиційні підходи до розподілу витрат та планування, які не враховують динаміку цифрового середовища та не дозволяють сформулювати стратегічно релевантну інформацію.

Серед найсерйозніших бар'єрів цифровізації управлінського обліку є кадровий дефіцит. Бухгалтери та економісти часто не мають належних компетентностей у сфері роботи з аналітичними платформами, візуалізацією даних,

алгоритмами прогнозування чи процесною автоматизацією. Це уповільнює впровадження цифрових інструментів та знижує ефективність їх використання.

Важливим є також фінансовий аспект цифрової трансформації. Впровадження ERP-систем, ВІ-платформ, хмарних сервісів та засобів автоматизації потребує значних інвестицій, що для малого та середнього бізнесу може бути надмірним навантаженням. Нестача фінансування часто призводить до впровадження окремих, малоефективних рішень, які не забезпечують системної модернізації управлінського обліку.

Суттєвий вплив на темпи цифровізації чинять зовнішні ризики, включаючи економічну нестабільність, воєнні фактори, перебої в енергопостачанні та кіберзагрози. В умовах підвищених ризиків підприємства вимушені зосереджувати ресурси на забезпеченні операційної стійкості, відкладаючи інвестиції в цифрові проекти. Доволі серйозною перешкодою залишається відсутність нормативно-методичної бази, яка б регламентувала впровадження цифрових технологій в управлінський облік. Це призводить до того, що підприємства вимушені самостійно розробляти методики, що не завжди забезпечує достатню якість та порівнюваність результатів.

Таким чином, цифрова трансформація управлінського обліку в Україні перебуває на початковому та середньому етапах розвитку. Вона стримується низкою організаційних, кадрових, методологічних та фінансових факторів, подолання яких є критично важливим для побудови сучасної інформаційної системи підприємства.

Разом з тим цифровізація відкриває значні перспективи модернізації управлінського обліку. До них належать: можливість оперативного моделювання бізнес-процесів, формування аналітики в режимі реального часу, удосконалення системи бюджетування, підвищення якості калькулювання витрат, впровадження центрів відповідальності та удосконалення стратегічного контролінгу.

Отже, цифрова трансформація відкриває для управлінського обліку нові можливості, сприяє підвищенню оперативності, точності та аналітичної глибини інформації, що забезпечує підприємствам конкурентні переваги на ринку.

Список використаних джерел

1. Ievsieieva O., Matskiv H., Raiter N., Momot O., Shysh A. The Use of Big Data in Corporate Accounting and Data Analysis: Opportunities and Challenges. *Data and Metadata*, 2024. Volume 3. P. 430-430

2. Бардаш С., Грабчук І. Цифрові технології в сфері бухгалтерського обліку: основні можливості та ризики. *Ефективна економіка*. 2021. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9301>

3. Ігнатенко С., Томашук І. Сучасні тенденції автоматизації та цифровізації управлінського обліку в аграрних підприємствах: економічний аспект. *Економічний простір*. 2024. №191. С. 465-472.

4. Кулик В., Любимов М. Можливості, загрози та перспективи використання «хмарних» технологій в бухгалтерському обліку. *Науковий вісник ПУЕТ*. 2019. № 2 (93). С. 40-46.

5. Matskiv H., Zhydovska N., Petryshyn L., Tomashevskii Yu., Skhidnytska H. The impact of digitalisation on business efficiency and competitiveness. *Economics of Development*, 2025. 24(1). P. 70-83.

Людмила МЕЛЬНИК

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування
Уманського національного університету, м. Умань, Україна

Людмила КРАЧОК

кандидат економічних наук, викладач-стажист кафедри обліку і оподаткування
Уманського національного університету, м. Умань, Україна

СУЧАСНІ ТРЕНДИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРІВ Й АУДИТОРІВ

Професія бухгалтера та аудитора переживає період значних трансформацій, зумовлених стрімким розвитком цифрових технологій, глобалізацією економічних процесів, посиленням регуляторних вимог і зміною ролі фінансових фахівців у корпоративному управлінні. Якщо ще два десятиліття тому основними компетенціями бухгалтера вважалися знання національних стандартів обліку, вміння складати первинні документи та володіння базовими навичками роботи з обліковими програмами, то сьогодні професія вимагає принципово іншого набору компетенцій, що поєднують технічну експертизу, цифрову грамотність, аналітичне мислення та стратегічне бачення бізнесу.

Актуальність дослідження сучасних трендів професійного розвитку бухгалтерів та аудиторів зумовлена кількома факторами, зокрема це:

- 1) автоматизація та впровадження штучного інтелекту радикально змінюють характер роботи, витісняючи рутинні операції та висуваючи на перший план аналітичні та консультативні функції;
- 2) гармонізація облікових систем на базі міжнародних стандартів та зростання транскордонних операцій створюють потребу у фахівцях з глобальними компетенціями та міжнародною сертифікацією;
- 3) зростання значущості нефінансових факторів у корпоративній звітності, зокрема ESG-показників, розширює предметну область професійної діяльності бухгалтерів та аудиторів за межі традиційної фінансової звітності;
- 4) пандемія COVID-19 та воєнні події в Україні прискорили процеси цифровізації та дистанційної роботи, що вимагає від професіоналів адаптації до нових форматів взаємодії з клієнтами та колегами.

У контексті українських реалій актуальність теми посилюється необхідністю адаптації вітчизняної системи бухгалтерського обліку та аудиту до європейських стандартів в рамках євроінтеграційних процесів, потребою підготовки кваліфікованих фахівців для роботи на міжнародних ринках та забезпечення конкурентоспроможності українських компаній через якісну фінансову звітність та прозоре корпоративне управління. Дослідження сучасних трендів професійного розвитку дозволяє визначити пріоритетні напрями підготовки та перепідготовки

фахівців, сформувані рекомендації для освітніх закладів щодо оновлення навчальних програм і надати практичні орієнтири для самостійного професійного розвитку бухгалтерів і аудиторів.

Серед основних трендів, які нині визначають майбутній розвиток професії бухгалтера, вважаємо за доцільне виділити наступні:

1. Цифрова трансформація професії – діджиталізація бухгалтерського обліку та аудиту кардинально змінює вимоги до компетенцій фахівців. Впровадження хмарних технологій, автоматизованих систем обліку (SAP, Oracle та ін.), електронного документообігу та використання штучного інтелекту для обробки первинних документів вимагає від бухгалтерів та аудиторів володіння навичками роботи з цифровими інструментами. Професіонали повинні опанувати технології Big Data, Data Analytics для аналізу фінансової інформації, розуміти принципи роботи блок-чейн у контексті забезпечення прозорості фінансових операцій та вміти працювати з RPA (Robotic Process Automation) для автоматизації рутинних облікових процесів [1, с. 3].

2. Зміна ролі бухгалтера від обліковця до бізнес-партнера – професіонали повинні володіти компетенціями фінансового аналізу, бюджетування та прогнозування, розуміти бізнес-моделі компаній та галузеву специфіку, вміти інтерпретувати фінансові дані для прийняття управлінських рішень. Управлінський облік, KPI-аналітика, фінансове моделювання та підготовка інвестиційних презентацій стають невід’ємними компетенціями сучасного фахівця, що вимагає поєднання технічних знань з бізнес-мисленням та комунікаційними навичками.

3. Глобалізація стандартів та міжнародна сертифікація – гармонізація облікових систем на основі Міжнародних стандартів фінансової звітності (IFRS) та Міжнародних стандартів аудиту (ISA) створює потребу в глибокому знанні міжнародних норм і регулювань. Професійні сертифікації ACCA (Association of Chartered Certified Accountants), CPA (Certified Public Accountant), CIA (Certified Internal Auditor), CIMA (Chartered Institute of Management Accountants) стають ключовим фактором конкурентоспроможності на ринку праці. Володіння іноземними мовами, розуміння особливостей міжнародного оподаткування, трансфертного ціноутворення та консолідованої звітності транснаціональних корпорацій є критично важливими компетенціями для фахівців, що працюють у міжнародному середовищі [2, с. 203].

4. ESG-звітність та сталий розвиток – зростання значущості екологічних, соціальних та управлінських факторів (ESG) у корпоративній звітності створює новий напрям професійного розвитку. Бухгалтери та аудитори повинні опанувати методології складання нефінансової звітності відповідно до стандартів GRI (Global Reporting Initiative), SASB (Sustainability Accounting Standards Board) та рекомендацій TCFD (Task Force on Climate-related Financial Disclosures). Розуміння принципів циркулярної економіки, вуглецевого обліку, соціального аудиту та

інтегрованої звітності стає необхідним для роботи з компаніями, що дотримуються принципів сталого розвитку та залучають ESG-інвестицій.

5. Кібербезпека та захист фінансових даних – зростання кіберзагроз актуалізує питання безпеки фінансової інформації та захисту персональних даних. Бухгалтери та аудитори повинні розуміти ризики кібератак на фінансові системи, володіти базовими знаннями інформаційної безпеки, дотримуватися вимог GDPR (General Data Protection Regulation) щодо захисту персональних даних клієнтів. Аудитори інформаційних систем (ІТ-аудит) стають окремою спеціалізацією, що потребує знань як у сфері аудиту, так й інформаційних технологій, включаючи оцінку ризиків кібербезпеки, перевірку систем внутрішнього контролю над ІТ-процесами та аудит відповідності вимогам захисту даних.

6. Безперервне навчання та адаптивність – швидкість змін у регуляторному середовищі, технологіях та бізнес-практиках вимагає від фахівців постійного оновлення знань. Концепція lifelong learning (навчання впродовж життя) стає фундаментальним принципом професійного розвитку, реалізованим через участь у семінарах, вебінарах, конференціях, проходження онлайн-курсів на платформах Coursera, edX, LinkedIn Learning. Професійні організації встановлюють обов'язкові вимоги до підтримки професійної компетентності (CPD – Continuing Professional Development), що передбачає щорічне накопичення певної кількості навчальних годин або кредитів для збереження статусу сертифікованого фахівця.

7. Soft skills та емоційний інтелект – технічні компетенції доповнюються зростаючим значенням інших навичок. Комунікаційні здібності для ефективної взаємодії з клієнтами, керівництвом та колегами, критичне мислення для аналізу складних ситуацій та виявлення шахрайства, навички презентації для донесення фінансової інформації нефінансовим менеджерам стають невід'ємною частиною професійного профілю. Емоційний інтелект, здатність працювати в команді, управління стресом, етична поведінка та професійний скептицизм є ключовими компетенціями, що відрізняють успішних фахівців від простих виконавців у сучасному динамічному бізнес-середовищі [2, с. 203].

8. Спеціалізація та ніші експертизи – ускладнення бізнес-середовища сприяє поглибленій спеціалізації професіоналів. Формуються окремі напрями експертизи: судово-бухгалтерська експертиза та розслідування шахрайств, податковий консалтинг та податкова оптимізація, оцінка бізнесу та нематеріальних активів, МСФЗ-консультування, внутрішній аудит та управління ризиками, забезпечення відповідності регуляторним вимогам тощо. Фахівці з вузькою спеціалізацією краще цінуються на ринку професійних послуг і можуть претендувати на вищі винагороди порівняно з універсальними бухгалтерами.

Таким чином, сучасні тренди професійного розвитку бухгалтерів та аудиторів відображають фундаментальну трансформацію професії під впливом технологічних інновацій, глобалізації, зростання значущості сталого розвитку та підвищення складності бізнес-середовища. Успішна кар'єра у цій сфері вимагає поєднання

глибоких технічних знань з цифровими компетенціями, бізнес-мисленням, міжнародною кваліфікацією та розвиненими навичками, а також готовності до постійного навчання та адаптації до нових викликів і можливостей професійного середовища.

Список використаних джерел:

1. Alam Md. S., Hossain D. M. (2021) Management Accounting in the Era of Digitalization. *The Journal of Industrial Distribution & Business*. Vol. 12, No. 11, P. 1–8. (дата звернення: 15.11.2025). DOI: doi:<http://dx.doi.org/10.13106/jidb.2021.vol12.no11.1> (дата звернення: 15.11.2025).
2. Плікус І.Й., Жукова Т.А., Осадча О.О. Модель професії бухгалтера в епоху цифрових трансформацій: ключові напрями компетентностей бухгалтера. *Приазовський економічний вісник*. 2019. Випуск 1(12). С. 200-205.

Зоряна МИРОНЧУК

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри
обліку і оподаткування

Львівського національного університету ветеринарної медицини та
біотехнологій імені С.З. Гжицького, м. Львів, Україна

РАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ ВИРОБНИЦТВА РІПАКУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ РИНКОВИХ, ТЕХНОЛОГІЧНИХ ТА РЕГУЛЯТОРНИХ ВИКЛИКІВ

Виробництво ріпаку в Україні протягом останніх десятиліть демонструє стійку тенденцію зростання, перетворюючи цю культуру на одну з ключових та найбільш рентабельних у структурі вітчизняного рослинництва. Ріпак посідає важливе місце в експортному потенціалі України, а продукти його переробки – ріпакова олія та шрот – стабільно користуються попитом на європейських та світових ринках.

Водночас ріпак характеризується високим рівнем виробничих ризиків, що зумовлює необхідність удосконалення системи бухгалтерського обліку та аудиту для забезпечення прозорості, ефективного управління та підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств.

Особливості біологічних активів, сезонність виробничого циклу, значні кліматичні ризики, волатильність ринкових цін та висока залежність від технологічних операцій формують підвищені вимоги до методології організації обліку. У контексті євроінтеграційних процесів, зростання потреб у прозорості фінансової звітності та посилення екологічних стандартів питання раціоналізації обліку й аудиту набувають особливої актуальності.

Упродовж останніх років, починаючи з 2020-го, ринок ріпаку в Україні відзначається зростанням як у фізичних обсягах виробництва, так і у вартісному вимірі. Посівні площі стабільно розширювалися у всіх категоріях господарств. Так, у період 2000–2023 рр. площі під озимим та ярим ріпаком зросли на 1051,6 тис. га. Зокрема, посіви озимого ріпаку збільшилися на 1118 тис. га, тоді як площі ярого ріпаку скоротилися на 66,4 тис. га. Максимального значення площі досягли у 2023 році – 1431,6 тис. га, однак у 2024-му вони зменшилися до 1260,1 тис. га. Основними причинами скорочення стали ускладнення зі збутом продукції та нестабільна цінова кон'юнктура на внутрішньому та світовому ринках. Незважаючи на це, валове виробництво ріпаку упродовж останніх років стабільно перевищує 3 млн тон і зберігає тенденцію до зростання.

У 2024 році аграрії скоротили посівні площі під ріпаком на 130 тис. га порівняно з 2023 роком. У поєднанні зі зниженням середньої врожайності на 0,1 т/га це спричинило зменшення валового збору приблизно на 384,5 тис. тон. Попри те, що окремі регіони, зокрема Вінницька область, продемонстрували вищі

показники врожайності, загальнонаціональна динаміка засвідчує як скорочення площ, так і зниження валових обсягів продукції.

Перший заступник Міністра аграрної політики Тарас Висоцький зазначив, що основним чинником скорочення площ стали несприятливі погодні умови, які затримали сівбу та ускладнили повноцінний розвиток рослин перед зимівлею.

Зміна основних показників виробництва ріпаку в Україні за 2023-2025 роки відображена у табл. 1.

Таблиця 1

Динаміка основних показників виробництва ріпаку озимого та кользи в Україні

Показники	2023 р.	2024 р.	2025 р.	2025 р. до 2023 р., %
Валовий збір, тис. т	4183,7	3591,3	3206,8	76,7
Площа збирання, тис. га	1431,6	1260,1	1199,9	83,8
Урожайність, ц/га	29,2	28,5	26,7	91,4

Аналіз структури виробництва ріпаку свідчить, що 50 % валового збору формують чотири області: Одеська (22,3 %), Миколаївська (11,5 %), Вінницька (10,9 %) та Хмельницька (6,5 %). Порівняно з 2024 роком їхня частка зменшилася на 9 %, що свідчить про певну географічну переорієнтацію посівів у бік західних регіонів та скорочення площ ріпаку у степовій зоні.

На цьому фоні актуальними стають питання раціоналізації обліку й аудиту виробництва продукції ріпаку. Одним із ключових аспектів є вдосконалення калькулювання собівартості продукції. Визначення повної та достовірної собівартості ріпаку є складним завданням через значну кількість факторів, що впливають на витрати. Раціоналізація обліку передбачає удосконалення методів розподілу непрямих витрат, зокрема пофакторного методу. Він передбачає групування витрат і аналіз їх за факторами виробничого процесу – підготовка ґрунту, посів, догляд за посівами, збирання врожаю тощо. Використання аналітичного обліку з розподілом за центрами витрат та статтями дозволяє формувати більш точну та інформативну картину структури витрат.

Важливим напрямом удосконалення є облік побічної продукції – зокрема, ріпакової соломи, яка може використовуватися для біоенергетики, як підстилка або органічне добриво. Її оцінка за справедливою або чистою вартістю реалізації сприяє коректному формуванню собівартості основної продукції та забезпечує більш точне визначення фінансових результатів.

Суттєвої ваги набуває також автоматизація та інтеграція даних. Поєднання бухгалтерських програм (BAS, SAP) із GPS-трекерами техніки, системами супутникового моніторингу, метеостанціями дозволяє оперативно контролювати витрати палива, якість польових робіт, прогнозувати урожайність і формувати первинну документацію в автоматизованому режимі. Особливої важливості набуває впровадження електронного документообігу та системи кваліфікованих

електронних підписів в умовах воєнного стану, що забезпечує безперервність облікових процесів навіть за віддаленої роботи персоналу.

Значним викликом лишається документування та облік експортних операцій. Запровадження експортного мита з 2025 року підвищує вимоги до формування собівартості, підтвердження походження продукції та оформлення супровідних документів. Це потребує зміцнення внутрішнього контролю та адаптації аудиторських процедур.

Оскільки проведення аудиту виробництва ріпаку в Україні також набуває дедалі більшої актуальності у зв'язку зі зростанням ролі цієї культури у структурі аграрного експорту, підвищенням вимог до прозорості фінансової звітності, а також у контексті євроінтеграційних процесів та переходу до міжнародних стандартів обліку й контролю, постає питання розширення можливостей аудиту в контексті розвитку нормативно-правової бази, та технологічною модернізацією аграрного сектору, що обумовлює потребу в нових підходах до перевірки інформації щодо витрат, врожайності, ефективності використання ресурсів та експортних операцій.

Таким чином, раціоналізація обліку та аудиту виробництва ріпаку є ключовою умовою підвищення ефективності діяльності аграрних підприємств в умовах мінливої ринкової кон'юнктури, кліматичних ризиків та технологічної трансформації. Вдосконалення оцінки біологічних активів, впорядкування обліку витрат, підвищення точності калькулювання собівартості, автоматизація первинного обліку та посилення аудиторського контролю забезпечать підвищення якості фінансової звітності та зміцнення конкурентних позицій агробізнесу.

Комплексний підхід до раціоналізації дозволяє аграрним підприємствам ефективніше адаптуватися до сучасних економічних, регуляторних та технологічних викликів.

Список використаних джерел

1. Демченко Т. Автоматизація економічних процесів (на прикладі програми «BAS Бухгалтерія»): навч. посіб. Умань : Візаві, 2022. 185 с.
2. Доцюк С. О. Сучасні аспекти зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств України. *Економіка та суспільство*, 2022. № 39. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/issue/view/39> (дата звернення: 11.11.2025).
3. Жук В. М. Нові методологічні засади обліку сільськогосподарської діяльності та проблеми практичного застосування П(С)БО 30 «Біологічні активи». *Облік і фінанси АПК*. 2006. № 6. С. 34–42.
4. Морщенок Т. С. Особливості визначення собівартості основних видів сільськогосподарської продукції. URL: <http://www.zgia.zp.ua> (дата звернення: 11.11.2025).

Світлана МИХАЙЛОВИНА
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Уманського національного університету, м. Умань, Україна

ГАРМОНІЗАЦІЯ АМОРТИЗАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОБЛІКУ

Амортизація основних засобів є одним із ключових елементів системи бухгалтерського обліку, який забезпечує поступове перенесення вартості необоротних активів на витрати діяльності. Вона виконує не лише функцію відшкодування вартості активів, а й слугує важливим інструментом управління фінансовими результатами, формування аналітичної інформації для прийняття управлінських рішень та оцінки ефективності використання капіталу.

Для суб'єктів підприємницької діяльності амортизація має подвійне значення. По-перше, вона є джерелом формування витрат, що безпосередньо впливають на собівартість продукції, прибуток і рентабельність. По-друге, амортизаційні відрахування формують податкові зобов'язання підприємства через виникнення податкових різниць, визначених Податковим кодексом України. Таким чином, амортизаційна політика у підприємницькому секторі поєднує елементи фінансового, податкового та управлінського обліку.

Для бюджетних установ амортизаційна політика має іншу економічну та управлінську спрямованість. Її основне призначення полягає у відображенні зносу активів для забезпечення достовірності фінансової звітності, контролю за ефективним використанням державного майна та обґрунтування потреб у фінансуванні капітальних видатків. У державному секторі амортизація виконує переважно контрольну, облікову й інформаційну функції, забезпечуючи прозорість і підзвітність у сфері використання бюджетних ресурсів.

Особливої ваги амортизаційна політика набуває в умовах воєнної агресії та післявоєнного відновлення, коли точність амортизаційних даних є основою для оцінки збитків, формування бюджетних запитів і планування капітальних ремонтів. У таких умовах амортизація виконує не лише економічну, а й соціальну функцію – сприяє збереженню матеріально-технічної бази держави та підвищенню ефективності розподілу обмежених фінансових ресурсів.

Проблема дослідження полягає у виявленні, систематизації та науковому обґрунтуванні відмінностей у методології нарахування амортизації в різних секторах економіки, визначенні їхнього впливу на фінансово-економічні результати та формуванні рекомендацій щодо вдосконалення облікової політики.

У сучасних наукових публікаціях спостерігається зростання інтересу до проблематики обліку й амортизації основних засобів у контексті гармонізації національних стандартів з міжнародними вимогами.

З наукової точки зору, систематизація підходів до амортизації сприяє розвитку теорії бухгалтерського обліку та формуванню єдиної концепції гармонізації облікових категорій у приватному та публічному секторах.

З практичної точки зору, дослідження амортизаційної політики має важливе значення для забезпечення прозорості фінансової інформації, оптимізації управлінських рішень і підвищення якості звітності. Удосконалення методів амортизації сприятиме більш об'єктивній оцінці реального стану активів, формуванню достовірних показників фінансової стійкості, а також розвитку системи управлінського обліку на основі цифрових технологій і інтегрованих ERP-рішень.

Н. Кузик та ін. [1] акцентують увагу на застосуванні положень МСБО 16 «Основні засоби» та МСБО 36 «Зменшення корисності активів» у національній практиці, підкреслюючи, що інтеграція міжнародних стандартів підвищує прозорість фінансової звітності та забезпечує точніше відображення економічної сутності активів. Водночас у статті лише частково висвітлено специфіку бюджетного сектору, для якого характерна уніфікація правил обліку.

О. Петрик і А. Олійник [2] досліджують аудит основних засобів у післякризових умовах, наголошуючи на проблемах перевірки залишкової вартості, оцінки фізичного стану активів і відображення втрат унаслідок бойових дій. Автори підкреслюють потребу у вдосконаленні аудиторських процедур, що безпосередньо впливає на точність амортизаційних розрахунків, проте не розглядають особливості контролю в бюджетних установах.

В. Краєвський [3] акцентує увагу на проблемах відтворення основних засобів підприємств, недофінансуванні процесів оновлення та неефективності використання амортизаційних фондів. Водночас специфіка державного сектору у його дослідженні не аналізується.

М. Бондар і А. Кулик [4] розглядають особливості обліку основних засобів у контексті збройної агресії, приділяючи увагу документуванню втрат, списанню пошкоджених активів і перегляду строків корисного використання. Дослідники пропонують виокремлювати активи на тимчасово окупованих територіях на окремі рахунки, враховуючи ризики зменшення корисності.

Узагальнення проведених досліджень свідчить, що науковці здебільшого зосереджуються на оцінці, переоцінці та аудиті основних засобів, проте питання порівняльного аналізу амортизаційної політики комерційних і бюджетних організацій залишаються недостатньо вивченими. Це обумовлює необхідність подальших наукових досліджень, спрямованих на гармонізацію підходів, адаптацію міжнародних стандартів і впровадження цифрових технологій у систему амортизаційного обліку.

В умовах цифрової економіки амортизаційна політика набуває рис стратегічного інструмента управління активами, покликаного забезпечити збалансованість між фінансовими результатами, технологічним оновленням і

ресурсною стійкістю підприємства. Її роль виходить за межі технічної функції нарахування зносу, перетворюючись на елемент системи інноваційного та інвестиційного менеджменту.

Перехід від традиційного, статичного підходу до динамічної моделі стратегічного управління амортизаційною політикою передбачає розгляд амортизації як інвестиції у майбутнє відтворення активів, а не лише як витратного процесу. У межах такої моделі періодичний перегляд строків корисного використання, методів нарахування та обсягів амортизаційних відрахувань має стати складовою внутрішнього аудиту й аналітичного моніторингу ефективності активів.

Використання цифрових технологій управління активами – ERP-систем, інтелектуальних модулів обліку, аналітичних панелей (dashboard) – забезпечує прозорість, прогнозованість і відтворюваність амортизаційних розрахунків, підвищує контроль за зносом і створює основу для моделювання майбутніх потреб у капітальних інвестиціях.

Суттєвою умовою підвищення ефективності є трансформація ролі амортизації у системі управлінського обліку – від пасивного елемента фінансової звітності до активного аналітичного інструмента. У межах управлінського підходу амортизація стає джерелом даних для оцінки стратегічного ефекту від використання активів, що дозволяє:

- визначати оптимальний момент заміни або модернізації об'єктів;
- розраховувати *коефіцієнт віддачі амортизації* – співвідношення між фактичними амортизаційними сумами та обсягом реінвестованих коштів;
- прогнозувати фінансову спроможність підприємства до оновлення основних засобів у середньо- та довгостроковій перспективі.

Такий підхід формує зворотний зв'язок між фінансовим і управлінським обліком: управлінські рішення базуються на даних бухгалтерського обліку, а результати цих рішень, у свою чергу, відображаються в облікових регістрах. Таким чином, амортизаційна політика стає ключовим елементом інтегрованої системи стратегічного обліку, що поєднує фінансову аналітику, планування інвестицій і цифрову трансформацію управління активами.

Отже, амортизаційна політика, інтегрована в систему стратегічного управління активами, у контексті цифрової трансформації обліку перетворюється з технічного процесу на динамічний аналітичний інструмент, який забезпечує баланс між фінансовими результатами, інвестиційним відтворенням і технологічним розвитком підприємства.

Список використаних джерел

1. Kuzyk N., Shevchuk K., Mishchenko T., Venher A. International Financial Reporting Standards in the national practice of accounting for revaluation and impairment

of fixed assets. *Economics and Business Management*. 2025. Vol. 16. № 1. pp. 214-233.

2. Petryk O., Oliinyk A. Theoretical and practical aspects of auditing fixed assets of enterprises during the economic recovery of Ukraine. *Finance of Ukraine*. 2025. № 6. pp. 118-128.

3. Kraievskyi V. Actual Issues of Reproduction of Fixed Assets of Domestic Enterprises. *Економіка розвитку систем*. 2024. Vol. 6. № 2. pp. 16-21.

4. Бондар М., Кулик А. Облік об'єктів основних засобів підприємств та аналіз їхньої вартості в умовах збройної агресії. *Економічний аналіз*. 2022. Том 32. № 4. С. 165-177.

Алла МИХАЛКІВ
кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри
обліку, аналізу і аудиту
Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича,
м. Чернівці, Україна

РОЛЬ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В ПРОЦЕСАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

У сучасних умовах глобалізації та посилення інтеграційних процесів на європейському просторі бухгалтерський облік виступає ключовим інструментом забезпечення економічної прозорості, інвестиційної привабливості та довіри до фінансової інформації суб'єктів господарювання. Відповідність системи бухгалтерського обліку міжнародним та європейським стандартам є важливою передумовою інтеграції національної економіки України до єдиного економічного простору Європейського Союзу.

Процес євроінтеграції передбачає не лише узгодження правових і політичних механізмів співпраці, але й глибоку трансформацію фінансово-економічної інфраструктури держави. У цьому контексті бухгалтерський облік виконує роль універсальної мови бізнесу, що забезпечує можливість порівняння, аналізу та контролю фінансових результатів діяльності підприємств різних країн. Гармонізація національних стандартів обліку з Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ) є необхідною умовою для підвищення якості управлінських рішень, залучення інвестицій і зміцнення фінансової дисципліни.

В умовах підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС особливої ваги набуває питання адаптації національної системи бухгалтерського обліку до європейських вимог. Це зумовлено потребою у забезпеченні прозорості фінансової інформації, зниженні інформаційних ризиків для інвесторів, а також формуванні довіри до звітності українських підприємств на міжнародному рівні.

Водночас процес гармонізації супроводжується рядом проблем: методологічними відмінностями між НП(С)БО та МСФЗ, недосконалістю нормативно-правового забезпечення, нестачею кваліфікованих кадрів, а також недостатнім рівнем автоматизації облікових процесів. Усе це зумовлює потребу у науковому переосмисленні ролі бухгалтерського обліку як елемента євроінтеграційної інфраструктури. З огляду на це, дослідження ролі бухгалтерського обліку в процесах євроінтеграції є науково та практично значущим. Воно спрямоване на виявлення закономірностей розвитку облікової системи України в умовах трансформації економіки, обґрунтування напрямів удосконалення облікової політики відповідно до вимог ЄС і МСФЗ, а також на формування методичних засад підвищення якості фінансової звітності.

Мета дослідження полягає в науковому обґрунтуванні теоретичних, методологічних і практичних засад розвитку бухгалтерського обліку в Україні в

умовах євроінтеграції, визначенні його ролі у забезпеченні прозорості фінансової інформації, формуванні достовірної звітності відповідно до вимог міжнародних стандартів та підвищенні конкурентоспроможності національної економіки.

В умовах інтеграції до європейського ринку України бухгалтерський облік виконує роль універсальної мови бізнесу, що уможливорює порівняння фінансової інформації між суб'єктами різних країн, забезпечує сумісність звітності та сприяє визнанню результатів діяльності українських компаній на міжнародному рівні.

Застосування єдиних облікових принципів створює базу для ефективної комунікації між учасниками фінансових ринків, спрощує залучення капіталу, підвищує довіру іноземних інвесторів і зміцнює позиції держави в міжнародних рейтингах економічної відкритості.

У науковій літературі роль бухгалтерського обліку в умовах глобалізації розглядається як інформаційна, контрольна, аналітична та комунікаційна функції. У контексті євроінтеграції до цих традиційних функцій додається ще одна – інтеграційна, яка полягає у забезпеченні гармонізації облікових практик різних країн на основі єдиних принципів обліку та звітності.

Завдяки інтеграційній ролі бухгалтерський облік:

- сприяє узгодженню економічної політики держав із вимогами ЄС;
- забезпечує порівнянність фінансової інформації в межах єдиного економічного простору;
- формує передумови для залучення іноземних інвестицій;
- підвищує прозорість діяльності підприємств;
- зміцнює довіру до національної фінансової системи.

У європейській практиці бухгалтерський облік сприймається як елемент корпоративного управління, що визначає рівень відповідальності суб'єктів господарювання перед суспільством і державою. Саме через бухгалтерську звітність реалізуються принципи відкритості, підзвітності та соціальної відповідальності бізнесу [1].

Таким чином, у процесі євроінтеграції бухгалтерський облік виконує не лише технічну, а й стратегічну функцію, оскільки забезпечує довгострокову довіру до української економіки як до надійного партнера у європейському бізнес-середовищі.

Попри значні досягнення у сфері адаптації бухгалтерського обліку до міжнародних вимог, в Україні зберігається низка проблем, що знижують ефективність його ролі у процесах євроінтеграції. До них належать:

- методологічна невідповідність між національними положеннями НП(С)БО і МСФЗ;
- нестача кваліфікованих фахівців, здатних працювати за міжнародними стандартами;
- недостатній рівень автоматизації облікових процесів;

- низький рівень обізнаності керівників підприємств щодо переваг гармонізованого обліку;
- слабка взаємодія між науковими установами, професійними організаціями бухгалтерів та державними регуляторами.

Розв'язання цих проблем потребує системного підходу. Основними напрямками удосконалення є:

1. Створення національної стратегії розвитку бухгалтерського обліку в контексті євроінтеграції.
2. Розширення сфери застосування МСФЗ для підприємств малого та середнього бізнесу з урахуванням їхніх особливостей.
3. Удосконалення освітніх програм і сертифікації бухгалтерів відповідно до вимог Європейської федерації бухгалтерів (FEE).
4. Підвищення рівня цифровізації бухгалтерського обліку, зокрема через упровадження систем електронної звітності та автоматизованого контролю.
5. Активізація міжнародного наукового співробітництва у сфері обліку та аудиту [2].

У ході дослідження з'ясовано, що бухгалтерський облік у сучасних умовах євроінтеграції набуває стратегічного значення як ключовий елемент економічної системи, що забезпечує формування достовірної, прозорої та зіставної фінансової інформації. Саме він виступає основою для прийняття управлінських, інвестиційних і регуляторних рішень, спрямованих на зміцнення конкурентоспроможності національної економіки та інтеграцію України у спільний європейський економічний простір.

Доведено, що роль бухгалтерського обліку в умовах євроінтеграції полягає у забезпеченні інформаційної основи для адаптації національної економіки до вимог європейського ринку, формуванні механізмів фінансового контролю та управління, а також у підвищенні ефективності корпоративного управління. Бухгалтерський облік виступає інструментом синтезу національних і міжнародних підходів до фінансової звітності, забезпечуючи порівнянність і надійність економічних показників.

Отже, бухгалтерський облік у процесах євроінтеграції виступає не лише технічним інструментом фіксації господарських операцій, а й важливим чинником економічного розвитку, що формує прозоре інформаційне середовище, сприяє ефективному управлінню та забезпечує стале зростання національної економіки у контексті інтеграції України до Європейського Союзу.

Список використаних джерел.

1. Ловінська Л. Г. Вплив євроінтеграційних процесів на розвиток бухгалтерського обліку та звітності в Україні. *Фінанси України*. 2014. № 9. С. 21-30.
2. Мельник Т. Г., Засадний Б. А., Гура Н. О., Швець В. Г., Дерун І. А. Розвиток національної системи бухгалтерського обліку і контролю в Україні в умовах євроінтеграції: монографія / за заг. ред. Т. Г. Мельник. Київ: Кондор, 2017. 225 с.

Тетяна МУЛИК
кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри аналізу та аудиту
Вінницького національного аграрного університету,
м. Вінниця, Україна

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ АУДИТОРІВ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ АУДИТУ

У сучасних умовах постійних змін у податковому, фінансовому та економічному середовищі України особливого значення набуває професійна підготовка аудиторів. Якість аудиторських перевірок безпосередньо залежить від рівня компетентності, практичних навичок та здатності фахівців оперативно реагувати на нові виклики, що виникають у сфері бухгалтерського обліку й оподаткування. Удосконалення професійної підготовки аудиторів стає не лише вимогою часу, а й одним із ключових чинників забезпечення достовірності фінансової звітності, ефективного управління ризиками та підвищення довіри до результатів аудиторських перевірок.

Динамічний розвиток цифрових технологій, інтеграція України до європейського економічного простору, впровадження міжнародних стандартів аудиту (далі – МСА) та посилення вимог до прозорості фінансової інформації вимагають від аудиторів нових знань і компетентностей. Саме тому процес підготовки та підвищення кваліфікації аудиторів має базуватися на сучасних методичних підходах, що поєднують теоретичні знання з практичним досвідом, використанням цифрових інструментів і аналітичних платформ.

На жаль, для сучасного суспільства, характерні певні проблеми на виклики у професійній підготовці аудиторів, це:

- невідповідність освіти практичним вимогам – академічні програми часто фокусуються на теорії і формальних аспектах, недостатньо уваги приділяється практичним кейсам, робочим процедурам та сучасним інструментам;
- брак навичок роботи з інформаційними технологіями (далі – ІТ) і даними – недостатній рівень підготовки з інформаційних систем, баз даних, аналітичних платформ та інструментів аудиторської автоматизації;
- нерегулярне підвищення кваліфікації – відсутність системи безперервного навчання або її слабка реалізація;
- несформовані компетенції з управління ризиками і судової доказовості – аудитори не завжди готові до ідентифікації комплексних ризиків або підготовки доказової бази для оскарження в судах;
- етичні та комунікаційні проблеми – недостатні навички етичної поведінки, ефективної комунікації з клієнтом і регуляторами;
- нерівномірний доступ до якісного навчання – розрив між великими

містами/вишами і регіонами, малими фірмами та великими аудиторськими компаніями.

Ці проблеми у професійній підготовці аудиторів мають комплексний негативний вплив як на якість аудиторських послуг, так і на ефективність фінансового контролю в державі загалом. Насамперед, зазначені недоліки призводять до таких наслідків як: зниження якості аудиторських перевірок; підвищення ризику професійних помилок; застарівання професійних знань; послаблення контрольної функції аудиту; зниження довіри до аудиторської професії; уповільнення інтеграції у міжнародний професійний простір; зменшення конкурентоспроможності аудиторських фірм; ризик виникнення конфліктів та етичних порушень; нерівність можливостей розвитку фахівців тощо.

Для усунення виявлених проблем і мінімізації їх негативного впливу необхідним є перехід від констатації недоліків до впровадження практичних заходів щодо вдосконалення системи підготовки аудиторів.

Враховуючи це, важливим напрямом розвитку аудиторської професії є створення ефективної системи постійного професійного вдосконалення фахівців, що передбачає поєднання різних форм навчання, обмін досвідом та систематичне оновлення знань відповідно до вимог МСА.

Здебільшого науковці сюди відносять [1, С. 107-108]:

- проведення внутрішніх семінарів (вебінарів, робочих нарад), на яких розглядаються питання податкового законодавства, бухгалтерського обліку й аудиту, а також здійснюється обговорення помилок, допущених співробітниками та клієнтами;

- регулярне зовнішнє навчання персоналу на семінарах, тренінгах, конференціях, форумах з удосконалення професійних знань та навичок з урахуванням поточного стану бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування;

- забезпечення необхідною нормативно-законодавчою й періодичною літературою з питань бухгалтерського обліку, оподаткування з метою самостійного її вивчення;

- підписку на електронні новини та оновлення періодичних електронних видань глобальної системи Інтернет з питань стандартів та практики аудиту, бухгалтерського обліку, фінансів;

- застосування формалізованих методів оцінки роботи персоналу: відгуки клієнтів; результати перевірок контролюючих органів; щодо аудиторів – моніторинг рішень Аудиторської палати України, Органу суспільного нагляду щодо застосування стягнень до аудиторів (фірм); якість висловлення суті питань у підсумкових документах по роботі з клієнтами; якість оформлення робочих документів та розгляду питань програм перевірки та ін.

Безперервне підвищення кваліфікації є не лише вимогою чинного законодавства, а й ключовим інструментом забезпечення конкурентоспроможності спеціалістів і стабільності фінансової діяльності підприємства. Закон України «Про

аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» [2] встановлює обов'язок аудиторів проходити постійне навчання та вдосконалювати професійні навички. Ця вимога спрямована на забезпечення відповідності знань фахівців сучасним стандартам – як національним, так і міжнародним.

Основною метою підвищення кваліфікації аудиторів і бухгалтерів є вдосконалення теоретичних знань, практичних навичок і професійних компетенцій, необхідних для:

- правильного застосування національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку та Міжнародних стандартів фінансової звітності;
- забезпечення достовірності фінансових показників, своєчасності подання звітності та її відповідності чинним нормативним вимогам;
- впровадження цифрових технологій у сфері обліку та аудиту, включно з автоматизованими системами збору, обробки та аналізу даних;
- оптимізації податкового планування, уникнення ризиків податкових порушень;
- підвищення якості аудиторських висновків, що ґрунтуються на достовірній, обґрунтованій і перевіреній інформації.

Професійний розвиток аудиторів і бухгалтерів передбачає такі основні напрями: оновлення знань у сфері законодавства; впровадження інформаційних технологій; поглиблення знань у сфері міжнародних стандартів аудиту; розвиток управлінських компетенцій; опанування soft skills тощо.

Отже, удосконалення професійної підготовки аудиторів є стратегічним чинником підвищення якості організації аудиту, що безпосередньо впливає на рівень фінансової прозорості, довіру до результатів перевірок і ефективність управлінських рішень у державі. Проведений аналіз засвідчує, що сучасні виклики – діджиталізація економіки, інтеграція у світовий фінансовий простір, реформування податкової системи – вимагають від аудиторів не лише глибоких теоретичних знань, а й здатності працювати з цифровими даними, аналітичними інструментами, міжнародними стандартами та ризик-орієнтованими підходами.

Розв'язання наявних проблем у сфері професійної підготовки аудиторів потребує переходу до комплексної системи безперервного навчання, яка поєднує академічну освіту, практичні тренінги, самостійне вдосконалення та оцінку професійних компетенцій. Важливим є створення умов для рівного доступу до якісної освіти у різних регіонах, розробка актуальних навчальних програм, що враховують вимоги МСА, а також запровадження системи моніторингу ефективності навчання.

Удосконалення професійної підготовки аудиторів сприятиме підвищенню якості аудиторських послуг, зміцненню авторитету професії, зменшенню кількості професійних помилок і порушень етичних норм, а також розширенню участі українських аудиторів у міжнародних ринках послуг.

Список використаних джерел

1. Лукановська І. Аудит професійності та фаховості як напрямок розширення аудиторських послуг. *Цифрова економіка та економічна безпека: науково-практичний журнал*. 2024. №3 (12). С. 105–110. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.12-19>.

2. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України № 2258-VIII від 21.12.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text> (дата звернення 10.11.2025)

Олена НАГОЛЮК

кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри фінансів та обліку
Інституту економіки та менеджменту Університету «Україна»,
м. Київ, Україна

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА, КІБЕРБЕЗПЕКА ДЛЯ ОБЛІКОВЦІВ: ІНТЕГРАЦІЯ ЦИФРОВИХ РИЗИКІВ У НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ

У роботі розглядаються актуальні виклики кібербезпеки, що постають перед сучасними обліковцями в умовах цифровізації бізнес-процесів та стрімкого розвитку інформаційних технологій. Визначено, що посилення кібератак, зростання обсягів електронних фінансових даних та поширення автоматизованих систем обліку формують нові ризики для фінансової інформації та професійної діяльності бухгалтерів. Наголошено на необхідності інтеграції знань з кібербезпеки, управління цифровими ризиками, основ захисту даних та інформаційної гігієни в навчальні програми з обліку й аудиту.

У сучасному цифровому середовищі питання інформаційної безпеки та кіберзахисту набувають особливої актуальності для фахівців з обліку та фінансів. Швидке впровадження електронних систем, онлайн-сервісів, хмарних технологій і автоматизація бухгалтерських процесів посилює залежність облікової діяльності від цифрової інфраструктури. Водночас це створює нові виклики, пов'язані з кібератаками, витоками даних, цифровим шахрайством та технічними збоями, які можуть спричинити значні фінансові та репутаційні втрати.

Тому інтеграція питань інформаційної та кібербезпеки в освітні програми для обліковців є необхідною умовою підготовки сучасного фахівця. Студенти мають оволодіти не лише професійними знаннями, а й навичками безпечної роботи з цифровими платформами, даними та обліковими системами.

Проаналізовано ключові напрями модернізації освітнього процесу: впровадження кейсів реальних кіберінцидентів у бухгалтерській практиці, використання симуляційних платформ, формування компетентностей щодо виявлення кіберзагроз, роботи з захищеними інформаційними системами та розуміння принципів цифрової етики. Особливу увагу приділено ролі міждисциплінарного підходу, що поєднує знання з обліку, ІТ та права.

Сучасні обліковці працюють у середовищі, де більшість операцій здійснюється в електронній формі, що підвищує ймовірність кібератак, вірусних заражень, фішингу, підміни даних або блокування доступу до інформаційних систем. Фахівець з обліку має володіти навичками розпізнавання цифрових загроз та алгоритмами реагування на них[1].

Сучасні освітні програми з обліку повинні включати модулі з основ кібергігієни, захисту інформації, управління цифровими ризиками та безпечної роботи з автоматизованими обліковими системами (ERP, бухгалтерськими

платформами, хмарними сервісами). Інтеграція цих тем сприяє формуванню професійної відповідальності майбутніх фахівців.

За для здійснення ефективної підготовки обліковців вимагає поєднання знань із бухгалтерського обліку, інформаційних технологій та права. Зокрема, важливим є вивчення норм щодо захисту персональних даних, кіберзлочинності, інформаційної безпеки та етичних принципів поведінки з фінансовою інформацією.

Для підвищення якості підготовки доцільно впроваджувати:

- ✓ аналіз реальних кейсів кібератак у сфері обліку;
- ✓ симуляційні тренінги з реагування на інциденти;
- ✓ роботу в захищених цифрових середовищах;
- ✓ завдання з оцінювання ризиків у ІТ-системах підприємства[2].

Критичність фінансових даних як об'єкта кіберзагроз:

✓ Фінансова інформація є одним із найбільш цінних ресурсів підприємства, тому часто стає мішенню кібератак: фішинг, шкідливе ПЗ, підміна або викрадення даних.

✓ Порушення цілісності та конфіденційності даних може спричинити значні фінансові, репутаційні та юридичні ризики.

Існує певна низка загроз для бухгалтерських систем: несанкціонований доступ до облікових баз, маніпулювання або приховане редагування даних, вірусні атаки, що блокують доступ до інформації, викрадення облікових даних співробітників, ризики, пов'язані з людським фактором (недостатня кібергігієна)[3].

Інтеграція питань інформаційної та кібербезпеки в освітні програми для обліковців є необхідною умовою підготовки сучасного фахівця. Студенти мають оволодіти не лише професійними знаннями, а й навичками безпечної роботи з цифровими платформами, даними та обліковими системами.

Ключові аспекти, які доцільно включити до навчальних програм:

1. Основи інформаційної безпеки – принципи конфіденційності, цілісності та доступності даних; класифікація загроз і вразливостей.

2. Кіберризики в бухгалтерській діяльності – фішингові атаки, віруси-шифрувальники, підміна реквізитів платежів, компрометація електронних підписів.

3. Захист бухгалтерських інформаційних систем – політики доступу, багатофакторна аутентифікація, резервне копіювання, журнали аудиту.

4. Правові та нормативні вимоги – законодавство щодо захисту персональних даних, електронних документів, використання КЕП/ЕЦП, вимоги до зберігання фінансової інформації.

5. Хмарні технології та цифрова інфраструктура – безпечне використання хмарних рішень, оцінка провайдерів та контроль доступу.

6. Практичні кейси та симуляції – моделювання кібератак, аналіз інцидентів, розробка політик інформаційної безпеки на підприємстві.

Інтеграція таких модулів у навчальні плани сприятиме формуванню у майбутніх обліковців цифрової грамотності, відповідальності та стійкості до

кіберзагроз. Це дозволить підвищити якість професійної підготовки та забезпечити здатність реагувати на виклики цифрової економіки, зберігаючи безпеку фінансової інформації підприємств.

Зроблено висновок, що ефективна інтеграція питань кібербезпеки в освітні програми з бухгалтерського обліку є необхідною умовою підготовки конкурентоспроможних фахівців, здатних працювати в цифровому середовищі та забезпечувати захист фінансової інформації відповідно до міжнародних стандартів.

Підготовка обліковців у сучасних умовах потребує системного врахування викликів кібербезпеки. Формування відповідних компетентностей є важливою передумовою професійної надійності, захисту фінансових даних та ефективної діяльності підприємств у цифровому середовищі.

Список використаних джерел

1. Баранов О.І. Основи інформаційної безпеки: навч. посіб. Київ: НАВС, 2021. 248 с.
2. Бєлова М.В., Бєлов Д.М. Імплементация штучного інтелекту в досудове розслідування кримінальних справ: міжнародний досвід. *Аналітично-порівняльне правознавство*. № 2. 2023. С. 448–454.
3. Шиманський О.В. Національна система кібербезпеки України: правові та організаційні аспекти. *Інформація і право*. 2021. № 1. С. 23–31.

Тетяна НАЗАРЕНКО

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри
інформаційних систем в управлінні та обліку
Державного університету «Житомирська політехніка», м. Житомир, Україна

МЕТОДОЛОГІЯ АУДИТУ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ВІДКРИТОЇ ЕКОНОМІКИ: ВИКЛИКИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ТА ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

Сталий розвиток та принципи ESG (Environmental, Social, Governance) набули статусу критично важливого чинника корпоративної стратегії, що безпосередньо впливає на доступ до фінансових ринків та інвестиційного капіталу [1]. В умовах відкритої економіки та рішучого курсу України на євроінтеграцію, впровадження міжнародних ESG-стандартів стає не просто регуляторним трендом, а необхідною передумовою для підвищення глобальної конкурентоспроможності.

Євроінтеграційний вектор слугує головним каталізатором імплементації ESG-вимог в національній економічній системі. Український бізнес, попри значні виклики, пов'язані з повномасштабним вторгненням, зберігає стійкий інтерес до сфери сталого розвитку [2]. Це зумовлено усвідомленням того, що інтеграція у європейський простір накладатиме жорсткі вимоги до корпоративної звітності та прозорості. Необхідність гармонізації національної методологічної та регуляторної бази з європейськими стандартами, зокрема CSRD/ESRS, є критичною для залучення інвестицій та ефективного повоєнного відновлення [3].

Слід зазначити, що у контексті геополітичної нестабільності, аудит сталого розвитку набуває додаткового виміру – економічної безпеки. Доступ до міжнародних ринків, фінансування відновлення та співпраця з європейськими партнерами залежать від достовірної, верифікованої ESG-звітності. Таким чином, якість методології аудиту сталого розвитку прямо корелює зі здатністю країни залучати та ефективно використовувати критично важливий іноземний капітал, перетворюючи аудит з інструменту прозорості на механізм забезпечення фінансової стійкості та економічної безпеки.

Зростання уваги зацікавлених сторін, включаючи інвесторів, кредиторів та регуляторів, до впливу суб'єктів господарювання на питання сталого розвитку спричинило різке збільшення попиту на незалежне підтвердження інформації зі сталого розвитку [4]. Забезпечення достовірності та надійності цих даних є ключовим завданням аудиту, оскільки це дозволяє запобігти тактиці грінвошингу (створення неправдивого вигляду екологічної відповідальності) та забезпечити довіру до корпоративної звітності [5].

Міжнародні регуляторні органи у відповідь на цей запит запроваджують обов'язкові вимоги до незалежного підтвердження інформації зі сталого розвитку. Цей процес вимагає від аудиторської професії суттєвих методологічних змін,

оскільки традиційні підходи, розроблені для фінансового аудиту, не є достатньо специфічними для верифікації складних, часто нефінансових, ESG-метрик.

Протягом тривалого часу завдання з надання впевненості щодо нефінансової звітності, включаючи дані зі сталого розвитку, виконувалися на основі Міжнародного стандарту завдань з надання впевненості (МСВЗ) 3000 (Переглянутий) [6]. Цей стандарт є загальним і застосовувався до широкого спектра нефінансової інформації. Однак його використання для аудиту сталого розвитку мало суттєві обмеження: він вимагав існування *відповідних критеріїв* (наприклад, Настанов щодо звітності Глобальної ініціативи звітності, GRI), які мають бути загальнодоступними та розробленими відповідно до належної процедури [6]. Загальний характер ISAE 3000 виявився недостатнім для забезпечення уніфікованої та високонадійної верифікації складної та унікальної інформації сталого розвитку, яка охоплює оцінки, прогнозні заяви та довгострокові зобов'язання [7].

Це методологічне обмеження зумовило позицію Ради з міжнародних стандартів аудиту та надання впевненості (РМСАНВ) щодо необхідності створення спеціалізованого стандарту.

Таблиця 1

**Порівняння ключових міжнародних стандартів забезпечення впевненості
щодо сталого розвитку**

Характеристика	ISAE 3000 (Revised)	ISSA 5000
Сфера застосування	Загальні завдання з надання впевненості (нефінансова інформація)	Виключно завдання із забезпечення впевненості щодо сталого розвитку (ESG) [8]
Рівень конкретизації	Загальний, вимагає наявності відповідних критеріїв (напр., GRI) [6]	Високий, деталізує процедури для обох рівнів впевненості, включаючи оцінки та прогнозні заяви [7]
Статус для ESG після 15.12.2026	Припиняє застосовуватися для ESG завдань [9]	Глобальний базовий стандарт (Ефективний з 15.12.2026) [7]

Директива ЄС про корпоративну звітність зі сталого розвитку (CSRD) є головним регуляторним інструментом, що кардинально змінює методологію аудиту в Європі та, як наслідок, в Україні на шляху до євроінтеграції. CSRD вимагає від великих компаній, які перевищують два з трьох критеріїв (загальні активи €25 млн, виручка €50 млн, 250 осіб персоналу), обов'язкового незалежного аудиту ESG-інформації, розкритої відповідно до Європейських стандартів звітності зі сталого розвитку (ESRS) [10].

На початковому етапі CSRD встановлює вимогу щодо надання обмеженої впевненості (Limited Assurance) щодо інформації [5]. Це передбачає менш інтенсивні аудиторські процедури, які в основному зосереджені на запитах та аналітичних оглядах. Проте, Директива чітко передбачає, що в майбутньому (орієнтовно до 2028 року) буде здійснено перехід до вимоги щодо розумної впевненості (Reasonable Assurance). Досягнення розумної впевненості потребує

значно глибших аудиторських процедур, включаючи детальне тестування внутрішніх контролів та субстантивні перевірки первинних даних.

Таблиця 2

Еволюція вимог до рівня впевненості згідно з CSRD (у контексті ISSA 5000)

Характеристика	Обмежена впевненість (Limited Assurance)	Розумна впевненість (Reasonable Assurance)
Поточна вимога CSRD	Обов'язкова початкова вимога [11]	Майбутня обов'язкова вимога (очікується до 2028 р.) [5]
Обсяг аудиторських процедур	Обмежений; переважно запити, аналітичні процедури, огляд внутрішніх контролів [5]	Вичерпний; включає детальне тестування контролів, субстантивні процедури, перевірку первинних даних
Вимога до готовності даних	Достатність для висновку, що <i>не виявлено</i> суттєвих викривлень	Високий рівень готовності, надійні фреймворки управління даними, здатність обґрунтувати кожен критичну точку даних [12]

Цифровізація є невід'ємною складовою сучасної методології аудиту сталого розвитку, що дозволяє впоратися зі складністю та обсягом ESG-даних. Впровадження технологічних рішень, зокрема штучного інтелекту (AI) та спеціалізованих платформ, критично важливе для організацій, які прагнуть ефективності у звітуванні [14].

Штучний інтелект (AI), особливо обробка природної мови (NLP), революціонізує аналіз і звітність сталого розвитку. AI-інструменти можуть автоматизувати збір та інтеграцію даних із різних джерел – від IoT-пристроїв до соціальних медіа та фінансових систем. Це дозволяє аудиторам ефективно аналізувати неструктуровані дані та зв'язувати фінансові та нефінансові показники.

Методологія аудиту сталого розвитку в умовах відкритої економіки переживає трансформаційний період, викликаний двома ключовими факторами: уніфікацією глобальних стандартів (ISSA 5000) та вимогами європейської регуляторної конвергенції (CSRD/ESRS). Перехід від генералізованого ISAE 3000 до високоспецифічного ISSA 5000 є необхідним кроком для забезпечення надійності даних, особливо з огляду на майбутній перехід від обмеженої до розумної впевненості, передбаченої CSRD до 2028 року.

Найбільший методологічний виклик становить аудит транскордонних ланцюгів постачань. Для його подолання необхідна інтеграція передових цифрових технологій. AI забезпечує ефективність збору та аналізу даних, тоді як DLT/Blockchain є фундаментальним рішенням для забезпечення цілісності та незмінності даних у міжнародних потоках. Успішна імплементація цих методологічних змін є не лише питанням корпоративної прозорості, але й критичним фактором для забезпечення економічної безпеки та подальшої інтеграції українського бізнесу у світову економічну систему.

Список використаних джерел

1. How AI can be leveraged to enhance sustainability data analysis and reporting - PwC, доступ отримано листопада 20, 2025, <https://www.pwc.be/en/news-publications/2025/tech-in-driving-sustainability-ep4.html>
2. Завдяки рішучій ще довоєнній підтримці шляху на євроінтеграцію з боку як нашого уряду, так і ЄС, український бізнес зберігає інтерес до сталого розвитку та готовий працювати на перспективу і в цій сфері також | Deloitte Ukraine, доступ отримано листопада 20, 2025, <https://www.deloitte.com/ua/uk/about/recognition/news/ukrainian-business-maintains-interest-in-sustainable-development.html>
3. CSRD implementation in the Ukrainian corporations' practice - ResearchGate, доступ отримано листопада 20, 2025, https://www.researchgate.net/publication/389807841_CSRD_implementation_in_the_Ukrainian_corporations_practice
4. ISSA 5000 - NET, доступ отримано листопада 20, 2025, https://ifacweb.blob.core.windows.net/publicfiles/2025-07/2%29%20IAASB-ISSA-5000-Sustainability-Assurance-Fact-Sheet_ukr_Secure.pdf
5. Building confidence in ESG data: The role of assurance processes, доступ отримано листопада 20, 2025, <https://tax.thomsonreuters.com/blog/building-confidence-in-esg-data-the-role-of-assurance-processes/>
6. ISAE 3000 - Grant Thornton, доступ отримано листопада 20, 2025, <https://www.granthornton.de/en/services/assurance3/besondere-prufungs--und-beratungsleistungen/isae-3000/>
7. ISSA 5000 - A New Era in Sustainability Assurance Standards - Ascentium, доступ отримано листопада 20, 2025, <https://www.ascentium.com/in/blog/issa-5000-a-new-era-in-sustainability-assurance-standards/>
8. Understanding the International Standard on Sustainability Assurance 5000 - IAASB, доступ отримано листопада 20, 2025, <https://www.iaasb.org/focus-areas/understanding-international-standard-sustainability-assurance-5000>
9. New resources to support accountants on ISSA 5000 - ICAEW, доступ отримано листопада 20, 2025, <https://www.icaew.com/insights/viewpoints-on-the-news/2025/sep-2025/new-resources-to-support-accountants-on-issa-5000>
10. Директива ЄС про корпоративну звітність зі сталого розвитку (CSRD) - PwC, доступ отримано листопада 20, 2025, <https://www.pwc.com/ua/uk/services/csrd.html>
11. EUROPEAN COMMISSION Brussels, 26.2.2025 COM(2025) 81 final 2025/0045 (COD) Proposal for a DIRECTIVE OF THE EUROPEAN PARLIAMENT, доступ отримано листопада 20, 2025, https://commission.europa.eu/document/download/1d14a487-f042-476f-997f-adf7c3e14950_en?filename=CSDDD%20Omnibus%20proposal.pdf
12. ESG audit readiness - Deloitte, доступ отримано листопада 20, 2025, https://www.deloitte.com/mt/en/services/audit-assurance/perspectives/ESG_audit_readiness.html
13. ESG Standards and Requirements in the EU and Ukraine: Changes and Expectations | Green Transition Office - DiXi Group, доступ отримано листопада 20, 2025, <https://gto.dixigroup.org/en/news/esg-standarty-i-vymohy-v-yes-ta-ukraini-zminy-ta-ochikuvannia>
14. Future-proofing sustainability reporting: Solutions to AI and data challenges for CSRD compliance - Thomson Reuters Institute, доступ отримано листопада 20, 2025, <https://www.thomsonreuters.com/en-us/posts/sustainability/sustainability-reporting-solutions-csrd-compliance/>

Галина НАЗАРОВА

кандидат економічних наук, доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування
Центральноукраїнського національного технічного університету,
м. Кропивницький, Україна

ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ В ПРОЦЕСІ ОПОДАТКУВАННЯ

Фінансові результати діяльності підприємства є ключовими індикаторами його економічної ефективності, конкурентоспроможності та стабільності розвитку. Вони формуються в системі бухгалтерського обліку як різниця між доходами та витратами. У той же час фінансовий результат виступає не лише внутрішнім управлінським показником, але й важливим елементом податкової бази, що визначає суму податку на прибуток. Саме тому питання організації облікового забезпечення формування фінансових результатів та його відповідність вимогам податкового законодавства набувають особливої актуальності у сучасних умовах цифровізації, постійних змін податкового регулювання та зростання ризиків податкових спорів.

Фінансовий результат визначається як різниця між доходами та витратами підприємства, що виникають у процесі його операційної, фінансової та інвестиційної діяльності. Відповідно до вимог Національного положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом, фінансовий результат включає:

- ✓ фінансовий результат від операційної діяльності;
- ✓ фінансовий результат до оподаткування;
- ✓ чистий фінансовий результат.

Облікове забезпечення формування фінансового результату базується на принципах нарахування, відповідності доходів і витрат, превалювання сутності над формою та обачності. Коректне застосування цих принципів є передумовою достовірності показника прибутку.

Важливим елементом методики є класифікація доходів і витрат. Доходи поділяються на операційні (виручка, інші доходи від основної діяльності), фінансові, інвестиційні, а також інші. Витрати класифікуються за економічними елементами, статтями калькуляції та напрямками діяльності.

Ефективна система формування фінансового результату передбачає наявність методичного, методологічного та організаційного облікового супроводження. При цьому облікова політика має визначати: методи оцінки запасів (FIFO, середньозважена вартість); порядок визнання доходів і витрат; методи амортизації основних засобів; порядок розподілу загальновиробничих витрат; правила документального оформлення та внутрішнього контролю.

Чітка облікова політика суттєво впливає на величину фінансового результату та знижує ризики податкових претензій.

Первинні документи забезпечують юридичне підтвердження доходів і витрат. Недоліки оформлення є найбільш типовими причинами донарахувань податку на прибуток та ПДВ. Цифровізація (М.Е.Дос, BAS, «Вчасно», електронні первинні документи) підвищує прозорість облікового процесу, дозволяє автоматизувати формування реєстрів.

Ефективний внутрішній контроль забезпечує: достовірність облікових даних; своєчасне виявлення помилок; коректне формування доходів і витрат; точність розрахунків податкових зобов'язань.

Законодавство України розмежовує бухгалтерський та податковий підходи до визначення прибутку. Податок на прибуток розраховується за правилами Податкового кодексу України (ПКУ), який передбачає механізм податкових різниць.

Основні типи податкових різниць: різниці, що коригують фінансовий результат до оподаткування (ст. 134 ПКУ); амортизаційні різниці, різниці за резервами та забезпеченнями, різниці за операціями з нерезидентами, різниці за контрольованими операціями тощо.

Наявність податкових різниць зумовлює відмінності між фінансовим та податковим прибутком. У разі неналежного обліку різниць виникають ризики донарахувань за результатами податкових перевірок.

Проблемні аспекти гармонізації бухгалтерського та податкового обліку полягають у відмінності у підходах до визнання доходів і витрат, недостатності деталізації облікових реєстрів для заповнення декларації з податку на прибуток, частоті змін норм Податкового кодексу, складнощам в документуванні господарських операцій. Фінансовий результат може використовуватися як елемент оптимізації податкового навантаження за умови дотримання законодавства. Основні напрями: вибір методу амортизації; прогнозування обсягів витрат на резерви та забезпечення; управління витратами майбутніх періодів; коректний поділ витрат на прямі та загальновиробничі; контроль за ризиковими операціями, що можуть спричинити донарахування.

Застосування сучасних інструментів податкового планування дозволяє зменшити податкові ризики та підвищити фінансову стабільність підприємства.

На основі аналізу практики підприємств визначено такі напрями удосконалення: по-перше, цифровізація обліку (електронні документи, автоматизовані реєстри); по-друге, посилення внутрішнього контролю за формуванням доходів і витрат; по-третє, актуалізація облікової політики відповідно до змін законодавства; по-четверте, методична єдність бухгалтерського та податкового обліку за рахунок створення інтегрованих реєстрів; по-п'яте, підвищення кваліфікації бухгалтерів із питань оподаткування та електронних сервісів; по-шосте, розроблення системи податкових індикаторів для моніторингу ризикових операцій.

Облікове забезпечення формування фінансових результатів є ключовим елементом системи управління підприємством та основою для визначення податкових зобов'язань. Його ефективність залежить від якості первинного обліку, раціонально розробленої облікової політики, застосування внутрішнього контролю та відповідності нормативним вимогам. Гармонізація бухгалтерського і податкового обліку дозволяє підвищити достовірність звітності, мінімізувати податкові ризики та забезпечити стійкий розвиток підприємства.

Список використаної літератури

1. Баширова Г. Податок на прибуток: генезис трактування поняття та об'єкт бухгалтерського обліку. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*. 2020. № 3. С. 38–46. URL: <https://doi.org/10.31767/nasoa.3-2020.04>.
2. Дзюба О.М., Майстер Л.А. Облікове забезпечення формування фінансових результатів підприємства. *Приазовський економічний вісник*. Вип. 5(28). 2021. С. 156-161. URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2021/5_28_ukr/27.pdf.
3. Дорош Н.І., Кізенко Є.С. Особливості бухгалтерського обліку та оподаткування прибутку підприємств. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2020. № 2. С. 117–125. URL: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2020-2-18>.
4. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV від 16 липня 1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>.
5. Назарова Г.Б., Кононенко Л.В., Калашнікова А.К. Облікові процедури формування фінансових результатів: сучасний стан та напрями їх вдосконалення. *Економічний простір*. 2020. № 156 URL: <https://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/565>.
6. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Національного положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» № 73 від 07 лютого 2013 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#n17>.
7. Податковий кодекс України від 02 грудня 2010 р. № 275-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/index>.
8. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» № 290 від 29 листопада 1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0392-99#Text>.
9. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» № 318 від 31 грудня 1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text>.
10. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Національного положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 «Податок на прибуток» № 353 від 28 грудня 2000 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0047-01>.

Тетяна НАУМОВА

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування
Державного біотехнологічного університету, м. Харків, Україна

СУЧАСНА ПАРАДИГМА ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРІВ І АУДИТОРІВ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Розвиток інформаційного суспільства зумовлює докорінні зміни у професійній діяльності бухгалтерів і аудиторів. Цифровізація економіки, впровадження новітніх технологій, автоматизація облікових процесів, штучний інтелект і аналітика великих даних вимагають перегляду традиційних підходів до підготовки, підвищення кваліфікації та професійної етики фахівців облікової сфери. Професійний розвиток бухгалтера сьогодні - це не лише володіння технікою обліку, а й здатність працювати в цифровому середовищі, аналізувати дані та приймати управлінські рішення на їх основі.

Отже, визначення ключових компетентностей і факторів, що забезпечують ефективну адаптацію фахівців до цифрового середовища є об'єктом наукових досліджень багатьох учених-економістів. Так, у своєму дослідженні С.І. Василюшин вказує на те, що «місія професії бухгалтера була і залишається поза межами зникнення в бізнес-середовищі. Досягнення зазначеної місії можливе лише за умов наявності сукупності специфічних компетенцій фахівця, зокрема обліково-аналітичних, безпекових, організаційно-управлінських, цифрових, комунікативно-лідерських та психологічних складових. У поєднанні з якісною освітою та здатністю до саморозвитку протягом професійного життя, облікового гаранта економічної безпеки слід розглядати як домінуючого фахівця топ-менеджменту підприємства» [1]. Ряд авторів наголошують: «у контексті глобальної діджиталізації поведінка бухгалтера повинна базуватись на розумінні фахівцем важливості набуття навичок цифрового способу мислення. Зокрема, за умов роботи у діджитал-просторі значення достовірності бухгалтерської інформації і неупередженості ділових рішень працівника лише зростає, адже кожен користувач інформації має широкі можливості щодо її перевірки та моніторинг дій бухгалтера. Коректність і етичність поведінки фахівця набувають пріоритетності безпосередньо впливають на якість послуг та можуть змінювати рівень довіри до бухгалтера і результатів його роботи» [2]. «Сучасні методи цифровізації бухгалтерського обліку суттєво трансформують внутрішній аудит, надаючи нові інструменти для контролю та перевірки, що в свою чергу покращує ефективність управлінських процесів та знижує ризики у фінансовій діяльності організацій [3].

На основі аналізу наукових підходів та враховуючи виклики цифровізації, ми прийшли до висновку, що ключовими тенденціями, що формують сучасну парадигму професійного розвитку, є: автоматизація бухгалтерського обліку (ERP-

системи, хмарні сервіси, штучний інтелект); використання аналітики великих даних (Big Data) для прогнозування фінансових результатів; інтеграція нефінансової звітності (ESG, сталий розвиток); підвищення ролі інфобезпеки та захисту фінансових даних. Таким чином, бухгалтер і аудитор перетворюються на високотехнологічних спеціалістів, здатних не лише відображати факти господарського життя, а й створювати інформаційну цінність для бізнесу. Сучасна парадигма професійного розвитку ґрунтується на компетентнісному підході, який орієнтується не лише на знання, а й на здатність ефективно їх застосовувати.

Відповідно до Міжнародних стандартів освіти бухгалтерів (IFAC), ключові компетентності сучасного фахівця охоплюють: технічні компетентності (облік, аудит, фінансовий аналіз, податки, IT-інструменти); інтелектуальні компетентності (критичне мислення, аналітика, інтерпретація даних); міжособистісні компетентності (комунікація, робота в команді, лідерство); етичні компетентності (професійна поведінка, незалежність, об'єктивність); цифрові компетентності (робота з інформаційними системами, кіберетика, цифрова грамотність). З огляду на це, професійний розвиток бухгалтерів і аудиторів має бути безперервним процесом, який поєднує формальну освіту, післядипломне навчання, самоосвіту та сертифікацію.

У сучасному світі знання швидко втрачають актуальність. За оцінками експертів, професійні навички у сфері обліку потребують оновлення кожні 2–3 роки. Тому важливою складовою нової парадигми є концепція безперервного професійного розвитку (Continuing Professional Development, CPD: участь у тренінгах, семінарах, онлайн-курсах (Coursera, ACCA Learning, Prometheus тощо); професійна сертифікація (ACCA, CIMA, CPA, DipIFR); наставництво, участь у професійних спільнотах; дослідницька та наукова діяльність). Таким чином, міжнародні організації, як-от IFAC, IESBA, ACCA і CIMA, уже формують стандарти етичного використання AI, зосереджуючись на підзвітності, прозорості та безпеці даних. Українська професійна спільнота має шанс бути серед перших, хто формує культуру етичного застосування технологій у фінансовій сфері. Цифровізація породжує не лише технічні, а й етичні виклики. Професійна етика є основою економічної довіри та стійкого розвитку України навіть у воєнний час. Саме бухгалтери й аудитори відіграють ключову роль у зміцненні фінансової прозорості та відповідальності бізнесу. Місія фахівців з обліку непомітна, але надзвичайно важлива для економічної стабільності. Автоматизація обліку може призвести до зниження відповідальності за прийняті рішення, а доступ до великих масивів фінансових даних – до ризику їх неправомірного використання. Джон Хупер, екскерівник команди проекту ЄС «Впровадження практики ЄС з бухгалтерського обліку, фінансової звітності і аудиту в Україні», член професійної організації Англії і Уельсу, наголошує, що «етика для бухгалтерів і аудиторів передбачає значно вищі стандарти, ніж для пересічних громадян. Вона ґрунтується не лише на знанні кодексів і правил, а насамперед – на внутрішній порядності, почутті

відповідальності та професійній гордості за належність до світової спільноти фахівців. Він також підкреслив, що етику неможливо «вивчити» - вона формується через виховання, цінності та здатність обирати доброчесність навіть у «сірій зоні» рішень» [4]. Тому сучасний бухгалтер повинен не лише дотримуватись законодавчих норм, а й керуватися принципами професійної етики: чесністю, об'єктивністю, конфіденційністю, компетентністю та незалежністю. Провідні роботодавці частіше оцінюють не лише диплом, а й динаміку розвитку компетентностей, гнучкість мислення, здатність адаптуватися до нових технологій.

Сучасні технології значно розширюють можливості для професійного навчання. Онлайн-курси для бухгалтерів набувають дедалі більшої популярності завдяки своїй доступності, гнучкості та практичній спрямованості. Вони надають фахівцям змогу оновлювати знання без відриву від основної діяльності, опановувати сучасні інструменти бухгалтерського обліку й складання звітності, а також поглиблювати кваліфікацію у вузькопрофільних напрямках - зокрема, у сфері податкового чи управлінського консалтингу.

Постійне вдосконалення знань і навичок не лише сприяє кар'єрному розвитку, але й підвищує рівень довіри з боку роботодавців, клієнтів і партнерів. Сучасний бухгалтер, який систематично проходить навчання, здатний оперативно реагувати на зміни законодавства та ринкових умов, ефективно управляти фінансовими ресурсами підприємства й забезпечувати точність та своєчасність фінансової звітності. Такий підхід підвищує престиж професії й зміцнює її роль у сучасному бізнес-середовищі.

Отже, підсумовуючи проведене дослідження нами визначено наступне:

сучасна парадигма професійного розвитку бухгалтерів і аудиторів в умовах інформаційного суспільства базується на принципах безперервності, гнучкості, інноваційності та етичності;

бухгалтер стає стратегічним партнером бізнесу, який забезпечує аналітичну підтримку управлінських рішень;

професійна освіта має відповідати новим викликам, формуючи не лише знання, а й цифрові та аналітичні компетентності. Саме поєднання технологічної грамотності, професійної етики та здатності до безперервного розвитку визначає конкурентоспроможність бухгалтера і аудитора сучасного інформаційного суспільства.

Список використаних джерел

1. Василішин С.І. Трансформація місії та назви професії бухгалтера під впливом запитів зміцнення економічної безпеки підприємств в умовах діджиталізації економіки. *Ефективна економіка*. 2020. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.7.58>

2. Фоміна, О., Ромашко, О., & Семенова, С. (2022). Професійна етика бухгалтерів: її особливості та проблемні аспекти дотримання етичних принципів. *Економіка та суспільство*. (46). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022--42>
3. Цегельник Н.І., Бедер Д.А. Роль внутрішнього аудиту у забезпеченні прозорості інформаційних ресурсів для управління бізнесом в умовах цифровізації. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14955203>
4. BDO в Україні про етику і ШІ у професії бухгалтерів і аудиторів. URL: <https://eba.com.ua/bdo-v-ukrayini-pro-etyku-i-shi-u-profesiyi-buhgalteriv-i-audytovoriv/>

Лариса ОЛІЙНИК
кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів
Національного університету біоресурсів і природокористування України,
м. Київ, Україна

ДЖЕРЕЛА ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Галузь АПК в Україні відіграє вирішальну роль у національній економіці. Вона забезпечує вагомому частку ВВП, експортних надходжень й зайнятості населення. Військові дії, тимчасова окупація територій, переміщення населення, знищення інфраструктури та проблеми з логістикою істотно позначаються на забезпеченні фінансовими ресурсами підприємств аграрного сектору. Водночас у надзвичайно складних умовах 2022 року, галузь АПК залишалась рушійною силою економіки України, адже забезпечувала 35% усього експорту, а її інвестиційний потенціал становив щонайменше 34 млрд доларів [1]. Тому питання джерел формування фінансових ресурсів в аграрному секторі економіки є актуальним в даний час.

Воєнний стан в Україні призвів до значних змін у формуванні фінансових ресурсів підприємствами АПК, в саме - витрати Державного бюджету були спрямовані насамперед на оборонні потреби, що зменшило доступні кошти для підтримки аграрного сектору економіки. Це зумовило необхідність пошуку інших джерел фінансування, таких як міжнародна допомога, кредитні програми від міжнародних фінансових організацій та вкладення приватних інвесторів. Сучасні виклики спричинили значні перебої в логістиці й постачанні, що позначилося на доступності потрібних ресурсів для аграрного виробництва: паливно-мастильні матеріали, насіння та добрива. У результаті така ситуація вплинула на збільшення витрат аграрних підприємств та зниження їх рентабельності. Агро-виробники в умовах сучасних викликів зіткнулися з підвищеними ризиками, а саме: втрати врожаю внаслідок бойових дій, руйнування інфраструктури й техніки, а також можливі перебої у постачанні продукції на внутрішні та зовнішні ринки.

Щоб забезпечити належне фінансування аграрного сектору України в сучасних умовах господарювання, важливо комплексно підходити до питання залучення різних джерел фінансових ресурсів.

Основними джерелами фінансових ресурсів для галузі АПК в складних умовах сьогодення є:

- власні джерела підприємств (прибуток, виручка від реалізації товарів, робіт і послуг, надходження від засновників);
- кошти Державного бюджету через надання субсидій та фінансування програм підтримки фермерів. Однак, через спрямування бюджету на оборонну галузь, обсяги державної підтримки обмежуються;

- міжнародна підтримка. Грантові програми та кредити від міжнародних організацій та держав-партнерів є важливим джерелом фінансування галузі АПК. Це включає фінансову підтримку Світового банку, Європейського банку реконструкції та розвитку, Європейського Союзу;

- залучення приватних інвестицій є важливим джерелом фінансування для аграрної сфери;

- кредитні програми банків та інших фінансових установ;

- випуск аграрних облігацій дозволяє підприємствам АПК залучати кошти на розвиток та модернізацію. Державні гарантії підвищують привабливість таких облігацій для інвесторів;

- страхові програми захищають підприємства аграрного сектору від ризиків, які пов'язані з військовими діями та іншими непередбачуваними подіями. Це знижує фінансові ризики та забезпечує стабільність виробництва [2].

Стан фінансового забезпечення аграрного сектору від початку проведення бойових дій на території України показує, що інвестиції в капітал значно скоротилися, це вказує на зниження інвестиційної активності через високі ризики, пов'язані з війною, та обмежений доступ до фінансових ресурсів.

Рентабельність галузі АПК значно коливалася: досягнувши піку в 2015 році - 41,7% й 2021 році - 40,3%. У 2022 році рентабельність знизилася до 20,7%, що можна пояснити збільшенням витрат й зниженням ефективності виробництва в умовах війни. Війна і пов'язані з нею економічні виклики вплинули на фінансові показники, що підтверджується різким падінням прибутку в 2022 році, а значить зменшенням можливостей фінансування підприємств за рахунок власних джерел. Важливим чинником суттєвого збільшення доходів як аграрних виробників, так і переробних підприємств, є поглиблення переробки зернових й технічних культур та поставки цієї продукції на експорт, де ціна в рази більша, ніж експорту сировини [3].

Таким чином, в нинішніх умовах функціонування аграрних підприємств в умовах обмеженого бюджету важливу роль при формуванні фінансових ресурсів відіграють такі джерела, як міжнародна допомога, кредитні програми від міжнародних фінансових інститутів й приватних інвесторів. Особливу увагу нині слід приділяти довготерміновим кредитам з пільговими умовами та грантам. Воєнний стан збільшує ризики для сільськогосподарських виробників, що підвищує необхідність розвитку системи аграрного страхування. Важливим питанням в даний час є запровадження державних програм страхування врожаїв від ризиків, які пов'язані з військовими діями. Міжнародна підтримка залишається головним чинником для стабілізації фінансового забезпечення фінансовими ресурсами агропромислових підприємств.

Список використаних джерел

1. Роїк О. Агроінвестиції: глобальне бачення, локальні проблеми. Юридична газета online. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/zemelne-agrarne-pravo/agroinvesticiyi-globalne-bachennya-lokalni-problemi.html>
2. Тітов Д., Олексієнко В. Фінансове забезпечення аграрного сектору України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2024. № 63. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-125>
3. Масюк Ю., Шкода А. Особливості формування та використання фінансових ресурсів підприємства. *Економіка та суспільство*. 2021. Випуск 34. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-27>

Наталія ОЛЯДНІЧУК

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Уманського національного університету, м. Умань, Україна

Ольга ПІДЛУБНА

старший викладач кафедри обліку і оподаткування
Уманського національного університету, м. Умань, Україна

ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ВЕДЕННЯ ФІНАНСОВОГО Й УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ВЕКТОРИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Сучасні соціально-економічні умови вимагають від суб'єктів господарювання ефективної системи обліково-аналітичного забезпечення, що інтегрує фінансовий та управлінський облік. У період економічної нестабільності, цифровізації бізнесу та глобальних викликів (зокрема війни, інфляційних процесів, змін податкового законодавства) зростає роль облікової інформації як інструменту управління, прогнозування та контролю. Водночас практика ведення фінансового й управлінського обліку в Україні стикається з низкою проблем організаційного, методичного, нормативного й технологічного характеру, що знижують ефективність управлінських рішень.

Фінансовий облік спрямований на формування достовірної інформації про фінансовий стан підприємства для зовнішніх користувачів – інвесторів, кредиторів, податкових органів. Управлінський облік орієнтований на внутрішніх користувачів – керівництво, менеджерів, власників – і забезпечує планування, аналіз, контроль та оцінку ефективності діяльності. Обидва види обліку мають спільне інформаційне поле, але різні цілі та методичні підходи, що потребує їх гармонізації через сучасні цифрові інструменти, аналітичні системи та єдині стандарти управління даними.

Дослідження практичних проблем обліку та шляхів їх вирішення постійно знаходяться в центрі уваги науковців. Побережець О.В., Мельник Ю.М. стверджують, що «динамічний розвиток та постійне удосконалення цифрових рішень у сфері обліку відкривають нові перспективи для підвищення ефективності облікових процесів і зміцнення конкурентних позицій суб'єктів господарювання. Використання інноваційних технологій є ключовим чинником підвищення гнучкості, точності та конкурентоспроможності облікової системи в умовах цифрової економіки» [1, с. 52]. Масіна Л.О., Розіт Т.В., Рубан Л.О. вважають, що поглиблення інтеграції цифрових технологій в облікову практику сприяє розвитку аналітичної функції, зміцненню фінансового управління та формуванню довгострокових конкурентних стратегій [2]. Коваль О., Лишак О. підкреслюють важливість ролі освітніх установ у розвитку цифрових компетентностей, зокрема через оновлення змісту економічних освітніх програм та впровадження практико

орієнтованого навчання [3]. Зважаючи на вагомі наукові здобутки, в умовах сучасного соціально-економічного середовища проблемні питання фінансового та управлінського обліку практичного характеру мають місце, зокрема:

- недостатня адаптованість нормативної бази до міжнародних стандартів, що ускладнює порівнянність фінансової звітності;
- надмірна регламентація облікових процедур, що знижує гнучкість підприємства у реагуванні на зміни економічного середовища;
- недосконалість системи внутрішнього контролю, що призводить до ризику викривлення фінансових результатів;
- низький рівень автоматизації обліку малого та середнього бізнесу;
- дефіцит висококваліфікованих бухгалтерських кадрів, здатних працювати в умовах цифрової економіки.

Управлінський облік в Україні залишається менш регламентованим, що з одного боку створює простір для гнучких рішень, а з іншого – породжує проблеми, зокрема:

- відсутність єдиної методики формування управлінської звітності;
- недостатня інтеграція з фінансовим обліком, що призводить до дублювання інформації або її розбіжностей;
- недостатній аналітичний компонент, коли управлінські рішення приймаються без належного обґрунтування та підтвердження даними;
- відсутність або недосконалість системи обліку за центрами відповідальності;
- недостатня цифровізація процесів, що ускладнює моніторинг в реальному часі.

З огляду на проблемні моменти ведення фінансового та управлінського обліку, вектори їх вирішення вбачаємо в наступному (рис. 1).

Реалізація вказаних заходів сприятиме досягненню якісних результативних показників, а саме:

- підвищенню прозорості та достовірності фінансової інформації;
- скороченню витрат часу на обробку даних;
- посиленню аналітичної спроможності суб'єктів господарювання;
- підвищенню якості управлінських рішень;
- інтеграції вітчизняного бізнесу до міжнародного економічного простору.

Комплексне та систематичне вирішення проблем ведення фінансового й управлінського обліку сприятиме удосконаленню системи обліку шляхом підвищення достовірності та своєчасності облікової інформації, зниження ризиків управлінських рішень, забезпечення прозорості фінансових потоків, створення єдиної бази даних для оперативного аналізу, посилення фінансової стабільності та інвестиційної привабливості підприємства.

Рис. 1. Вектори вирішення практичних проблем фінансового й управлінського обліку

Джерело: сформовано автором.

Таким чином, системний підхід до вирішення практичних проблем фінансового й управлінського обліку передбачає поєднання організаційних, методичних і технологічних чинників, що вміщують в собі цифровізацію, методологічне оновлення, розвиток людського капіталу та інтеграцію фінансової й управлінської інформаційної бази. За таких умов облік може стати не лише засобом фіксації господарських операцій, а й потужним інструментом стратегічного управління розвитком підприємства. Формування сучасної аналітично орієнтованої облікової системи є передумовою підвищення конкурентоспроможності підприємств, забезпечення економічної стабільності та реалізації принципів сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Побережець О.В., Мельник Ю.М. Інноваційні технології в системі фінансового обліку: виклики та можливості. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2025. № 24(2(60)). С. 45-55. URL: [https://doi.org/10.18524/2413-9998.2025.2\(60\).339901](https://doi.org/10.18524/2413-9998.2025.2(60).339901) (дата звернення: 11.11.2025).
2. Масіна Л.О., Розіт Т.В., Рубан Л.О. Роль та вплив цифрових технологій на стратегічний бухгалтерський облік в інтернет-торгівлі: аналіз та перспективи. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № 11. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15544463> (дата звернення: 11.11.2025).
3. Коваль О., Лишак О. Формування цифрової грамотності як інструмент професійної мобільності в обліково-економічному середовищі. *Економіка та суспільство*. 2025. № 73. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-73-76> (дата звернення: 11.11.2025).

Вікторія ОНИЩЕНКО

кандидат технічних наук, доцент,

доцент кафедри девелопменту нерухомості, фінансів, обліку та маркетингу
Українського державного університету науки і технологій, м. Дніпро, Україна

ОБЛІК ТА ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОПЕРАЦІЙ З КРИПТОВАЛЮТАМИ

Розвиток цифрової економіки та поширення криптовалют радикально змінюють підходи до формування облікової політики та фінансової звітності. Криптоактиви набули значного економічного значення: за даними CoinMarketCap, сукупна капіталізація криптовалют перевищує 2 трлн дол. США, а провідні компанії інтегрують їх у свої фінансові операції [1]. Однак облікове та правове регулювання залишається фрагментарним: відсутній єдиний підхід у міжнародних стандартах (МСФЗ, GAAP), а національні системи перебувають на етапі правової адаптації. Для України питання обліку криптовалют є особливо актуальним у зв'язку з очікуваним формуванням законодавчого, податкового і методологічного регулювання цього сектору.

Міжнародна практика обліку криптовалют базується на рекомендаціях МСБО 38 «Нематеріальні активи» та МСБО 2 «Запаси». Компанії можуть визнавати криптовалюту, як: нематеріальний актив, якщо вони зберігаються для інвестиційних цілей; запаси, якщо їх продаж є частиною основної діяльності підприємства. IFRIC підтвердив, що криптоактиви не є фінансовими інструментами, тому що не передбачають грошових потоків і контрактних прав. [2]. Також вони не визнаються грошовими еквівалентами за IAS 21.

З 2025 р. у США набув чинності стандарт FASB ASU 2023-08, який зобов'язує оцінювати криптовалюту за справедливою вартістю з відображенням змін у прибутках/збитках (FVTPL) [3]. Це створює прозорі умови для інвесторів, оскільки прибутки та збитки визнаються у поточному періоді.

У Швейцарії криптовалюти класифікуються як інтелектуальні активи відповідно до Swiss Code of Obligations, з можливістю оцінки за історичною або справедливою вартістю. У Німеччині - як нематеріальні активи або запаси залежно від бізнес-профілю компанії. Такий підхід узгоджується з принципом відображення достовірної та справедливої вартості активів у балансі.

На національному рівні ключовим документом є Закон України «Про віртуальні активи», який визначає криптовалюту, як нематеріальне благо, що має вартість, але не є засобом платежу [4]. Закон створює правову основу для діяльності постачальників послуг з віртуальними активами (VASP) і наближає Україну до вимог директиви ЄС MiCA. Разом з тим, повноцінне набрання чинності закону залежить від внесення змін до Податкового кодексу.

Національний банк України визнає гривню єдиним законним платіжним засобом і забороняє використання криптовалют для розрахунків. У квітні 2022 року

НБУ запровадив обмеження на купівлю криптовалют та інших віртуальних активів з використанням гривневих банківських рахунків, щоб запобігти витоку капіталу в умовах воєнного стану. НБУ вважає, що більшість криптовалют є високоризиковими активами, а керування міжнародними резервами вимагає безпеки. Різкі коливання курсу віртуальних активів негативно впливають на загальний обсяг резервів.

Державна податкова служба вказує на відсутність спеціальних норм оподаткування, тому доходи від операцій із криптовалютами наразі оподатковуються за загальними правилами (18% + 5% військовий збір) [5].

НП(С)БО не містять норм щодо криптовалют. Підприємства, які звітують за МСФЗ, орієнтуються на рекомендації IFRIC: криптоактиви визнаються за первісною собівартістю. При наявності активного ринку можливе переоцінювання за справедливою вартістю. При утримуванні для продажу криптоактиви обліковуються як запаси (аналог IAS 2). На практиці ІТ-компанії та майнінгові ферми відображають криптовалюту або як інвестиційні активи, або як товари для перепродажу. Стандартизованої методики поки не існує.

Таким чином, на міжнародному рівні сформувалася концепція подвійної класифікації криптовалют: як нематеріальних активів (IAS 38) або запасів (IAS 2), залежно від бізнес-моделі. США зробили крок уперед, впровадивши облік криптоактивів за справедливою вартістю (ASU 2023-08), що підвищує прозорість звітності. В Україні діє лише правова рамка – Закон «Про віртуальні активи»; проте облікові стандарти П(С)БО ще не адаптовано. Для гармонізації обліку доцільно: розробити національний стандарт «Облік віртуальних активів»; інтегрувати підходи IAS 38 до П(С)БО; уніфікувати податкову базу та правила звітності; забезпечити взаємодію з європейською системою MiCA та вимогами FATF.

Список використаних джерел

1. CoinMarketCap (CMC). URL: <https://coinmarketcap.com/>
2. KPMG. Accounting for Crypto Assets - Global Perspectives, 2024. URL: <https://kpmg.com/us/en/frv/reference-library/2024/accounting-and-reporting-for-crypto-intangible-assets.html>
3. FASB Accounting Standards Update (ASU) 2023-08. - Accounting for and Disclosure of Crypto Assets. URL: [https://www.fasb.org/page/Document?pdf=ASU%202023-8.pdf&title=ACCOUNTING%20STANDARDS%20UPDATE%202023-08%E2%80%94Intangibles%E2%80%94Goodwill%20and%20Other%E2%80%94Crypto%20Assets%20\(Subtopic%20350-60\):%20Accounting%20for%20and%20Disclosure%20of%20Crypto%20Assets](https://www.fasb.org/page/Document?pdf=ASU%202023-8.pdf&title=ACCOUNTING%20STANDARDS%20UPDATE%202023-08%E2%80%94Intangibles%E2%80%94Goodwill%20and%20Other%E2%80%94Crypto%20Assets%20(Subtopic%20350-60):%20Accounting%20for%20and%20Disclosure%20of%20Crypto%20Assets)
4. Про віртуальні активи : Закон України, № 2074-IX від 17.02.2022 р. Редакція від 15.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>
5. Державна податкова служба України. Роз'яснення щодо оподаткування операцій з криптовалютами. URL: <https://od.tax.gov.ua/media-ark/local-news/806250.html>

Сергій ОСТАПЧУК
кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник відділу обліку та оподаткування
ННЦ «Інститут аграрної економіки», м. Київ, Україна

ІДЕАЛІЗАЦІЯ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ НА ПРИКЛАДІ МЕХАНІЗМУ МАЯТНИКОВОГО ГОДИННИКА

Ідеалізація як науковий метод часто використовується дослідниками, щоб виділити найбільш суттєві характеристики об'єкта дослідження, свідомо усунувши з аналізу другорядні, випадкові та складні властивості. Такий підхід дозволяє створити ідеалізовану модель, яка не існує в реальності, але допомагає зрозуміти закономірності.

На наш погляд, метод ідеалізації доцільно використати для дослідження функціонування бухгалтерського обліку в інформаційному суспільстві, де рушійною силою його розвитку виступають інформаційні запити широкого кола зацікавлених сторін – керівників, інвесторів, державних органів, громадських організацій та інших суб'єктів. На доречність застосування методу ідеалізації вказує те, що облік, як соціальна наука і практика, працює з узагальненими економічними моделями, оперує абстракціями, потребує нормування явищ, що в реальності мають безліч варіантів.

В нашому дослідженні для побудови «ідеальної» моделі розвитку бухгалтерського обліку обрано механізм маятникового годинника. Ми не виявили застосування аналогічного концептуального підходу в наявних дослідженнях з бухгалтерського обліку (що визначає його новаторський характер), але схожі моделі використовувалися, щоб показати циклічність і коливання в бухгалтерській практиці, освіті й регулюванні. Наприклад, в дослідженнях з історії економічної думки проводиться аналіз ролі «маятника» для опису циклів і змін парадигм. У статтях присвячених практиці корпоративного управління, механізм маятника вживається для ілюстрації перемикання між крайностями, зокрема між контролем і свободою дій. Зокрема Г. Фандель, К. Гофман та П. Шрек [1] підкреслюють, що методи управлінського обліку коливаються між жорстким контролем і більш гнучкими підходами. Роботи дотичні до проблематики бухгалтерської освіти і практики містять згадки про маятник, як спосіб проілюструвати «зсув» влади чи пріоритетів у професії. Так К. Діксон вживає концепцію «маятника влади», описуючи, як позиції груп учасників в університетах та вищих навчальних закладах з часом коливаються між академічною культурою та культурою адміністрування [2].

У нашому випадку метод абстрагування дав можливість сформувати авторську концептуальну модель еволюційного розвитку обліку, яка допомагає краще зрозуміти властивості ідентифікованих під час моделювання елементів і причинно-наслідкові зв'язки їх взаємодії. Для кращого унаочнення принципів функціонування

даної моделі використано механізм дії механічного маятникового годинника та метод ідеалізації.

Розпочнемо з того, що бухгалтерський облік як цілісний механізм складається з багатьох компонентів. Наприклад, з позиції практики взаємозв'язок цих компонентів можна спрощено представити таким чином: об'єкт → документ → оцінювання → рахунок → реєстр → звітність → користувач. Однак, ми будемо розглядати бухгалтерський облік як системний механізм в якому розвиток облікової науки і практики забезпечується взаємовпливом таких складових як: облікові теорії та моделі, види звітності (фінансова, управлінська, інтегрована, звітність про сталий розвиток та ін.), інноваційні інформаційні засоби (програмне забезпечення) реалізації бухгалтерських процедур (назвемо узагальнено – цифровізація обліку), стандартизація обліку (глобальні і національні стандарти), освіта, етика і функції бухгалтера (узагальнимо терміном – професія бухгалтера). Ці складові можна порівняти із шестернями годинникового механізму, які забезпечують його функціонування. В той же час, їх розвиток, а відтак і розвиток всього бухгалтерського обліку як цілісної системи, форсується інформаційними запитами зацікавлених сторін, для ілюстрації яких чудово підходять тягарці. Як відомо, у маятниковому годиннику тягарці (вантажі) слугують джерелом енергії, яка забезпечує роботу всього механізму. Вони, опускаючись, обертають шестерні, які, в свою чергу, передають енергію на анкерний механізм, що регулює рух маятника. У випадку функціонування механізму бухгалтерського обліку, інформаційні запити надають поштовх до змін (енергію розвитку). Їх вичерпання призвело б до того, що облік перестав би функціонувати. Однак, цього не стається, адже аналогічно регулярному підтягуванню тягарців, інформаційні запити користувачів звітності постійно оновлюються, що є відображенням змін в умовах соціально-економічного простору, у якому, як стверджує інституціональна теорія [3], інститут бухгалтерського обліку забезпечує керованість і порозуміння. Рух стрілки на циферблаті ілюструє перехід до більш досконалого рівня інформаційного забезпечення управління, в той час як маятник – циклічне використання елементів методу бухгалтерського обліку (документація, інвентаризація, оцінка, калькуляція, система бухгалтерських рахунків, подвійний запис, баланс і звітність) стабілізує всю систему, змушуючи її функціонувати в рамках цих методів.

Запропонована концептуальна модель розвитку бухгалтерського обліку дозволяє краще зрозуміти взаємодію і взаємозалежність його компонентів, а також роль інформаційних запитів зацікавлених сторін. Історичний розвиток обліку доводить слушність нашого підходу: в той час як «внутрішні шестерні» облікового механізму взаємообумовлено змінюються, його стабілізаційний компонент – метод бухгалтерського обліку залишається незмінним. Перехід суспільства до вищого рівня розвитку регулярно підтягує тягарці – продукує нові інформаційні запити, задовольняючи які, облік проходить через удосконалення своєї здатності забезпечувати керованість і порозуміння в соціально-економічному просторі.

Список використаних джерел

1. Fandel G., Hofmann C., Schreck P. Editorial “Management accounting and control”. *Journal of Business Economics*. 2020. Vol. 90. pp. 675-678. <https://doi.org/10.1007/s11573-020-00997-9>
2. Dixon K. Accounting for higher education: Calculative practices in curricular administration. *Critical Perspectives on Accounting*. 2025. Vol. 102. p. 102805. <https://doi.org/10.1016/j.cpa.2025.102805>
3. Жук В. М. Розвиток теорії бухгалтерського обліку: інституціональний аспект: монографія. К.: ННЦ «ІАЕ», 2018. 408 с.

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕФЕКТИВНОГО ПОДАТКОВОГО ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

У сучасних умовах ключовими орієнтирами діяльності підприємств є отримання максимального прибутку, забезпечення фінансової стабільності та подальший розвиток бізнесу. Для реалізації цих цілей суб'єкти господарювання здійснюють стратегічне й оперативне планування, а також формують власну податкову політику в частині ведення податкового обліку, оскільки рівень податкового навантаження має бути прогнозованим та контрольованим.

Розроблення облікової політики щодо податкового обліку повинно базуватися на загальних принципах його організації, враховувати ключові завдання, критерії оцінювання якості, а також процедури узгодження даних бухгалтерського обліку для цілей оподаткування. Важливим є й визначення методів розрахунку податкових баз, порядку нарахування і сплати податків та інших обов'язкових платежів до бюджету та позабюджетних фондів [2].

Водночас необхідно враховувати й ті елементи облікової політики, що стосуються податкового планування та оптимізації податкових зобов'язань. У цьому контексті потребують подальшого теоретичного обґрунтування й практичного опрацювання питання формування та впровадження «податкової» облікової політики підприємства, а також особливості її застосування в реальній діяльності. Зокрема, до таких питань належать:

- розроблення методичного підходу до формування податкової облікової політики;
- належне документальне закріплення її положень;
- оцінка впливу різних методів ведення податкового обліку, визначених у межах облікової політики, на величину податкових платежів та строки їх внесення до бюджету.

Облікова політика для цілей оподаткування - це регламентований документ, у якому платник податків визначає правила, підходи й методи, що застосовуватимуться під час обчислення та сплати податків і зборів.

Узгодженість між обліковою політикою та податковим обліком можна подати у вигляді схеми (рис. 1), яка демонструє, що податковий облік забезпечує досягнення своїх ключових завдань – оптимізацію розміру податкових платежів і можливість їх відтермінування – шляхом застосування відповідних інструментів, одним із яких виступає облікова політика підприємства [1].

Підприємство може обрати один із двох підходів до формування податкової облікової політики:

- викласти положення щодо кожного окремого податку, який сплачує підприємство, у відповідних розділах єдиного наказу про податкову облікову політику;

- розробити для кожного податку окремий документ облікової політики та затвердити їх як додатки до загального наказу про облікову політику для цілей оподаткування [2].

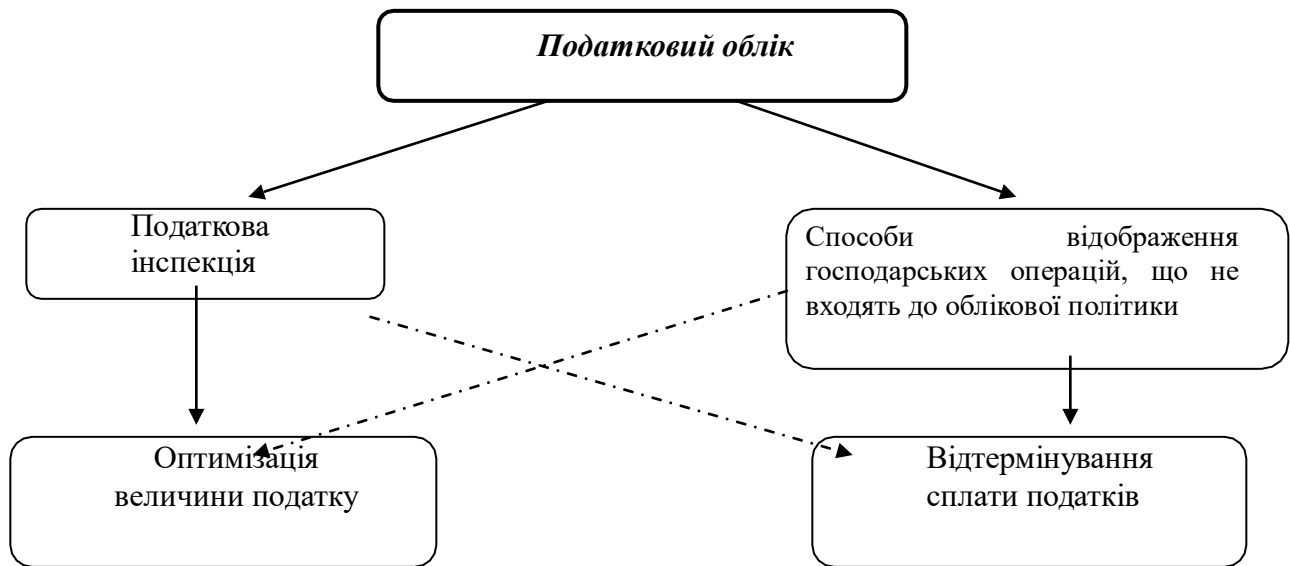

Рис. 1. Взаємозалежність системи податкового обліку та облікової політики

Розв'язання зазначених завдань має важливе значення для підприємства, оскільки впливає на подальшу взаємодію з податковими органами. Грамотно розроблена облікова політика для цілей оподаткування дозволяє уникнути більшості можливих суперечок із контролюючими органами [1].

Хоча чинне законодавство не містить уніфікованого порядку складання податкової облікової політики, аналіз окремих нормативних положень дає змогу сформулювати орієнтовний алгоритм її розроблення.

Щоб правильно сформулювати податкову облікову політику, платник податків має дотримуватися таких вимог:

- підприємство обирає один із декількох способів визначення податкової бази та розрахунку податкових зобов'язань із числа тих, що передбачені податковим законодавством;

- обрані методи мають застосовуватися на рівні всього підприємства, включно з усіма його структурними підрозділами (у тому числі тими, що ведуть окремий баланс), незалежно від їх місцезнаходження;

-такі методи визначаються на тривалий період, як правило – на весь звітний рік;

-обрані підходи до податкового обліку повинні бути офіційно закріплені в організаційно-розпорядчому документі [2].

Структурно податкова облікова політика підприємства має включати два розділи.

Перший розділ (організаційно-технічний) охоплює загальні аспекти, що стосуються організації процесу оподаткування, а саме: порядок ведення податкового обліку; перелік і структура реєстрів податкового обліку; систему документообігу; правила формування показників податкової звітності; порядок проведення розрахунків із бюджетом та державними цільовими фондами; механізм внутрішнього контролю за нарахуванням і сплатою податкових зобов'язань.

Другий розділ (методичний) повинен містити вибрані підприємством підходи до визначення податкової бази за кожним податком, що ним сплачується, з урахуванням найбільш оптимальних варіантів для мінімізації податкових платежів у межах дозволених законодавством альтернатив.

У цьому ж розділі необхідно визначити порядок дій підприємства у випадках виникнення спірних або нечітко врегульованих нормами податкового законодавства ситуацій, коли відсутні однозначні офіційні роз'яснення.

Ми вважаємо, що ретельно прописані процедури формування та застосування податкової облікової політики - тобто сукупність обраних платником способів організації податкового обліку та методів визначення податкових зобов'язань - сприятимуть зменшенню податкового навантаження та зниженню рівня податкових ризиків для підприємства.

Список використаних джерел:

1. Мулик Т.О. Облікова політика як інструмент управління оподаткуванням. URL: <http://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/8904.pdf> (дата звернення 05.11.2025).
2. Драчук В.Ю. Теоретичні аспекти формування облікової політики щодо розрахункових операцій з бюджетом за податковими платежами. *Облік і фінанси*. 2016. № 1(71). С. 22-26.
3. Лега О.В. Облік розрахунків за податками та платежами: систематизація поглядів. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит*. 2021. Вип. 54. С. 259–266.

Оксана ПЕРЧУК

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку, оподаткування та бізнес-управління
Університету Григорія Сковороди в Переяславі, м. Переяслав, Україна

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО АДАПТАЦІЇ В УКРАЇНСЬКІЙ ПРАКТИЦІ

Реформування системи оподаткування доходів фізичних осіб (ПДФО) є критично важливим для України, особливо в умовах воєнного стану, повоєнної відбудови та прискореної євроінтеграції. Цілі фіскальної політики мають бути узгоджені з міжнародними стандартами, зокрема зі стандартами Європейського Союзу, що вимагає впровадження Директиви про заходи боротьби з ухиленням від сплати податків (ATAD) [3]. Основним внутрішнім викликом залишається забезпечення фіскальної стійкості. Поточний державний бюджет значною мірою залежить від внутрішніх надходжень та міжнародної допомоги. Водночас, існує нагальна потреба у детінізації економіки. Аналіз свідчить, що високе податкове навантаження на фонд оплати праці, навіть при відносно низькій ставці ПДФО (18%), робить прозорий бізнес неконкурентним порівняно з тіньовим сектором. Зниження цього навантаження є необхідним для стимулювання легальної зайнятості та залучення інвестицій.

Структурний аналіз податкових систем України та провідних країн ЄС і США виявляє істотні відмінності. В Україні переважна частина бюджетних надходжень формується за рахунок непрямих податків (таких як ПДВ та акцизи), які сплачуються кінцевим споживачем. На противагу цьому, у більшості країн Європейського Союзу та Сполучених Штатів левову частку доходів бюджету складають прямі податки, включаючи ПДФО та податок на прибуток підприємств [13].

Незважаючи на те, що ставки основних податків в Україні (ПДФО 18%, податок на прибуток підприємств 18%) є загалом нижчими, ніж у більшості країн ЄС, відносно низька частка прямих податків у структурі доходів свідчить про необхідність розширення податкової бази та підвищення рівня комплаєнсу. Для досягнення фіскальної стійкості та відповідності європейським фіскальним стандартам, Україна повинна збільшити відносну частку надходжень від прямих податків, що є можливим лише за умови ефективного адміністрування та детінізації доходів. Вибір моделі оподаткування доходів фізичних осіб завжди є компромісом між соціальною справедливістю та економічною ефективністю.

Прогресивна система оподаткування, яка застосовується в провідних економіках світу, таких як США та країни ЄС, вважається найбільш відповідною принципу соціальної рівності. Ця модель передбачає, що податкова ставка зростає зі зростанням оподаткованого доходу, змушуючи заможні верстви населення

сплачувати вищий відсоток свого доходу [13]. Прихильники прогресивного оподаткування стверджують, що вона сприяє економічній рівності [11]. Однак критики зазначають, що високі граничні ставки можуть стримувати інвестиції, заощадження та створення робочих місць. Натомість, плоска (пропорційна) податкова система, де всі платники сплачують однаковий відсоток, незалежно від доходу, є значно простішою та, на думку її прихильників, стимулює економічне зростання [5]. Проте, з соціальної точки зору, чистий плоский податок є регресивним, оскільки він накладає непропорційно великий тягар на осіб з низькими доходами, навіть якщо ці особи формально сплачують такий самий відсоток, як і заможні. Саме тому більшість сучасних "плоских" податкових пропозицій є модифікованими пропорційними системами, що включають мінімальний неоподатковуваний поріг та збереження соціальних податкових кредитів.

Прогресивні системи провідних країн характеризуються високою складністю, але й значними соціальними інструментами, які забезпечують перерозподіл багатства. Німецька модель є прикладом глибокої прогресивної системи, що активно використовує неоподатковуваний мінімум (Grundfreibetrag) [10]. Величезне значення має саме високий неоподатковуваний мінімум. Він є ключовим інструментом для забезпечення соціальної політики та функціональної прогресивності на низьких рівнях доходу. Таким чином, система гарантує, що особи з мінімальними доходами повністю звільняються від податкового тягара, тоді як прогресивна шкала активізується лише для середніх та високих доходів.

Федеральний прибутковий податок США є прогресивним, зі ставками, що варіюються від 10% до 37% [11]. Система використовує податкові кронштейни, де лише частина доходу оподатковується за найвищою (маргінальною) ставкою. Це означає, що ефективна податкова ставка, яку платник сплачує загалом, є завжди нижчою, ніж його маргінальна ставка [1]. Крім того, система США використовує механізми стандартних відрахувань, які виводять значну частину доходу з-під оподаткування, що є формою неоподаткованого мінімуму. Такий підхід створює потужні стимули для інвестицій та використання податкових кредитів, оскільки платники знають, що більша частина їхнього доходу буде обкладатися за ставками, нижчими за граничну.

Впровадження плоского податку було поширеним явищем у країнах Центральної та Східної Європи (ЦСЄ) та перехідних економіках, особливо після розпаду СРСР. Мотивацією була не стільки фіскальна рівність, скільки спрощення системи, зниження податкових викривлень, покращення комплаєнсу та боротьба з ухиленням [2; 8]. Імплементація та еволюція у країнах Центральної та Східної Європи проходила в декілька етапів.

Перша хвиля (1990-ті) включала країни Балтії. Естонія, Латвія та Литва запровадили єдині ставки (26%, 25% та 33% відповідно), які були близькі до попередніх максимальних маргінальних ставок. Друга хвиля (2000-ні), розпочата в

росії, включала Румунію та Угорщину, де ставки були ближчими до нижчих попередніх ставок [8]. Наприклад, Угорщина у 2010 році запровадила плоский ПДФО у розмірі 16%, який згодом був знижений до 15% (поточна ставка) [6]. Для компенсації потенційних втрат надходжень Угорщина впровадила спеціальні податки для великих секторів економіки та використовувала активну систему сімейних податкових пільг [4]. Румунія демонструє гібридний підхід у рамках загальної плоскої системи. Хоча загальна ставка може бути пропорційною, певні доходи, такі як пенсії, оподатковуються за ставкою 10% лише на суму, що перевищує неоподатковуваний поріг у 3000 румунських леїв на місяць. Аналогічно, дохід від інтелектуальної власності оподатковується 10% на розрахункову базу, зменшену на фіксовану знижку 40% [9]. Ця диференціація є прикладом того, як країни можуть поєднувати простоту flat tax з цільовим стимулюванням або соціальним захистом.

Досвід показує, що запровадження плоского податку може збільшити стимули до праці та інвестицій, підвищити податковий комплаєнс та знизити адміністративні витрати [2]. Однак, такий податок, якщо він не супроводжується значним неоподатковуваним мінімумом, посилює нерівність доходів. Таким чином, плоский податок сам по собі не є універсальним рішенням. Його успішність критично залежить від деталей реалізації: високого неоподаткованого мінімуму для захисту малозабезпечених та загального інституційного середовища, зокрема ефективності податкової адміністрації.

Для країн, орієнтованих на глобальну конкурентоспроможність та залучення висококваліфікованого капіталу, привабливою є гібридна модель оподаткування. Гонконг застосовує прогресивну шкалу оподаткування заробітної плати, яка коливається від 2% до 17% [7]. Проте, система включає важливе обмеження: максимальна сума податку, що підлягає сплаті, не може перевищувати податок, обчислений за стандартною ставкою (15% на перші 5 мільйонів гонконгських доларів та 16% на залишок) від чистого доходу. Цей механізм гарантує, що незалежно від рівня доходу, ефективне податкове навантаження на високооплачуваних фахівців залишається конкурентним і обмеженим цим лімітом (15–16%).

Виходячи з аналізу світових практик (Німеччина, Румунія), встановлення адекватного неоподаткованого мінімуму (аналога Grundfreibetrag або "граничного доходу") є найефективнішим інструментом для зниження податкового тягаря на малозабезпечених і забезпечення прогресивності без ускладнення ставок. Міжнародний досвід пропонує встановлювати цей поріг, з якого починається оподаткування ПДФО, на рівні, прив'язаному до середньої заробітної плати у виробничому секторі (наприклад, 30% від середньої ЗП) або мінімальної заробітної плати [12]. Це забезпечує соціальну справедливість, оскільки звільняє найбільш вразливі верстви від податків, дозволяючи при цьому застосовувати єдину, просту ставку (або м'яко-прогресивну шкалу) для більшості середніх та високих доходів.

Список використаних джерел

1. 2026 Tax Brackets. URL: <https://taxfoundation.org/data/all/federal/2026-tax-brackets/>
2. Andreas Peichl. Flat-rate tax systems and their effect on labor markets. URL: <https://wol.iza.org/articles/flat-rate-tax-systems-and-their-effect-on-the-economy/long>
3. Communication from the commission to the european parliament, the council, the european economic and social committee and the committee of regions. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/1924a044-b30f-48a2-99c1-50edeac14da1_en?filename=Ukraine%20Report%202024.pdf
4. Government introduces changes to tax system. URL: <https://www.eurofound.europa.eu/en/publications/all/government-introduces-changes-tax-system>
5. Is a Progressive Tax More Fair Than a Flat Tax? URL: <https://www.investopedia.com/ask/answers/042815/progressive-tax-more-fair-flat-tax.asp>
6. Katie Karnosh. The Evolution of the Hungarian Tax System. URL: https://chicagounbound.uchicago.edu/cgi/viewcontent.cgi?params=/context/international_immersion_program_papers/article/1111/&path_info=Katherine_Karnosh_Final_IIP_paper_The_Evolution_of_the_Hun
7. Low and Simple Tax System. URL: <https://www.investhk.gov.hk/en/why-hong-kong/low-and-simple-tax-system/>
8. Progressive Tax Reforms in Flat Tax Countries. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00128775.2019.1671201>.
9. Romania Individual - Income determination. URL: <https://taxsummaries.pwc.com/romania/individual/income-determination>
10. Taxation in Germany. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Taxation_in_Germany
11. Understanding Progressive, Regressive, and Flat Taxes. URL: <https://turbotax.intuit.com/tax-tips/general/understanding-progressive-regressive-and-flat-taxes/L917X2gBs>
12. Кучеркова С. Окремі аспекти податку на доходи фізичних осіб. *Галицький економічний вісник*. 2021. №6. https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2021.0
13. Мережко С.П., Ушолік Н.Р., Лизунова О.М. Порівняльний аналіз податкових систем зарубіжних країн та України. *Економіка та суспільство*. 2021. Випуск № 25. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-76>

Олена ПОДОЛЯНЧУК

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Вінницький національний аграрний університет, м. Вінниця, Україна

ЗАГРОЗИ ЕТИЧНІЙ ПОВЕДІНЦІ ПРОФЕСІЙНОГО БУХГАЛТЕРА В СУЧАСНОМУ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩІ

Сучасне бізнес-середовище характеризується високою конкуренцією, посиленням інформаційних потоків, цифровізацією облікових процесів та ускладненням регуляторних вимог. В таких умовах роль професійного бухгалтера суттєво трансформується: від виконавця технічних операцій до ключового учасника системи корпоративного управління, що відповідає за формування достовірної, повної та об'єктивної інформації для ухвалення управлінських рішень.

Сьогодні місія бухгалтерської професії полягає у забезпеченні комплексного інформаційного супроводу діяльності підприємства, який включає підготовку нефінансової звітності, оцінку ризиків, гарантування економічної безпеки та участь у формуванні стратегії сталого розвитку бізнесу. Таким чином, бухгалтерський облік поступово трансформується із технічного інструменту фіксації даних у стратегічний механізм підтримки рішень, що сприяє підвищенню ефективності управління підприємствами та розвитку національної економіки загалом [2].

Разом із розширенням професійних функцій зростає й кількість викликів, які можуть загрожувати дотриманню етичних норм у бухгалтерській діяльності. Тиск з боку керівництва, власників або зовнішніх контрагентів, ризики маніпулювання даними, конфлікт інтересів, зловживання цифровими технологіями, недотримання принципів конфіденційності – все це створює ситуації, у яких бухгалтер змушений робити складний вибір між професійними цінностями та економічними інтересами підприємства. У таких умовах дотримання етичних принципів – чесності, об'єктивності, професійної поведінки, компетентності й конфіденційності – стає фундаментальним чинником підтримання довіри суспільства до облікової професії.

Відзначимо, що бухгалтерський облік – це регламентований процес ідентифікації, кількісного визначення й реєстрації фактів господарської діяльності, їх подальшого групування, узагальнення й зберігання з метою забезпечення своєчасного надання корисної інформації відповідним користувачам. Тому слушною є думка, що саме бухгалтерська система й операції, за які відповідає бухгалтер, стають тим середовищем, де формується професійний ризик [1].

Під професійним ризиком доречно розуміти небезпеку настання небажаних подій, що супроводжують трудову діяльність фахівця під час виконання ним посадових обов'язків. Такий ризик може виявлятися у потенційних збитках матеріального, морального чи юридичного характеру, які можуть виникнути внаслідок професійних дій.

Професійний ризик бухгалтера – це ймовірність настання наслідків, що виникають у процесі виконання ним своїх фахових обов'язків: як негативних (загрозливих для результатів діяльності чи репутації), так і позитивних (можливостей для поліпшення показників чи професійного розвитку), які залежать від прийнятих рішень, допущених помилок або відсутності належних дій.

З метою мінімізації професійних ризиків бухгалтер повинен дотримуватися принципів, що регулюють його професійну діяльність. Проте дослідження виявили, що існує ряд загроз, які можуть порушити фундаментальні принципи професійної етики бухгалтерів (табл. 1).

Таблиця 1

Загрози дотримання етичних норм у професії бухгалтера

Загрози	Характеристика
Матеріальна зацікавленість	Можливість отримання неправомірних вигод (премії, подарунків, акцій тощо) може спонукати до маніпуляцій з фінансовою звітністю.
Залежність від роботодавця	Страх втрати роботи або контракту може призвести до того, що бухгалтер чи аудитор буде підлаштовувати свою роботу під бажання клієнта, навіть якщо це суперечить етичним принципам.
Підтвердження власних суджень	Бажання бути завжди правим може призвести до того, що бухгалтер чи аудитор будуть ігнорувати альтернативні точки зору або факти.
Небажання визнавати помилки	Страх втрати репутації може спонукати приховувати свої помилки або недоліки у роботі.
Тиск з боку керівництва	Бажання захистити колег може призвести до того, що бухгалтер чи аудитор будуть приховувати їх провини або не повідомляти про порушення етичних норм.
Особисті стосунки	Особисті стосунки з клієнтом або колегою можуть вплинути на об'єктивність бухгалтера чи аудитора.

Джерело: сформовано автором за [3, с. 114]

Таким чином, професійна поведінка бухгалтера має ґрунтуватися на свідомому врахуванні можливих наслідків управлінських рішень і послідовному дотриманні етичних норм у взаємодії з усіма, хто залучений до процесу формування і використання облікової інформації.

Список використаних джерел

1. Барчак Т.П. Професійні ризики Бухгалтера: ідентифікація та причинно-наслідкові зв'язки. *Науковий вісник Ужгородського Університету. Серія: Економічні науки*. 2019. Вип. 1 (53). URL: <http://visnyk-ekon.uzhnu.edu.ua/issue/view/9923> (дата звернення: 25.10.2025).
2. Василюшин С.І. Трансформація місії та назви професії бухгалтера під впливом запитів зміцнення економічної безпеки підприємств в умовах діджиталізації економіки. *Ефективна економіка*. 2020. №7. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/7_2020/60.pdf (дата звернення: 25.10.2025).
3. Василюк М.М., Баланюк І.Ф., Сас Л.С., Кузьмін Т.Л., Пухличенко І.Ю. Проблеми формування механізму реалізації норм професійної етики у практиці вітчизняного обліку і аудиту. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2025. Вип. 2(116). С. 112-117.

ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ

Ведення сучасної господарської діяльності неможливе без інтеграції інформаційних систем обліку та звітності. Ці системи відіграють ключову роль у підвищенні ефективності управління суб'єктами господарювання та якості управлінського вибору. Застосування інноваційних рішень у сфері інформаційних технологій для ведення обліку та складання звітності підприємства сприяє оперативності та повноті даних щодо керованих процесів. Це, своєю чергою, відкриває можливості для проведення аналізу, моделювання бізнес-процесів, прогнозування їхньої динаміки та цілеспрямованого управління.

Бухгалтерський облік є фундаментальним інформаційним джерелом для формування фінансової звітності та прийняття стратегічних управлінських рішень внутрішніми користувачами (керівництвом). Він також слугує основою для оцінки фінансово-господарської діяльності підприємства зовнішніми користувачами, до яких можуть належати: державні контролюючі органи, банківський сектор, кредитори, страхові компанії, інвестори та акціонери.

Активізація застосування сучасних бухгалтерських програм викликана впливом поточних економічних, соціальних та політичних викликів у країні. Сучасні ІТ-технології кардинально трансформували управлінську структуру підприємств, забезпечивши підвищення швидкості та якості обробки облікової інформації та складання різних видів звітності (фінансової, податкової, статистичної, управлінської). Основне завдання облікового персоналу на цьому етапі полягає у вдосконаленні організації ведення обліку та процесу формування звітності. Слід наголосити, що успішність впровадження та подальшого використання інформаційних систем і технологій в обліково-звітній діяльності будь-якої організації прямо залежить від раціональної розробки її облікової політики.

Незважаючи на наявні дослідження, питання добору оптимальних інформаційних систем та технологій для обліково-звітної роботи залишається гостро актуальним. Це зумовлено необхідністю заміни застарілих рішень або тих, що перестали відповідати вимогам чинного українського законодавства. Оскільки ці законодавчі та технологічні зміни є постійними, керівництво підприємств мусить переглядати підходи до застосування програмного забезпечення, забезпечуючи його відповідність поточним потребам організації для підтримання високого рівня ефективності управління її діяльністю.

Останніми роками прогрес інформаційних технологій у сфері управління обліковим процесом демонструє надзвичайно високу динаміку. Внаслідок цього,

сучасний бухгалтер-практик уже не може ефективно організувати процес обліку та формування звітності без залучення автоматизованих інструментів.

Структурно сучасні інформаційні системи охоплюють: персонал, технічні засоби та обладнання, регламенти (процедури), дані та операційну діяльність. До інформаційних систем можуть бути віднесені як письмові, так і цифрові засоби поширення та обміну інформації (звіти, доповіді, службові документи, електронні комунікаційні канали, а також телеконференції). До обов'язкових компонентів будь-якої системи належать: структура (сукупність елементів та їхніх зв'язків), функціональні можливості окремих елементів, вхідні та вихідні потоки даних (для елементів і системи загалом), а також загальна мета та обмеження системи й її частин.

Комп'ютеризована інформаційна система підприємства визначається як комплекс інформаційного забезпечення, методологій, математичних моделей, апаратно-програмних і технологічних інструментів, які використовуються фахівцями для обробки даних та підтримки ухвалення управлінських рішень у межах організації. Серед основних різновидів інформаційних систем виділяють: системи для обробки операційних даних, бази даних (як сховища), системи підтримки прийняття рішень, експертні системи та бази знань.

Усі інформаційні системи характеризуються наявністю технології перетворення вихідних даних на результативну інформацію, що підкреслює нерозривний зв'язок інформаційних технологій із відповідним технічним і програмним забезпеченням. Ключові перспективи впровадження інформаційних технологій у бухгалтерський облік охоплюють автоматизацію згідно із законодавчими нормами та обліковою політикою, гарантію достовірності інформації, можливість керування господарськими процесами та створення системи оперативного звітування. Перехід до автоматизованих систем додатково забезпечує своєчасність управлінських рішень, підвищення продуктивності праці бухгалтерського персоналу, ефективний контроль за заборгованістю, загальне зростання ефективності діяльності та можливість паралельного ведення обліку за кількома стандартами. Сучасні методи інтеграції технологій в облікові процеси зводяться до трьох основних напрямків: автоматизація, хмарні рішення та аналітика. Автоматизація звільняє бухгалтерів від рутинних операцій, таких як введення даних, дозволяючи зосередитися на складніших завданнях, і водночас виконує перевірку наявних даних, що підвищує продуктивність та мінімізує ймовірність помилок, притаманних ручному введенню. Отже, інформаційні системи в обліку та звітності є критично важливими у сучасному бізнес-середовищі. Сутність інформаційних систем формується через автоматизацію процесів, що забезпечує швидку та точну обробку великих обсягів даних і їхню систематизацію у впорядкованій формі; через інтеграцію, яка об'єднує різні облікові функції (фінансовий, управлінський, податковий) у єдине інформаційне середовище для узгодженості дій; та через збереження даних, що включає високий рівень безпеки

та архівування інформації за різні періоди для аналізу тенденцій. Значення інформаційних систем проявляється у підвищенні ефективності завдяки скороченню часу обробки і зниженню витрат на ручну працю, а також у покращенні точності та надійності шляхом мінімізації помилок і забезпечення високої достовірності фінансової звітності для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Аналітичні можливості та підтримка прийняття рішень є ще однією важливою складовою значення інформаційних систем, оскільки ці системи надають інструментарій для глибокого аналізу фінансових даних, що сприяє виявленню тенденцій, прогнозуванню майбутніх результатів та оптимізації операційної діяльності. Надання актуальної та достовірної інформації керівникам є основою для обґрунтованих управлінських рішень. Крім того, інформаційні системи забезпечують відповідність регуляторним вимогам, гарантуючи, що фінансова звітність відповідає вимогам національних та міжнародних стандартів обліку, а також полегшують процес аудиту завдяки систематизованому зберіганню документованих даних. Яскравими прикладами застосування інформаційних систем в обліку є ERP-системи (Enterprise Resource Planning), що інтегрують усі аспекти управління ресурсами, та різні сучасні спеціалізовані бухгалтерські програми. Значимість бухгалтерської інформації полягає в її корисності для планування, заснованій на зворотному зв'язку (розуміння того, наскільки правильними були попередні очікування) та своєчасному надходженні до користувача. Першочерговим завданням для підприємств є автоматизація та впровадження інформаційних технологій для ведення бухгалтерського обліку та підготовки фінансової звітності для різних органів. Варто пам'ятати, що внутрішньогосподарський облік слугує потребам самого підприємства, а оцінка його фінансово-господарської діяльності вимагає облікової, аналітичної та зведеної інформації, яка генерується фінансовим обліком.

Отже, за результатами проведеного дослідження необхідно констатувати, що повна автоматизація бухгалтерського, податкового та управлінського обліку вимагає від підприємств комплексного підходу до вибору програмного забезпечення. Цей підхід включає: попереднє дослідження, стандартизацію бізнес-процесів, проектування системи, розробку спеціалізованої конфігурації, впровадження нових технологій в автоматизовану систему та забезпечення технічного супроводу. Таким чином, інформаційні системи в обліку та звітності є невід'ємним елементом сучасного обліку. Вони суттєво сприяють підвищенню ефективності, точності та надійності облікових процесів, що, своєю чергою, дозволяє суб'єктам господарювання краще адаптуватися до ринкових умов та приймати обґрунтовані стратегічні рішення.

Список використаних джерел

1. Мельник Л. Ю., Аніщенко Г. Ю., Поліщук О. М. Вплив цифрових технологій на трансформацію методології обліку та аудиту управлінської діяльності. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № 12. URL: <https://a-economics.com.ua/index.php/home/article/view/618>
2. Михайловина С. О., Матрос О. М., Ратушна О. П., Поліщук О. М. Порівняльний аналіз організації обліку в умовах цифрової трансформації: досвід України та країн ЄС. *Агросвіт*. 2025. № 18. С. 51-59.
3. Поліщук О. М., Мельник В. В., Бобко В. В. Актуальний стан та подальші перспективи автоматизації обліку в Україні. *Ефективна економіка*. 2025. № 3. URL: <https://nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/6023/6088>

ВПЛИВ ДІДЖИТАЛ-ТЕХНОЛОГІЙ НА ОРГАНІЗАЦІЮ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Глобальні процеси та технології, які їх супроводжують, справляють вплив на організацію та ведення бізнесу, а отже і на системи управління та їх інформаційне забезпечення. До технологій Індустрії 4.0 переважно відносять такі напрями як: оптичне розпізнавання символів (OCR), штучний інтелект (ШІ), робототехніка та планування ресурсів підприємства (ERP) та ін.

В умовах Індустрії 4.0 фінансові та бухгалтерські послуги стикаються з новими загрозами, викликами та можливостями. Дослідники зазначають, що «цифрові технології кардинально змінюють бухгалтерський облік, роблячи його ефективнішим, точнішим та прозорішим завдяки хмарним рішенням, автоматизації процесів, мобільному доступу та штучному інтелекту» [3]. Вони дозволяють одночасно обробляти дані, зменшують рутинну роботу, спрощують інтеграцію з іншими системами та сприяють віддаленому доступу до інформації, що сприяє швидшому ухваленню управлінських рішень [2]. За аналізом джерел [1-4] оцінено основний вплив цифрових технологій на бухгалтерський облік (табл.1).

Таблиця 1

Основний вплив цифрових технологій на бухгалтерський облік

Технології	Вплив
Хмарні технології	Дозволяють зберігати та обробляти фінансову інформацію онлайн, забезпечуючи мобільність і гнучкість, а також знижуючи витрати на власну серверну інфраструктуру.
Автоматизація та робототехнізація	Зменшують людське навантаження та підвищують точність, автоматично обробляючи дані з первинних документів.
Мобільний доступ	Дозволяє бухгалтерам отримувати доступ до даних і виконувати операції за допомогою мобільних пристроїв, що підвищує швидкість та гнучкість роботи.
Інтеграція систем	Інтеграція бухгалтерських систем з іншими програмами (наприклад, виробничими) спрощує обмін даними, усуває ручне введення та забезпечує однорідність інформації.
Штучний інтелект (ШІ) та машинне навчання	Є ключовими елементами цифрової трансформації, що дозволяють покращувати аналітичні можливості та автоматизувати складні процеси.
Обробка даних	Сучасні програмні засоби дозволяють обробляти інформацію в реальному часі: одноразове введення даних і їх миттєва обробка через спеціалізовані програми, підвищена надійність фінансових звітів

Ієрархічні рівні технологій	Трансакційний та Тактичний: зведені звіти, ERP, Excel, Access. Аналітичний: аналітичні інструменти, KPI, Datamart Стратегічний: прогнозне моделювання, інформаційні панелі, управління даними. Інноваційний: глобальний корпоративний процес, аналітичні послуги, корпоративне сховище даних, спільний соціальний ресурс.
Зміни у професії бухгалтера	Вимагають постійного навчання та адаптації до нових умов, оскільки професія трансформується від рутинних операцій до аналітичної та стратегічної роботи
Загрози від технологій	Значні витрати на реалізацію цифрових рішень, недостатня готовність нормативно-правової бази до сучасних викликів та ризики, пов'язані з кіберзагрозами й захистом конфіденційних даних

Джерело: сформовано автором за [1-4].

З даних таблиці слідує, що перевагами ІТ у організації бухгалтерського обліку є: автоматизація системи, аналіз великих даних, ієрархічні рівні технологій, зниження вартості інформації, зниження ризику помилок у веденні обліку, мобільний доступ і відповідно низький ризик шахрайства, підвищена надійність фінансових звітів та скорочення робочого процесу. Разом з цим, існує і ряд загроз від діджитал-технологій.

Вітчизняні дослідники вважають, що впровадження багаторівневих систем контролю та автоматизованого моніторингу дає можливість своєчасно виявляти аномалії у фінансових потоках і знижувати ризики фінансових зловживань, приймати ефективніші рішення щодо їх усунення, реагувати на можливості чи виклики у всіх сферах бізнесу – від постачання ресурсів, до виробництва і збуту [1]. Для зарубіжної практики, де ці процеси розвиваються швидше, інновації в галузі інформаційних технологій сприяли розвитку корпоративних облікових систем, покращенню бізнес-ефективності та появі хмарного обліку. Спрощення облікових процедур з одночасним підвищенням їхньої ефективності та результативності завдяки використанню інформаційних технологій призвело до більших можливостей для компаній розширювати свої комерційні угоди та зміцнити довіру до них громадськості [4].

Таким чином, вплив діджитал-технологій на організацію бухгалтерського обліку проявляється в наступному впливу: розширюється нормативне поле регулювання облікових процесів та процедур; здійснюється оцінка та усунення основних викликів та перешкод для впровадження Індустрії 4.0 в бухгалтерському обліку; спричиняється глибокий організаційний вплив на поточні завдання бухгалтерського обліку; на кібербезпеку бухгалтерської інформації; на підходи до бухгалтерської професії тощо.

Список використаних джерел

1. Кудлаєва, Н. В., Косташ, Т. В., Михалків, А. А. Вплив цифрових технологій на трансформацію системи бухгалтерського обліку в Україні. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. №7. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14635426>
2. Правдюк Н.Л., Обнявко М. В., Васирина А. В. Імплементация інноваційних технологій в систему бухгалтерського обліку: світовий досвід та перспективи України. *Ефективна економіка*. 2022. № 11. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2022.11.8>
3. Gonçalves, M. J. A., Da Silva, A. C. F., & Ferreira, C. G. (2022, February). The future of accounting: how will digital transformation impact the sector? *In Informatics*, Vol. 9 (1), p. 19.
4. Jasim, Y. A., & Raewf, M. B. (2020). Impact of the information technology on the accounting system. *Cihan University-Erbil Journal of Humanities and Social Sciences*, 4(1), p. 50-57.

Ігор ПРИХОДЬКО
доктор наук з державного управління, професор
Дніпровського державного аграрно-економічного університету,
м. Дніпро, Україна

АУДИТ ОПЕРАЦІЙНОГО ЦИКЛУ ТА ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ АГРОПІДПРИЄМСТВА: МОДЕЛЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ КОМПЛЕКСНОЇ ПЕРЕВІРКИ

Комплексний аудит агропідприємства передбачає поетапне проведення аудиторської перевірки, що включає планування, збір інформації, аналіз, безпосередню перевірку та формування висновків. На етапі планування визначаються цілі та обсяг аудиту, оцінюються ризики, розробляється програма і графік проведення робіт. Збір інформації охоплює отримання первинних документів, звітності, внутрішніх регламентів та інших матеріалів, необхідних для подальшого аналізу. На етапі аналізу здійснюється попередня оцінка фінансового стану, виробничих процесів та системи внутрішнього контролю, що дає змогу уточнити напрями перевірки. Безпосередня перевірка включає застосування аудиторських процедур, а на заключному етапі формуються висновки і рекомендації, які узагальнюють результати комплексного аудиту.

На рис. 1 запропонована авторська методична модель етапів проведення аудиту виробництва, реалізації та фінансових результатів діяльності на аграрному підприємстві.

Використання аудиторських процедур у комплексному аудиті передбачає застосування різноманітних методів перевірки, серед яких основними є аналітичні процедури, тестування вибірок, перевірка документів і інвентаризація. Аналітичні методи дозволяють виявляти аномалії, тенденції та відхилення у фінансових і виробничих показниках, що є основою для подальшого детального вивчення окремих операцій. Вибіркові перевірки застосовуються для контролю достовірності окремих елементів обліку та звітності без необхідності повного охоплення всіх даних, що забезпечує економію часу і ресурсів. Такий комплексний підхід підвищує ефективність аудиту та мінімізує ризики пропуску важливої інформації.

Взаємозв'язок аудиту виробництва, реалізації і фінансових результатів є основою формування цілісної картини діяльності агропідприємства. Виробничі процеси безпосередньо впливають на якість і обсяги продукції, що реалізується, а результати реалізації відображаються у фінансових показниках. Тому аудитори здійснюють синхронний аналіз цих трьох напрямів, виявляючи взаємозалежності та взаємовпливи, що допомагає точніше оцінити ефективність діяльності і достовірність звітності. Такий підхід дозволяє уникнути фрагментарного сприйняття інформації та забезпечує глибше розуміння реального стану підприємства.

Рис. 1. Методична модель етапів проведення аудиту виробництва, реалізації та фінансових результатів діяльності на аграрному підприємстві
Джерело: розроблено автором.

Інформаційні технології та автоматизовані системи відіграють важливу роль у підвищенні якості комплексного аудиту. Впровадження спеціалізованих

програмних продуктів для ведення бухгалтерського обліку, управління виробництвом і збутом значно полегшує збір і аналіз великих обсягів даних. Автоматизовані системи дозволяють оперативно отримувати звіти, аналізувати показники, виявляти аномалії та ризики.

Значною перевагою автоматизації аудиту є можливість інтеграції різномірних джерел інформації в єдину аналітичну систему, що дозволяє здійснювати комплексний моніторинг усіх аспектів діяльності агропідприємства. Це забезпечує оперативне виявлення проблемних зон та своєчасне реагування на них. Також автоматизовані рішення сприяють стандартизації аудиторських процедур і підвищують точність оцінок, що має особливе значення для агросектору з його сезонними та специфічними виробничими особливостями.

Отже, методика комплексного аудиту агропідприємства ґрунтується на поетапному системному підході, широкому застосуванні аудиторських процедур і сучасних інформаційних технологій, а також на глибокій інтеграції аудиту виробничої, реалізаційної діяльності та фінансових результатів. Такий підхід забезпечує всебічний, об'єктивний та ефективний контроль діяльності, що є необхідною умовою для підвищення конкурентоспроможності та сталого розвитку агропідприємств.

Список використаних джерел

1. Альошин В. Є. Шляхи оптимізації аудиторських процедур з оцінки безперервності діяльності підприємств агробізнесу в умовах економічної нестабільності. *Електронний журнал "Ефективна економіка"*. 2024. № 12. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.12.77> (дата звернення: 14.07.2025).

2. Гевлич Л., Кривенко Т. Особливості аудиту доходів, витрат і фінансових результатів вітчизняного сільськогосподарського підприємства в умовах воєнного стану. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic sciences*. 2024. Т. 324, № 6. С. 279–283. URL: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-324-6-47> (дата звернення: 14.07.2025).

3. Nazarova K. O., Malko D. D. Audit of the continuity of activities of agribusiness enterprises under martial law. *Business inform*. 2024. Vol. 11, no. 562. P. 197–203. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-11-197-203> (date of access: 14.07.2025).

4. Полятикіна Л. Аудит в системі аграрного підприємства України. *Економіка та суспільство*. 2022. № 35. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-35-7> (дата звернення: 14.07.2025).

Михайло ПРОДАНЧУК
доктор економічних наук, професор,
Заслужений економіст України,
провідний науковий співробітник відділу обліку та оподаткування
ННЦ «Інститут аграрної економіки», м. Київ, Україна

ІНСТИТУЦІЙНА АРХІТЕКТУРА ОБЛІКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОДАТКОВОГО КОМПЛАЄНСУ У ЦИФРОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Цифрова трансформація публічних фінансів докорінно змінює механізми взаємодії між державою та бізнесом, переводячи акцент із фіскального контролю на інституційну узгодженість та інформаційну інтеграцію. У такому середовищі критичного значення набуває облікове забезпечення, яке формує достовірну інформаційну базу для податкових рішень та визначає якість реалізації податкового комплаєнсу. Саме облік стає первинним джерелом фактів економічної реальності, що трансформуються у фіскальну аналітику та забезпечують прозорість і контрольованість податкових процесів.

У цьому контексті податковий комплаєнс виступає ключовим інституційним механізмом, який забезпечує системну узгодженість між бухгалтерським обліком, податковою звітністю і податковою системою, а також формує підґрунтя для партнерської моделі взаємодії між державою й платниками податків. Водночас ефективність комплаєнсу безпосередньо залежить від якості та стандартизованості облікового забезпечення, що визначає архітектуру інституційної взаємодії та рівень цифрової сумісності податкових процесів.

За таких умов дослідження інституційної архітектури облікового забезпечення податкового комплаєнсу набуває особливої актуальності, оскільки дає змогу визначити закономірності інтеграції облікових, податкових та управлінських функцій у цифровій економіці, а також окреслити напрями формування ефективної моделі податкової взаємодії.

Мета дослідження. Наукове обґрунтування інституційної архітектури облікового забезпечення податкового комплаєнсу у цифровій економіці та визначення механізмів інтеграції облікових, податкових і управлінських процесів у системі публічних фінансів.

Цифрова трансформація публічних фінансів зумовлює глибоке оновлення механізмів фіскальної взаємодії між державою та бізнесом, спрямовуючи їх від традиційної моделі контролю до моделі інституційної узгодженості, побудованої на прозорості, стандартизації даних та високому рівні цифрової інтегрованості [1]. За цих умов ключовим елементом, що визначає якість податкових процесів, стає облікове забезпечення, оскільки саме воно формує первинну та похідну інформаційну інфраструктуру, на основі якої здійснюється податковий аналіз, визначаються зобов'язання та формуються управлінські рішення [3].

Інституційний розвиток податкової системи в цифровій економіці потребує не лише оновлення нормативної бази, а й побудови архітектури узгоджених облікових, податкових і технологічних процесів, що забезпечують достовірність і машиночитаність даних. У цьому контексті податковий комплаєнс виступає системним механізмом, який поєднує інформаційні, регулятивні й аналітичні компоненти діяльності держави та бізнесу, забезпечуючи трансформацію облікових даних у фінансову аналітику з мінімальними ризиками.

Функціонування податкового комплаєнсу неможливе без якісного облікового забезпечення, що містить методологічні, процедурні та цифрові інструменти формування даних про господарські операції. Саме облікове забезпечення визначає рівень відповідності інформації економічній реальності та створює передумови для ефективного адміністрування податків у цифровому середовищі. Це особливо важливо в умовах автоматизації податкових процедур, широкого застосування електронного документообігу, API-інтеграцій та платформної взаємодії між ERP-системами підприємств і державними сервісами.

У результаті ефективної реалізації податкового комплаєнсу досягається податковий компроміс – стан інституційної рівноваги, у якому забезпечуються прозорість, передбачуваність і відповідальність учасників податкових відносин. Компроміс є стратегічним індикатором того, що податкові процеси функціонують не у конфліктній, а у партнерській площині, а державні рішення базуються на достовірних даних та узгоджених механізмах.

Для узагальнення логіки інституційної взаємодії у сфері комплаєнсу у цифровій економіці доцільним є структурне представлення ключових елементів архітектури у вигляді табличної моделі (табл. 1), яка відображає взаємозв'язок між обліковим забезпеченням, нормативною базою, цифровими технологіями, аналітичними механізмами та підсумковим результатом – податковим компромісом.

Таблиця 1

Інституційна архітектура облікового забезпечення податкового комплаєнсу та його результат у цифровій економіці

Елемент системи	Зміст та компоненти	Роль у формуванні комплаєнсу	Результат
Облікове забезпечення	Первинні документи; облікові реєстри; фінансова звітність; ERP-системи	Формує достовірну інформаційну базу для податкових розрахунків	Забезпечує відповідність даних економічній реальності
Нормативно-методологічна база	Податкове законодавство; НП(С)БО/МСФЗ; цифрові стандарти XBRL	Встановлює правила трансформації облікових даних у податкову інформацію	Уніфікує процедури та зменшує неоднозначність тлумачень

Цифрові технології	Е-документообіг; Е-кабінет; API; автоматизований контроль	Автоматизують комплаєнс-процеси, мінімізують помилки та ризики	Підвищують прозорість і швидкість взаємодії
Аналітично-комплаєнсний механізм	Оцінка ризиків; податковий аналіз; превентивний контроль	Забезпечує відповідність податкової поведінки законодавству	Зменшує порушення й оптимізує адміністрування
Інституційна взаємодія бізнес– держава	Комунікація; узгодження позицій; сервісні функції ДПС	Формує партнерську модель податкових відносин	Підвищує довіру та передбачуваність фіскальної політики
Підсумковий результат	Податковий компроміс (інституційна рівновага)	Досягається завдяки ефективному податковому комплаєнсу	Баланс інтересів держави, бізнесу і суспільства; прозорість, передбачуваність, відповідальність

Аналіз інституційної архітектури облікового забезпечення податкового комплаєнсу у цифровій економіці дає змогу стверджувати, що саме облікові дані формують фундамент для належного виконання податкових зобов'язань, забезпечуючи їх відповідність фактичній економічній діяльності суб'єктів господарювання. Визначальну роль у цьому процесі відіграє нормативно-методологічна база, яка уніфікує правила трансформації облікової інформації у податкові показники та забезпечує методологічну узгодженість облікових і фіскальних процедур. Цифрові технології створюють технічний каркас сучасного комплаєнсу, автоматизуючи процеси збору, обробки та передавання даних, що підвищує прозорість, швидкість і точність взаємодії між бізнесом і державою. Водночас аналітично-комплаєнсний механізм формує систему превентивного контролю та оцінки ризиків, сприяючи зниженню податкових порушень та оптимізації адміністрування. Узгоджена взаємодія між державою й платниками податків виступає ключовою умовою формування партнерської моделі податкових відносин, у якій сервісні, аналітичні та регулятивні інструменти поєднуються в єдину систему. Комплексне функціонування всіх елементів архітектури забезпечує досягнення податкового компромісу як результативного стану інституційної рівноваги, що відображає довіру, прозорість і взаємну відповідальність учасників податкових процесів. Таким чином, податковий комплаєнс, підкріплений якісним обліковим забезпеченням і цифровими рішеннями, стає ключовим механізмом формування ефективної та збалансованої податкової системи у цифровій економіці.

Список використаних джерел

1. OECD. Tax Administration 2022: Comparative Information on OECD and other Advanced and Emerging Economies. Paris : OECD Publishing, 2022. 324 p. URL: <https://www.oecd.org/tax/administration/>
2. European Commission. Tax Compliance and Digital Transformation in the EU. Brussels : European Commission, 2023. URL: <https://taxation-customs.ec.europa.eu>
3. PwC. Paying Taxes 2020: The Global Picture. PwC Research Report, 2020. URL: <https://www.pwc.com/payingtaxes>
4. World Bank. Digitalizing Revenue Administration: Lessons from Reform. Washington, DC : World Bank Group, 2021. URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/governance/publications>
5. IFAC (International Federation of Accountants). Digital Transformation in Tax Administration and Public Finance. IFAC Insights, 2021. URL: <https://www.ifac.org/knowledge-gateway>

ІНТЕГРАЦІЯ НАУКИ, ОСВІТИ Й ПРАКТИКИ В РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЇ БУХГАЛТЕРА ТА АУДИТОРА

Інтеграція науки, освіти й практики в розвитку професії бухгалтера та аудитора є ключовою передумовою формування сучасної моделі професійної компетентності, що відповідає викликам цифрової економіки та євроінтеграційним тенденціям. У сучасних умовах економічної турбулентності та динамічних змін регуляторного середовища підготовка бухгалтерів і аудиторів уже не може обмежуватися лише засвоєнням теоретичних знань чи нормативних положень. Необхідним стає системне поєднання науково-дослідного потенціалу, освітніх інновацій і практичного досвіду, що забезпечує формування комплексного мислення, аналітичних навичок та етичної відповідальності фахівця [1].

В освітньому аспекті така інтеграція означає перехід до компетентнісно-орієнтованої моделі навчання, у межах якої студенти набувають не лише знань, а й умінь їх застосовувати в реальних бізнес-процесах. Впровадження дуальної освіти, практико-орієнтованих курсів, симуляцій професійних ситуацій, використання програмного забезпечення для бухгалтерського обліку та аудиту (наприклад, BAS ERP, AuditXP, Power BI) формує готовність майбутніх фахівців до роботи у цифровому середовищі. Це дозволяє налагодити ефективний зв'язок між університетськими знаннями та потребами бізнесу, підвищуючи адаптивність випускників на ринку праці [3].

Науковий компонент інтеграції полягає у включенні студентів і молодих науковців до дослідницьких проєктів, пов'язаних із сучасними проблемами обліку, аудиту та фінансової аналітики. Дослідження у сфері сталого розвитку, інтегрованої звітності, аудиту даних (data audit) чи етики в цифровій економіці сприяють не лише розширенню теоретичної бази, а й формуванню інноваційного мислення. Важливо, що результати таких наукових пошуків безпосередньо впливають на зміст освітніх програм, створюючи зворотний зв'язок між наукою та навчальним процесом.

Практичний вимір інтеграції передбачає активну співпрацю закладів вищої освіти з професійними організаціями, аудиторськими компаніями та бізнес-структурами. Такі партнерства дають можливість залучати фахівців-практиків до викладання, розробляти спільні сертифікаційні програми, організовувати стажування та тренінги [2].

Серед провідних міжнародних сертифікаційних програм варто виділити:

– АССА (Association of Chartered Certified Accountants) – міжнародна програма професійної сертифікації бухгалтерів, що охоплює фінансовий та

управлінський облік, аудит, податкове планування та етичні стандарти. Програма акцентує увагу на практичних кейсах і підготовці до роботи в глобальному бізнес-середовищі.

- CIMA (Chartered Institute of Management Accountants) – спеціалізована програма з управлінського обліку, стратегічного фінансового менеджменту та бізнес-аналітики. Основний фокус – формування компетентностей для прийняття управлінських рішень на основі даних та фінансового аналізу.

- CPA (Certified Public Accountant) – американська сертифікація, яка забезпечує глибокі знання фінансового обліку, аудиту, податкового права та етики. Програма орієнтована на забезпечення відповідності міжнародним стандартам та підготовку до роботи у різних юрисдикціях.

В Україні професійний розвиток бухгалтерів і аудиторів забезпечується не лише освітніми закладами, а й діяльністю спеціалізованих професійних організацій, які формують стандарти професійної компетентності, сприяють підвищенню кваліфікації та інтегрують наукові дослідження з практичними потребами бізнесу. Серед ключових організацій варто виділити Федерацію професійних бухгалтерів і аудиторів України (ФПБАУ), Аудиторську палату України (АПУ) та Спілку аудиторів України (САУ).

Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України (ФПБАУ) є найбільшою професійною асоціацією у сфері бухгалтерського обліку та аудиту, що об'єднує як практикуючих бухгалтерів, так і науковців та викладачів. Основною місією Федерації є забезпечення високих стандартів професійної підготовки та постійного підвищення кваліфікації фахівців. ФПБАУ активно займається розробкою навчальних програм і сертифікаційних курсів, організовує тренінги, семінари та конференції, що відповідають сучасним вимогам цифрової економіки. Крім того, Федерація сприяє інтеграції наукових досліджень у практичну діяльність бухгалтерів і аудиторів, зокрема шляхом проведення спільних науково-практичних проєктів, видання методичних рекомендацій та консультацій з питань впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності (IFRS) та аудиту (ISA).

Аудиторська палата України (АПУ) виконує роль регулятора у сфері аудиторської діяльності та контролює дотримання встановлених стандартів. Організація відповідає за ліцензування аудиторів та аудиторських фірм, ведення реєстрів сертифікованих спеціалістів і контроль якості виконання аудиторських перевірок. Аудиторська палата організовує програми підвищення кваліфікації та стажування для аудиторів, зокрема у сфері застосування сучасних цифрових технологій і data-driven аудитів. АПУ також здійснює моніторинг змін у законодавстві та надає методичну підтримку аудиторам щодо впровадження нових процедур та стандартів, що підвищує прозорість і довіру до аудиторської діяльності в Україні.

Спілка аудиторів України (САУ), у свою чергу, виконує роль професійного комунікатора та розвитку етичних стандартів у сфері аудиту. Організація активно

підтримує підготовку та підвищення кваліфікації фахівців через проведення конференцій, семінарів, майстер-класів і вебінарів, спрямованих на обмін передовим досвідом та практичними кейсами. Одним із пріоритетів САУ є формування культури професійної етики, дотримання принципів конфіденційності та прозорості аудиторських процесів, що особливо важливо в умовах цифрової економіки та поширення електронного документообігу. Спілка також виступає платформою для обговорення законодавчих ініціатив, обміну думками між практиками та науковцями, а також розвитку міжнародного співробітництва у сфері аудиту.

У комплексі діяльність цих організацій забезпечує системне поєднання теоретичної підготовки, практичних навичок та етичних стандартів, що дозволяє формувати професіоналів нового покоління. Вони здатні працювати у цифровому та глобалізованому середовищі, володіють компетентностями для аналізу великих даних, оцінки ризиків і прийняття управлінських рішень. Активна роль професійних організацій у підготовці фахівців забезпечує відповідність української бухгалтерської та аудиторської професії міжнародним стандартам, підвищує її престиж та довіру до фінансової інформації в економіці.

Такі партнерства і програми сприяють активному взаємообміну знаннями між академічним середовищем і практичною сферою, підвищують якість підготовки кадрів та забезпечують відповідність вимогам міжнародних стандартів фінансової звітності (IFRS) і аудиту (ISA), формуючи професіоналів нового покоління, здатних діяти у цифровій і глобалізованій економіці.

Інтеграція науки, освіти й практики також є дієвим інструментом підвищення престижу професії бухгалтера та аудитора. Вона сприяє утвердженню професійної етики, розвитку лідерських якостей, формуванню здатності до стратегічного мислення й інноваційної діяльності. Саме в єдності теоретичної підготовки, наукових досліджень і практичних навичок формується новий тип фахівця – аналітик і консультант, який здатний не лише вести облік чи перевіряти звітність, а й розробляти управлінські рішення на основі даних і ризик-орієнтованих підходів.

Отже, інтеграція науки, освіти й практики є не просто тенденцією, а стратегічним напрямом розвитку бухгалтерсько-аудиторської професії. Вона забезпечує перехід до інтелектуально-інноваційної моделі професійної підготовки, у межах якої формуються нові компетентності, узгоджені з європейськими стандартами та вимогами цифрової економіки. Такий підхід створює умови для сталого розвитку професії, підвищення її ролі у забезпеченні фінансової прозорості, економічної безпеки та довіри до бізнесу.

Список використаних джерел

1. Пилипенко О. І., Юрченко О. А. Удосконалення професійної освіти бухгалтерів для дієвого функціонування системи економічної безпеки підприємств. *Статистика України*. 2020. № 2-3. С. 148–154.

2. Перспективи розвитку бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту в умовах інноваційних інформаційних технологій : монографія / Є. А. Карпенко, О. В. Карпенко, А. І. Мілька [та ін.]. Полтава : ПУЕТ, 2021. 410 с.

3. Semenova S., Shapovalova A. Professional accounting and auditing organizations in Europe. *Foreign trade: economics, finance, law*. 2021. Vol. 118, no. 5. P. 93–107. URL: [https://doi.org/10.31617/zt.knute.2021\(118\)06](https://doi.org/10.31617/zt.knute.2021(118)06) (date of access: 20.10.2025).

Ольга ПУГАЧЕНКО

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування
Центральноукраїнського національного технічного університету,
м. Кропивницький, Україна

ГАЛУЗЕВІ ОСОБЛИВОСТІ ХЛІБОПЕКАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА ТА ЇХ ВПЛИВ НА ОРГАНІЗАЦІЮ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Хлібопекарське виробництво належить до харчової промисловості й має низку особливостей, що зумовлюють специфіку організації та ведення бухгалтерського обліку.

З 01.08.2022 р. в Україні діє нова редакція ДСТУ 2120:2021 «Хлібопекарське виробництво», яким передбачено визначення термінів у частині продукції, сировини та напівфабрикатів хлібопекарського виробництва, показників якості, безпечності та дефектів хлібобулочних виробів, технологічних і мікробіологічних процесів хлібопекарського виробництва, технохімічного контролю, а також технологічних затрат і втрат хлібопекарського виробництва [3]. Також наразі чинними є ДСТУ 7046:2024 «Вироби хлібобулочні. Укладання, зберігання і транспортування», ДСТУ 4585:2021 «Вироби хлібобулочні здобні. Загальні технічні умови», ДСТУ 7044:2022 «Вироби хлібобулочні. Правила приймання, методи відбирання проб, методи визначання маси виробів», ДСТУ 9188:2022 «Вироби хлібобулочні. Органолептичне оцінювання показників якості», ДСТУ 4587:2023 «Вироби булочні. Загальні технічні умови», ДСТУ 4583:2023 «Хліб із житнього та суміші житнього і пшеничного борошна. Загальні технічні умови», ДСТУ 7517:2024 «Хліб із пшеничного борошна. Загальні технічні умови».

Долюк А. переконує, що «діяльність хлібопекарних підприємств у сучасних умовах спрямована на послідовне забезпечення виконання основних завдань щодо зростання прибутку, доданої вартості, продуктивності праці та доходів працівників галузі завдяки розширенню асортименту продукції, збільшення обсягу виробництва, покращення механізмів управління і контролю, зниженню витрат, прискоренню обігу коштів, впровадженню ефективних технологій, підвищенню конкурентоспроможності» [2, с. 7].

Мороз Ю. до характерних особливостей хлібопекарського виробництва відносить: «наявність підприємств різної виробничої потужності; використання різного технологічного обладнання; організацію щоденної роботи підприємств із застосуванням одно-, дво- або тризмінного робочого дня; необхідність щоденного та безперервного забезпечення населення продукцією, що має переважно короткий термін зберігання; безперервна робота підприємства протягом усіх сезонів року; широкий асортимент продукції; наявність спеціалізованих підприємств із випуску фірмових видів хліба; безперебійне забезпечення борошном та іншою сировиною,

що гарантує запланований графік виробничого процесу; використання специфічної сировини – борошна, яке має якісні ознаки, що впливають на вихід готової продукції та її якість; необхідність чіткого узгодження діяльності хлібопекарських підприємств із суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі та транспортними організаціями щодо забезпечення торгової мережі у визначені години та в широкому асортименті; гнучкість зміни обсягів виробництва й асортименту продукції залежно від замовлень роздрібних торгових підприємств» [4].

У попередній авторській роботі зазначалось, що «хлібопекарна галузь харчової промисловості має дві суттєві відмінності від інших, зокрема – короткотерміновий цикл виробництва, і, як результат, те, що практично нема незавершеного виробництва» [5, с. 317].

Організація бухгалтерського обліку залежить у т.ч. і від особливостей технологічного процесу, а саме: «специфічності номенклатури продукції й технології, циклу виробництва, специфіки формування незавершеного виробництва, впливу виробничих факторів на склад і стан запасів. Згадані аспекти визначають різні підходи в методах обліку запасів, виробництва та формування собівартості готової продукції, що застосовують у різних галузях, у побудові первинного, аналітичного та синтетичного обліку» [5, с. 310-311]. З огляду на те, що виробництво хлібобулочних виробів є безперервним процесом, необхідною передумовою його стабільної роботи є постійне та безперебійне забезпечення сировиною. Для цього підприємство повинно мати запас борошна, достатній для роботи щонайменше протягом 7 діб, а солі та дріжджів – не менше ніж на 3 доби. Таким чином, хлібопекарське виробництво можна охарактеризувати як діяльність із постійним підтриманням мінімального рівня запасів.

Дідик А. запевняє, що «за сучасних умов господарювання для хлібопекарських підприємств важливим залишається питання вибору оцінки матеріальних ресурсів при їх відпуску у виробництво» [1, с. 93], а також, що «для хлібопекарських підприємств надзвичайно важливим є правильний вибір методу обліку загальновиробничих витрат і бази їх розподілу, адже від цього залежить повнота включення загальновиробничих витрат до собівартості продукції і, відповідно, зменшення або зростання чистого прибутку, що є джерелом подальшого функціонування підприємства» [1, с. 94].

На наш погляд, галузевими особливостями хлібопекарського виробництва, що впливають на організацію бухгалтерського обліку є:

- швидке псування продукції (хліб і хлібобулочні вироби мають короткий термін зберігання (1-3 доби), тому їх необхідно реалізовувати відразу після випікання), що вимагає оперативності обліку готової продукції та якісної організації контролю її залишків;
- безперервність і циклічність виробництва – виробничий процес часто триває цілодобово, у кілька змін, що потребує належної організації обліку витрат та затвердження відповідної методики їх розподілу;

- різноманітність асортименту із чітким дотриманням рецептур зумовлює потребу в нормуванні сировини (борошно, дріжджі, сіль, вода, цукор тощо) та організації обліку витрат за окремими видами продукції;
- перетворення вхідної сировини без залишку (розчинення дріжджів, цукру, розпушувачів тощо) у смакові властивості готової продукції та неминучі технологічні втрати (усушка, утруска тощо), що має бути нормативно визначено та правильно відображено в обліку;
- використання зворотних відходів, що можуть повертатись у виробництво (наприклад, обрізки тіста у подальшу переробку; зачерствілі вироби у сухарі) – вимагає організації аналітичного обліку кожного виду таких відходів;
- постійна потреба у якісному контролі вхідної сировини та готової продукції – потребує організації документообороту щодо контрольних заходів і результатів лабораторних досліджень вимогам санітарно-гігієнічних норм на всіх етапах надходження сировини, виробництва та реалізації продукції.

Отже, галузеві особливості хлібопекарського виробництва (короткий цикл виробництва, швидкопсувність продукції, значна кількість асортиментних позицій, технологічні втрати) впливають на організацію бухгалтерського обліку, що вимагає зробити його максимально оперативним, аналітичним і контрольованим, забезпечуючи точне визначення собівартості, ефективний контроль витрат і збереження якості продукції.

Список використаних джерел

1. Дідик А.З. Облік виробничих витрат на хлібопекарських підприємствах України. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2019. Т. 29. № 8. С. 93-96.
2. Долюк А.В. Бухгалтерський облік і контроль оплати праці та її стимулювання : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Житомир, 2021. 305 с.
3. ДСТУ 2120:2021 «Хлібопекарське виробництво. Терміни та визначення понять»: Наказ ДП «УкрНДНЦ» від 15.12.2021 р. № 503. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=96791 (дата звернення: 27.10.2025)
4. Мороз Ю. Облік витрат і формування доходів у хлібопекарському виробництві. *Uteka.ua*. 2022. 03 листопада. URL: <https://uteka.ua/ua/publication/agro-4-shkola-bughaltera-selkokhozyastvenoy-otrasli-69-uchet-rasxodov-i-formirovanie-doxodov-v-xlebopekarnom-proizvodstve> (дата звернення: 27.10.2025)
5. Пугаченко О.Б. Особливості хлібопекарного виробництва та їх вплив на склад і облік запасів. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету: Економічні науки*. 2009. Вип. 15. С. 310-319.

Ольга РАТУШНА

кандидат економічних наук, доцент,
старший викладач кафедри обліку і оподаткування
Уманського національного університету, м. Умань, Україна

ЗАСТОСУВАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В БУХГАЛТЕРСЬКІЙ ПРАКТИЦІ

У сучасних умовах цифрової трансформації економіки використання інструментів штучного інтелекту (ШІ) стає одним із провідних напрямів удосконалення бухгалтерського обліку. Технології ШІ змінюють підхід до збору, обробки, аналізу та інтерпретації фінансової інформації, забезпечуючи підвищення точності, швидкості й аналітичної глибини облікових процесів.

Хоча Н.В., Тенюх З.І., Пелех У.В. [5] розглядають в своїй праці можливість застосування можливостей штучного інтелекту в управлінському обліку. Автори визначають переваги застосування ШІ та проблеми, з які можуть виникнути.

Дослідження актуальності впровадження ШІ в практику діяльності бухгалтерського обліку та питання адаптації системи бухгалтерського обліку та облікових працівників досліджено в праці Легенчука С.Ф., Захарова Д.М., Денисюка О.М. [2].

Актуальності введення технологій з ШІ в практичну діяльність, як механізму прискорення трансформації ведення бухгалтерського обліку присвячено працю Пристемського О.С., Пилипенка Я.В. [3].

Штучний інтелект розглядається як комплекс програмних алгоритмів, здатних імітувати людське мислення, навчатися на основі даних і приймати рішення без безпосереднього втручання людини. У бухгалтерській сфері це відкриває нові можливості для автоматизації рутинних завдань, виявлення закономірностей у великих обсягах даних та прогнозування фінансових результатів діяльності підприємств.

Гнатєва Т.М., Яковенко А.О., Златова М.Г. зазначають, що «штучний інтелект може бути використаний для автоматизації таких облікових процесів, як обробка великих обсягів даних, класифікація та категоризація інформації, виявлення аномальних патернів та попередження шахрайства» [1].

Серед основних напрямів застосування інструментів ШІ в бухгалтерському обліку можна виділити:

- Автоматичне введення та класифікацію даних. Системи на основі машинного навчання здатні розпізнавати текстові та числові дані з первинних документів (рахунків, накладних, чеків), автоматично відносити їх до відповідних рахунків бухгалтерського обліку.

- Виявлення помилок і шахрайських операцій. Алгоритми штучного інтелекту аналізують відхилення від стандартних шаблонів поведінки, виявляють підозрілі транзакції, дублювання документів або аномальні зміни у фінансових показниках.

- Фінансове прогнозування. На основі історичних даних системи ШІ будують моделі прогнозування грошових потоків, прибутковості, витрат і ризиків, що підвищує обґрунтованість управлінських рішень.

- Автоматизована підготовка звітності. ШІ може генерувати фінансові звіти за заданими параметрами, перевіряти правильність відображення операцій і навіть пропонувати рекомендації для оптимізації фінансової діяльності.

- Аналітика великих даних (Big Data Analytics). Об'єднання інструментів ШІ з технологіями Big Data дозволяє аналізувати величезні обсяги фінансової, економічної й операційної інформації для виявлення трендів, ризиків та можливостей розвитку підприємства.

Використання ШІ у бухгалтерській практиці дає змогу значно зменшити трудомісткість облікових процесів, підвищити оперативність отримання даних і забезпечити їхню високу достовірність. Проте впровадження цих технологій потребує ретельного підходу до організації інформаційних потоків, навчання персоналу та забезпечення належного рівня кібербезпеки.

Застосування штучного інтелекту змінює роль бухгалтера у системі управління підприємством. Від традиційних функцій ведення обліку він переходить до аналітичних і консультативних функцій: аналізує результати, формує прогнози, оцінює ризики, приймає участь у розробці фінансової стратегії. Отже, професійна компетентність бухгалтера розширюється за рахунок ІТ-грамотності, знань у сфері аналітичних систем, кіберзахисту та алгоритмізації бізнес-процесів.

Важливо також враховувати етичні та правові аспекти впровадження штучного інтелекту в бухгалтерський облік. Серед основних питань – відповідальність за рішення, прийняті на основі алгоритмів, захист конфіденційних даних, дотримання норм аудиторської етики та збереження об'єктивності фінансової інформації.

Правдюк Н.Л., Правдюк М.В. зазначають, що широкому впровадженню технологій штучного інтелекту в облікову практику має передувати вирішення важливих завдань.

1. Культивування позитивного ставлення до ідеї застосування штучного інтелекту.

2. Розробка національної політики і стратегії впровадження технологій штучного інтелекту в бухгалтерський облік.

3. Підвищення професійного рівня фахівців для повного використання потенціалу штучного інтелекту.

4. Розробка і впровадження інформаційних систем для автоматизації бухгалтерського обліку на основі технологій штучного інтелекту.

5. Технічне забезпечення процесу впровадження штучного інтелекту й гарантування безпеки, а також конфіденційності бухгалтерської інформації [4].

В Україні впровадження ШІ в бухгалтерську практику перебуває на початковому етапі, проте темпи його розвитку зростають. Поступово розширюється використання програмних продуктів, які містять елементи штучного інтелекту, таких як SAP S/4HANA, QuickBooks AI, Xero, Microsoft Dynamics 365, а також національні розробки на основі машинного навчання. Державні ініціативи з цифровізації фінансової звітності та електронного документообігу створюють сприятливі умови для інтеграції таких технологій у систему бухгалтерського обліку.

Переваги застосування ШІ у бухгалтерській діяльності включають:

- підвищення точності та своєчасності обробки даних;
- мінімізацію людського фактора;
- зниження витрат на адміністративні процеси;
- підвищення якості фінансового аналізу;
- розширення аналітичних можливостей управлінського обліку.

Разом із тим, існують і певні ризики: можливість технічних збоїв, потреба у значних інвестиціях на впровадження, складність адаптації персоналу, ризики втрати конфіденційності інформації. Для ефективного використання ШІ необхідно розробити нормативно-правову базу, яка регламентуватиме порядок його застосування в обліковій практиці, а також впровадити програми підготовки фахівців нового покоління.

Отже, інструменти штучного інтелекту відкривають нову епоху в розвитку бухгалтерського обліку, перетворюючи його на динамічну, інтегровану та аналітичну систему управління фінансами. Поєднання ШІ з професійним досвідом бухгалтерів формує нову якість облікової інформації, підвищує рівень прозорості бізнесу та сприяє сталому розвитку підприємств у цифровій економіці.

Список використаних джерел

1. Гнатська Т.М., Яковенко А.О., Златова М.Г. Особливості використання штучного інтелекту для потреб бухгалтерського обліку та управління підприємством. *Economic Bulletin of the Black Sea Littoral*. 2024, Issue 5. С. 3-19.
2. Легенчук, С.Ф., Захаров, Д.М., Денисюк, О.М. Діджиталізація обліку на основі застосування засобів штучного інтелекту: неінституційні аспекти. *Актуальні питання економічних наук*. 2024. № 5.
3. Пристемський О.С., Пилипенко Я.В. Впровадження штучного інтелекту в систему бухгалтерського обліку. IX International Scientific and Practical Conference INTERNATIONAL SCIENTIFIC DISCUSSION: PROBLEMS, TASKS AND PROSPECTS held on December 19-20, 2024 in Brighton, United Kingdom. С. 98-104.
4. Правдюк Н.Л., Правдюк М.В. Штучний інтелект як каталізатор трансформаційних процесів у бухгалтерському обліку. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2024. № 1 (67). С. 69-83.
5. Хоча Н.В., Тенюх З.І., Пелех У.В. Технологій штучного інтелекту (ШІ) в управлінському обліку. *Наукові записки Львівського університету бізнесу і права*. 2023. №39. С. 12-19.

ПРИНЦИПИ, МЕТОДИКА І ТЕХНІКА ПІДГОТОВКИ УПРАВЛІНСЬКОЇ БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ЗВІТНОСТІ

В умовах цифрової трансформації бізнесу управлінська бухгалтерська звітність стає ключовим елементом системи інформаційного забезпечення менеджменту. Її якість безпосередньо впливає на ефективність управлінських рішень, конкурентоспроможність підприємства та стійкість його фінансових результатів. Актуальність теми зумовлена необхідністю удосконалення принципів формування звітності, методик її підготовки та технічних засобів, що забезпечують оперативність і достовірність даних. В умовах інтеграції України до європейського економічного простору особливого значення набуває гармонізація методології управлінського обліку з міжнародними стандартами.

Питання формування та використання управлінської бухгалтерської звітності активно досліджуються як українськими, так і зарубіжними вченими. Голов С. Ф. у своїх працях визначає управлінський облік як цілісну систему інформаційного забезпечення управлінських рішень, підкреслюючи роль внутрішньої звітності у контролі витрат і плануванні результатів. Задорожний З. В. акцентує на побудові звітності за центрами відповідальності та її адаптації до цифрових технологій обліку. Куцик П.О. досліджує інтеграцію фінансових і нефінансових показників у межах управлінської звітності для стратегічного аналізу.

Серед зарубіжних дослідників Charles T. Horngren є одним із засновників сучасної теорії управлінського обліку, який визначив принципи побудови звітності за підходами *responsibility accounting* та *cost control*. Peter Atrill і Eddie McLaney аналізують роль управлінської звітності у прийнятті стратегічних рішень, наголошуючи на зв'язку між бухгалтерськими даними та поведінковими аспектами менеджменту. Управлінська бухгалтерська звітність - це внутрішня форма узагальнення інформації, призначена для потреб менеджменту на різних рівнях управління. Її мета полягає у наданні релевантної, своєчасної та достовірної інформації для планування, контролю й прийняття управлінських рішень. Основними принципами підготовки такої звітності є доцільність, повнота, релевантність, порівнянність, своєчасність та конфіденційність.

Методика підготовки управлінської звітності передбачає визначення цілей аналізу, структурування показників за центрами відповідальності, виокремлення постійних і змінних витрат, розрахунок маржинального доходу та оцінку фінансових результатів. Важливо забезпечити узгодженість аналітичних показників з обліковими даними та плановими нормативами.

Техніка підготовки звітності базується на застосуванні сучасних інформаційних технологій - ERP-систем (BAS ERP, SAP Business One, Odoo, QuickBooks), які автоматизують процеси збору, обробки та візуалізації даних. Такі системи дозволяють формувати інтерактивні панелі показників (dashboards) у режимі реального часу.

Важливим етапом є розроблення внутрішніх стандартів управлінської звітності, які визначають форму, періодичність, відповідальних осіб та процедури контролю якості інформації. Управлінська звітність повинна відображати ключові показники ефективності (KPI) діяльності підприємства, включаючи витрати, прибутковість, продуктивність праці, оборотність запасів тощо.

Методологічна основа формування звітності ґрунтується на концепції управління за відхиленнями, яка дозволяє своєчасно виявляти причини негативних тенденцій. Крім того, застосовуються методи ABC-аналізу, CVP-аналізу, бюджетування та контролінгу. Інформаційна інтеграція фінансових і нефінансових показників сприяє переходу до моделі інтегрованої звітності, рекомендованої Міжнародною радою зі звітності (IIRC).

В умовах цифрової економіки особливої актуальності набуває використання штучного інтелекту та аналітики великих даних (Big Data) для прогнозування сценаріїв діяльності.

Управлінська звітність стає не лише засобом контролю, але й інструментом стратегічного управління ризиками, оцінки інноваційних проєктів та оптимізації ресурсів. Ефективність управлінської звітності визначається ступенем її інтеграції в систему корпоративного управління та здатністю адаптуватися до динамічного середовища.

На сьогодні розвиток електронного документообігу, хмарних технологій і мобільної аналітики забезпечує новий рівень прозорості та оперативності управлінської інформації. Водночас основними проблемами залишаються відсутність єдиної методики формування звітності, недостатня підготовка управлінського персоналу та брак уніфікації форматів даних. Удосконалення методології потребує інтеграції міжнародного досвіду, посилення аналітичної складової та автоматизації розрахунків.

Управлінська бухгалтерська звітність є основою сучасної системи управління підприємством. Її якісна підготовка сприяє підвищенню ефективності прийняття управлінських рішень і стратегічній гнучкості бізнесу. Удосконалення принципів, методики та техніки її формування потребує поєднання професійних знань бухгалтерів з ІТ-компетенціями. Впровадження цифрових технологій і міжнародних стандартів забезпечить гармонізацію управлінської звітності з глобальними практиками та зміцнить конкурентні позиції українських підприємств.

Список використаних джерел

1. Голов С. Ф. *Управлінський облік: концепції, методи, технології*. – К.: Центр учбової літератури, 2003. – 392 с.
2. Задорожний З.-М. В., Муравський В. В., Семанюк В. З., Омецінська І. Я. 3-15 Управлінський облік: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка», 2023. 293 с
3. Корягін, М. В., & Куцик, П. О. (2016). Проблеми та перспективи розвитку бухгалтерської звітності: монографія. *Київ: Інтерсервіс*, 1016, 276.
4. Horngren C. T., Datar S. M., Rajan M. V. *Cost Accounting: A Managerial Emphasis*. – Harlow: Pearson Education, 2021. – 896 p.
5. Atrill P., McLaney E. *Management Accounting for Decision Makers*. – Harlow: Pearson Education, 2020. – 640 p.

Наталія САВЧЕНКО

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку,
оподаткування та аудиту
Поліського національного університету, м. Житомир, Україна

УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК В ДЕРЖАВНИХ УСТАНОВАХ: ВИМОГА ЧАСУ

Надійне управління державними фінансами вимагає доповнення традиційної системи бухгалтерського обліку, орієнтованої виключно на дотримання норм чинного законодавства, підсистемою управлінського обліку в якості інформаційно-аналітичного комплексу підтримки прийняття управлінських рішень. Управлінський облік в державних установах варто тлумачити як безперервний процес формування релевантної інформації про ресурси, процеси та результати їх діяльності з метою планування, бюджетування, контролю виконання, оцінювання ефективності/якості та підтримки управлінських рішень на рівні програм, структурних підрозділів, центрів відповідальності тощо.

Ефективне функціонування системи управлінського обліку у державному секторі здійснюється відповідно до Бюджетного кодексу України, яким визначено, що головні розпорядники коштів державного бюджету, виходячи з індикативних прогнозних показників обсягів видатків і надання кредитів з бюджету на наступні за плановим два бюджетні періоди, складають плани своєї діяльності на плановий і наступні за плановим два бюджетні періоди відповідно до прогнозних та програмних документів економічного та соціального розвитку, державних цільових програм із визначенням очікуваних результатів діяльності[1].

Необхідність використання методологічного інструментарію управлінського обліку в державних установах зумовлена кількома чинниками:

- зорієнтованість на результати діяльності вимагає прозорості підходу при калькулюванні собівартості послуг (наприклад, адміністративних, освітніх, медичних, соціальних та ін.), що є неможливим без системного поділу витрат на постійні і змінні, коректного розподілу накладних витрат;
- фінансові ризики та складність нормативно-правового регулювання діяльності і ведення обліку у державному секторі зростають, посилюючи попит на організацію системи внутрішнього контролю із використанням ризик-орієнтованого підходу і превентивного виявлення відхилень;
- цифровізація та інтеграція інформаційних систем відкривають можливості автоматизації значної частини управлінської діяльності державних установ, але водночас висуваються вимоги до якості даних, методичної їх узгодженості та необхідності використання єдиної термінологічної бази.

Важливим при розгляді концепції управлінського обліку є визначення основних принципів його ведення. Адже система управлінського обліку складається

із множини процедур, що можуть змінюватись в залежності від цілей управління. Тем не менш вони мають відповідати певним принципам. До принципів управлінського обліку можна віднести: безперервність діяльності, використання єдиних одиниць виміру, економічність одержання інформаційного масиву, перманентна оцінка діяльності суб'єкта в цілому та його структурних підрозділів, складання внутрішньої звітності як основи комунікаційних зв'язків між рівнями управління, періодичність [2].

При організації управлінського обліку в державному секторі доцільно враховувати три взаємопов'язані рівні (таб. 1):

Таблиця 1

Рівні організації управлінського обліку в державному секторі

Рівні організації	Характеристика
стратегічний рівень	передбачає побудову такої інформаційно-аналітичної системи, яка б забезпечувала узгодження місії та цілей державної установи (організації) із ресурсними обмеженнями і довгостроковими пріоритними напрямками державної політики. На цьому рівні визначаються принципи сегментації програм і центрів відповідальності, правила розподілу обмежених ресурсів за критеріями суспільної цінності, ефективності та ризикованості використання, стандарти методик калькулювання і вимоги до обсягу та якості інформаційного масиву. Очікувані результати стратегічного рівня - прозорий перерозподіл ресурсів, зниження стратегічних ризиків і підвищення довіри суспільства до діяльності державної установи
тактичний рівень	на тактичному рівні, організація управлінського обліку в державних установах - це операціоналізація стратегічних рішень у межах бюджетного року та структурних підрозділів, в ході якого узгоджується порядок використання ресурсів, встановлюються цільові результати програм шляхом бюджетування за центрами відповідальності та управління відхиленнями. На цьому рівні відбувається делегування повноважень співробітників в межах їх професійних обов'язків. Очікуваним результатом є своєчасне виявлення і корекція відхилень, прозорість проведення внутрішніх розрахунків, підвищення продуктивності діяльності обслуговуючих підрозділів тощо.
оперативний рівень	управлінський облік зосереджується на щоденному формуванні достовірних даних і контролі діяльності установи в цілому і її структурних підрозділів. Результатом операційного рівня є проведення калькуляційних розрахунків одиниці послуги, своєчасне складання та подання управлінських звітів з причинно-наслідковими поясненнями, гарантована релевантість даних і швидка корекція відхилень, що безпосередньо підвищує продуктивність діяльності підрозділів і надійність виконання бюджетних програм.

Проблематика «необхідності чи надмірності» при постановці питання доцільності організації системи управлінського обліку в державному секторі вирішується через принцип пропорційності та ризик-орієнтованості. Управлінський облік є необхідним там, де ціна помилки чи затримки прийняття неефективного,

несвоєчасного управлінського рішення висока, а саме рішення носять багатоваріантний характер (закупівлі, велика інфраструктура, розподіл субвенцій, медичні/соціальні програми з широким охопленням). Надмірністю він стає за умов автоматичного копіювання управлінських шаблонів без врахування призначення та профілю державної установи, побудови складних моделей розподілу ресурсів, при відсутності даних належного ступеня релевантності. Його впровадження виправдане за умови дотримання принципів пропорційності, ризик-орієнтованості на основі використання релевантних даних.

Необхідність використання методу бюджетування системою управлінського обліку в державних установах зумовлена необхідністю поєднання регуляторних, управлінських і інформаційних потреб вітчизняного державного сектору економіки. Бюджетування перетворює стратегічні цілі та показники результативності на узгоджені фінансово-ресурсні плани центрів відповідальності, забезпечуючи прозорий зв'язок «ресурси → послуги → результати/вплив». На відміну від «кошторисного» підходу, бюджетування інтегрує цілі, показники результативності й ризику:

- формуються програмні бюджети, внутрішні бюджети центрів відповідальності,
- встановлюються стандарти та правила їх зміни,
- визначаються бази розподілу накладних.

Інтеграція управлінського обліку з внутрішнім контролем є необхідною умовою надійності даних і керованості процесів, оскільки облікова система формує інформаційний масив для рішень, а система контролю гарантує його достовірність, повноту та своєчасність подання. По суті, управлінський облік задає «що вимірюємо і для чого», а внутрішній контроль – «як забезпечуємо правильність і відтворюваність вимірювань».

Таким чином, управлінський облік у державних установах є однією із головних складових при прийнятті управлінських рішень, що перетворює місію та цілі організації у планові показники та показники результативності.

Список використаних джерел

1. Кравченко О.В., Пастернак Я.П. Особливості організації управлінського обліку в бюджетних установах. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. Том 30 (69). №4, 2019. С. 139-143
2. Савченко Н.М. Концепція управлінського обліку. *Вісник Житомирського державного технологічного університету*. 2013. № 1. С. 181– 183

Грина САДОВСЬКА
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри обліку і оподаткування
Волинського національного університету
імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна

ФІЛОСОФІЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ ПОДАТКОВОГО ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

В умовах невизначеності, яка має тенденцію до зростання в середовищі сучасної економічної системи, в умовах дещо надмірного податкового навантаження, постійних змін у податковому законодавстві та необхідності забезпечення фінансової стабільності підприємств, особливого значення набуває управлінський облік. За таких умов управлінський облік набуває не лише технічного, але й філософського змісту, оскільки спрямований на формування раціональної податкової поведінки суб'єктів господарювання.

Філософія управлінського обліку у сфері податкового планування на підприємствах ґрунтується на пошуку оптимального співвідношення між виконанням правил нормативно-правових актів, економічною доцільністю, діловою метою та соціальною відповідальністю бізнесу.

Філософія управлінського обліку визначається як цілісна комплексна система принципів, цінностей та підходів, що визначають місце управлінського обліку в управлінні підприємством. Ключовими елементами комплексної системи управлінського обліку щодо планування податків на підприємстві є наступні: 1) етичний елемент, який наділяє управлінський облік інструментами чесного відображення реальності бізнесу; 2) аналітичний елемент, який надає управлінському обліку механізми всебічного інституційного аналізу та важелі впливу на прийняття управлінських рішень; 3) стратегічний елемент, який в процесі податкового планування безперервно орієнтує підприємства на майбутні результати, сталий розвиток і фінансову стійкість підприємства.

У контексті податкового планування нова філософія управлінського обліку не передбачає традиційну філософію мінімізації податків. Загалом, це є продуманим процесом, який спрямований на гармонізацію інтересів бізнесу та держави, забезпечення балансу між прибутковістю, дотримання цілей сталого розвитку та забезпечення діяльності в правовому полі.

Податкове планування є цілеспрямованим процесом управління податковими зобов'язаннями підприємства шляхом використання передбачених на рівні законодавчих актів методів і механізмів оптимізації. Управлінський облік у цьому процесі проявляється через низку функцій, які забезпечують досягнення поставлених цілей щодо оптимізації податків законними шляхами. Інформаційна функція забезпечує керівництво підприємства достовірними даними про доходи,

витрати та податкові ризики. Аналітична функція дає змогу оцінювати альтернативні податкові стратегії, порівняти їх і обрати найбільш ефективну. Прогнозна функція формує сценарії розвитку підприємства з урахуванням податкових наслідків. Контрольна функція сприяє дотриманню податкової дисципліни та виявленню відхилень.

Філософський підхід до планування податків базується на дотриманні встановлених ключових принципів, які реально працюють, зокрема, це принципи – законності, економічної ефективності, прозорості, етики, сталого розвитку та соціальної відповідальності. Принцип законності дає можливість переконатися, що усі рішення базуються на нормах чинного законодавства. Принцип економічної ефективності дозволяє обрати найвигідніший варіант для оподаткування, який забезпечить найвищий ефект при мінімальних витратах. Принцип прозорості вимагає повного висвітлення і відкритості перед державними органами та інвесторами. Принцип етики свідчить про рівень дотримання підприємствами доброчесності, чим забезпечує певний рівень довіри суспільства та інших інституцій. Дотримання принципу сталого розвитку гарантує власникам бізнесу фінансову стабільність у довгостроковій перспективі. Принцип соціальної відповідальності дозволяє підприємству досягти певного рівня визнання як сумлінного платника податків, що підвищує статус в суспільстві. Управлінський облік з огляду філософського підходу дає змогу розглядати податкові платежі не лише як обов’язкові витрати, а як інструмент стратегічного управління з урахуванням цілей сталого розвитку. Кожне рішення щодо структури витрат, вибору форми господарювання чи інвестиційної політики має не тільки податкові наслідки, які потрібно враховувати заздалегідь, але й соціальні та екологічні планетарного значення.

Філософія управлінського мислення у цьому контексті базується на проактивності, суть якої в передбаченні податкових наслідків майбутніх рішень, а не реагуванні на вже здійснені факти. При цьому, ефективне податкове планування сприяє підвищенню рівня податкової безпеки, тобто здатності підприємства уникати надмірних податкових ризиків і штрафних санкцій. Філософія управлінського обліку в такому аспекті проявляється через системний підхід до аналізу податкового середовища, формування резервів на можливі податкові зобов’язання, широке використання інструментів внутрішнього контролю та аудиту для моніторингу податкової дисципліни.

Таким чином, філософія управлінського обліку щодо планування податків є не лише певною методикою розрахунку чи оптимізації платежів, а розглядається як цілісна концепція управління податковими потоками підприємства, що базується на поєднанні законності, етики, стратегічного мислення та економічної ефективності. У сучасних умовах саме така філософія дозволяє підприємствам не просто мінімізувати податкове навантаження, а формувати стійку фінансову політику,

спрямовану на сталий розвиток, інновації, екологічну безпеку та соціальну відповідальність.

Список використаних джерел:

1. CIMA – The Chartered Institute of Management Accountants. URL: <http://www.cimaglobal.com>
2. Integrated Performance Management. URL: <https://www.aicpa-cima.com/resources/download/integrated-performance-management-2-0>

РОЛЬ СТЕЙКГОЛДЕРІВ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ

Нові принципи управління закладами вищої освіти передбачають активне залучення зацікавлених сторін до процедур забезпечення якості освітнього процесу. Використання в практиці управління потенціалу теорії стейкголдерів безпосередньо впливає на якість освіти, а також на сталий розвиток університету загалом. Але незважаючи на те, що заклади вищої освіти визнають важливість взаємодії із зацікавленими сторонами, більшість із них зосереджується на низьких і середніх ступенях взаємодії, пов'язаних із певною діяльністю в напрямі розвитку закладу освіти. Проте це обмежує можливості партнерської взаємодії зацікавлених сторін, виключає розширення такої співпраці та формування стійкої її моделі.

Необхідність реалізації компетентісного підходу в підготовці конкурентоспроможного фахівця з обліку і оподаткування, зокрема із залученням стейкголдерів розглядають у своїх працях науковці [1; 2]. Підготувати майбутніх фахівців, які здатні відповідати професійним вимогам ХХІ століття, є актуальним і нелегким завданням. Винятково важливого значення набуває методика професійної підготовки цих фахівців у закладах вищої освіти, яка має забезпечити не лише навчально-виховний процес, а й розвиток у них фахово цінних рис особистості, а саме інтелектуального потенціалу, інтересів, можливостей, мотивів, нахилів тощо.

Важливе значення має практико-орієнтоване навчання майбутніх фахівців з урахуванням інтересів стейкголдерів, яке має на меті набуття професійних навичок та вмінь. Цю педагогічну умову можливо реалізувати у співпраці науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти та фахівців-практиків. Практико-орієнтоване навчання можна здійснювати і в організаціях, і в закладах вищої освіти із залученням стейкголдерів.

Запорукою успішної та якісної підготовки майбутніх фахівців з обліку та оподаткування, формування прикладних фахових компетентностей на сучасному етапі розвитку вищої освіти є співпраця зі стейкголдерами.

Стейкголдери впливають на формування галузевих та професійних стандартів, освітньо-професійних програм та сприяють адаптації підготовки кадрів до вимог сучасного ринку праці. Основні групи стейкголдерів можна розділити на кілька категорій:

Заклади освіти – заклади вищої освіти, коледжі, професійно-технічні навчальні заклади. Вони відповідають за розробку та реалізацію освітньо-

професійних програм, які відповідають сучасним вимогам і сприяють формуванню компетенцій у студентів, необхідних для роботи в сфері обліку та оподаткування.

Роботодавці – приватні та державні підприємства, банки, аудиторські та бухгалтерські фірми. Вони можуть надавати рекомендації щодо актуальних навичок, необхідних для ефективної роботи, а також організовувати стажування, практику та співпрацю зі студентами, надаючи їм можливість здобути реальний досвід.

Професійні об'єднання, асоціації та організації – це Аудиторська палата України, Українська асоціація сертифікованих бухгалтерів і аудиторів, Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України. Вони встановлюють професійні стандарти, проводять сертифікацію, допомагають в акредитації освітньо-професійних програм і впроваджують етичні норми, яких мають дотримуватися фахівці в цій сфері.

Уряд та інші державні органи – Міністерство фінансів, Державна податкова служба, Національний банк України. Вони розробляють нормативно-правову базу, яка регулює сферу обліку та оподаткування, а також встановлюють вимоги до професійних компетенцій фахівців і сприяють інтеграції міжнародних стандартів у навчальний процес.

Науково-педагогічні працівники та експерти – вчені та дослідники, які проводять аналіз ринку, розробляють нові методики обліку та оподаткування, досліджують тенденції і проблеми галузі, щоб забезпечити інноваційний розвиток освітньо-професійних програм і вдосконалити підготовку фахівців.

Здобувачі освіти та випускники – майбутні фахівці, які можуть впливати на процес навчання, висловлюючи свої потреби, очікування та відгуки про освітньо-професійні програми та практичний досвід.

Взаємодія всіх цих груп стейкхолдерів є важливою для створення ефективної системи підготовки фахівців з обліку та оподаткування. Завдяки їхній співпраці можна розробити комплексний підхід, який поєднує теоретичні знання, практичні навички та відповідність сучасним вимогам ринку праці.

Список використаних джерел

1. Мірошніченко І., Калініченко В. Роль стейкхолдерів у формуванні професійних компетентностей здобувачів вищої освіти. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія «Педагогічні науки»*. 2025. № 1. С. 64-71.

2. Пилипенко А. А. Особливості реалізації компетентісного підходу в підготовці конкурентоспроможного фахівця з обліку і оподаткування. *Міжнародні тенденції формування професійної компетентності фахівців з обліку і оподаткування: тези доповідей I Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції* (м. Київ, 16-17 вересня 2021 року). К., 2021. С. 292-294.

Ірина СМІРНОВА

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри аудиту, обліку та
оподаткування
Центральноукраїнського національного технічного університету,
м. Кропивницький, Україна

Надія СМІРНОВА

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри аудиту, обліку та
оподаткування Центральноукраїнського національного технічного університету,
м. Кропивницький, Україна

ОБЛІКОВІ ТЕОРІЇ: ЕВОЛЮЦІЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН

Сучасна економіка характеризується безпрецедентними темпами змін, що вимагає переосмислення традиційних облікових підходів. Глобалізація фінансових ринків, інтеграція національних економік та формування міжнародних корпоративних структур створюють потребу в уніфікованих теоретичних засадах обліку. Дослідження еволюції облікових теорій дозволяє зрозуміти, які концепції виявилися життєздатними в різних економічних умовах, та екстраполювати ці знання на сучасні реалії.

Традиційна фінансова звітність вже не задовольняє потреби сучасних стейкхолдерів. Інтегрована звітність, ESG-показники (екологічні, соціальні, управлінські), звітність зі сталого розвитку вимагають нових теоретичних концепцій. Дослідження еволюції облікових теорій показує, як облік історично розширював свої межі, та допомагає спрогнозувати майбутні напрями розвитку нефінансової звітності.

Сучасна економіка знань характеризується зростанням ролі нематеріальних активів: інтелектуального капіталу, брендів, баз даних, людського потенціалу. Традиційні облікові теорії, сформовані в епоху індустріальної економіки, не завжди адекватно відображають вартість таких активів. Дослідження еволюції теоретичних підходів до визнання та оцінки активів є критично важливим для розробки нових концепцій обліку нематеріальних ресурсів.

Регулятори та професійні організації (IASB, FASB, EFRAG) постійно переглядають та оновлюють стандарти обліку. Ці зміни мають ґрунтуватися на міцній теоретичній базі. Розуміння концептуальних основ різних облікових теорій дозволяє оцінити обґрунтованість запропонованих змін та передбачити їх наслідки для користувачів звітності.

Для України дослідження облікових теорій має особливе значення в контексті:

- пост-воєнної відбудови - потреба в надійних механізмах обліку відновлення активів, оцінки збитків, залучення міжнародних інвестицій;

- європейської інтеграції - адаптація національної системи обліку до вимог ЄС;
- розвитку цифрової економіки - впровадження електронного урядування та цифрових фінансових інструментів;
- боротьби з корупцією - облік як інструмент прозорості та підзвітності.

На думку проф. Р.Дж. Чемберса: «...досить важко встановити, що слід розуміти під теорією в такій сфері як бухгалтерський облік. Оскільки цей термін може використовуватись для пояснення систематичного розкриття правил чи системи ідей і тверджень, що пояснюють групу фактів і явищ чи суб'єкта знання стосовно мистецтва, на відміну від його практики» [3, с. 590].

Гуцайлюк З.В. вважає, що облікові теорії є не чимось іншим, як локальними елементами (частинами) загальної теорії бухгалтерського обліку. Як правило, вони об'єднують певні групи невирішених наукових проблем. Сама ж загальна теорія має, насамперед, базуватися на загальновизнаних постулатах, які й формують теоретичні підходи до бухгалтерського обліку як науки. Разом з тим, поняття «теорія» як категорія, перш за все, пов'язана з поняттям «наука», оскільки її формування можливе лише в контексті вирішення основних наукових фундаментальних досліджень [1].

На думку проф. С.Ф. Легенчука: «Наука як така, не є тотожною науковій теорії, оскільки наукова теорія – лише одна із теоретичних складових науки. Наукові теорії повинні пояснювати сутність явища, що вивчається, іноді навіть з різних позицій, а наука покликана пропонувати механізми реалізації одержання знань в людській діяльності. У складі науки також є компоненти, які відповідають за вивчення самих наукових теорій, їх принципів, методів, категорій, властивостей» [2, с. 95].

Більшість науковців підтримують думку про те, що сьогодні облікова теорія являє собою систематизовану сукупність наукових знань, концепцій, принципів та методологічних підходів, що пояснюють природу, сутність та закономірності бухгалтерського обліку як інформаційної системи. Вона формує теоретичний фундамент для розуміння того, як повинен організовуватися облік, які цілі він переслідує та яким чином забезпечує потреби користувачів фінансової інформації.

При цьому, облікова теорія включає концептуальні основи, що визначають фундаментальні поняття обліку: активи, зобов'язання, капітал, доходи та витрати. Вона встановлює базові припущення, серед яких принцип безперервності діяльності, принцип нарахування та відповідності, принцип обачності. Теорія також охоплює якісні характеристики облікової інформації: доречність, достовірність, зрозумілість, порівнянність та своєчасність.

Історично облікові теорії розвивалися від простих описових концепцій до складних наукових систем. Рання стадія формування облікових теорій, що отримали назву описових теорій, відноситься до XV-XVIII ст. та характеризується камеральною теорією обліку, а також простою та подвійною бухгалтерією. У XVIII-XIX ст. виникли юридичні теорії (теорія власника, персоналістична та юридична теорії). Наприкінці XIX - початку XX ст. сформувались економічні теорії: теорія підприємства, економічна теорія обліку та балансова теорія. До теорії середини XX століття відносяться теорія фондів, теорія командної діяльності та теорія залишкового капіталу. Сучасні теорії обліку почали формуватися у другій половині XX ст. Вони включають: інформаційну теорію, теорію агентських відносин, позитивну облікову та нормативну облікову теорії. XXI століття характеризується появою нових напрямів: теорії справедливої вартості, інтегрованої звітності, стейкхолдерів; критична облікова теорія, теорія сталого розвитку та ESG-обліку, цифрова трансформація.

Облікові теорії сьогодні розглядаються як динамічна, міждисциплінарна система наукових знань, що інтегрує економічні, правові, інформаційні та соціальні аспекти. Дослідження еволюції облікових теорій демонструє їх безперервну трансформацію від примітивних описових концепцій до складних міждисциплінарних наукових систем, що відображає зміни в економічному, технологічному, правовому та соціальному середовищі.

Аналіз історичного розвитку облікових теорій виявляє декілька ключових закономірностей. По-перше, спостерігається послідовне розширення предметної області обліку - від простої реєстрації грошових потоків до комплексного відображення всіх аспектів діяльності підприємства, включаючи нефінансові показники. По-друге, відбувається зміщення акцентів з юридичного оформлення операцій на їх економічну сутність, що відображає принцип "substance over form". По-третє, еволюція облікових теорій характеризується поступовим переходом від орієнтації на інтереси власника до врахування потреб множинних груп стейкхолдерів. По-четверте, спостерігається трансформація обліку від системи ретроспективної фіксації фактів до інструменту прогнозування та стратегічного планування.

Найбільш значущими парадигмальними зрушеннями в еволюції облікових теорій є: перехід від теорії власника до теорії підприємства, що відокремило бізнес-сутність від особи власника; зміна фокусу з балансу на звіт про фінансові результати як головний інформаційний звіт; еволюція від облігаторного обліку за історичною собівартістю до концепції справедливої вартості; розширення від фінансової звітності до інтегрованої звітності; трансформація від монофункціональної системи реєстрації до поліфункціональної системи інформаційного забезпечення управління.

На сучасному етапі облікові теорії характеризуються плюралізмом підходів, коли різні теоретичні концепції не взаємовиключають, а доповнюють одна одну,

формуючи багатогранну систему наукових знань. Відбувається конвергенція нормативних та позитивних теорій, синтез теоретичних надбань різних національних облікових шкіл. Сучасні облікові теорії інтегрують досягнення економічної теорії, теорії інформації, поведінкової економіки, соціології, що свідчить про їх міждисциплінарний характер.

Список використаних джерел

1. Гуцайлюк З.В. Фундаментальні постулати та теорії бухгалтерського обліку. *Матеріали міжнародної науково-практична Інтернет-конференція «Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»*, 30 червня 2017 року, м. Тернопіль. URL: <https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/21902/1/23-25.pdf>
2. Легенчук С.Ф. Теорія і методологія бухгалтерського обліку в умовах постіндустріальної економіки: монографія. ЖДТУ, 2010. 652 с.
3. Chambers R.J. Some observations on «Structure of accounting theory». *The Accounting Review*. 1956. (October). P. 584-592.

Олена СТЕШЕНКО

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, обліку та аудиту
Українського державного університету залізничного транспорту,
м. Харків, Україна

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК БУХГАЛТЕРІВ ТА АУДИТОРІВ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Процес євроінтеграції виступає потужним каталізатором професійного розвитку бухгалтерів та аудиторів України, формуючи нові вимоги та відкриваючи доступ до передових світових практик. Ключовим вектором цього впливу є необхідність повномасштабного впровадження МСФЗ та підвищення якості аудиту, що безпосередньо пов'язано з залученням інвестицій та інтеграцією у глобальний економічний простір. Згідно з оцінками Єврокомісії, країни, які повністю адаптували свої системи обліку до МСФЗ, демонструють в середньому на 15-20% вищий рівень довіри іноземних інвесторів. Одночасно євроінтеграція сприяє формуванню вищих професійних стандартів, забезпечуючи доступ до сучасних методик та навчальних програм, таких як міжнародні сертифікації ACCA, CIMA та DipIFR. Наприклад, кількість українських фахівців, які отримали міжнародний сертифікат ACCA, зросла майже на 40% за останні 5 років, що свідчить про активну прагнення відповідати міжнародним критеріям [1].

Закордонний досвід професійного розвитку бухгалтерів та аудиторів демонструє ефективні моделі, які можуть бути адаптовані в Україні. Наприклад, у Великій Британії та Німеччині існують обов'язкові програми безперервного професійного розвитку (CPD), які включають сертифікаційні курси, тренінги та стажування. У Великій Британії Chartered Accountant та ACCA регулярно проходять курси підвищення кваліфікації, а в Німеччині професійні асоціації бухгалтерів організовують стажування у великих компаніях, що дозволяє поєднати теоретичні знання з практичними навичками. В Ірландії члени Інституту дипломованих бухгалтерів повинні щорічно підтверджувати не менше 40 годин навчання, з яких 15 годин мають бути верифікованими тренінгами. Крім того, важливим елементом є стажування у міжнародних компаніях та аудиторських мережах, такі як «Велика четвірка» [2]. Дослідження, проведене Federation of European Accountants (FEE), засвідчує, що понад 75% фахівців, які пройшли тривалі стажування в міжнародних компаніях, відзначають значне покращення практичних навичок роботи з МСФЗ та міжнародними стандартами аудиту (МСА). Цифровізація навчального процесу є ще одним ключовим аспектом: використання симуляторів бухгалтерського обліку та платформ для аналізу великих даних (Big Data) в навчальних програмах Німеччини дозволило на 25% підвищити ефективність засвоєння матеріалу [3].

Для українських фахівців євроінтеграція відкриває можливості не лише для навчання, але й для прямого застосування знань через стажування в

європейських компаніях. Так, за даними Міністерства економіки України, у 2024 р. кількість українських бухгалтерів та аудиторів, які взяли участь у програмах обміну та стажування в країнах ЄС, збільшилася на 30% порівняно з попереднім роком [4]. Близько 60% таких стажувань, за даними IFAC, включають практичну роботу з міжнародними стандартами фінансової звітності, що суттєво підвищує кваліфікаційний рівень учасників. Крім того, співпраця з міжнародними організаціями, такими як EFAA чи Accountancy Europe, надає доступ до унікальних методичних матеріалів, тренінгових модулів та можливостей для спільних досліджень. Наприклад, участь у проекті ЄС «Підтримка розвитку бухгалтерської освіти в Україні» дозволила розробити нові навчальні курси, інтегровані з європейськими вимогами, якими вже скористалися понад 2000 фахівців [5]. У довгостроковій перспективі це не лише підвищує індивідуальну конкурентоспроможність фахівців на міжнародному ринку праці, але й сприяє підвищенню якості фінансової звітності та рівня корпоративного управління на вітчизняних підприємствах, роблячи їх більш привабливими для інвестицій.

Особливе значення для професійного росту має співпраця з міжнародними організаціями. Налагодження партнерства з професійними асоціаціями та аудиторськими організаціями дозволяє обмінюватися досвідом, отримувати навчальні матеріали, методичні рекомендації та проходити спільні тренінги. Такі програми сприяють підвищенню якості підготовки кадрів, розвитку нових компетентностей та більш ефективному впровадженню міжнародних стандартів у практику українських підприємств. Таким чином, системна інтеграція українських бухгалтерів та аудиторів у європейський професійний простір через запровадження програм безперервного розвитку, розширення міжнародних стажувань та інституційну співпрацю є не лише інструментом адаптації, але й потужним чинником підвищення глобальної конкурентоспроможності національної економіки, що відкриває нові перспективи для залучення інвестицій та технологічного розвитку фінансового сектору України.

Список використаних джерел

1. International Federation of Accountants. International Education Standards (IESs). – Режим доступу: <https://www.ifac.org/education>
2. European Court of Auditors. Learning and development. – Режим доступу: <https://www.eca.europa.eu/en/learning-and-development>
3. World Bank. Audit Training of Trainers. – Режим доступу: <https://cfr.worldbank.org/products/audit-training-trainers>
4. Міністерство освіти і науки України. Стан розвитку вищої освіти в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua>
5. Проект ЄС «Підтримка розвитку бухгалтерської освіти в Україні». Звіт про впровадження нових навчальних курсів для бухгалтерів та аудиторів України / Представництво Європейського Союзу в Україні. – Київ, 2025. – 32 с.

Надія ТОПОЛЕНКО

кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри обліку, аудиту, аналізу і оподаткування
Університету митної справи та фінансів, м. Дніпро, Україна

ПЕРЕХІД УКРАЇНИ НА IPSAS: ПОТОЧНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Україна активно впроваджує Міжнародні стандарти обліку для державного сектору (International Public Sector Accounting Standards, IPSAS) у рамках реформування публічного фінансового управління, що спрямоване на підвищення прозорості та ефективності бюджетного процесу. Перехід на IPSAS є важливим кроком для гармонізації національних облікових стандартів із міжнародними практиками та забезпечення об'єктивної звітності державних фінансів. На сучасному етапі цей процес є актуальним і важливим для України, адже реформування публічних фінансів залишається пріоритетом для держави на шляху інтеграції з Європейським Союзом та відповідності міжнародним стандартам управління.

На даний момент Україна впровадила 20 національних стандартів бухгалтерського обліку для державного сектору, які базуються на IPSAS. Це важливий етап у розвитку публічного фінансового управління, оскільки ці стандарти дозволяють забезпечити прозорість і зрозумілість фінансової інформації, а також підвищують довіру до державних органів. Відповідно до Національної стратегії реформування системи державного управління, впровадження IPSAS дозволить Україні наблизити свою звітність до міжнародних стандартів і створити умови для якісного управління державними фінансами.

Однак, впровадження IPSAS в Україні супроводжується певними викликами.

Важливим залишається питання щодо неналежного впровадження та застосування на практиці міжнародних стандартів для державного сектору, що посприяло непрозорості використання міжнародної фінансової допомоги, зростанню корупції та зниженню довіри міжнародних донорів до фінансової інформації [3].

Відсутність єдиного підходу до автоматизації процесів обліку у державному секторі створює перешкоди на шляху до повної інтеграції IPSAS у державну систему бухгалтерського обліку. Незважаючи на це, уряд активно працює над створенням та оновленням нормативної бази в державному секторі, що, на нашу думку, допоможе забезпечити відповідність національних норм міжнародним стандартам та в цілому подолати зазначену проблему.

Недостатній рівень кваліфікації облікового персоналу. Пропонується розробити дієві заходи з підготовки та підвищення кваліфікації працівників бухгалтерських служб в державному секторі, щоб вони могли ефективно впроваджувати міжнародні стандарти обліку в державному секторі та вдосконалювати роботу з ними [1].

Перехід України на IPSAS виглядає перспективним, оскільки країна продовжує адаптувати свої облікові системи до вимог цих стандартів. Одна з ключових переваг IPSAS полягає в тому, що вони забезпечують перехід від касового методу обліку до методу нарахування, що дозволяє більш точно відображати реальну картину фінансового стану держави. Це підвищує прозорість у використанні державних коштів і створює передумови для ефективного управління державним сектором.

Також одним із перспективних напрямків є створення єдиної інформаційної системи для державного сектору, яка б дозволила автоматизувати процеси обліку та звітності на основі IPSAS. Це допоможе уникнути ручної обробки даних і знизить кількість помилок при складанні фінансової звітності. Крім того, така система сприятиме кращому контролю за виконанням бюджету та ефективному використанню державних ресурсів.

Успішна інтеграція IPSAS також відкриє нові можливості для України на міжнародній арені. Зокрема, це може полегшити процес отримання фінансової допомоги та інвестицій від міжнародних фінансових організацій, оскільки IPSAS є загальноприйнятим стандартом звітності для державних фінансів у більшості країн світу. Це також сприятиме поліпшенню міжнародного іміджу України як надійного партнера у сфері фінансової співпраці.

Отже, перехід України на IPSAS є важливим кроком на шляху до підвищення прозорості, порівняності фінансової звітності та ефективності управління державними фінансами. Незважаючи на виклики, процес впровадження IPSAS продовжується, і перспективи виглядають позитивно. Уряд України робить значні зусилля для того, щоб повністю адаптувати державний облік до міжнародних стандартів, що допоможе зміцнити економіку країни та підвищити довіру до державних інституцій як внутрішніх, так і зовнішніх інвесторів.

Список використаних джерел

1. Григорів О., Дутчак І., Гордієнко М. Впровадження міжнародних стандартів обліку в державному секторі України / *Економіка та суспільство*. 2024. № 59. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3533> (дата звернення: 13.11.2025).
2. Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку в державному секторі. URL: <http://minfin.kmu.gov.ua/control/uk/publisharchive> (дата звернення: 14.11.2025).
3. Мазіна О. Перспективи та ризики впровадження міжнародних стандартів у державному секторі / *Бухгалтерський облік суб'єктів державного сектору: проблеми практики та професійної підготовки*: збірник тез за матеріалами круглого столу. 05 жовтня 2023 р. Ірпінь: Державний податковий університет, 2023. с. 43-48.
4. Мазіна О.І., Рогозний С.А., Андрух О.В. Перспективи застосування міжнародних стандартів у державному секторі. URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/16855370035323.pdf> (дата звернення: 13.11.2025).

ІНДИКАТОРИ НЕФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ У КОНТЕКСТІ БОРОТЬБИ ЗІ ЗМІНОЮ КЛІМАТУ

Нефінансова звітність не лише дозволяє бізнесу демонструвати внесок у сталий розвиток, але й бути стратегічним інструментом управління та комунікації, пов'язуючи корпоративні цілі з глобальними викликами, такими як Цілі сталого розвитку ООН. Найглобальнішою, на нашу думку, є досягнення цілі «Боротьби зі зміною клімату».

До сьогодні не існує методичних рекомендацій щодо структури, як показників соціального та екологічного спрямування так і змісту наповнення звіту у розрізі окремих цілей сталості розвитку. Найчастіше підприємства звітують перед стейкхолдерами показниками, що характеризують зменшення викидів, адаптації до кліматичних ризиків, впровадження відновлюваних джерел енергії та «зелених» технологій. Тут зібрано стратегії та метрики, що допомагають зміцнювати репутацію, залучати інвестиції та підвищувати операційну ефективність.

Можна виокремити структуру показників, що може стати базою для інформування суспільства щодо заходів суб'єкта господарювання у напрямку боротьби зі зміною клімату.

1. Енергоефективність та відновлювальна енергетика.

- Обсяг споживання енергії залежно від джерел надходження – відновлювальні, невідновлювальні; від викопних палив (вугілля, газ, нафта), від екологічно чистих джерел (сонце, вітер, гідроенергія). Мета: оцінити поточний екологічний відбиток та ідентифікувати напрямки оптимізування.

- Частки відновлювальних джерел енергії. Мета: скорочення викидів парникових газів, підвищення енергетичної незалежності.

- Обсяг капітальних інвестицій у впровадження енергоефективних технологій. , Мета: зменшення витрат ресурсів та зниження операційних витрат.

- Капітальні інвестиції в модернізацію очисних споруд та обладнання. Мета: скорочення викидів CO₂.

2. Викиди парникових газів.

- Обсяг прямих та непрямих викидів (Scope 1, 2, 3). Мета: підвищення ефективності управління кліматичним впливом підприємства.

- Динаміка скорочення та компенсація викидів у порівнянні з базовим роком.

Для досягнення цих цілей компанії впроваджують такі заходи, що прописують в стратегіях, а саме: модернізація обладнання, оптимізація виробничих процесів для зменшення споживання енергії; інвестування у власні джерела відновлюваної енергії або придбання зеленої енергії, долучення до проєктів лісовідновлення, охорони лісів, розвитку відновлюваної енергетики в

інших регіонах або технології прямого уловлювання вуглецю.

3. Циркулярна економіка та екоматеріали.

Проекти адаптації передбачають стратегічні ініціативи компаній, спрямовані на мінімізацію їхнього екологічного сліду та підвищення стійкості бізнесу в умовах зміни клімату. Ці заходи охоплюють широкий спектр дій: від інтеграції принципів циркулярного дизайну у розробку продуктів (наприклад, проектування для легшого ремонту, повторного використання чи переробки) до впровадження інноваційних систем управління відходами, які перетворюють їх на цінні ресурси. Вони також включають оптимізацію споживання енергії та води, інвестиції у відновлювані джерела енергії та використання екологічно чистих матеріалів. За даними Європейської Комісії, перехід до циркулярної економіки може принести до 1,8 трлн євро чистої економічної вигоди до 2030 року, зменшуючи залежність від імпорту ресурсів та створюючи нові робочі місця.

4. Адаптація до кліматичних змін.

Включає в себе:

- Впровадження систем моніторингу кліматичних ризиків – впровадження передових систем раннього попередження та прогнозування кліматичних загроз [2]. Мета: своєчасне реагування на погодні умови та мінімізування потенційних збитків.

- Запобіжні заходи для мінімізації впливу екстремальних погодних умов – розробка та реалізація комплексних інженерних рішень для зменшення вразливості інфраструктури. Мета: зниження ризику руйнувань та збереження людського життя.

- Інтеграція кліматичних ризиків у бізнес-планування та довгострокові стратегії розвитку. Мета: забезпечення стабільності та зростання в умовах зміни клімату.

5. Управління водними ресурсами.

Ключові показники та стратегії:

- Обсяги споживання води та показники ефективності використання (зниження водоемності виробництва, перехід на замкнуті цикли використання води, оптимізацію систем охолодження, інтелектуальне зрошення та встановлення датчиків для виявлення витоків). Мета – мінімізувати забір свіжої води та максимально використовувати рециркульовану.

- Капітальні інвестиції на очищення стічних вод. Мета – досягнення якості води, придатної для конкретних цілей.

- Обсяг інвестицій у проекти з відновлення річкових басейнів, захист водно-болотних угідь.

Для ефективного управління та звітності у сфері екологічної стійкості необхідна чітка систематизація показників. Вони дозволяють об'єктивно оцінювати прогрес, виявляти слабкі місця та приймати обґрунтовані рішення. Основними стратегічними показниками мають висвітлювати стратегічні цілі. А саме:

- цілі Net Zero – чіткі та вимірювані зобов'язання досягти нульових чистих

викидів парникових газів до певної дати (наприклад, до 2050 року), включаючи проміжкові етапи та механізми їх досягнення.

- інтеграція циркулярної економіки – заходи з переходу від лінійної до циркулярної моделі виробництва та споживання (дизайн для переробки, використання вторинних матеріалів, моделі оренди замість продажу).
- оцінка та управління кліматичними ризиками – виявлення, оцінка та планування реагування на потенційні ризики, пов'язані зі зміною клімату (наприклад, ризики для ланцюгів постачання, репутаційні ризики, ризики зміни законодавства).
- цілі сталого розвитку ООН (ЦСР) – відповідність діяльності компанії конкретним ЦСР, що відображає її внесок у глобальні зусилля щодо сталого розвитку (наприклад, ЦСР 6 «Чиста вода та належні санітарні умови», ЦСР 7 «Доступна та чиста енергія», ЦСР 13 «Боротьба зі зміною клімату») [1].

Для управління кліматичними ризиками доречно запроваджувати внутрішніх систем моніторингу викидів та відшуковувати резерви для енергоефективності та використання відновлюваних джерел енергії. Позиціонування підприємства як соціально відповідального, в цьому напрямку можливе за умови єдиного національного стандарту кліматичної звітності. В умовах інтеграції до ЄС, український бізнес відчуває потребу в гармонізації з європейськими директивами, такими як Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD), що вимагатиме комплексного підходу до нефінансової звітності [3].

З метою підвищення ефективності нефінансового звітування необхідно налагоджувати партнерства з міжнародними організаціями. Це надасть доступ до передових практик, методологій та ресурсів для впровадження кліматичних ініціатив. Використання міжнародних стандартів звітності, у свою чергу, сприятиме прозорості, порівнянності кліматичної інформації.

Список використаних джерел

1. Як впроваджувати методіку нульових викидів на підприємстві? Дія Бізнес. URL: <https://surl.lu/ikjmlf> (Дата звернення 17.10.2025).
2. Abhayawansa S., Adams C. Towards a Conceptual Framework for Non-Financial Reporting Inclusive of Pandemic and Climate Risk Reporting. *Meditari Accountancy Research*. 2021. Vol. 29, No. 8. DOI: <https://doi.org/10.1108/MEDAR-11-2020-1097>
3. Raucci D., Tarquinio L. Sustainability Performance Indicators and Non-Financial Information Reporting: Evidence from the Italian Case. *Administrative Sciences*. 2020. Vol. 10, No. 1. DOI: <https://doi.org/10.3390/admsci10010013>

INTRODUCTION OF FINANCIAL TECHNOLOGIES (FINTECH) INTO THE ACCOUNTING AND AUDITING SYSTEM

Modern trends in the development of the digital economy are leading to the intensive introduction of financial technologies (FinTech) into the accounting and auditing system. These technological innovations contribute to the formation of a new paradigm of financial information management, based on the automation of accounting processes, increasing the accuracy, reliability and transparency of financial transactions, and providing effective analytical support for management decision-making.

The implementation of FinTech technologies allows to significantly optimize the procedures for collecting, processing and analyzing data, reducing the impact of the human factor and the likelihood of errors that traditionally occur in the accounting process. Thanks to the integration of intelligent systems, machine learning algorithms and analytical platforms, financial information becomes available in real time, which contributes to increasing the efficiency of management and audit decisions. In addition, the use of cloud technologies and blockchain solutions provides a high level of security and traceability of transactions, creating an environment for transparent and controlled financial activities.

Thus, FinTech technologies not only modernize traditional methods of accounting and auditing, but also transform the very concept of financial management, turning it into a dynamic system of integrated analysis, forecasting and control of financial flows. The implementation of these innovations is becoming a key factor in increasing the competitiveness of enterprises, improving corporate governance and creating a more stable and transparent financial environment.

Financial technologies are a set of digital tools, platforms and solutions that automate, optimize and increase the efficiency of financial processes. The modern development of the digital economy determines the active implementation of financial technologies (FinTech) in the accounting and auditing system. These technological innovations form a new paradigm of financial information management, which is characterized by a high level of automation of accounting processes, increased accuracy, reliability and transparency of financial transactions, and also provides effective analytical support for making management decisions.

In the context of accounting and auditing, FinTech contributes to: increasing the accuracy of accounting operations through the automation of routine processes; reducing the influence of the human factor on the formation of financial reporting; accelerating audit audits through the use of intelligent data processing algorithms.

Financial technologies are defined as a set of innovative digital tools, platforms and solutions designed to optimize financial transactions, collect, process and

analytically evaluate financial information. Within accounting and auditing, FinTech creates an integrated digital environment where information is processed quickly, reliably and transparently, which allows for analytical support of management decisions and increases the overall effectiveness of financial control.

The main areas of digital accounting transformation include:

Automation of accounting procedures using ERP systems (SAP, 1C, Oracle, NetSuite, Microsoft Dynamics 365), which ensure the integration of accounting, management and financial accounting into a single digital ecosystem;

Using cloud services (QuickBooks, Xero, Zoho, Books) for remote access to financial data, collaborative reporting, and IT infrastructure cost optimization;

Implementation of artificial intelligence and machine learning to forecast financial indicators, assess risks and detect atypical transactions;

The use of blockchain technology to ensure the immutability and authenticity of records, which makes them impossible to forge and increases the transparency of financial transactions.

Innovative approaches to auditing involve the use of Big data analytics systems Data, robotic process automation (RPA) and artificial intelligence (AI) algorithms, which ensures the transition from traditional selective auditing to a continuous audit. This approach allows to significantly increase the speed and quality of inspections, reduce the risks of errors and at the same time direct auditors' resources to strategic analysis and preparation of recommendations for managing financial flows.

The introduction of financial technologies into accounting and auditing ensures: reducing the impact of the human factor and the risk of errors in financial reporting; increasing the efficiency of audit procedures and the quality of financial information; transparency, reliability and traceability of financial transactions; optimizing the cost of time and resources for the preparation, processing and analysis of financial information; supporting strategic management decision-making based on analytical data.

Despite the obvious advantages, the digitalization of accounting and auditing is accompanied by a number of challenges: increased cybersecurity requirements to protect financial data; significant costs for implementing digital solutions and updating IT infrastructure; the need to train a new type of specialist - accountants-analysts and auditors with digital competencies; the need to adapt the regulatory environment to innovative technologies to ensure their effective and legitimate use.

Thus, financial technologies act not only as a tool for automating accounting and auditing, but also as a factor in transforming financial management as a whole. Their implementation allows for increased efficiency, reliability, and transparency of accounting and auditing processes, forms the basis for a modern digital financial environment, and contributes to increasing the competitiveness of enterprises.

Therefore, the use of new technologies plays a key role in the transition to the next phase of digitalization of the economy, which has been called "Industry 4.0". It should be recognized that under these conditions, a clear understanding of cloud technologies, blockchain, automation software and other related technologies will contribute to increasing the professional value of accountants and auditors in the

modern world and their successful careers. Under these conditions, it is extremely important to timely determine the prospects for the development of professional activities in the field of accounting and update the training of accountants and auditors [6].

Thus, the prospects for the development and implementation of cloud technologies, RPA technologies, artificial intelligence, blockchain, Big Data and the Internet of Things meets the requirements of today, which are dictated by the development of information technologies. The use of the latest technologies requires the reorganization of accounting and auditing at the enterprise, leads to the automation of certain areas of professional activity of accountants and auditors and sets the task of acquiring new skills and abilities, constant improvement.

References

1. RPA_Robotics process automation. 2019. URL: <http://www.tadviser.ru/index.php>
2. RPA is robotic automation processes. 2019. URL: <https://coprime.com.ua/ru/blog/2019/07/31/rpa>
3. Business Process Robotics and Machine Learning: New Opportunities (Part 13). URL: <https://dms-solutions.co/uk/blog-uk/robotic-process-automation-powered-with-machine-learning>
4. Blockchain and accounting. URL: <https://nexia.dk.ua/blokchein-i-bukhhalterskyi-oblik> (access date: 05.01.2020).
5. Exciting Accountant Technology in 2019. URL: <https://online.maryville.edu/blog/accounting-technology-in-2019>
6. How Blockchain Will Write a New Era for Accounting Industry . (2018). URL: <https://hackernoon.com/how-blockchainwill-write-a-new-era-for-accounting-industry-f8832bf24167>
7. Мельниченко О.В., Гартінгер Р.О. Роль технології блокчейн у розвитку бухгалтерського обліку та аудиту. *European Cooperation*. 2016. № 7 (14). С. 9–19.
8. Прохоров М.В. Як блокчейн змінить бухгалтерію. 2019. URL: http://bz.ligazakon.ua/magazine_article/BZ012012
9. Stinchcombe K. (2017). Ten years in, nobody has come up with a use for blockchain. URL: <https://hackernoon.com/ten-years-in-nobody-has-come-up-with-a-use-case-for-blockchain-ee98c180100>
10. Фролов В.І. Впровадження «хмарних» технологій в практику бухгалтерського обліку. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2013. № 12. С. 45–49.

Валерія ФЕСЕНКО

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри обліку, аудиту, аналізу і оподаткування,
Університету митної справи та фінансів, м. Дніпро, Україна

МОДЕЛЮВАННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ЯК АНАЛІТИЧНА ОСНОВА ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ

Сучасна парадигма внутрішнього аудиту ґрунтується на аналітичному розумінні процесів, які формують економічну цінність підприємства, сприяють створенню економічної доданої вартості. В сучасному періоді тотальної цифровізації управління та автоматизації бізнес-функцій особливої уваги набуває здатність аудитора бачити не лише результат, а й логіку формування цього результату, а саме – механізм створення цінності через бізнес-процеси. Це означає, що моделювання бізнес-процесів (Business Process Modeling, BPM) розглядається як важливий елемент аналітичного інструментарію внутрішнього аудиту.

Моделювання бізнес-процесів у сучасній економічній науці трактується як формалізований опис діяльності підприємства, що відображає логіку перетворення ресурсів підприємства (матеріальних, людських та інших) у результати через взаємопов'язані операції, інформаційні потоки та управлінські рішення. Найбільш поширеними інструментами (нотаціями) для моделювання бізнес-процесів є BPMN (Business Process Model and Notation), IDEF0 та EPC (Event-driven Process Chain), які забезпечують різний рівень деталізації та дозволяють інтегрувати опис процесів із системами управління якістю, ризиками та контролем.

Моделювання створює аналітичну основу для системного розуміння діяльності підприємства, і тому є базовим інструментом для аудитора, орієнтованого на оцінку ефективності внутрішніх процесів.

Сучасні дослідження підтверджують, що моделювання бізнес-процесів є ключовим аналітичним інструментом у вдосконаленні системи внутрішнього аудиту, оскільки забезпечує структуроване, наочне та формалізоване уявлення про логіку виконання процедур. Ardha, Riwijanti та Haris (2025) [3] доводять, що використання нотації BPMN для опису процесу планування внутрішнього аудиту дозволяє ідентифікувати надлишкові операції, дублювання дій, нечіткі зони відповідальності та неефективний розподіл ресурсів. Побудова моделі «as-is» дає змогу визначити фактичні операційні ризики, пов'язані з неузгодженістю процедур, а створення моделі «to-be» – оптимізувати процес відповідно до Стандартів професійної практики внутрішнього аудиту. Таким чином, моделювання бізнес-процесів не лише підвищує прозорість діяльності аудиторів, але й створює засади для планомірного вдосконалення аудиторських процедур. Внутрішній аудит як незалежна функція спрямований на надання об'єктивних висновків щодо ефективності систем управління ризиками, контролю та корпоративного управління. У цьому контексті моделі бізнес-процесів

виступають інформаційним середовищем для: ідентифікації критичних процесів і контрольних точок; аналізу логіки виконання операцій і можливих розривів у контролях; оцінки адекватності інформаційних потоків та ролей учасників процесу. Таким чином, бізнес-модель стає базою аудиторського судження, а бізнес-процес – одиницею спостереження та аналізу. Процесно-орієнтований аудит передбачає перехід від перевірки документів до аналізу взаємозв'язків і логіки діяльності. Аудитор, використовуючи моделі бізнес-процесів, може: візуалізувати потоки ресурсів, інформації та відповідальності; визначити зони концентрації ризиків; оцінити ефективність і достатність внутрішніх контролів; виявити дублювання функцій або нераціональні процедури.

Використання моделювання дозволяє перетворити аудит із ретроспективного контролю на аналітичну функцію управління, що формує превентивний вплив на ефективність діяльності, а значить може перетворити сучасний аудит з інструментів ретроспективної оцінки в інструменти перспективного превентивного аналізу.

Інтеграція методів BPM у внутрішній аудит формує новий формат аналітичної діяльності, який об'єднує: процесний аналіз (через побудову моделей); аудиторський аналіз ризиків (через ідентифікацію слабких місць процесів); візуалізацію результатів (через карти ризиків і контрольних точок).

Таке поєднання забезпечує умови для формування інтегрованої системи управління ризиками та контролю (GRC – Governance, Risk, Compliance), у якій внутрішній аудит виступає центральним аналітичним модулем.

У перспективі застосування технологій BPM-аналітики у внутрішньому аудиті сприятиме: переходу до цифрового аудиту (Digital Audit); підвищенню якості управлінських рішень завдяки прозорості процесів; автоматизації контролю через системи моніторингу показників ризику; розширенню компетенцій внутрішніх аудиторів у сфері аналітики даних.

Застосування процесного моделювання у поєднанні з цифровими технологіями стає передумовою побудови інтелектуального аудиту, який базується на прогнозуванні та моделюванні наслідків управлінських рішень.

Моделювання бізнес-процесів є аналітичним ядром сучасного внутрішнього аудиту. Воно дозволяє глибше зрозуміти механізми створення цінності, виявити неефективність, оцінити ризики та обґрунтувати рекомендації керівництву підприємства.

Розвиток методів процесного аналізу сприятиме еволюції внутрішнього аудиту від функції контролю до функції стратегічного партнерства в управлінні, що є ключовим викликом для професійної спільноти аудиторів XXI століття.

Список використаних джерел

1. Аудит в умовах сталого розвитку: колективна монографія / за загальною редакцією проф. О. А. Петрик / О. А. Петрик, Н. В. Гойло, І. І. Матієнко-Зубенко, І. О. Мариніч, Ю. Б. Слободяник ін. К. : КНЕУ, 2021. 231с.

2. Глобальні стандарти внутрішнього аудиту доступні українською. Інститут внутрішніх аудиторів України. (2024). URL: <https://surli.cc/jspbtu>
3. Improvement of Business Process Modeling in Internal Audit Planning at an Indonesian State-Owned Enterprise. *Journal of Applied Accounting and Taxation*, 10(1), 50–61

Тетяна ФОМІНА
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування
Центральноукраїнського національного технічного університету,
м. Кропивницький, Україна

ВИКОНАННЯ АУДИТОРОМ ЗАВДАНЬ З НАДАННЯ ВПЕВНЕНОСТІ ЩОДО РОЗРАХУНКІВ ІЗ БЮДЖЕТОМ ЗА ТУРИСТИЧНИМ ЗБОРОМ

Туристичний збір є стабільним джерелом надходжень до місцевих бюджетів, що спрямовуються на розвиток територіальних громади, підтримку туристичної інфраструктури, благоустрій територій тощо. «Платниками збору є громадяни України, іноземці, а також особи без громадянства, які прибувають на територію адміністративно-територіальної одиниці, на якій діє рішення сільської, селищної, міської ради про встановлення туристичного збору, та тимчасово розміщуються у місцях проживання (ночівлі), визначених пп.268.5 Податкового кодексу України» [1].

«За січень-серпень 2025 року до місцевих бюджетів надійшло 219,5 млн.грн туристичного збору. Порівняно з відповідним періодом минулого року – це +35,1%, або 57 млн.грн. За вісім місяців 2024 року сплата збору складала 162,5 млн.грн. Лідери у сплаті: Київ – 50,9 млн.грн, Львівська – 40,5 млн.грн, Івано-Франківська – 31,3 млн.грн, Закарпатська області – 19,6 млн.гривень» [2].

Контроль за правильністю нарахування, своєчасністю сплати та поданням звітності за туристичним збором здійснює Державна податкова служба України. Податківці проводять перевірки (камеральні, документальні та фактичні) фізичних осіб-підприємців та юридичних осіб (готелів, садиб, баз відпочинку, туроператорів тощо), які виступають податковими агентами щодо туристичного збору. Під час перевірок виявляються такі порушення, як: відсутність реєстрації як податкового агента; ненарахування збору з гостей, які не підпадають під пільги; неправильне застосування ставки; несвоєчасна сплата або неподання декларації; приховане надання послуг проживання (особливо в приватному секторі, садибах).

Задля уникнення недоліків та порушень в обліку, нарахуванні та сплаті туристичного збору суб'єкти господарювання, у рамках здійснення превентивних заходів, можуть звертатись до послуг аудиторів. Аудитор виконує завдання з надання впевненості щодо розрахунків з бюджетом за туристичним збором у різних видах звітності. Методика здійснення такої перевірки представлена у табл. 1.

**Методика перевірки розрахунків із бюджетом за туристичним збором
у рамках виконання аудитором завдань з надання впевненості**

Етап перевірки	Контрольно-перевірочні процедури	Джерела інформації
Ознайомлення з діяльністю та ідентифікація суб'єкта господарювання, як податкового агента щодо сплати туристичного збору	Ознайомлення з нормативно-правовими документами щодо справляння туристичного збору, у т.ч. з рішеннями органів місцевого самоврядування щодо ставки податку	Статут юридичної особи, Витяг (виписка) з ЄДР, Витяг з реєстру платників єдиного податку, Витяг з реєстру платників ПДВ, Рішення місцевої ради про ставки збору, Форма 20-ОПП, Договори з туристами/проживаючими, документи про право власності, договори оренди тощо
	Визначення того, чи є суб'єкт господарювання податковим агентом щодо туристичного збору (наявність у Переліку податкових агентів, оприлюдненому органами місцевого самоврядування на офіційному сайті)	
	Встановлення об'єкта оподаткування або об'єктів пов'язаних з оподаткуванням, через які провадиться діяльність (наприклад, готель, кемпінг, гуртожиток, база відпочинку, хостел, садиба тощо)	
	Перевірка наявності КВЕД в реєстраційних документах, що відповідає фактичній діяльності суб'єкта господарювання	
Перевірка правильності визначення бази оподаткування	Перевірка правильності визначення кількості днів проживання туристів/проживаючих і застосування ставок туристичного збору	Документи, що підтверджують звільнення від сплати туристичного збору (копії наказів про відрядження, посвідчення (довідки), свідоцтва про народження (для дітей до 18 років), путівки (курсівки), довідки ВПО, посвідчення ветерана війни, тощо), Журнали реєстрації відпочиваючих, рахунки на оплату послуг, копії документів для осіб, які прибувають на територію України та/або переміщуються в межах України, які постійно не проживають на її території, касові документи, виписки банку
	Перевірка правильності оформлення фактів звільнення від сплати туристичного збору	
	Перевірка правильності застосування ставок туристичного збору для в'їзного туризму	
	Зіставлення даних реєстраційних журналів (інших документів) з рахунками на проживання та касовими (банківськими) документами	
	Перевірка правильності обчислення кількості днів проживання у випадках проживання неповної доби (з урахуванням розрахункового часу)	

Перевірка правильності ведення бухгалтерського обліку з нарахування та сплати туристичного збору	Перевірка узгодженості даних синтетичного і аналітичного обліку	Книга обліку доходів і витрат фізичної особи-підприємця, обороти за субрахунком 641 «Розрахунки з бюджетом за податками (туристичним збором)»
	Перевірка відповідності даних з електронного кабінету платника податків даним бухгалтерського обліку суб'єкта господарювання щодо податкової заборгованості (переплати) за туристичним збором	
Перевірка правильності складання та подання податкової звітності з туристичного збору	Перевірка правильності складання Податкової декларації з туристичного збору	Податкова декларація з туристичного збору та квитанції про її прийняття контролюючим органом
	Перевірка своєчасності подання Податкової декларації з туристичного збору	
Перевірка своєчасності сплати туристичного збору	Перевірка своєчасності сплати туристичного збору з урахуванням рішення органу місцевого самоврядування (звичайний – протягом 10 календарних днів після закінчення граничного строку подачі декларації; авансом – до 30-го числа (включно) кожного місяця)	Платіжні інструкції, розрахункові документи, виписки банку
	Перевірка правильності визначення строку сплати туристичного збору під час бронювання місця (попередньої його оплати), коли фактичне проживання припадає на інший звітний період	

Аудитор також має врахувати той факт, що нерезиденти, які є співробітниками міжнародних компаній та прибули в Україну у відрядження, а не як туристи, все одно є платниками туристичного збору. Також при визначенні кількості діб, аудитор має з'ясувати розрахунковий час у готелі – зазвичай це 12.00 (але готелі можуть встановлювати іншу розрахункову годину). Для визначення бази оподаткування приймається доба, що визначається проміжком часу між двома послідовними розрахунковими годинами, що дорівнюють 24 годинам.

Отже, залучення аудитора для виконання завдань з надання впевненості щодо правильності розрахунків з бюджетом за туристичним збором запобігає фінансовим порушенням і недолікам у діяльності готелів, садиб, хостелів тощо, підвищує податкову культуру та відповідальність суб'єктів туристичного бізнесу та зменшує ризики застосування штрафних санкцій з боку податкових органів.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України : Закон України від 02 груд. 2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n8035> (дата звернення: 17.10.2025)
2. Туристичний збір: Надходження до місцевих бюджетів зросли на понад 35 % порівняно з минулим роком. Офіційний сайт ДПСУ. URL: https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/937074.html?utm_source=chatgpt.com

Наталія ЦАРУК
кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри обліку і оподаткування
Відокремленого підрозділу Національного університету
біоресурсів і природокористування України
«Ніжинський агротехнічний інститут», м. Ніжин, Україна

ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ, ЩО ВИЗНАЧАЮТЬ РОЗВИТОК ОБЛІКОВОЇ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

Хоча ядро бухгалтерського обліку – його метод, який складається з восьми основних елементів (документація, інвентаризація, оцінка, калькуляція, система бухгалтерських рахунків, подвійний запис, баланс і звітність), залишається незмінним, розвиток нових облікових теорій та удосконалення практики є цілком закономірним процесом. Якщо змінюються умови середовища в якому діє підприємство, то і бухгалтерський облік має йти в ногу з цими змінами, щоб задовольняти зростаючі інформаційні потреби користувачів звітності. Виклики сьогодення, які визначають розвиток облікової теорії та практики, найперше спричинені глобальними змінами у технологіях, економіці, екології та суспільстві. У табл. 1 нами систематизовано головні напрями цих викликів.

Таблиця 1

Сучасні виклики, що визначають вектор розвитку облікової науки і практики

Актуальні глобальні тенденції	Характеристика виклику	Ціль, що має бути досягнута шляхом удосконалення облікової теорії та практики
Цифровізація управління та виробничих процесів	Впровадження штучного інтелекту, блокчейну, хмарних технологій та інших інформаційних інновацій	Підвищення ефективності обліку та захист даних
Зміна ролі бухгалтера	Перехід від рутинної реєстрації господарських операцій до вирішення аналітичних і стратегічних завдань	Глибша інформаційна підтримка управлінських рішень та прогнозування
Екологізація виробництва та перехід до «зеленої» економіки	Необхідність врахування екологічних і соціальних аспектів (ESG, вуглецевий облік)	Інтеграція принципів сталого розвитку у звітність
Міжнародна гармонізація стандартів	Адаптація національних стандартів до МСФЗ та вимог глобальних ринків	Забезпечення прозорості й порівнюваності звітності
Розвиток професійної етики	Підвищення вимог до професії бухгалтера в контексті прозорості, достовірності та відповідальності	Формування довіри до облікової інформації
Зростання геополітичних та економічних ризиків	Воєнні конфлікти, інфляція, нестабільність фінансової системи, порушення логістики, брак сировини та енергетичних ресурсів	Забезпечення гнучкості та стійкості облікової системи у кризових умовах

Джерело: систематизовано автором.

Як зазначає Л.Ф. Соколенко, умови цифровізації світової економіки та національних економік, а також відповідні процеси цифровізації бізнес-процесів компаній вимагають переосмислення особливостей теорії, методології та організації бухгалтерського обліку, та прикладних аспектів реалізації його можливостей, адже саме система обліку здатна формувати масиви інформації, які слугують цілям цифровізації бізнес-процесів. Базуючись на логіці розвитку інноваційного підприємництва в умовах цифровізації, дослідниця визначила основні вектори модернізації системи бухгалтерського обліку [1, с. 46-47]:

- удосконалення матеріально-технічної, електронно-інформаційної та інституційної підтримки системи обліку;
- ідентифікація суб'єктів бухгалтерського обліку та формалізація їх повноважень в умовах цифровізації;
- формування професійних цифрових компетенцій та етичних норм фахівців з обліку;
- інтеграція напрямів цифровізації у стратегічні та тактичні цілі компанії..

В умовах зростання інформаційних потреб користувачів звітності змінюються вимоги до компетенції бухгалтера, який повинен все частіше застосовувати своє професійне судження та аналітичні здібності. В. Жук, Є. Попко та Ю. Шендерівська, виявили, що сучасна практика вимагає від бухгалтерського обліку, від бухгалтерів більшого ніж «відображення фактів господарського життя». І це «більше» знаходиться в інституційній, а не технологічній площині. Підтвердження цього знаходимо при дослідженні програм підвищення кваліфікації, сертифікації бухгалтерів [2, с. 40]. Дискусуючи на тему еволюції функцій бухгалтера в сучасному інформаційному суспільстві, дослідники наголошують на доцільності зміни назви професії. «Очевидно, що назва представника професії «бухгалтер» не відповідає його наявній й очікуваній ролі в суспільстві, сучасним науковим уявленням про предмет і місію обліку. Натомість назва «обліковий гарант» відповідає теоретичним і прикладним уявленням про місію й предметну функціональність професії» [2, с. 44]. Натомість, дослідники припускають, що в сучасній цифровій економіці для бухгалтера може бути виправданою назва «інформаційний брокер», запропонована Асоціацією міжнародних сертифікованих професійних бухгалтерів.

В контексті розробки альтернативних традиційному фінансовому обліку моделей, поява різних видів обліку зумовлена глобальним домінуванням концепції сталого розвитку, яка вимагає від підприємств оцінювати їх вплив на довкілля і відображати інформацію про це у звітності зі сталого розвитку. Як зазначають С. Остапчук та Л. Воляк, методологічна обмеженість традиційної моделі фінансового обліку щодо грошової оцінки екосистем та екосистемних послуг веде до появи альтернативних концепцій обліку природного капіталу, розвитку наративної компоненти звітності зі сталого розвитку, а також інтеграції сучасних технологій збору нефінансових даних та інструментарію облікових систем [3, с. 66]. Вивчаючи обліково-оціночну складову реалізації природоорієнтованих рішень, дослідники виявили, що інтегровану модель

оцінки їх ефективності формують такі облікові моделі як екосистемний облік, облік природного капіталу, облік вуглецю, соціально-економічний облік. Розвиток кожної з цих моделей зумовлений не лише потребою обліку та оцінки екологічних активів на зразок природоорієнтованих рішень, але й умовами ринку і державної політикою, зокрема в ЄС. Наприклад, запровадження в Україні обліку вуглецю, з одного боку підпорядковане меті побудови «зеленої» повоєнної економіки, а з іншого – має надати вітчизняним підприємствам інструмент підвищення їхньої конкурентоздатності на європейському ринку, де впроваджуються норми Механізму коригування викидів вуглецю на кордоні.

Відповідальність бухгалтерів, яка суттєво зростає в умовах запровадження вищезгаданих видів обліку, вимагає дотримання ними етичних норм, які гарантують довіру до облікових даних. Професійна етика покликана захистити бухгалтера від репутаційних втрат, які можуть перешкодити його кар'єрному росту. Відтак дотримання таких принципів, як чесність, об'єктивність та конфіденційність, є критично важливим для будь-якого бухгалтера. Як стверджують М. Василюк та ін., етичні норми є фундаментом бухгалтерської та аудиторської діяльності, визначаючи межі прийнятної поведінки та встановлюючи стандарти для забезпечення незалежності, чесності, об'єктивності, відповідальності та професійної компетентності [4, с. 115]. У зв'язку з цим, дослідники наголошують на необхідності постійного вдосконалення професійної підготовки бухгалтерів і забезпечення ефективних механізмів контролю та відповідальності.

Список використаних джерел

1. Соколенко Л. Ф. Цифровізація як вектор розвитку економічних систем та модернізації системи бухгалтерського обліку. *Облік і фінанси*. 2019. № 3(85). С. 40-48. [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2019-3\(85\)-40-48](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2019-3(85)-40-48)
2. Жук В. М., Попко Є. Ю., Шендерівська Ю. Л. Бухгалтерський облік: перегляд предмету і назви професії. *Облік і фінанси*. 2020. № 1(87). С. 36-44. [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2020-1\(87\)-36-44](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2020-1(87)-36-44)
3. Остапчук С., Воляк Л. Обліково-оціночна складова реалізації природоорієнтованих рішень. *Облік і фінанси*. 2025. № 3(109). С. 58-69. [https://doi.org/10.33146/2518-1181-2025-3\(109\)-58-69](https://doi.org/10.33146/2518-1181-2025-3(109)-58-69)
4. Василюк М., Баланюк І., Сас Л., Кузьмін Т., Пухличенко І. Проблеми формування механізму реалізації норм професійної етики у практиці вітчизняного обліку і аудиту. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки»*. 2025. № 2(116). С. 112-117. <https://doi.org/10.37734/2409-6873-2025-2-16>

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ЯК ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ ДЛЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Економічну безпеку та міць будь – якої держави світу, в тому числі і України, забезпечують ряд провідних галузей, що займають вагому частку у величині внутрішнього валового продукту. Такою важливою, вагомою та ідентичною галуззю для України є сільське господарство. Як аргументують дослідники United States Agency International Development (USAID) «аграрний сектор України відіграє важливу роль у забезпеченні добробуту майже 13 млн. українців, які мешкають на селі. Він також є великим постачальником продовольчої продукції як на внутрішній, так і на зовнішні ринки. До повномасштабного вторгнення росії в Україну у лютому 2022 р. частка сільського господарства у ВВП країни складала 11%; у цьому секторі були задіяні майже 20% працівників, а його внесок до надходжень від експорту становив майже 40% – адже у світі Україна обіймає п'яте місце серед найбільших експортерів пшениці, четверте – кукурудзи та третє – серед найбільших експортерів ріпаку» [1].

Українські аграрії роблять значний внесок у продовольчу безпеку країни і є основним джерелом доходу для багатьох сільських громад. Проте, галузь стикається з низкою проблем, як брак і недостатність інвестицій, застаріла інфраструктура та корупція. Незаперечним є той факт, що одним із шляхів подолання цих труднощів є чітко налагоджена, своєчасна та достовірна система бухгалтерського забезпечення господарської діяльності будь - якого суб'єкта господарювання, яка б забезпечувала потрібною і корисною інформацією як внутрішніх, а особливо, і зовнішніх користувачів. Саме тому, з метою гарантування прозорості, доступності, зрозумілості інформації широкому спектру споживачів, а особливо іноземним інвесторам, українські товаровиробники впроваджують у свою практику організації бухгалтерського обліку та формування фінансової звітності міжнародні стандартами фінансової звітності (МСФЗ).

На шляху європейської інтеграції в рамках типізації та уніфікації обліково-аналітичного забезпечення фінансової звітності виникає ряд питань та проблем. Зокрема, існує багато думок про доцільність запровадження та використання МСФЗ, про переваги та недоліки їх використання. Вирішити ці питання можна на основі вивчення та узагальнення наукових досліджень щодо практики їх провадження в зарубіжних країнах, через не надто широке практичне використання МСФЗ в Україні. В міжнародному трактуванні МСФЗ – це набір стандартів і інтерпретацій, що регламентують правила складання фінансової

звітності. Міжнародні стандарти фінансової звітності, у широкому розумінні цього терміну, включають:

- міжнародні стандарти фінансової звітності (International Financial Reporting Standards - IFRS);
- міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (International Accounting Standards - IAS);
- тлумачення міжнародних стандартів (Interpretations);
- практичні керівництва (їх 2, один – щодо Звіту про управління і другий – Про суттєвість у звітності). Доступні ці практичні керівництва лише англійською мовою, Мінфіном на українську вони не перекладались.

Є ще один важливий документ – Концептуальні основи фінансової звітності. Вони не входять до складу МСФЗ, але використовуються під час їх розробки.

Як стверджує К. Нестеренко «починаючи з 2005 року майже всі підприємства світу погодились з офіційним прийняттям та переходом на МСФЗ (IFRS). З цього моменту кількість держав, які запровадили міжнародні стандарти, стрімко зростає. У 2005 році кількість охочих здійснити перехід на МСФЗ (IFRS) становила 90. Через рік кількість цих країн була вже 100. За прогнозами голови Ради з МСФЗ (IFRS), які він висловив у 2007 році, у 2015 році вимагатимуть або дозволятимуть використовувати МСФЗ (IFRS) вже у 150 країнах світу. І його прогнози справдились. На січень 2013 року вже понад 120 країн вимагали чи дозволяли застосовувати МСФЗ (IFRS). Згідно з офіційними даними Ради з МСФЗ (IFRS), на 12 грудня 2016 року вже в 149 країнах застосовують міжнародні стандарти для формування фінансової звітності, а з 2019 року складати звітність за МСФЗ (IFRS) вже зобов'язані компанії у 166 країнах світу. Йдеться про банки, страхові компанії, відкриті акціонерні товариства (ВАТ), підприємства, які видобувають корисні копалини загальнодержавного значення, а також компанії, акції яких котируються на біржах [2].

Для того, щоб стверджувати про важливість впровадження у практику господарювання вітчизняних сільськогосподарських підприємств МСФЗ, на нашу думку, доцільно розглянути їх використання в світовому просторі. Як засвідчують дослідження Фонду МСФЗ, що розробляє та підтримує профілі, які визначають застосування стандартів бухгалтерського обліку та МСФЗ в окремих юрисдикціях (профілі юрисдикцій), станом на вересень 2023 року було створено профілі для 168 юрисдикцій, включаючи всі юрисдикції G20. 168 юрисдикцій представляють усі частини земної кулі (табл.1).

В Україні реформування бухгалтерського обліку відповідно до вимог міжнародних стандартів з їх адаптацією до економіко-правового середовища і ринкових відносин розпочалось із прийняття Кабінетом Міністрів України Постанови від 28 жовтня 1998 р. № 1706 «Програма реформування бухгалтерського обліку із застосуванням міжнародних стандартів фінансової звітності» [4].

На даний час в Україні засвідчено, що частка суб'єктів господарювання, які складали фінансову звітність відповідно до МСФЗ становить лише близько 1%

від їх загальної кількості. Решта підприємств застосовують НП(С)БО і не мають достатніх фінансових можливостей, кваліфікованого персоналу та необхідної мотивації для складання фінансової звітності за МСФЗ.

Таблиця 1

**Аналіз профілів бухгалтерської юрисдикції за МСФЗ,
станом на 01.09.2023 р***

Країна, частини світу	Кількість юрисдикцій	Питома частка, %
Європа	44	26%
Африка	39	23%
Середній Схід	13	8%
Азія та Океанія	35	21%
Америка	37	22%
Всього	168	100%

*Джерело [5].

23 червня 2022 року країни члени Європейського Союзу проголосували за надання Україні статусу країни кандидата на вступ до Європейського Союзу. Незважаючи на всі негативні події, що відбуваються зараз в Україні, потенціал вітчизняної економіки отримує позитивні оцінки на міжнародному рівні. Інвестиції не лише будуть, вони вже є, особливо у тих сферах, які можуть похвалитися високими темпами росту, зокрема сільське господарство. Проте, для ще більшого залучення іноземних інвестицій та капіталу з метою стабілізації і розвитку сільськогосподарських підприємств, слід досягти уніфікації та гармонізації у джерелах інформації щодо їх фінансового стану.

Проведений кількісний аналіз перспектив розвитку міжнародних стандартів фінансової звітності у світі дозволив спрогнозувати повний перехід країн на МСФЗ приблизно через двадцять років, або у 2038 р. Крім того, позитивна тенденція зростання кількості країн, які дозволяють або вимагають застосування МСФЗ, допомогла частково підтвердити гіпотезу про те, що країни з низьким рівнем доходу найбільш адаптивні до міжнародних стандартів фінансової звітності [3].

Список використаних джерел

1. Аграрний сектор. Загальний огляд. URL: <https://www.usaid.gov/uk/ukraine/fact-sheets/jul-29-2022-agriculture#>
2. Нестеренко К. МСФЗ (IFRS) 2024: ключові зміни та нюанси переходу. URL: <https://finacademy.net/ua/materials/article/neobhodimost-perehoda-na-msfo>
3. Очеретяна О. В. Переваги здійснення бухгалтерського обліку за МСФЗ. *Міжнародне науково-технічне співробітництво: принципи, механізми, ефективність: збірник наукових праць XV (XXVII) Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 14–15 березня 2019 р.)*. Київ, 2019. С. 30-31.
4. Про затвердження Програми реформування системи бухгалтерського обліку із застосуванням міжнародних стандартів. Постанова Кабінету міністрів № 1706 від 28 жовтня 1998 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-98-%D0%BF#Text>
5. Хто використовує стандарти бухгалтерського обліку МСФЗ. URL: <https://www.ifrs.org/use-around-the-world/use-of-ifrs-standards-by-jurisdiction/#analysis-of-the-profiles-by-gdp>

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК В СИСТЕМІ СУЧАСНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА

Передумовою ефективної діяльності підприємства є наявність якісної та достовірної інформації про його господарську діяльність та здатність менеджменту на її основі приймати швидкі та виважені управлінські рішення. Джерелом такої інформації є бухгалтерський облік, під яким відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» розуміють «процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень» [1].

Відповідно до частини 2 статті 3 Закону, фінансова, податкова, статистична та інші види звітності, що використовують грошовий вимірник, ґрунтуються на даних бухгалтерського обліку.

Інформація, отримана в системі бухгалтерського обліку та звітності є універсальною та використовується користувачами для:

- оподаткування господарської діяльності, зокрема безпосередньо використовується для оподаткування податком на прибуток підприємства. Показник податкової декларації з податку на прибуток підприємства «Фінансовий результат до оподаткування (прибуток або збиток), визначений у фінансовій звітності відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності» береться саме зі Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід), який формується на основі даних бухгалтерського обліку. Завдяки обраній обліковій політиці та обліковим оцінкам можна безпосередньо впливати на величину фінансових результатів та, відповідно, податку на прибуток, враховуючи при цьому стратегію розвитку підприємства.

- управління підприємством, оскільки бухгалтерський облік формує інформацію про усі господарські операції, які впливають на зміну активів, власного капіталу та зобов'язань. Наприклад, визначення наявності та стану дебіторської заборгованості та вибору стратегії роботи з покупцями, обсягу товарних запасів, стану та руху основних засобів, забезпеченості виробництва матеріальними ресурсами та ін.

- оцінки якості управління. Бухгалтерський облік відображає вартісну оцінку фінансових результатів підприємства, штрафних санкцій, обсягу виробленої продукції, винагороди працівникам та інших показників, які є основою для оцінки роботи працівників та підрозділів.

- залучення інвесторів. Сформована фінансова звітність є інформаційною основою для розрахунку фінансово-економічних показників, що аналізуються інвесторами при прийнятті інвестиційних рішень.

- отримання кредитів та позик. Фінансова звітність є невід'ємною складовою пакету документів на отримання кредитів та позик від будь-яких фінансово-кредитних установ;

- формування пакетів документів при поданні заявок на участь у тендерах. З метою оцінки можливості виконання тендерів та договорів через аналіз фінансового стану заявника усталеною практикою є включення фінансової звітності до переліку тендерних документів або договорів.

- нарахування дивідендів, що здійснюється виходячи з отриманого чистого прибутку, відображеного у Звіті про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) та ін.

Вибір методів бухгалтерського обліку дозволяє управляти показниками фінансової звітності відповідно до поточних потреб та стратегії розвитку підприємства. Неправильна оцінка активів та зобов'язань системою бухгалтерського обліку призводить до помилкових управлінських рішень та є безпосередньою причиною виникнення кризового стану підприємств та економічної кризи в економіці держави. Виходячи з цього, можна стверджувати, що облік відіграє ключову роль в ефективному управлінні як на рівні окремого підприємства (макрорівні), так і на рівні національної економіки (макрорівні).

Однак на сьогодні, крім інформаційної функції, пов'язаної зі збором інформації, бухгалтерський облік виконує й інші – контрольну, звітно-аналітичну, доказову. Розширення ролі бухгалтерського обліку відбувається через розширення функціональних обов'язків облікових працівників (табл. 1).

Таблиця 1

Розширення ролі бухгалтерського обліку в системі сучасного менеджменту підприємства

Напрямок діяльності	Роль бухгалтерського обліку
Планування	створення через методи управлінського обліку системи бюджетів, які визначають формування доходів та витрат підприємства
Економічна робота	розробка планових та фактичних калькуляцій, визначення рентабельності окремих видів продукції та послуг, розрахунок фінансово-економічних показників
Нормування	визначення норм виробітку, розрахунок обсягу шкідливих викидів при розрахунку збору за забруднення навколишнього середовища, норм витрат паливно-мастильних матеріалів при роботі автотранспорту
Управління кадрами	крім ведення кадрового діловодства та обліку робочого часу, до функцій бухгалтерії часто відносять розробку та практичну реалізацію системи преміювання працівників, форм та систем оплати праці, штатних розписів, реєстру відпусток та інше
Податкова оптимізація	вибір оптимальної системи оподаткування на підприємстві та налаштування під ці потреби методики ведення обліку
Експортно-імпортна робота	полягає в оформленні відповідної документації для іноземних контрагентів, брокерських компаній та митних органів

Юридична робота	перевірка договорів з контрагентами на відповідність вимогам податкового законодавства, наявності норм та істотних умов, що дозволяють підтвердити реальність господарської операції, можливість їх коректного відображення в бухгалтерському обліку та оподаткуванні (наприклад, умови поставки згідно Інкотермс, оплати товарів та послуг в валюті, визначення нормативної грошової оцінки землі та розрахунок оплати за неї, умов оренди та поліпшення орендованого майна, порядку надання торговельних знижок та багато іншого)
Контрольна функція	оскільки облікові працівники задіяні майже на усіх етапах формування інформації про роботу підприємства (виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації), то через створення первинних та зведених документів, планів та звітності виникає цілком обґрунтована можливість контролю за достовірністю, своєчасністю, взаємною узгодженістю інформації про господарську діяльність підприємства. Крім того, облікові працівники безпосередньо причетні до організації та проведення контролю у вигляді інвентаризації, ревізії тощо

Наведені вище чинники обумовлюють розширення ролі бухгалтерського обліку в управлінні підприємством, забезпеченні не тільки реєстрації інформації, але й плануванні, прогнозуванні, контролі тощо. Варто зауважити, що зі зростанням величини підприємства відбувається більша спеціалізація управлінських працівників за професіями, посадами та відповідними завданнями, які вони виконують. Проте і за таких умов бухгалтерський облік залишається основним елементом в системі менеджменту підприємства.

Також запорукою успішного ведення бізнесу в умовах Четвертої індустріальної революції є підвищення ефективності формування, зберігання, аналізу та використання інформаційних, облікових та звітних даних в бізнес-процесах підприємства. Сучасний бізнес повинен використовувати технологічні розробки не лише для автоматизації бізнес-процесів, але й для втілення нових ідей та способів отримання конкурентної переваги. Швидким розвитком інформаційних технологій та вдосконаленням технічних засобів керівництво компаній ставить проблему, як оперативно відстежувати появу технологічних інновацій та своєчасно впроваджувати їх у соціально-технологічні процеси своєї діяльності.

Список використаних джерел

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність: Закон України від 16.07.1999 року № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 10.10.2025).

НАЦІОНАЛЬНА СИСТЕМА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА СТАНОВЛЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ПРОФЕСІЇ

Сучасний етап економічного розвитку в загальносвітовому масштабі пов'язаний з інтернаціоналізацією економічних, фінансових, політичних і суспільних відносин, що є наслідком прояву глобалізаційних процесів. Стратегія зовнішньоекономічної діяльності в Україні спрямована на розвиток торгівлі, участі в міжнародному поділі праці, обміні знаннями, досвідом, технологіями.

Комітет з Міжнародних стандартів фінансової звітності (КМСФЗ), країни континентальної Європи, американська система загальноприйнятих принципів і правил обліку (GAAP) здійснюють повсюдний вплив на формування єдиної облікової системи. Ця обставина спонукає до інтегрування національної системи обліку в єдину міжнародну систему обліку і звітності, а тому головним завданням трансформації національної системи обліку є приведення її у відповідність до вимог нормативно-правової бази бухгалтерського обліку України, законодавства Європейського Союзу, міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та вимог міжнародних стандартів фінансової звітності.

Тому в умовах інтеграції, як процесу зближення та об'єднання економік різних країн та регіонів, виникає гостра необхідність удосконалення організації та методології бухгалтерського обліку, як «мови бізнесу», адже бухгалтерський облік є основною інформаційною базою для складання і фінансової, і податкової, і статистичної та інших видів звітності підприємств.

На тлі змін, які відбуваються, продовжується реформування національної системи бухгалтерського обліку в Україні. Зокрема внесені зміни до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» суттєво збільшують перелік підприємств, що застосовують міжнародні стандарти фінансової звітності для ведення бухгалтерського обліку і якими удосконалено деякі положення суб'єктів, що становлять суспільний інтерес, та складають і подають фінансову звітність на основі таксономії фінансової звітності - складом статей і показників фінансової звітності та її елементів, які підлягають розкриттю за міжнародними стандартами фінансової звітності в єдиному електронному форматі, та з врахуванням деяких особливостей подання звітності на основі таксономії під час дії воєнного стану [1]. Така фінансова звітність подається до Центру збору фінансової звітності, операційне управління яким здійснюється Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР), де забезпечується доступ органів державної влади, інших органів та користувачів до поданої підприємствами фінансової та консолідованої фінансової звітності [2].

За таких умов становлення бухгалтерської професії відбувається через удосконалення підготовки фахівців за спеціальністю «Облік і оподаткування»

здатних до інформаційної діяльності в умовах інтеграційних процесів, адже освіта та регуляторні стандарти сьогодні відіграють провідну роль при формуванні нового покоління бухгалтерів, як одних із головних фінансових фахівців у бізнесі.

Тому освіта бухгалтера і професійна підготовка в світі налаштовані на значні зміни, які відбуваються стрімкими темпами, особливо в галузі регулювання професії, кваліфікаційних вимог, професійної освіти та практичного досвіду, через запровадження ефективних освітніх технологій та механізмів підготовки в сучасних умовах цифрової трансформації, які не лише забезпечать оперативний доступ до актуальних знань, а й створюють середовище, де майбутні фахівці отримують навички критичного мислення, аналітичного опрацювання даних та прийняття управлінських рішень на основі цифрових інструментів.

Відповідно до завдань Стратегії застосування міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні питання реформування професійної освіти бухгалтерів продовжує здійснюватися через запровадження єдиної національної програми професійної сертифікації бухгалтерів для підтвердження ними знань міжнародних стандартів і забезпечення визнання зазначеної програми на національному і міжнародному рівні, а через розробку та запровадження професійних стандартів - вимоги до компетентностей, обов'язків та кваліфікацій працівників [3]. З врахуванням таких проваджень Міністерство фінансів України ініціювало обговорення двох проєктів нових професійних стандартів для бухгалтерів бюджетних установ:

професійний стандарт «Головний бухгалтер бюджетної установи»;

професійний стандарт «Бухгалтер бюджетної установи».

Цими документами встановлюються чіткі вимоги до кваліфікації, знань, умінь та професійних компетентностей фахівців, які обіймають відповідні посади в бюджетних установах. Запровадження таких стандартів сприятиме підвищенню якості бухгалтерського обліку, забезпеченню прозорості фінансової звітності та зміцненню фінансової дисципліни в державному секторі. Очікується, що нові стандарти слугуватимуть основою для формування посадових інструкцій, проведення атестацій та оцінювання професійної діяльності бухгалтерів [4].

Проведення наукового аналізу щодо ефективної підготовки фахівців з обліку і оподаткування передбачає і застосування інтегрованих цифрових технологій (LMS, AFS, AR, хмарні середовища) з практичним спрямуванням і орієнтацією на галузеві компетентності, що враховують особливості ведення системи обліку, податків, контролю; і стрімкий розвиток цифрової та екологічної грамотності та міжнародної співпраці; і усунення технічних і організаційних бар'єрів за рахунок підвищення кваліфікації викладачів та модернізацію інфраструктури [5].

Поєднання традиційних методів навчання з інноваційними технологіями (електронні платформи, інтерактивні стимулятори, хмарні обчислення, автоматизовані бухгалтерські системи) формуватиме у здобувачів здатність

опрацьовувати великі масиви інформації, прогнозувати податкові наслідки, оцінювати ризики, що підвищує якість освітнього процесу та націлює його до практичних потреб бізнесу, а формування кадрового потенціалу здатного ефективно впроваджувати інноваційні моделі обліку і оподаткування, які відповідають вимогам сталого розвитку та конкурентоспроможності, здійснювати через вплив освітніх технологій, через посилення інтеграції в теорію і практику, розвиток цифрової грамотності та формування професійної адаптивності.

Отже, врегулювання підходів до визначення ролі та значення національної системи бухгалтерського обліку в умовах інтеграційних процесів та пошук напрямів удосконалення підготовки фахівців з обліку і оподаткування в умовах розвитку професії необхідно здійснювати відповідно до кваліфікаційних вимог, професійної освіти, практичного досвіду та змін у законодавстві. Тому важливим напрямком подальших наукових досліджень є вирішення питань, які стосуються глобальної облікової співпраці взагалі та формування вітчизняної Концепції розвитку національної системи бухгалтерського обліку з урахуванням сучасних умов господарювання та галузевих особливостей, адже бухгалтерський облік є єдиною інформаційною базою для складання як фінансової, так і податкової звітності.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо удосконалення деяких положень № 2164-VIII від 27.02.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2164-20#Text> (дата звернення 22.10.2025).
2. Про внесення змін до «Порядку подання фінансової звітності» Постанова Кабінету Міністрів України № 1327 від 29.11.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1327-22#Text> (дата звернення 22.10.2025).
3. Стратегія застосування міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні, затв. розпорядженням КМУ № 911-р. від 24.10.2007 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/911-2007#Text> (дата звернення 22.10.2025).
4. Про внесення змін до Постанови КМУ №373 від 31.05.2017 «Про затвердження Порядку розроблення, введення в дію та перегляду професійних стандартів» / Постанова Кабінету Міністрів України № 622 від 30.05.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/373-22#Text> (дата звернення 22.10.2025).
5. Пилипенко Л. М., Тивончук О. І. Вплив інформаційних технологій на розвиток професії бухгалтера. Актуальні проблеми розвитку обліку, аналізу, контролю і оподаткування у контексті Європейської інтеграції та сучасних викликів глобалізації: матеріали IX міжнар. наук.-практ. конф. Львів: Видавництво ЛТЕУ, 2021. С. 102–104.

Катерина ШЕВЧУК

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку та оподаткування
Національного університету біоресурсів і природокористування України,
м. Київ, Україна

Наталія КУЗИК

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку та оподаткування
Національного університету біоресурсів і природокористування України,
м. Київ, Україна

Любов МИСЬКІВ

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку та оподаткування
Національного університету біоресурсів і природокористування України,
м. Київ, Україна

ЗАГРОЗИ БЕЗПЕРЕРВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Військова агресія рф спричинила погіршення економічного середовища та поглиблення економіко-політичної невизначеності в Україні. На окремих територіях ведення діяльності стало ризикованим, або практично неможливим, що безпосередньо вплинуло на здатність підприємств виконувати зобов'язання та повноцінно продовжувати свою діяльність.

Формуючи фінансову звітність, управлінський персонал повинен оцінювати здатність суб'єкта господарювання продовжувати свою діяльність на безперервній основі. Принцип безперервності діяльності – це основоположний принцип складання звітності за міжнародними та національними стандартами бухгалтерського обліку.

Згідно вимог Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» принцип безперервності передбачає, що оцінка активів та зобов'язань підприємства здійснюється виходячи з припущення, що його діяльність буде тривати й надалі [5]. У п. 3.9 Концептуальної основи фінансової звітності зазначено, те що фінансова звітність зазвичай складається на основі припущення про безперервність діяльності суб'єкта господарювання, що звітує, та про те, що ця діяльність триватиме в передбачуваному майбутньому [2].

Безперервність діяльності підприємства означає наступне:

- підприємство є ліквідним та платоспроможним (здатне генерувати надходження грошових коштів у достатній кількості для погашення зобов'язань перед контрагентами, персоналом, державою тощо);

- підприємство не має намірів чи підстав для припинення його діяльності або ж початку процедури ліквідації. Якщо ж такий намір або така потреба

виникає, то в такому випадку у фінансовій звітності описується використана основа.

В МСА 570 «Безперервність діяльності» зазначено, що згідно з припущенням про безперервність діяльності, як основи для бухгалтерського обліку, фінансова звітність складається на основі припущення, що суб'єкт господарювання є діючим на безперервній основі та продовжуватиме свою діяльність в осяжному майбутньому [3].

Отже, з врахуванням вищезазначеного, відмітимо, що помилково вважати, що оцінка дотримання принципу безперервності – це винятково завдання аудитора. Насамперед таку оцінку здійснює управлінський персонал підприємства під час складання фінансової звітності. У випадках, якщо управлінським персоналом не проведено детальний аналіз, то саме аудитор виконуватиме необхідні аудиторські процедури.

Комплексний підхід до оцінки безперервності діяльності підприємства повинен враховувати різні аспекти діяльності підприємства, забезпечуючи цілісну і всебічну оцінку його здатності продовжувати функціонування в довгостроковій перспективі.

Ситайло У.В. виділяє чотири основні категорії загроз, що перешкоджають безперебійному функціонуванню українських підприємств, серед яких: антропогенні (випадкові та навмисні), технологічні, біологічні та стихійні лиха [6].

Войтенко А.С., Свічкарь Н.М. зазначають, що під час оцінки безперервності діяльності підприємства враховують такі основні чинники [1]:

- як економічна та геополітична ситуація впливають на виручку та грошові потоки підприємства;
- яка ліквідність та платоспроможність компанії, а також поточна та майбутня прибутковість;
- які є можливі джерела фінансування;
- який фінансовий стан у контрагентів та покупців;
- чи є можливість у банків кредитувати бізнес;
- які взаємини у керівництва з банком, орендодавцями.

Загрози безперервності діяльності підприємства значною мірою залежать від специфіки підприємства, його галузі, ринкових умов та технологій.

Так, потенційні ризики, які можуть загрожувати безперервності агробізнесу, можна поділити на кілька основних категорій природні та біологічні ризики; ресурсні ризики; економічні ризики; безпекові ризики; політичні та регуляторні ризики [4].

Вважаємо, що загрози безперервності діяльності доцільно також розмежовувати на внутрішні та зовнішні.

Зовнішніми загрозами безперервності діяльності підприємства в умовах воєнного стану є:

- стан міжнародної економіки і світового фінансового ринку;
- стан економічної ситуації в країні;
- політично-правові умови в країні;

- недосконалість нормативно-правового забезпечення;
- макроекономічні умови (зниження ділової активності, посилення конкуренції, скорочення виручки і збільшення витрат та інші);
- стан взаємовідносин з постачальниками та покупцями.

Серед внутрішніх загроз відмітимо:

- непродуктивне застосування необоротних активів, високий рівень амортизації, застарілі виробничі технології;
- низька якість та конкурентоспроможність продукції та послуг;
- низький рівень організації управлінського процесу, нераціональна організація роботи працівників і адміністративного персоналу;
- відсутність ефективної системи планування та контролю на всіх рівнях;
- зростання частки позикового капіталу, неефективна структура активів та значна вартість джерел фінансування;
- малоефективна економічна політика, в т.ч. довгострокова;
- помилки в інвестиційній політиці;
- недостатня кваліфікація персоналу, відтік кваліфікованих працівників;
- відсутність ефективної системи внутрішнього контролю;
- порушення умов економічної безпеки.

Повномасштабне вторгнення, введення воєнного стану спричинили значний економічний шок, виникла ситуація критичної невизначеності та змусили бізнес адаптуватися до нових непередбачуваних умов. Оцінка безперервності діяльності підприємства потребує комплексного підходу та врахування різноманітних чинників. Тому під час складання фінансової звітності слід розглянути вплив війни на безперервність діяльності та провести аналіз можливих загроз з метою визначення, чи існує суттєва невизначеність щодо здатності підприємства продовжувати діяльність на безперервній основі.

Список використаних джерел

1. Войтенко А.С., Свічкарь Н.М. Особливості ведення обліку та складання бізнес-звітності в умовах воєнного стану. *Управління змінами та інновації*. 2023. (5). С 48-53. URL: <https://cmi.politehnica.zp.ua/index.php/journal/article/view/69/64> (дата звернення: 01.11.2025).
2. Концептуальна основа фінансової звітності: видана РМСБО 01.09.2010 р. (переглянута в березні 2018 року). URL: https://mof.gov.ua/storage/files/2019_RB_ConceptualFramework_ukr_AH.pdf (дата звернення: 28.10.2025).
3. МСА 570 «Безперервність діяльності» (переглянутий). Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду іншого надання впевненості та супутніх послуг. Видання 2021 р. URL: [Міністерство Фінансів України](#) (дата звернення: 25.10.2025).
4. Назарова К.О., Малько Д.Д. Аудит безперервності діяльності підприємств агробізнесу в умовах воєнного стану. *Бізнес Інформ*. 2024. № 1. С.

197-203. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2024-11_0-pages-197_203.pdf (дата звернення: 25.10.2025).

5. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 25.10.2025).

6. Ситайло У. В. Безперервність бізнесу в Україні: виклики та можливості в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2024. № 62. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3887/3807> (дата звернення: 25.10.2025).

Надія ШКРОМИДА

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування Карпатського національного університету імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ, Україна

Юлія МАКСИМІВ

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування Карпатського національного університету імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ, Україна

РОЛЬ ПОДАТКОВОЇ ПРОЗОРОСТІ У ФОРМУВАННІ ВІДПОВІДАЛЬНОЇ КОРПОРАТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ БІЗНЕСУ

Податкова прозорість у сучасній економічному вимірі стала ключовим механізмом формування відповідальної корпоративної поведінки бізнесу, відкриваючи нові можливості для гармонізації інтересів держави і приватного сектору. Вона визначається не лише як виконання формальних податкових обов'язків, а як комплекс дій, спрямованих на забезпечення відкритості інформації про податкові платежі, податкову політику, структуру бізнес-процесів та внутрішні механізми контролю. У глобальному контексті податкова прозорість розглядається як фундаментальний компонент якісного корпоративного управління, що прямо впливає на рівень довіри інвесторів, стійкість бізнес-моделі та корпоративну репутацію.

Еволюція підходів до податкової прозорості обумовлена посиленням міжнародної фінансової інтеграції, стрімким розвитком цифрових технологій та впровадженням жорсткіших міжнародних стандартів у сфері корпоративної звітності. Ініціативи Організації економічного співробітництва та розвитку у межах проєкту BEPS (Base erosion and Profit Shifting) [1], директиви Європейського Союзу щодо публічної звітності за країнами (Public CbCR) [2], реформа Pillar Two зі встановлення глобальної мінімальної ставки податку на прибуток [3], а також стандарти нефінансової звітності (CSRD та GRI 207) [5] суттєво трансформували роль податкової інформації в корпоративному управлінні. Податкові показники дедалі більше інтегруються в ESG-моделі, де компонент «G» (Governance) стає простором для оцінки якості управлінських рішень, ступеня підзвітності та етичної поведінки підприємства.

Податкова прозорість визначається як важливий елемент відповідальної корпоративної поведінки, оскільки відображає готовність компанії встановлювати чесні взаємовідносини з регуляторами, суспільством та зацікавленими сторонами. У сучасних умовах наявність публічної податкової стратегії, кодексу податкової поведінки та системи контролю податкових ризиків перетворюється на обов'язковий стандарт для міжнародних корпорацій, а в багатьох юрисдикціях – на законодавчу вимогу. Податкова поведінка стає показником доброчесності бізнесу та демонструє його внесок у суспільний

добробут, адже податкові платежі є джерелом фінансування публічних благ і критичним інструментом забезпечення стійкого розвитку.

Упровадження обов'язкової податкової прозорості, передбачене Директивою ЄС щодо Public CbCR [6], значно змінює логіку корпоративного звітування. Компанії з великим оборотом повинні розкривати показники доходів, прибутків, кількості працівників, сплачених та нарахованих податків для кожної країни, де позиціонується бізнес. Це формує підґрунтя для суспільного контролю та мінімізує можливості для агресивного податкового планування. Застосування формату XHTML/iXBRL підвищує вимоги до точності та уніфікованості даних, що стимулює модернізацію внутрішніх інформаційних систем і посилює управління податковими ризиками.

Реформа BEPS Pillar Two, спрямована на встановлення глобальної мінімальної податкової ставки у 15%, також значно впливає на ділову поведінку підприємств. Оскільки під дію цієї реформи підпадають ті самі корпорації, що й у межах Public CbCR, прозорість і податкове навантаження стають взаємопов'язаними факторами стратегічної поведінки. Податкові дані, оприлюднені в межах CbCR, дозволяють суспільству побачити ефективну податкову ставку компанії, тоді як механізм Pillar Two зобов'язує усунути не виправдано низькі ставки за рахунок доплати податку. Це підсилює відповідальність бізнесу та створює умови для зниження податкових зловживань.

Не менш важливим є інтегрування податкової інформації до звітів зі сталого розвитку відповідно до вимог CSRD. Податкові показники дедалі частіше визнаються значущими для нефінансової звітності, оскільки вони відображають соціальну роль бізнесу та його відповідальність перед суспільством. Стандарт GRI 207 деталізує підходи до податкової звітності, передбачаючи розкриття інформації щодо податкової стратегії, системи управління ризиками, взаємодії зі стейкхолдерами та звітності країни позиціонування бізнесу. Упровадження стандартів GRI 207 забезпечує уніфікацію податкової прозорості та дає змогу оцінити податкову поведінку не лише через фінансові показники, а й через управлінські процеси та етичні принципи.

Податкова прозорість істотно впливає на репутацію підприємства, його інвестиційну привабливість та довіру з боку стейкхолдерів. У середовищі глобальної конкуренції інвестори приділяють значну увагу рівню підзвітності компаній, намагаючись мінімізувати ризики, пов'язані з судовими справами, штрафами чи неетичними податковими практиками. Відкритість податкової стратегії допомагає компаніям формувати стійку, передбачувану бізнес-модель та підвищує прозорість їхніх фінансових операцій. За наявності ефективної комунікації підприємства можуть мінімізувати ризики хибної інтерпретації податкових даних, що особливо важливо у контексті використання податкових стимулів чи спеціальних режимів оподаткування.

Разом з тим, упровадження високих стандартів прозорості пов'язане з низкою викликів. Насамперед йдеться про необхідність модернізації внутрішньої системи обліку, підвищення кваліфікації персоналу, розбудову комплексних процедур управління податковими ризиками та забезпечення відповідності

вимогам цифрових форматів звітності. Існують також ризики розкриття чутливої інформації конкурентам і необхідність пояснення причин низької ефективної податкової ставки, якщо вона є результатом законних пільг. Таким чином, прозорість потребує виваженого балансу між інтересами бізнесу та суспільства.

Особливої ваги тема податкової прозорості набуває у національному українському контексті. У межах реалізації Національної стратегії доходів до 2030 року [7] Україна впроваджує систему управління податковими ризиками, що має на меті підвищення передбачуваності контролю та підсилення добровільного дотримання податкового законодавства. Цифровізація податкового адміністрування, використання електронного кабінету платника податків, автоматизація обміну інформацією та розвиток сервісних функцій формують нову модель партнерських відносин між бізнесом і державою. Паралельно розвиваються ініціативи стимулювання чесної поведінки, такі як «Територія високого рівня податкової довіри» [8], що підтримують відповідальних платників податків і зміцнюють культуру комплаєнсу.

Адаптація України до міжнародних стандартів, включно з вимогами BEPS Pillar Two та прозорою звітністю за вимогами ЄС, є важливим чинником покращення інвестиційного клімату. Гармонізація українського законодавства з європейським посилює довіру міжнародних партнерів і створює передумови для економічної інтеграції. Водночас українські підприємства стикаються з низкою податкових ризиків, серед яких особливо вагомими є ризики фіктивної реєстрації, труднощі з підтвердженням реальності операцій, вимоги до трансфертної документації та посилення контролю у ризикових галузях. У цих умовах прозорість стає важливим інструментом мінімізації ризиків і формування позитивної податкової поведінки.

Отже, податкова прозорість перетворюється на стратегічний ресурс розвитку бізнесу та один із ключових інструментів формування відповідальної корпоративної поведінки. Вона забезпечує зміцнення довіри між державою, бізнесом і суспільством, підвищує ефективність регулювання, мінімізує можливості для податкового уникнення та створює умови для стійкого соціально-економічного розвитку. Упровадження принципів прозорості в корпоративну практику дозволяє підприємствам підвищувати конкурентоспроможність, формувати сильний репутаційний капітал і забезпечувати сталий розвиток у довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/beps-440>
2. Офіційний сайт ДПС України. URL: <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/797371.html>
3. Deloitte. URL: <https://www.deloitte.com/ua/uk/services/tax/services/oecd-pillar-two-tax-advisory.html>

4. Офіс сталих рішень. URL: <https://ukraine-oss.com/yak-perehid-vid-gri-do-esrs-csrd-zminyuye-funkczional-ekologa-na-pidpryyemstvi-findyrektora-ekonomista-hr-a/>

5. PricewaterhouseCoopers. URL: <https://www.pwc.com/ua/uk/services/csrd.html>

6. Ernst & Young Global Limited. URL: https://www.ey.com/en_gl/technical/tax-guides/eu-public-country-by-country-reporting--pcbcr--developments-tracker

7. Національна стратегія доходів до 2030 року. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/National%20Revenue%20Strategy_2030_.pdf

8. Територія високого рівня податкової довіри. URL: <https://cabinet.tax.gov.ua/news/2A28960A47FE0956E0630A21422078E2>

Тетяна ШМАТКОВСЬКА
кандидат економічних наук, професор, професор кафедри
обліку і оподаткування Волинського національного
університету імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна

СИСТЕМИ І МОДЕЛІ ОБЛІКУ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ ТА МІЖНАРОДНОМУ РІВНЯХ

Системи й моделі обліку на національному та міжнародному рівнях формуються під впливом інституційного середовища, історичних традицій, рівня економічного розвитку, регуляторної політики та ступеня інтегрованості країни у світовий економічний простір. Україна, перебуваючи у тривалому процесі трансформації облікової системи від адміністративно-командної моделі до ринково орієнтованої, поступово адаптує принципи, методи та інструменти фінансової звітності до міжнародних стандартів. Важливо підкреслити, що сучасний стан національної системи бухгалтерського обліку в Україні характеризується паралельним існуванням двох взаємопов'язаних площин: нормативної регламентації, що ґрунтується на Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», та практичного застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності, які стають домінуючими в діяльності підприємств, інтегрованих у глобальні ринки капіталу. У цих умовах модель бухгалтерського обліку в Україні набуває гібридного характеру, поєднуючи у собі елементи національної традиції та міжнародної концептуальної основи.

На міжнародному рівні моделі обліку представлені двома провідними підходами – англо-американським та континентальним, які історично сформували різні орієнтири в регулюванні, методології й інтерпретації фінансової інформації. Англо-американська модель ґрунтується на потребах інвесторів і значно меншою мірою залежить від державного втручання, тоді як континентальна модель, поширена переважно у країнах ЄС, орієнтується на потреби банківського сектору та органів регулювання. Проте глобалізаційні процеси, посилені міжнародною координацією з боку Ради з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, створюють поступову конвергенцію цих моделей. Відбувається зміщення акцентів у бік принципів, що забезпечують прозорість, послідовність та порівнюваність звітності, що сприяє інтеграції капіталів і зниженню інформаційних ризиків на фінансових ринках.

Україна активно адаптує свою систему обліку до вимог міжнародного середовища, при цьому зіткнувшись із низкою викликів, пов'язаних із гармонізацією законодавства, підготовкою кадрів, цифровізацією процесів [1], а також забезпеченням відповідності управлінського та податкового обліку основним принципам МСФЗ. Незважаючи на те, що держава визначила курс на імплементацію міжнародних стандартів, на практиці існує суттєвий розрив між формальним прийняттям норм та їх реальним застосуванням, що пояснюється інерційністю регуляторних підходів, недостатнім ресурсним забезпеченням

підприємств та обмеженою готовністю ринку до масштабних методологічних змін. Цей процес ускладнюється також впливом зовнішніх факторів, зокрема військової агресії та відповідної економічної турбулентності, що змушує підприємства фокусуватися на проблемах виживання й оперативного управління замість модернізації облікової політики.

Міжнародні стандарти фінансової звітності формують цілісну концептуальну модель, спрямовану на забезпечення високого рівня зрозумілості й корисності фінансової інформації для широкого кола користувачів. На відміну від багатьох національних систем, МСФЗ орієнтуються не на нормативну деталізацію, а на принципи, що дозволяють компаніям самостійно формувати облікові оцінки й обирати методи, які найточніше відображають економічну сутність операцій. Цей підхід передбачає значно вищий рівень професійного судження й відповідальності бухгалтера, а також суттєвий розвиток інституцій професійної освіти та незалежного аудиту. У перспективі це сприяє зміцненню довіри до фінансової інформації та підвищенню рівня інтегрованості національних компаній у міжнародні ринки.

Україна перебуває на етапі поступового переходу від нормативно орієнтованої системи до системи, заснованої на принципах, що відповідають концептуальній основі МСФЗ. Цей рух відображається у впровадженні електронних сервісів, розвитку XBRL-звітності, автоматизації бухгалтерських процесів та зростанні ролі професійних організацій, які формують стандарти етики та компетентності. Водночас зберігається потреба у подальшій модернізації освітніх програм, адаптації законодавства до динамічних змін міжнародних підходів, а також усуненні суперечностей між податковим і фінансовим обліком. Успішність цього процесу залежить від здатності держави та бізнесу сформувати механізми цілісного переходу, що поєднують економічні стимули, нормативну підтримку та інституційний розвиток фахової спільноти.

Модернізація системи обліку в Україні та її інтеграція у міжнародний простір є не лише технічним завданням адаптації стандартів, а стратегічним вектором розвитку, який визначає конкурентоспроможність національної економіки, ефективність управлінських рішень та рівень прозорості державних інститутів. Посилення ролі міжнародних моделей обліку стимулює формування нової парадигми професійної діяльності, у центрі якої знаходиться відповідальність, інформаційна відкритість і здатність надавати зацікавленим сторонам достовірну, порівнювану та своєчасну інформацію. Саме тому порівняльний аналіз національних і міжнародних моделей обліку та їх взаємодія в умовах сучасних трансформаційних процесів набуває особливої актуальності і формує підґрунтя для подальших наукових досліджень та вдосконалення практики бухгалтерського обліку.

У контексті глобальних економічних змін особливого значення набуває здатність національних систем обліку швидко реагувати на нові виклики, пов'язані з цифровою трансформацією, сталим розвитком та зростанням ролі нематеріальних активів у структурі сучасних підприємств. Міжнародна модель обліку, що відображена в МСФЗ, поступово розширює підходи до оцінювання

нефінансових показників, що має прямий вплив на інтегровану звітність і концепцію ESG-орієнтованого управління. Україна лише формує інституційну базу для таких нововведень, зокрема у сфері розкриття інформації про вплив підприємств на довкілля, соціальну сферу та корпоративне управління, що потребує вдосконалення методологічного апарату та підвищення рівня професійної компетентності фахівців. У цьому контексті поєднання традиційного фінансового обліку з нефінансовими індикаторами стає важливою умовою підвищення конкурентоспроможності українських компаній на міжнародному рівні.

Важливою складовою розвитку системи обліку є також її здатність інтегрувати сучасні цифрові інструменти та технології автоматизації, які змінюють підходи до формування, обробки й аналізу інформації [1]. В Україні спостерігається активне впровадження хмарних рішень, систем штучного інтелекту, автоматизованих платформ для ведення бухгалтерського обліку та підготовки звітності, що суттєво підвищує ефективність облікових процесів. На міжнародному рівні цифровізація вже давно стала стандартом, визначаючи якісно новий рівень точності та оперативності фінансових даних. Подальша гармонізація національної системи обліку з міжнародними моделями потребує комплексної модернізації цифрової інфраструктури та стимулювання інвестицій у технологічний розвиток.

Суттєвим чинником ефективності національної системи обліку є якість професійної підготовки бухгалтерів, аудиторів та аналітиків, які забезпечують практичну реалізацію принципів міжнародної моделі. Сучасні умови вимагають від фахівців не лише глибоких знань нормативної бази, але й вміння застосовувати професійне судження, аналізувати складні господарські ситуації, працювати з великими масивами даних та використовувати в роботі цифрові інструменти. Міжнародний досвід демонструє, що ефективна модель обліку функціонує лише за умов тісної співпраці професійних організацій, навчальних закладів та регуляторів, що є напрямом, який потребує розвитку в українському контексті.

Узагальнюючи окремі аспекти функціонування систем і моделей обліку, можна стверджувати, що перспективи розвитку української системи значною мірою залежать від рівня її інтегрованості в глобальний обліковий простір, здатності забезпечувати прозорість фінансової інформації та відповідності вимогам міжнародних інвесторів і партнерів. Національна модель обліку, зберігаючи окремі інституційні особливості та враховуючи економічні реалії країни, потребує подальшого вдосконалення в напрямі зменшення нормативної фрагментації, підвищення якості регулювання та зміцнення професійної інфраструктури. В умовах посилення міжнародної конкуренції та розвитку цифрової економіки ефективність української системи обліку визначатиметься її здатністю адаптуватися до сучасних глобальних тенденцій, забезпечуючи сталість, достовірність і порівнюваність фінансової інформації як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Список використаних джерел

1. Шматковська Т., Мостовенко Н. Цифровізація обліку в системі драйверів та детермінантів розвитку бізнес-процесів в управлінні та інвестуванні. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2025. № 2(17). С. 98–102. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.17-16>

Оксана ЮРЧЕНКО

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування
Центральноукраїнського національного технічного університету,
м. Кропивницький, Україна

ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО АГРАРНОГО РОЗВИТКУ

Історія людства – це перманентні зміни й комплексний розвиток. Сучасний етап розвитку світової та національної економіки, з одного боку, позначається цифровою трансформацією бізнес-процесів, а з іншого - спрямовує діяльність підприємств на засади сталого розвитку.

Раніше був загальноприйнятим підхід, згідно з яким головною метою створення і функціонування суб'єкта господарювання виступали стабілізація та нарощування обсягу й норми прибутку. Проте, орієнтація підприємств на забезпечення сталого розвитку зумовила висновок про необхідність створення системи соціальної відповідальності бізнесу. Сьогодні спостерігаємо процес відмови від принципу, що будь-який бізнес має створюватися та функціонувати лише заради отримання прибутку. Водночас, ефективне функціонування соціально відповідального бізнесу можливе виключно за умови тісної та продуктивної підтримки з боку держави й суспільства.

Особливе значення для України мають питання забезпечення сталого розвитку саме в аграрній сфері, що зумовлено традиційною орієнтацією країни на сільськогосподарське виробництво.

Специфікою соціальної діяльності бізнесу в аграрному секторі є її спрямованість на поліпшення соціального середовища сільських територій і села. Ми згодні з фахівцями, які вважають, що успішне розв'язання соціальних проблем на селі впливає не тільки на ефективність господарської діяльності конкретного підприємства, але й є запорукою розвитку аграрного сегмента економіки країни загалом. Соціальну діяльність аграрного підприємства вважаємо доцільним трактувати як комплекс заходів, спрямованих на поліпшення соціального захисту сільського населення, соціального середовища сільських територій і села, для досягнення високого рівня ефективності та соціально-економічного розвитку, включно завдяки додатковому синергетичному ефекту.

Соціальна діяльність аграрного бізнесу має чітку спрямованість на поліпшення соціального середовища сільських територій. Успішне вирішення соціальних проблем на селі впливає не лише на ефективність конкретного підприємства, але є умовою розвитку всього аграрного сегмента економіки країни. Цю діяльність доцільно трактувати як заходи, спрямовані на поліпшення соціального захисту та середовища сільського населення, що веде до досягнення високого рівня соціально-економічного розвитку та додаткового синергетичного ефекту.

Для забезпечення цієї відповідальності, облікове забезпечення соціальної відповідальності є фундаментальним інструментом. Воно виходить за рамки фінансового обліку, охоплюючи вимірювання соціальних та екологічних впливів. Системний збір ESG-даних підвищує прозорість і зміцнює довіру стейкхолдерів, надаючи керівництву об'єктивну інформацію для ідентифікації ризиків та прийняття ефективних інвестиційних рішень. Документальне підтвердження відповідальності через облікові дані стає критичним фактором для підтримки конкурентоспроможності, особливо на міжнародних ринках.

Водночас, український агросектор стикається з критичними проблемами. Переробна галузь залишається енергетично затратною і неконкурентоспроможною через застарілі технології та високу вартість енергоносіїв, що зробило економічно недоцільним розвиток тваринництва та вирощування деяких культур, таких як цукровий буряк. Ця переорієнтація на експорт сировини призвела до порушення сівозмін і, як наслідок, до деградації ґрунтового покриву. Ерозія та втрата гумусу є однією з найважливіших еколого-економічних проблем, без розв'язання якої неможливо забезпечити високу ефективність використання земель у майбутньому.

Саме тут цифрова трансформація виступає каталізатором. Технології Інтернету речей (IoT) та Big Data дозволяють моніторити та оптимізувати використання ресурсів, мінімізуючи відходи, що сприяє екологічній стійкості. Крім того, цифрова трансформація уможливлює точне землеробство, що знижує витрати, підвищує врожайність та забезпечує довгострокову конкурентоспроможність. Однак, для повноцінного впровадження цих інструментів необхідно вирішити ключові виклики: забезпечити стабільний високошвидкісний інтернет у сільській місцевості та підготувати кваліфіковані кадри для роботи з новими технологіями. Таким чином, досягнення сталого розвитку в аграрному секторі України вимагає гармонійного поєднання соціальної відповідальності, інноваційного обліку та рішучого подолання екологічних і економічних викликів.

Подальші наукові дослідження у сфері облікового забезпечення сталого аграрного розвитку мають зосередитися на розробці уніфікованої методології інтегрованого обліку, що поєднує фінансові, соціальні та екологічні показники. Критичним є створення адекватної системи нефінансових показників ефективності для аграрної сфери, а також розробка моделей монетарної оцінки природного та соціального капіталу. Також важливими напрямками є дослідження застосування технології блокчейн для прозорості ланцюга постачання та верифікації екологічних даних, використання Big Data для автоматизованого обліку екологічних показників, а також обґрунтування механізмів податкового стимулювання та методики соціального та екологічного аудиту для аграрного бізнесу.

Список використаних джерел

1. Юрченко О.В. Обліково-аналітичне забезпечення управління соціальною діяльністю аграрних підприємств. *Обліково-аналітичний базис управління економічною безпекою в системі сучасних ризиків та загроз*: збірник тез учасників науково-педагогічного підвищення кваліфікації (01 жовтня - 12 листопада 2024 р., м. Київ, ТДВ «Інститут обліку і фінансів» НААН, ННЦ «Інститут аграрної економіки», ГО «Федерація аудиторів, бухгалтерів та фінансистів АПК України»). Київ: ТОВ «ВІПО», 2024. 308 с. URL: <https://lib.lntu.edu.ua/sites/default/files/2024-11/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D1%82%D0%B5%D0%B7%20%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D1%96%D0%B2%20%D0%9D%D0%9F%D0%9F%D0%9A%202024.pdf#page=294>
2. Юрченко О.В., Ліннік Р.А. Проблеми та перспективи розвитку соціальної відповідальності бізнесу аграрного сектору економіки України. *Соціоекономіка та менеджмент: стан, тенденції, управлінські рішення*: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. Молодих вчених (Київ, 11 травня 2022 р.) у 2-х частинах. Частина 1. Київ : КНЕУ, 2022. 204с. с. 201 – 203 <https://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/37697>

Наталя ЯЦЕНКО,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і фінансів
Кременчуцького національного університету імені М. Остроградського
м. Кременчук, Україна

ОЗНАЙОМЧА ПРАКТИКА: ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS (КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ, КОМУНІКАЦІЯ)

Формування гнучких навичок (Soft Skills), зокрема критичного мислення та комунікаційної компетентності, є імперативною вимогою сучасного глобалізованого ринку праці. Ознайомча (вступна) практика відіграє роль ключового стартового етапу для їх цілеспрямованого, систематичного розвитку та подальшої інтеграції у професійну компетентність здобувачів вищої освіти.

Soft Skills (гнучкі або неспеціалізовані навички) являють собою комплексну категорію нетехнічних, міжособистісних та поведінкових компетенцій. Вони визначаються як сукупність соціальних, комунікативних, особистісних та поведінкових атрибутів, що охоплюють широкий спектр моделей поведінки. Ці компетенції є вирішальними для забезпечення високоефективної міжособистісної взаємодії, успішного виконання професійних завдань, ефективної діяльності в умовах командної співпраці та адаптації до динамічних змін у професійному середовищі.

На відміну від Hard Skills (технічних чи професійних знань), які характеризуються можливістю кількісного вимірювання та формальної сертифікації, Soft Skills мають наддисциплінарний (трансверсальний) характер. Вони виступають фундаментальною складовою та формують загальну компетентність фахівця. Термін «Skills» є ключовим концептом, який активно використовується як у сфері освіти (при розробці навчальних планів), так і в діловому середовищі (у контексті корпоративного навчання та міжособистісної взаємодії) [1].

Soft Skills поділяють на кілька основних груп, які формують профіль сучасного фахівця:

- Навички мислення (критичне мислення, креативність та інноваційність, розв'язання проблем).
- Соціальні та міжособистісні навички (комунікація, командна робота та співпраця, емоційний інтелект, ведення переговорів).
- Особистісні навички та самоменеджмент (тайм-менеджмент, адаптивність та гнучкість, стійкість до стресу, лідерство та ініціативність).

Оскільки навички мислення є фундаментальними для всіх подальших професійних процесів, особливої уваги заслуговує їхній ключовий елемент – критичне мислення (КМ). КМ – це аналітична здатність індивіда структуровано аналізувати інформацію з різних джерел, оцінювати її достовірність та релевантність, і на основі цього процесу формулювати обґрунтовані висновки та приймати оптимальні рішення [2]. Це не просто вміння сперечатися, а навичка структурованого та незалежного мислення.

Хоча КМ є внутрішнім процесом, для ефективної реалізації прийнятих рішень та зовнішньої артикуляції висновків фахівець потребує комунікаційної компетентності. Саме з огляду на необхідність трансляції результатів мисленнєвого процесу комунікативні навички набувають важливого значення. Вони є комплексом поведінкових компетенцій, що охоплюють вербальну (мовлення), невербальну (жести, міміка) взаємодію та навички презентації, забезпечуючи ефективний обмін інформацією та ідеями та перетворюючи внутрішні рішення на зовнішні дії.

Ефективність розвитку критичного мислення під час ознайомчої практики досягається через систематичне впровадження кейс-методів та рефлексивних щоденників, що стимулюють здобувача до самостійного проблемного аналізу виробничих ситуацій та обґрунтування власної позиції. Ці методики вимагають від здобувача самостійної оцінки неструктурованої інформації, що імітує реальні управлінські виклики. Це сприяє переходу від пасивного засвоєння знань до активного, незалежного мислення, необхідного для формулювання власних, емпірично обґрунтованих рішень. Систематичне ведення щоденників забезпечує механізм для метакогнітивної рефлексії – усвідомлення та оцінки власних розумових процесів – та виявлення логічних помилок.

Таким чином, ознайомча практика трансформується в контрольоване середовище для емпіричної перевірки теоретичних моделей мислення та їх консолідації у професійну навичку.

Формування комунікативних навичок (навички презентації, ділового спілкування, роботи у команді) оптимально забезпечується завдяки використанню рольових ігор та симуляцій професійних діалогів, які надають здобувачам безпечне середовище для відпрацювання навичок конструктивного зворотного зв'язку та ведення переговорів. Це дає змогу здобувачам емпірично засвоїти принципи вербальної та невербальної комунікації в умовах, максимально наближених до реальних бізнес-сценаріїв, що є критичним для їхньої подальшої соціалізації. Практичне застосування цих методів сприяє зниженню комунікативного бар'єру та розвитку емоційного інтелекту, оскільки учасники вчаться ефективно сприймати позиції інших сторін та аргументувати власні.

Таким чином, симуляційна практика забезпечує системну консолідацію теоретичних знань у прикладному форматі, перетворюючи абстрактні знання на дієві інструменти професійної взаємодії.

Емпіричне дослідження підтверджує статистично значущу позитивну динаміку рівня критичного мислення та комунікативних здібностей здобувачів після проходження ознайомчої практики, що доводить валідованість та дієвість запропонованого методичного інструментарію.

Зокрема, якісний аналіз звітних матеріалів засвідчив суттєве зростання вміння здобувачів аргументувати власну позицію та знаходити нестандартні рішення професійних проблем. Крім того, за результатами практики здобувачі продемонстрували значне підвищення адаптивності до умов реального робочого середовища та готовності до командної взаємодії.

Основними організаційно-педагогічними умовами успішного формування soft skills на практиці є: чітке фокусування завдань на розвитку гнучких навичок, систематичність зворотного зв'язку від наставника (ментора) та обов'язкове впровадження інтерактивних навчальних технологій. Це передбачає конструювання таких ситуативних вправ, що вимагають від здобувачів не лише застосування фахових знань, а й прояву емоційного інтелекту, лідерських якостей та вміння вести переговори. Роль наставника при цьому трансформується з контролера у фасилітатора, який через регулярні рефлексивні сесії допомагає здобувачу усвідомити власні комунікативні бар'єри та шляхи їх подолання. У свою чергу, використання інтерактивних методів (рольових ігор, кейс-стаді, тренінгових симуляцій) створює безпечне квазіпрофесійне середовище для експериментування з різними моделями поведінки без ризику реальних виробничих помилок. Комплексна реалізація зазначених умов дозволяє подолати фрагментарність освітнього процесу та забезпечити цілісне становлення конкурентоспроможного фахівця.

Отже, ознайомча практика виступає стратегічно важливим етапом професійної підготовки, забезпечуючи ефективну трансформацію теоретичних знань у стійкі навички критичного мислення та професійної комунікації. Емпірично підтверджена результативність запропонованої моделі свідчить про необхідність широкої імплементації інтерактивних технологій та менторської підтримки для формування конкурентоспроможного фахівця нового покоління.

Список використаних джерел

1. John, J. (2009). Study on the Nature of Impact of Soft Skills Training Programme on the Soft Skills Development of Management Students. *Pacific Business Review*. Vol.10(12): 1–9.
2. Яценко Н.М., Хоменко Л.М., Мельничук А.В. Еволюція формування soft skills фахівців в бухгалтерському обліку. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Економічні науки». 2023. №11. <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-11-9408>

Науково-практичне видання

СУЧАСНІ ТРЕНДИ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ БУХГАЛТЕРСЬКОЇ Й АУДИТОРСЬКОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ТА НАУКИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

**Збірник тез учасників науково-педагогічного
підвищення кваліфікації**
(08 жовтня – 19 листопада 2025 р., м. Київ)

Видано в авторській редакції

Комп'ютерний набір та верстка: *Василішин С.І.*
Технічний редактор: *Нежид Ю.С.*
Відповідальний за випуск: *Василішин С.І.*

Підп. до друку 20.11.2025. Формат 60*84^{1/16}. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Ум. друк. арк. 17,8. Тираж 150 пр.

Видавець:

ТОВ «ВІПО»

03127, Київ, вул. Героїв Оборони, 10

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготовників і розповсюджувачів видавничої продукції

ДК 4171 від 10.10.2011 р.
